

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності

*До 100-річчя інноваційної теорії Й.А. Шумпетера
До 20-річчя започаткування підготовки фахівців
з економіки й управління
науково-технічною та інноваційною діяльністю
на економічному факультеті
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
«ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ»

29-30 листопада 2012 року

2012

Йозеф Алоїз Шумпетер

1883 – 1950

Інновація – це історично безповоротна зміна способу виробництва речей.

Успішна інновація – досягнення інтелекту, а не волі.

*«Суть і основний зміст теоретичної національної економії»
(1908),*

«Теорія економічного розвитку» (1912),

«Епохи історії теорій і методів» (1914),

*«Бізнес-цикли: теоретичний, історичний і статистичний
аналіз капіталістичного процесу», в 2-х т. (1939),*

«Капіталізм, соціалізм і демократія» (1942),

«Десять великих економістів» (1951),

«Історія економічного аналізу» (1954).

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Кафедра менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності**

До 100-річчя інноваційної теорії Й. А. Шумпетера

*До 20-річчя започаткування підготовки фахівців
з економіки й управління науково-технічною та інноваційною
діяльністю на економічному факультеті
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції:

**«ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА
УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ»**

29–30 листопада 2012 року

Рекомендовано до друку та для розміщення
на веб-сайті економічного факультету
Вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Протокол № 4 від 23 листопада 2012 року)

Рецензенти:

І.О. Александров, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту
Донецького національного університету;

І.А. Маркіна, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і
адміністрування Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка.

**Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання
економічних та управлінських ідей: Матеріали Міжнародної науково-
практичної конференції. – К.: Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, 2012.**

Редакційна колегія: чл.-кор. НАН України, д.е.н., проф. Базилевич В.Д.,
д.е.н. Ігнатюк А.І., д.е.н., ст. наук. сп. Єгоров І.Ю., к.е.н., доц. Жилінська О.І.,
к.ф.-м.н., доц. Анісімова Л.А., к.ф.-м.н., доц. Балан В.Г., к.е.н., доц. Дука А.П.,
к.філос.н. Ільїна Г.В., к.е.н., доц. Корнілова І.М., к.е.н. Кухта П.В.,
к.е.н. Оліх Л.А., к.е.н., доц. Фірсова С.Г.

**Представлені у матеріалах Міжнародної науково-практичної
конференції тези учасників подані в авторській редакції та відображають
власну наукову позицію авторів. Автори тез несуть повну відповідальність
за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних,
наукової термінології, імен власних, джерел посилання.**

ЗМІСТ

Секція 1. Інноваційна парадигма Й. А. Шумпетера у філософсько-економічному переосмисленні сучасності

Гражевська Н. І.

Механізм саморозвитку економічних систем у концепції «творчого руйнування» Й. Шумпетера.....12

Сімченко Н. О., Жалдак Г. П.

Особливості розвитку інноваційних теорій в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки.....15

Бабенко В. А.

Общеметодологические основы понятий «инновация» и «инновационные процессы» на примере перерабатывающих предприятий АПК.....18

Герасименко О. О.

Інновації в управлінні працею: класичні погляди та сучасні підходи.....21

Заєць Р. В.

Зміна парадигми суспільного розвитку: від суто економічного до екосистемного усвідомлення подальших дій.....24

Зухба О. М.

Інноваційні екстерналії діяльності домогосподарства.....29

Нестеренко О. П.

Творче руйнування: підприємницьке мислення і підприємницька діяльність.....32

Нестерова М. О.

Когнітивні аспекти інноваційного розвитку.....35

Скотний П. В.

Стратегії інноваційного економічного мислення в контексті методологічних принципів вчення Йозефа Шумпетера.....38

Тадесв Ю. П.

Односекторна модель з фізичним капіталом та людським капіталом з інтелектуальною складовою.....41

Кузьменко В. П.

Шумпетеріанство і кейнсіанство.....43

**ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ**

Кравченко М. И., Шергелашвили Е. В.

*Инновационная парадигма Й. Шумпетера и принципы реорганизации экономической системы.....*48

Оліх Л. А.

*Еволюція науково-технічних послуг на етапах становлення і розвитку інноваційних теорій.....*51

Святненко В. Ю.

*Цінність ідей Й. Шумпетера в становленні теорії інноваційного розвитку.....*54

Попович М. М.

*Нерівноважні стани економічної системи і підприємець-новатор: відлуння ідей М. І. Туган-Барановського, Й. А. Шумпетера та І. М. Кірцнера.....*59

Маслюківська А. О.

*Категоріальне визначення та сутність інновації в теорії Йозефа Шумпетера.....*62

Патлатой О. Є.

*Наука як чинник економічного розвитку у світлі інноваційної теорії Й. А. Шумпетера.....*65

Серветник Н. О.

*Поняття економічного циклу: історія і сучасність.....*67

Вакуленко В. О.

*Застосування ключових положень концепції Йозефа Шумпетера у сфері освітніх послуг.....*70

Оробець І. В.

*Інноваційні погляди Й.А. Шумпетера у контексті розгортання концепції сталого розвитку.....*73

Рибальченко О. І.

*Проблеми соціалізації сучасної економіки у контексті інноваційної теорії Й. А. Шумпетера.....*77

Тимченко І. П.

*Синергетична концепція у формуванні інноваційної моделі розвитку підприємства.....*80

Чуйко М. В.

*Економічна ірраціональність підприємця Йозефа Шумпетера.....*83

**Секція 2. Сучасне звучання ідей Й. А. Шумпетера в
інноваційному менеджменті**

Колот А. М.

Наука про працю та соціально-трудові відносини: на шляху інноваційного розвитку.....87

Маркіна І. А.

Управління розвитком як елемент інноваційної активності підприємства.....90

Савченко В. А., Кузнецова Н. Б.

Інноваційні напрями удосконалення механізму професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу.....94

Анісімова Л. А., Балан В. Г.

Організаційні інновації та управління якістю.....97

Бакало Н. В., Черниш І. В.

Значення інноваційних процесів у розвитку туристичного бізнесу.....100

Вірченко В. В.

Внесок Й. А. Шумпетера у дослідження фінансових механізмів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.....103

Iermolenko O. M.

Трансформація компанії в перехідній економіці: застосування для контролю в менеджменті.....106

Крупка І. М.

Роль фінансових інновацій у розвитку фінансового ринку та національної економіки.....108

Фірсова С. Г., Махніч Г. О., Спіріна І. Г.

Практика комерціалізації інноваційної продукції в Корпорації “ТСМ Груп”..111

Нетреба І. О.

Особливості впровадження та використання системи інформаційного забезпечення інноваційних процесів на підприємстві.....115

Semenchuk N. V. Innovative SME's. Influence of Access to Finance Networking and Knowledge Base on Innovativeness.....119

**ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ**

Степанова А. А.

*Вплив інноваційної активності суб'єктів господарювання на економічний розвиток країни.....*121

Горбась І. М.

*Організаційні та управлінські нововведення у діяльності вітчизняних підприємств.....*125

Грінченко А. В.

*Вплив інновацій на витрати промислових підприємств.....*128

Карп'юк О. П.

*Проблеми активізації інноваційної діяльності в Україні.....*130

Кичань О. М.

*Процеси злиття і поглинання в контексті прискорення хвиль Йозефа Шумпетера.....*133

Стасик О. О.

*Роль фінансових інновацій у реструктуризації економіки.....*136

Ткаченко Ю. В.

*Фінансування інноваційних процесів в Україні: структурні зрушення.....*138

Чулак О. В.

*Ключові особливості організації інноваційного процесу на підприємствах фармацевтичного ринку України.....*141

Аксьом Г. І.

*Стратегічний підхід до розробки інноваційного товару.....*144

Висоцька О. В.

*Особливості стратегічного оцінювання інновацій на підприємстві в умовах ринкової економіки.....*147

Гречко Д. С.

*Кадровий потенціал як складова інноваційного потенціалу підприємства.....*150

Захожай О. А.

*Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства.....*153

Калугіна Н. А.

*Еволюція підходів до трактування інновації як економічної категорії.....*156

Козлов А. А.

*Аналіз розвитку світової нафтохімічної промисловості в контексті основних положень інноваційної теорії Йозефа Шумпетера.....*161

Квітка Ю. О.

*“Підприємець – генератор інноваційних ідей” у сучасному світі.....*164

Костик Д. О.

*Критерії оцінювання ефективності управлінської праці інноваційного підприємства.....*167

Кощавко Д. С.

*Інновації як об’єкт стратегічного аналізу*170

Левада В. О.

*Інноваційні підходи до формування маркетингового управління на підприємстві.....*172

Мельничук О. С.

*Інновації як фактор підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.....*175

Науфок Е. В.

*Формування інноваційної стратегії підприємства в умовах ринкової економіки.....*178

Пазиніч О. О.

*Стратегічне планування інноваційного розвитку підприємств.....*181

Пашкова І. О.

*Інновації як основна складова конкурентоспроможності продукції компанії “Apple”.....*184

Петимко М. О.

*Управління трансфертом технологій: вітчизняні реалії.....*187

Плахтій О. І.

*Сучасні інноваційні методики в рекламній діяльності підприємств.....*190

Прокопенко Є. Ю.

*Побудова стратегії інноваційного розвитку підприємства як необхідна умова досягнення конкурентних переваг.....*193

Філіпчик К. А. *Інноваційні методи задоволення потреби в персоналі підприємства».....*195

Шафієва Л. Г. *Інновації як фактор підвищення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств.....*199

Чорний А. В.

*Розвиток ПЕК України на основі інноваційної теорії Й. А. Шумпетера.....*202

Яценко В. І.

*Стратегічні аспекти управління інноваційним розвитком підприємства.....*205

Секція 3. Інтелектуалізація інноваційних процесів: глобальний вимір

Martinavičius Jonas

*National Wealth Assessment and Utilization in Transition Economies*208

Цуркан А. Г., Красовская О. В.

*Моделирование инновационной деятельности как основа формирования эффективной инновационной политики государства.....*213

Аджавенко М. М.

*Інноваційні стратегії розвитку інтелектуального залізничного транспорту.....*215

Vajo-Rubio O., Gómez-Plana A. G.

*Alternative Strategies to Reduce Public Deficits: the Case of Spain.....*218

Bikas Egidijus, Keliuotytė-Staniulienė Greta

*Tax Systems of the Member States of the European Union.....*222

Єгоров І. Ю.

*Процеси «творчої руйнації та відновлення економіки» у незалежній Україні.....*227

Чеберкус Д. В.

*Держава у стимулюванні розвитку інноваційного підприємства в Україні.....*230

Гмырак В. Н.

*Некоторые особенности государственного стимулирования коммерциализации научно-технических разработок субъектом инновационной инфраструктуры в республике Беларусь.....*233

Булкин И. А.

*Некоторые особенности инновационного развития военно-промышленного комплекса в Украине: глобальное измерение.....*236

Гриненко А. М., Кирилюк В. В.

*Створення інноваційної культури корпорації як складова інноваційних процесів.....*240

Ільїна Г. В.

“Науковлене суспільство” в умовах глобальних трансформацій243

Корнілова І. М., Білорус Т. В.

Сутність та структура регіональних інноваційних систем.....245

Кухта П. В., Муравська О.М.

Актуалізація інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності в контексті глобального виміру.....249

Вікулова А. О.

Інтелектуалізація інноваційних процесів: теоретичний та прикладний аспект.....255

Козлова А. І.

Реалізація вибору маркетингових стратегій підприємства при виході на міжнародний ринок в умовах глобалізації.....258

Прилуцька І. А.

Економічне обґрунтування впливу ринку технологій на розвиток інноваційного підприємництва в Україні.....260

Алексєєнко Л. М., Соколовський Є. А.

Інституціональні аспекти розвитку фінансових інновацій у банківському секторі.....263

Бойцова В. О.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні в контексті виконання інноваційних проектів.....267

Борецький С. П.

Значення інновацій у транснаціональних корпораціях у розвитку глобального господарства.....270

Борисенко В. В.

Нові форми інновацій у контексті глобалізації.....273

**ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ**

Буланик О. В. <i>Інтелектуальна складова інноваційного процесу.....</i>	275
Варава А. Г. <i>Маркетингове комунікаційне забезпечення виведення інноваційної продукції на міжнародний ринок.....</i>	279
Галушка Д. Ю. <i>Intellectualization of Human Resources in Context of Organizational Changes.....</i>	283
Єжеленко А. О. <i>Особливості формування комунікаційних мереж інноваційних підприємств.....</i>	285
Кік-Тань Я. Ю. <i>Інноваційні підходи до маркетингового забезпечення розробки і виведення нової продукції підприємства на ринок.....</i>	288
Кілінська Х. В. <i>Role of Intellectual Rights in the Advertising Campaign.....</i>	291
Корнілова Г. І. <i>Інтелектуальний потенціал: сутність та роль у забезпеченні економічного зростання.....</i>	293
Кравець Т. В. <i>Інноваційний потенціал як складова конкурентоспроможності країни.....</i>	296
Курко О. В. <i>Інтелектуалізація праці в умовах глобалізації: сучасні тренди та перспективи.....</i>	299
Курганський А. А. <i>Інноваційні підходи до оцінювання управління персоналом підприємства.....</i>	302
Лесик Ю. С. <i>Особливості формування кадрового потенціалу підприємства в умовах глобалізації.....</i>	303
Литвин К. І. <i>Бренд як інтелектуальна складова конкурентоспроможності в умовах глобалізації ринку.....</i>	306
Малахова І. Л. <i>Інноваційний розвиток та його вплив на економічне зростання.....</i>	309

Никипорець Д. С.

*Innovative Intellectualization Process by Creating Infrastructure for Supporting Business.....*312

Падалка Т. Г.

*Індекс розвитку людського потенціалу як індикатор інноваційної діяльності країни.....*315

Пасічник О. Д.

*Розвиток вітчизняної сфери інтелектуальної власності в умовах глобалізації.....*318

Сидорук Н. Ф.

*Особливості формування української моделі технологічних парків у контексті світових тенденцій.....*320

Секція 1. Інноваційна парадигма Й. А. Шумпетера у філософсько-економічному переосмисленні сучасності

Гражевська Надія Іванівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМ САМОРОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У КОНЦЕПЦІЇ «ТВОРЧОГО РУЙНУВАННЯ» Й. ШУМПЕТЕРА

*Зазвичай проблему вбачають у тому, як капіталізм
функціонує в межах існуючих структур, тоді як дійсна проблема
полягає в тому, як він створює й руйнує ці структури. Доки дослідник
не визнає цього, його праця залишається марною.
Й. Шумпетер*

Аналіз творів вітчизняних та зарубіжних дослідників засвідчує концептуальну розмаїтість в осмисленні ключових чинників та механізмів розвитку сучасних економічних систем.

У межах класичної (неокласичної) ортодоксії економічний розвиток трактується як джерело збереження існуючої структури та порядку. Дослідники, які дотримуються такого підходу, аналізують динаміку господарських систем у межах стаціонарних режимів, фетишизуючи процеси стабілізації та посилення стійкості за рахунок дії механізму негативних зворотних зв'язків. Прихильники еволюційної економіки в якості синоніма поняття «розвиток» використовують поняття «еволюція», засноване на широкому застосуванні аналогій між економічними та біологічними процесами. Йдеться про трактування розвитку економічних систем як зміни їхніх спадкових ознак на основі взаємодії мінливості та селекції (природного або штучного добору), що реалізується в конкурентному середовищі. Водночас прибічники економічної синергетики визначають саморозвиток економічних систем як самочинний, нелінійний, незворотний процес нарощування їхньої складності та гетерогенності, заснований на «спільній дії багатьох підсистем у результаті якої на макроскопічному рівні виникає структура й відповідне функціонування» [4, с. 23].

У цьому контексті заслуговують на увагу основоположні ідеї неортодоксальної теорії економічного розвитку Й. Шумпетера, який «хотів

знайти відповідь на питання, як економічна система продукує ту силу, що безперервно її змінює» [3, с. 43].

На протипагу неокласикам, які трактували господарську динаміку як постійне повернення економіки до «ідеального» стану стаціонарної рівноваги, Й. Шумпетер акцентував увагу на глибинних причинах і механізмах розвитку економічних систем. Вчений звертав увагу на те, що «економічне життя змінюється; воно змінюється почасти через зміни в умовах, до яких воно прагне адаптуватися. Але це не єдиний тип економічної зміни. Існує інший тип, який неможливо пояснити впливом зовнішніх показників, який виростає зсередини системи, й цей різновид спричиняє стільки важливих економічних явищ, що заслуговує на окрему теорію» [2, с. 74].

Обґрунтована дослідником концепція «творчого руйнування» пов'язує розвиток економічних систем з їхніми стрибкоподібними переходами до якісно нового стану. «У нашому розумінні розвиток – це окреме явище, цілком відмінне від того, що можна спостерігати в економічному колообігу чи в прагненні до рівноваги, – зазначає Й. Шумпетер. – Це спонтанні й дискретні зміни у шляхах перебігу економічного життя, порушення рівноваги, які назавжди змінюють і замінюють попередній стан рівноваги». Йдеться про специфічний «тип економічної зміни», який неможливо пояснити впливом зовнішніх чинників, оскільки він «постає зсередини системи, яка настільки зміщує свою точку рівноваги, що нову неможливо досягнути, рухаючись нескінченно малими кроками від старої. Постійне вдосконалення поштових диліжансів ніколи не призведе до появи залізничного потяга» [2, с. 73–74].

При цьому вченого цікавили не стільки «конкретні чинники зміни», скільки «механізм зміни, себто спосіб, у який зміни відбуваються» [2, с. 71]. У якості останнього Й. Шумпетер розглядав процес формування кластерів нових виробничих комбінацій, а саме: «(1) запровадження нового товару, себто досі незнайомого споживачам, чи нової якості товару; (2) запровадження нового методу виробництва, себто ще не випробовуваного на практиці у відповідній галузі виробництва, який не конче має ґрунтуватися на науковому відкритті й може також полягати в новому способі комерційного поводження з товаром; (3) відкриття нового ринку, себто ринку, на який конкретна галузь національного виробництва ще не виходила, незалежно від того, чи існував цей ринок раніше; (4) відкриття нового джерела постачання сировини чи напівфабрикатів, знову ж таки безвідносно до того, існувало це джерело раніше чи його щойно створено; (5) реорганізування якої-небудь галузі промисловості, наприклад, створення монопольного положення (скажімо, шляхом трестування) чи підрив монопольного становища» [2, с. 75].

У цьому контексті заслуговує на увагу стаття Й. Шумпетера «Розвиток», знайдена в 1993 р. німецьким дослідником Г. У. Еслінгером у архіві Державного університету штату Нью-Йорк. У цій статті автор звертає увагу на фундаментальний взаємозв'язок «між невизначеністю, новизною і розривами, або стрибками» [5, с. 852]. Визначаючи розвиток, як «такий перехід від однієї норми економічної системи до іншої її норми, який не може бути розкладений

на нескінченно малі етапи. ...кроки, між якими не існує безперервного шляху», Й. Шумпетер стверджує, що «стрибокподібні зміни йдуть врозріз з поширеним розумінням розвитку як «закономірних» і, в тому чи іншому сенсі, передбачуваних і безперервних змін, кожний наступний етап яких стає зрозумілим тільки будучи заснованим на попередньому» [5, с. 848].

Важливо зауважити, що Й. Шумпетер трактував кризу та депресію як необхідне середовище для «запуску» механізму реорганізації структури економічної системи шляхом колективної взаємодії новаторів – підприємців, діяльність яких передбачає «великий надлишок сил понад щоденну потребу» [2, с. 93]. При цьому в якості «невіддільного від розвитку поняття, яке не має аналога в усталеному економічному кругообігу» вчений розглядав капітал, трактуючи його як «процес, метод здійснення нових комбінацій», за допомогою якого «капіталістичну систему змушують переходити на нові рейки, ставлять її ресурси на службу новим цілям на противагу методу неринкової економіки, який просто зводиться до того, що керівний орган здійснює свої командні повноваження» [2, с. 78].

Таким чином, концепція саморозвитку економічних систем Й. Шумпетера, заснована на дослідженні механізмів їх «творчого руйнування», співзвучна сучасним підходам у трактуванні складної соціально-економічної динаміки та може вважатися своєрідною «точкою» опори синергетичного підходу в економічних дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Інновація, смисл и назначение в экономической теории / В. Д. Базилевич // Философия хозяйства. – М. : МГУ, 2008. – № 3. – С. 71–74.
2. Гражевська Н. І. Теорія економічного розвитку Й. Шумпетера в контексті синергетичної парадигми / Н. І. Гражевська // Науковий вісник Чернівецького національного університету : [зб. наук. праць]. – Чернівці, 2011. – Вип. 579–580. – С. 19–23.
3. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер; [пер. з англ. В. Старка]. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
4. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 424 с.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова ; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – С. 837–855.

Сімченко Наталія Олександрівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»,
Жалдак Ганна Петрівна,
аспірантка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕОРІЙ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Економіка будь-якої країни перебуває під значним впливом інноваційної діяльності, що здатна суттєво змінювати економічні цикли, їх характер та тривалість, глибину і частоту, виявляти технологічні межі та розриви. Світовий досвід свідчить, що тільки інноваційний шлях розвитку може забезпечити підвищення конкурентоспроможності економіки, змінити сировинний напрям розвитку усіх економічних процесів, що формуються нині. Необхідність вивчення закономірностей розвитку інноваційних теорій тим більше важлива тепер, коли людська цивілізація вступила у новий етап свого розвитку – соціально орієнтоване суспільство, основу життєдіяльності якого складають якість життя, людський потенціал, збереження довкілля, які знаходять своє відображення у законах розвитку природи і суспільства, принципів їх практичного використання. Перехід України на траєкторію соціально орієнтованості та інноваційного розвитку, а також нагромадження певного інтелектуального капіталу актуалізує проблему розгляду особливостей розвитку теорій інноваційної діяльності в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки.

Сучасні інноваційні теорії відображають тривалий історичний шлях розвитку економічної науки, який ніколи не був прямо направленим процесом руху від незнання до знання, від помилок до істини. Формування різноманітних економічних поглядів, ідей, концепцій та парадигм завжди було об'єктивно зумовлене розвитком суспільного виробництва, соціально-економічними умовами, потребами господарського життя, державним устроєм, інтересами суспільства тощо. Класичні тлумачення інноваційних теорій базувалися на оцінці інновацій як другорядного, а не базового чинника економічного розвитку. Інновації, на відміну від праці та капіталу не визнавались фактором виробництва. Нового теоретичного осмислення у господарській еволюції суспільства роль інновацій і технологій набула у працях Й. Шумпетера [3]. Ним чітко обґрунтовано правомірні й донині основні положення про інновації як універсальну функцію будь-якої суспільної формації, «фактор творчого

руйнування», «нестабільної стабільності», головного драйвера розвитку економіки. Теорія інноваційного розвитку Й. Шумпетера стала «локомотивом» подальшого розвитку інноваційних теорій в цілому, оскільки ним були розглянуті базові категорії цієї сфери досліджень і охарактеризовані їхні взаємозв'язки.

Подальші тенденції розвитку економіки зумовили необхідність урахування інновацій у маркетингу. Так, маркетингова концепція навіть не припускає, що ідеї нових товарів компанії повинні залежати виключно від споживачів [5]. У праці М. Портера «Конкурентна стратегія» зазначено: «Кожна успішна компанія застосовує свою власну стратегію. Проте характер і еволюція всіх успішних компаній опиняються у своїй основі однаковими. Компанія досягає конкурентних переваг за допомогою інновацій. Вони підходять до нововведень у найширшому сенсі, використовуючи як нові технології, так і нові методи роботи» [4]. Проте розвиток суспільного виробництва, необхідність раціонального використання робочої сили, а також розбудова соціально орієнтованої економіки зумовили зміну напрямку подальшого розвитку інноваційних теорій. Нового наукового осмислення інноваційні теорії набувають у соціальному баченні інновацій.

Аналіз розвитку сучасних інноваційних теорій виявив значні еволюційні зміни у суспільстві, що пов'язані із посиленням уваги до інноваційних складових людського розвитку. В умовах сьогодення забезпечення інноваційності та продуктивності значно посилює роль соціальних аспектів в інноваційних процесах. Формування нових знань, навичок і розвиток інтелектуального потенціалу людини є неможливим без соціальних інновацій. Тому важливою характеристикою сучасних теорій інноваційного розвитку є використання соціального капіталу, як фундаменту економічного розвитку та впровадження соціальних інновацій, як передумови національної могутності. Завдання нової науки – сприяти соціальним інноваціям, тобто системному і організованому застосуванню знань у виробництві самих знань, роблячи їх продуктивними. Саме соціальні інновації максимально сприяють розвитку творчості та інтелектуального людського потенціалу особистості, зменшують інноваційні витрати та негативні побічні ефекти. Забезпечення належного рівня людського розвитку, здоров'я, довголіття, освіченості та інформованості населення, доступність ресурсів, належний стан освіти, екологічна безпека, участь у суспільному житті – є основними результатами успішного впровадження соціальних інновацій.

Зважаючи на вищевикладене, виділимо такі особливості розвитку теорій інноваційної діяльності в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки:

- глобалізація економіки та її двоїстий вплив на розвиток людських ресурсів, посилення соціальної нерівності, тощо;
- інноваційно-випереджувальне управління, яке обґрунтовано зосереджує ресурси на найперспективніших, адаптованих до певних умов технологіях, виходячи з вимог «технології проривів», тобто рішення «переганяти не доганяючи»;

- зростання значимості соціальних інновацій, що актуалізує розвиток соціально спрямованої інноваційної діяльності та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності;
- активізація соціально-економічних процесів, що зміцнює конкурентні переваги країн;
- зростаючий вплив факторів інноваційного розвитку на економічний розвиток національних економік;
- зростання кількості «пасток» інноваційно-пасивних підприємств, посилення їх нерівномірності та нестабільності, що обумовлює інноваційно активну поведінку;
- масштабна «інтелектуалізація» професійно-кадрового потенціалу України в еколого-інноваційному, соціальному та інноваційно-випереджувальному напрямах, тощо.

Отже, головною особливістю теорій інноваційного розвитку в умовах соціально орієнтованої економіки є поширення соціальних інновацій, що максимально сприяють інтенсивному розвитку економіки, забезпечують прискорення впровадження у виробництво останніх досягнень науки і техніки, повніше задовольняють споживачів у різноманітній високоякісній продукції і послугах.

Список використаних джерел

1. Письмак В. П. Проблемы устойчивого функционирования социально-экономической модели Украины / В. П. Письмак. – Донецьк : Донеччина, 2009. – 544 с.
2. Поршнева А. Г. Управление инновациями в условиях перехода к рынку / А. Г. Поршнева. – М. : Аланс, 2008. – 406 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; [пер. с англ. Л. И. Кравченко]. – М. : Прогрес, 1982. – 455 с.
4. Портер М. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 452 с.
5. McGee L. W. The Marketing Concept in Perspective / L. W. McGee, R. L. Spiro // Business Horizons. 1988. – May-June. – P. 40–45.

Бабенко Віталіна Алексеевна,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
докторант, Харківський національний
аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОБЩЕМЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОНЯТИЙ "ИННОВАЦИЯ" И "ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ" НА ПРИМЕРЕ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК"

Политический и экономический курс экономического развития Украины предусматривает углубление интеграции национальной экономики и финансово-кредитной системы с европейской и мировой глобальной экономиками. Такие процессы выдвигают принципиально новые требования к функционированию всех областей отечественной промышленности и продукции, которую эти области вырабатывают. Особенно это касается перерабатывающих предприятий, поскольку они не только формируют бюджеты всех уровней, выпускают пятую часть от всей произведенной в Украине продукции, а и отвечают за продовольственную безопасность и формируют здоровье наций.

На сегодняшний день перерабатывающие предприятия АПК относятся к инвестиционно привлекательным производствам. Однако актуальность привлечения как отечественных, так и иностранных инвестиций продолжает возрастать. Это связано с необходимостью больших объемов финансирования, которое нужно для внедрения инновационных технологических процессов, обновление основных производственных фондов, освоение производства новых видов продукции. Только при выполнении таких условий национальные перерабатывающие предприятия АПК создадут достойную конкуренцию и полностью восстановят свои позиции на мировых рынках.

Специалист-ученый в области инноваций Б. Санто приводит следующие данные: 25% прироста производства в развитых странах вызвано прямыми материальными инвестициями капитала, около 35 % – повышением квалификации рабочей силы и более чем 40 % экономического роста этих стран является результатом внедрения научных идей, изобретений, использования технологических инноваций [1].

Существующие подходы повышения производительности работы перерабатывающих предприятий АПК могут и должны базироваться на современных инновационных процессах. Хотя в целом нельзя определить какую-нибудь основную причину, которую можно было бы считать главной движущей силой, которая влияет на внедрение инновационных процессов. Однако, можно выделить три основных направления формирования факторов, которые обуславливают внедрение инновационных процессов. К ним

относятся, прежде всего: 1) нужды предприятия; 2) потребности пользователей; 3) наличие технических средств.

Ученые по-разному трактуют понятие «инновация» в зависимости от предмета и объекта своего исследования. При этом следует отметить, что относительно содержания этого понятия у специалистов существуют два подхода: широкий и узкий. Согласно Й. Шумпетеру, инновация – это главный источник прибыли: «прибыль, по существу, является результатом выполнения новых комбинаций», «без развития нет прибыли, без прибыли нет развития» [2]. При этом под инновацией ученый подразумевал изменения с целью производства и использования новых видов потребительских товаров, новых производственных, транспортных средств, рынков и форм организации в промышленности [3]. Взгляды Й. Шумпетера относятся к классическому широкому подходу.

Второй подход к пониманию понятия «инновация» рассматривает ее с позиций создания и внедрения конкретных видов техники, технологии, других новых продуктов. Придерживающиеся этого подхода специалисты ограничивают область конкретной инновации научно-техническими и технологическими вопросами. При этом согласно одной точки зрения, инновация – это процесс применения новых технологий, материалов и т.п., согласно другой, – результат в виде применения новых методов производства, реализации производства новой продукции, внедрения новых технологических процессов и т.п.

Согласно ГОСТ 31279-2004 «инновация» является конечным результатом деятельности по реализации нового или усовершенствования реализуемого на рынке продукта, технологического процесса и организационно-технических мероприятий, используемых в практической деятельности [4].

Обратимся к трактовке термина «инновация» в современных законодательных актах. Так, в Законе Украины «Об инновационной деятельности» исследуемое понятие употребляются в таком значении: инновации – это новообразованные (примененные) и (или) усовершенствованные конкурентоспособные технологии, продукция или услуги, а также организационно-технические решения производственного, административного, коммерческого или другого характера, которые существенным образом улучшают структуру и качество производства и (или) социальной сферы [5].

В итоге, на основании проведенного анализа, можно дать следующее обобщенное определение рассматриваемого термина. Инновация – это новшество в формах инвестиционного проекта или интеллектуального решения для конкретной отрасли народного хозяйства или сферы жизни людей (технологии, изделия, организационные формы существования социума, такие как образование, управление, организация труда, сфера услуг, наука, информатизация и др.) с последующим процессом его внедрения в практическую деятельность (на производстве, в организации) с целью получения дополнительной или новой ценности (прибыли, опережения

конкурентов, підвищення конкурентоспособності, вихід в лідери ринку, досягнення пріоритету, коренного удосконалення потребителських властивостей товару, якісного превосходства товару, креативності виробництва або товару, значительного прогресса в виробництві товару або послуги і др.).

Рассмотрим понятія «інновація» і «інноваційний процес». Інноваційний процес зв'язан з створенням, освоєнням і розповсюдженням інновацій. Інноваційний процес – це процес перетворення наукових знань в інновацію, головною рисою якого є обов'язкове завершення інновацій, т.е. отримання результату, придатного для практичної реалізації.

Примерами інноваційних процесів в АПК можуть бути наступні:

- інноваційні процеси первинної переробки і зберігання продукції для зменшення проблем в переробляючих підприємствах аграрного сектора;
- зменшення во часі тривалості технологічного процесу;
- приведення в відповідність затратних витрат і отриманої продукції, а також доходів від її реалізації;
- забезпечення безперебійного виробництва процесу в агропромисловому виробництві;
- забезпечення внутрішнього ринку конкурентної наукоємкої сільськогосподарської продукцією і виходу з неї на світовий ринок;
- впровадження інновацій в напрямку біологізації технологій виробництва продукції рослинництва і способів управління продуктивним процесом рослин;
- впровадження інноваційних процесів по виробництву молока на комплексах з безприв'язним утриманням корів;
- інноваційні процеси для екологічно безпечних безотходних ферм (молочних, свиногосподарських і птицеводчих);
- інноваційні процеси по виробництву екологічно чистої продукції.

В сучасних економічних умовах України, підвищення ефективності виробництва на переробляючих підприємствах АПК можна досягти переважно за рахунок розвитку інноваційних процесів, які отримують остаточне вираження в використанні нових технологій і виробництві нових видів сільськогосподарської продукції, що може створити умови для оновлення процесів виробництва на підприємствах АПК і дає додатковий імпульс для економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Санто Б. Інновація як засіб економічного розвитку / Б. Санто ; [вступ. Б. В. Сазонова ; пер. з угорської]. – М. : Прогрес, 1990. – 296 с.

2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

3. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

4. Інноваційна діяльність. Терміни та визначення понять : ДСТУ 31279:2005. – [Чинний від 01.07.2006]. – Офіц. вид. – К. : Держстандарт України, 2006 – 139 с. – (Національні стандарти України).

5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV // Урядовий кур'єр. – № 143. – 7 серпня 2002 р. – С. 2–4.

Герасименко Оксана Олександрівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління
персоналом та економіки праці
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРАЦЕЮ: КЛАСИЧНІ ПОГЛЯДИ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Змістове трактування дефініції «інновація» до сьогодні залишається дискусійним. В зарубіжному науковому доробку можна виокремити два найбільш поширені підходи до визначення інновацій:

1) процесний, в рамках якого інновації розглядаються як процес реалізації ідеї та її перетворення в результат (Б. Твіс, Д. Тіс, Т. Йорд та ін.) або як окремі стадії процесу «освоєння – впровадження – комерціалізація – використання» (Б. Санто, Й. Шумпетер, К. Фрімен, Х. Хартман);

2) об'єктний, прихильники якого розглядають інновацію як завершений результат, впроваджений об'єкт (С. Мендел, Д. Енніс, Ф. Янсен).

Підґрунтям для сучасного філософсько-управлінського переосмислення інновацій стала теорія «творчої руйнації», популяризована австро-американським економістом Й. А. Шумпетером [4, с. 460–461].

Сьогодні під інновацією розуміється результат розроблення та впровадження нових або вдосконалених технологій в різних сферах (включаючи управління), що забезпечує отримання комплексного ефекту (економічного, соціального, екологічного, науково-технічного та ін.) [3, с. 27].

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Правомірним в контексті інновацій є висновок щодо запровадження нових та вдосконалених моделей і механізмів в управлінні працею. Оскільки сучасна економічна наука визначає працю не тільки як свідому створювальну діяльність, спрямовану на одержання корисного результату для задоволення матеріальних та духовних потреб, а й як вид економічних ресурсів [2, с. 64], слід виокремити процесний та ресурсний підходи в управлінні працею.

За результатами моніторингу HR-бренду крупних компаній світу [1], що функціонують в різних сферах економічної діяльності, систематизовано інноваційні складові комплексного механізму управління працею в рамках ресурсного та процесного підходів (рис. 1).

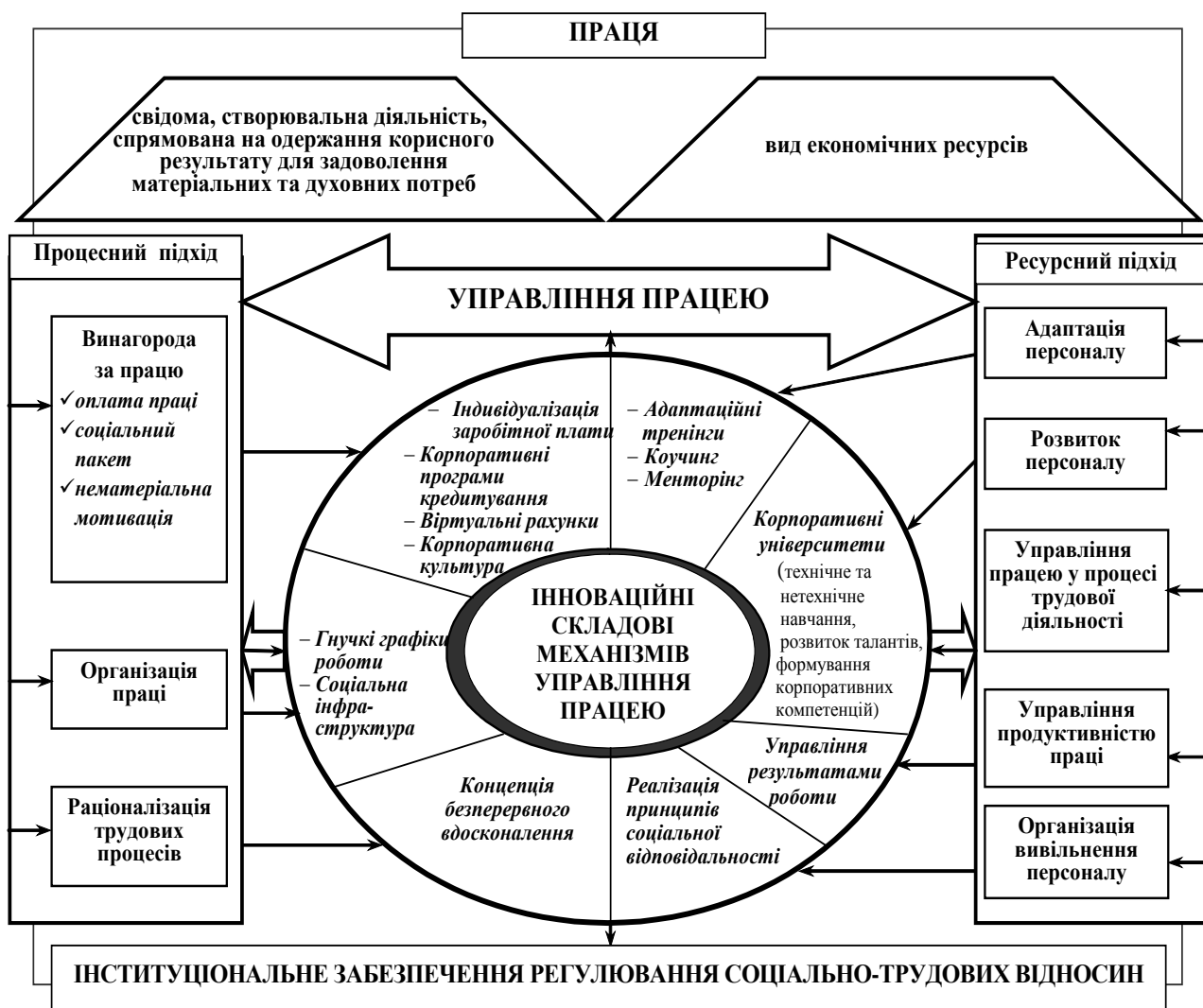

Рис. 1. Інноваційні компоненти механізмів управління працею *

* Розроблено автором

У системі винагород за працю, яку в широкому розумінні трактують як компенсаційну політику, інновації торкаються всіх її складових – і оплати праці, і соціального пакета, і нематеріальної мотивації. На етапі становлення нової економіки акценти зміщуються в площину гнучкості оплати праці, що може буде досягнуто в разі врахування: по-перше, індивідуальних компетенцій

та заслуг працівника, по-друге, результатів діяльності підприємства. Так індивідуалізацію заробітної плати можна забезпечити шляхом диференціації посадових окладів, ставок, тарифних ставок в залежності від рівня компетенції; запровадження преміальних схем, які постійно оновлюються з урахуванням актуальності та пріоритетності трудових здобутків; врахування заслуг працівників у разі призначення персональних надбавок. За результатами діяльності підприємства запроваджуються прямі та непрямі форми участі працівників, зокрема виплата разових премій та бонусів, участь у прибутку та капіталі. У першу чергу гнучкість має бути забезпечена шляхом належної диференціації ставки заробітної плати на відміну від поширеної практики встановлення надбавок, доплат та виплати премій. Для інтелектуальної, творчої, інноваційної праці вагому частку у структурі ставки заробітної плати має складати економічна рента та квазірента як прибуток від використання унікального ресурсу праці.

У соціальному пакеті мотиваційне навантаження найбільшою мірою припадає на корпоративні програми кредитування (іпотека, автокредит) та віртуальні рахунки на соціальні послуги з преференціями за посадовим рівнем.

Система нематеріальної мотивації базується на принципах корпоративної культури.

Поширення інноваційних та нестандартних форм зайнятості зумовлює застосування гнучких графіків роботи як чинника, що посилює мотивованість персоналу.

Домінантою в удосконаленні умов праці стає розвиток розгалуженої соціальної інфраструктури.

Раціоналізація трудових процесів базується на концепції безперервного вдосконалення.

У межах ресурсного підходу актуалізується значення новітніх форм адаптації персоналу (тренінгових технологій, коучингу, менторінгу), корпоративної системи розвитку персоналу. Управлінськими інноваціями стали корпоративні університети, в рамках яких проводиться технічне навчання, що вкрай важливо для високотехнологічних компаній ІТ-сектору, нетехнічне навчання, система навчання та розвитку талантів, а також використовуються такі форми як навчання за модулями, що розвивають корпоративні компетенції, та вузькоспеціалізовані програми навчання (внутрішні, зовнішні, міжнародні). Набуває все більшого поширення такий інформаційний ресурс як корпоративні портали з дистанційними курсами. Головний принцип корпоративного розвитку сьогодні - практичний розвиток персоналу з урахуванням бізнес-потреби.

Управління продуктивністю праці будується за схемами управління результатами роботи (KPI, система збалансованих показників) та затратами праці.

Скорочення штатного складу працівників у процесі реорганізації та вивільнення персоналу – компонента соціальної відповідальності роботодавця.

Теорія та практика беззаперечно засвідчують: інновації у сфері управління працею сьогодні – це відповідь на сучасні імперативи трансформації соціально-трудої сфери.

Список використаних джерел

1. Бруковская О. HR-бренд. 5 шагов к успеху вашей компании / О. Бруковская, Н. Осовицкая. – СПб. : Питер, 2011. – 272 с.
2. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.] ; за ред. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
3. Петрова І. Л. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди : [монографія] / І. Л. Петрова. – К. : Дорадо, 2010. – 320 с.
4. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова ; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Заєць Роман Васильович,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
ЦДПІН ім. Г.М. Доброва НАН України

**ЗМІНА ПАРАДИГМИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ:
ВІД СУТО ЕКОНОМІЧНОГО ДО ЕКОСИСТЕМНОГО
УСВІДОМЛЕННЯ ПОДАЛЬШИХ ДІЙ**

Головною проблемою, від рішення якої залежать планування і виконання прогнозно-аналітичних досліджень перспектив розвитку суспільства і науки, являється світоглядна проблема розуміння суті та цілей розвитку. Особливо актуальною вона стала наприкінці ХХ століття, коли цілком очевидно стала згубність подальшого розвитку індустріально-ринкової цивілізації. Її історично недовгий, але бурхливий розвиток привів до глобальної екологічної кризи (ГЕК) – деградації природного базису життєдіяльності суспільства і наростаючого дефіциту життєво важливих природних ресурсів.

ГЕК є зумовлений надмірним зростанням населення та обсягів споживання, неприборкане зростання економік країн «золотого мільярда», які вже давно живуть у борг перед майбутніми поколіннями. Сучасна фаза ГЕК характеризується загостренням перманентних і виникненням нових проблем, що тепер представляє загрозу виживанню виду *Homo sapiens*. ГЕК проявляється як усе більш відчутне погіршення умов життєдіяльності суспільства за множиною екологічно важливих процесів і характеристик довкілля. Найбільш суттєвими з них є:

- глобальне потепління, зміни клімату, зріст числа і руйнівної сили метеокатастроф (землетрусів, цунамі, торнадо, повеней, посух тощо);
- наближення вичерпання невідновлюваних природних ресурсів, передусім, енергетичних;
- забруднення і деградація біоресурсів світового океану;
- безперервне хімічне забруднення гідросфери в межах суші і наростання дефіциту чистої води;
- зростаюче забруднення атмосфери парниковими газами, зростаюча витрата кисню; виснаження і розриви озонового екрану;
- скорочення біорізноманіття і стійкості біосфери, неконтрольоване забруднення екосфери ГМО і продуктами з їх компонентами;
- падіння продуктивності екосистем, що експлуатуються в господарській практиці, наростання дефіциту чистих продуктів харчування;
- зростаючі забруднення екосфери викидами технологічного походження (хімічне, радіоактивне, електромагнітне), забруднення навколосемного космічного простору;
- поява нових, невідомих у минулому забруднень, похідних від нанотехнологій, наноматеріалів і нанороботів;
- розширення психологічних і медичних негативних наслідків від широкомасштабного застосування ІКТ.

Сучасний стан людства вказує на необхідність надати його подальшому розвитку властивості довготривалої стійкості, екологічній безпеці, забезпечити прийнятну якість життя для усіх народів, прошарків і груп населення. Приведений список істотних змін середовища і умов життя людини вказує на посилення небезпек і ризиків для сучасного і майбутнього суспільства. Вони окреслюють те поле проблем, на рішення яких має бути обернений фронт наукових досліджень і інноваційних розробок.

Головною ознакою суспільства ХХ століття став науково-технічний прогрес, значна частина якого тепер оцінюється як екофобна наукова та інженерна діяльність. Вона породила масу «брудних» технологій, що викликають безліч коротко-, середньо- і довготривалих негативних екологічних і соціальних наслідків, багацько з яких ще не проявлені повною мірою. Як в соціальному, так й в економічному вимірі, ці спочатку малопомітні небажані прояви розвитку науки і техніки, за результатами багатьох аналізів, починають переважувати ті позитивні ефекти, заради яких створювалися технологічні і організаційні інновації й які зумовили економічне зростання останніх десятиліть.

Десятиліття бурхливого розвитку науки і технологій, що визначило головні риси індустріального суспільства, наочно продемонстрували «продуктивну силу науки». Проте процес розгортання та застосування цієї сили був однобоким і не дозволив достатньою мірою розкрити і застосувати «природоохоронні сили науки». При усьому багатстві індустріального

суспільства за останні десятиліття не були в необхідних обсягах заплановані, профінансовані і проведені дослідження важливих для соціуму природних процесів і явищ, їх антропогенних змін. Передусім, це стосується глобального потепління і змін клімату, екологічні, економічні і соціальні наслідки яких настільки разючі, що змушують міняти структуру економіки усіх країн і сам хід історії господарювання. З року в рік зростають екологічні збитки і обумовлені ними економічні втрати, що заподіюються країнам усіх континентів. Розорення поселень і освоєних людьми територій, число людських жертв від посух і повеней, цунамі і землетрусів останніми роками порівняно з втратами на війнах і у великих військових конфліктах. Багатомільйонні потоки мігрантів збільшуються за рахунок екологічних і кліматичних біженців, які приносять з собою у багаті країни нові соціальні проблеми.

У результаті уявлення і аналізу тенденцій і підсумків нестримного економічного зростання індустріальних країн склалася нова екологічна парадигма (new ecological paradigm), яка є альтернативою антропоцентристському світогляду і споживацькому відношенню до Природи. Ця парадигма стала основою уявлень про екорозвиток (ecodevelopment), про необхідність еколого-економічної стійкості (sustainability) суспільства, про розвиток без руйнування (development without destruction). Ці уявлення віддзеркалюють розуміння фундаментальної залежності суспільства від екосистеми Землі (її обмежених ресурсів і мінливості клімату), нерозривної єдності процесів, що відбуваються в природі і суспільстві.

На цій основі на замовлення ООН була розроблена концепція екологічно стійкого розвитку (sustainable development) і аналітичне уявлення про стійке і безпечне майбутнє світової спільноти. Ця концепція отримала беззастережне схвалення більшості країн світу, що віддзеркалила Ріо-де-Жанейрська декларація по довкіллю і розвитку (1992 р.). Вона склала основу розробки «Порядку денного на ХХІ століття», яка була проголошена як новий курс, альтернативний неприборканому зростанню індустріально-ринкової економіки. Проте рух до екостійкості світ-системи, що набрав сили наприкінці минулого століття, був уповільнений і послаблений процесом глобалізації, суть якого – створення всесвітнього ринку і уніфікація розвитку країн і народів за єдиним критерієм максимізації прибутку і споживання. Природно виниклі економічні і соціально-політичні труднощі реалізації Повістки-92, особливо, для країн, що розвиваються. Це констатовано у підсумковому документі Всесвітньої зустрічі на вищому рівні по стійкому розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.). Цей документ можна вважати оновленою редакцією Повістки, уточненої з урахуванням реалій десятирічного періоду після Ріо-92. Показово, що там підкреслена необхідність приділяти більше уваги вкладу наукового співтовариства в розробку національних стратегій стійкого розвитку.

Підсумки розвитку інфляційно-ринкової економіки у багатих країнах дуже повчальні як в екологічному, так і в соціальному сенсі. Її численні критики показали ще у 80-х необхідність і можливість створення якісно нової – екологічної – економіки. Пізніше виникли різні варіанти цієї концепції, що

акцентують увагу на конкретних аспектах технологічного розвитку і організації господарської практики: «економіка для людей», «зелена» економіка, «синя» («блакитна») економіка, «невуглецева» економіка, біосферна економіка, ноосферна економіка, нооекономіка тощо. Автори цих концепцій пропонують створювати екологічно прийнятні моделі економіки, які повинні замінити сучасну модель «коричневої» економіки, яка експлуатує в основному непоновлювані природні ресурси та екофобні технології.

Концептуальні проекти екологічної економіки різночасно відрізняються від теорій та практики ринкової (екстенсивної, інфляційної, ресурсонажерливої) економіки. Вони передбачають підпорядкувати господарювання екологічному імперативу, що примушує до «зеленого» вектору структурної і технологічної модернізації сучасних господарських комплексів. Стратегічна мета такої модернізації – стабілізація споживаного економічною системою ресурсопотоку та відходів життєдіяльності суспільства на рівні, який відповідає поглинаючим і регенеративним можливостям екосистеми Землі. Власне саме таку стратегію і технологічні та інституціональні засоби її реалізації повинна розробити оновлена наука.

Для вивчення можливостей створення екологічно стійкого суспільства і обґрунтувань необхідної для цього науково-технічної й інноваційної політики пропонується екосистемний підхід. Він ґрунтується на узагальненні ряду цілком очевидних положень і розумних орієнтацій:

- екосистема Землі має обмежену екологічну ємність (carrying capacity), більшість планетарних ресурсів, використовуваних людством, є вичерпними;
- розвиток суспільства реалізується як процес поглинання (точніше, переробки різної глибини і ефективності) невідновлюваних природних ресурсів, що неминуче веде до їх вичерпання і скорочення природної бази його існування;
- життєдіяльність людства (але, перш за все, багатих співтовариств) супроводжується утворенням відходів, що забруднюють біосферу і руйнівних природні ландшафти, що веде до необоротних змін місця існування, несприятливих для людини, флори і фауни;
- кожна національна, регіональна і міська спільнота залишає в природному середовищі свій екологічний слід (ecological footprint) і несе свою частку відповідальності за витрачання природних ресурсів і детеріорацію екосистем, створення несприятливих умов для власного існування і життя нащадків;
- раціоналізація й узгодження процесів життєдіяльності та розвитку всіх співтовариств, введення їх в рамки ресурсних і екологічних обмежень необхідні та можливі, для чого потрібні адекватні наукові знання і відповідні інновації;
- своєчасний перехід до режиму екологічного розвитку є неодмінною умовою справедливого розподілу природних ресурсів між поколіннями, створення і збереження високої якості життя для подальших поколінь;

- перехід до екостійкості суспільства неможливий без розробки та послідовної реалізації ресурсозберегаючих і екологічно безпечних стратегій господарювання, яким має бути підпорядкований технологічний і соціально-економічний розвиток великих і малих людських спільнот;

- завдання побудови екостійкого суспільства не можуть бути вирішені без цілеспрямованого створення і ефективного використання «інтелектуального потенціалу для екостійкого розвитку», головними складовими якого є національні системи освіти, науки, інноватики, а також без адекватних політичних інституцій, менеджменту (державного, муніципального, промислового, аграрного, природоохоронного, соціумо-захисного тощо);

- для досягнення екостійкого розвитку суспільства є інтелектуальні передумови у вигляді екологічно орієнтованих наукових знань і нових технологічних можливостей, які необхідно поповнювати шляхом цілеспрямованих досліджень і розробок, стимулювати шляхом виборчої інноваційної політики.

Ці уявлення У. Р. мол. Каттон коротко і ясно підсумовував в екологічному імперативі розвитку соціуму – «Ми повинні навчитися жити в межах несучої здатності (екосистеми Землі – авт.), відмовившись від спроб її розширити. Ми повинні навчитися жити, ґрунтуючись на поновлюваних ресурсах, і споживати їх не швидше, ніж вони відновлюються. Останньою надією для людства повинна стати екологічна скромність».

Вчені, що розуміють екологічну і соціальну відповідальність науки перед майбутнім, пропонують змінити орієнтацію фундаментальних і прикладних досліджень та інноваційних розробок, що склалися у індустріально-ринкової культурі. Щодо спрямування технологічного розвитку, замість продовження індустріальної гігантоманії і створення технологічних монстрів пропонується створення людинорозмірної техніки і невеликих технологічних систем. Замість нарощування пропонується знижувати енергоємність економіки і, перш за все, промисловості, АПК і транспорту, які повинні стати екологічно безпечними. Доведена необхідність відмовитися від ядерної і паливної енергетики і в широких масштабах освоювати альтернативні (поновлювані) джерела енергії (сонце, вітер, водень, гідроресурси, енергоресурси Океану, геотерміка тощо). Замість розвитку гігантських енергогенеруючих установок і енергомереж необхідно технічно забезпечити суттєве зниження енергії не тільки виробництві, а й у побуті, передбачити створення енергонезалежних будівель і споруд та енергозберігаючого обладнання. Замість розвитку мегаполісів – створювати екопоселення на принципах їх самозабезпечення і простого образу життя.

Уже запропоновані й експериментально перевірені можливості відтворення органічного землеробства і тваринництва (зрозуміло, без застосування ГМО), тобто розширення виробництва екологічно чистих продуктів харчування. Що стосується високих технологій, які зараз втілюються

і зароджуються, їх пропонується піддавати жорсткій екологічній і соціальній експертизі, щоб не випустити чергового «джина з пляшки».

Зухба Олена Миколаївна
кандидат економічних наук,
доцент, докторант кафедри економічної теорії,
Донецький національний технічний університет,
Вища школа економіки та менеджменту

ІННОВАЦІЙНІ ЕКСТЕРНАЛІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВА

Сучасні економічні дослідження підтверджують загальний характер прояву економічних законів, одним з яких виступає закон неспівпадіння обсягів приватних і суспільних витрат, що знаходить відображення у позитивних і негативних екстерналіях (зовнішніх ефектах). Атрибутивною ознакою української інституціональної системи є відсутність чіткої специфікації правомочностей власності, що визначає специфічний характер механізму їх реалізації, відсутність ефективних інструментів інтерналізації, що загострює протиріччя інтересів економічних агентів – власників обмежених ресурсів. Кінцевими носіями інтересів і правомочностей власності є домогосподарства, які з одного боку виступають як інститути та організації, а з іншого – як суб'єкти економічної діяльності. Це обумовило розуміння необхідності формування ефективного інституціонального середовища, комплексу формальних і неформальних інститутів, що регламентують трансакції щодо обміну пучка прав власності.

Традиційно теорія зовнішніх ефектів використовується для визначення меж державного втручання і ринкового саморегулювання – визнання динаміки трансакційних витрат як індикатору ефективності економічної діяльності визначає якісно новий підхід до вивчення характеру і змісту відносин економічних суб'єктів (домогосподарств, держави, фірм). Якщо трансакційні витрати є відносно високими, регулюючий вплив держави може бути економічно неефективним, якщо низькими – втручання є зайвим і економічно недоцільним. Цей підхід може бути застосованим до аналізу й інших проблем: дифузії інновацій, формування інституцій соціальної довіри та соціального капіталу, зростання мережевого характеру суспільного розвитку тощо. У межах традиційного трактування зовнішніх ефектів залишаються не розробленими питання кількісної оцінки і обліку соціальних витрат на рівні окремих економічних суб'єктів, зокрема домогосподарств, стимулювання державою позитивних екстерналій щодо окремих видів їх економічної діяльності. Так, відомо, що інвестиції в людський капітал, здійснювані домогосподарством, у

тому числі в освіту, охорону здоров'я, соціальну адаптацію тощо, відіграють провідну роль у створенні приросту ВВП розвинутих країн, але сучасна економічна наука ще не може запропонувати дієвих інструментів оцінки позитивних зовнішніх ефектів від таких капіталовкладень.

Особливе місце в економічній діяльності домогосподарства посідають інноваційні зрушення, що мають власні позитивні та негативні екстерналії. В сучасній економічній літературі висувуються нові критерії аналізу зовнішніх ефектів, зокрема за напрямками дії (виробничі, споживчі, обмінні), часовим інтервалом, механізмом впливу на цінність активів економічних агентів (прямі, опосередковані, первинні, вторинні) та ін. В умовах формування постіндустріальної економіки домогосподарство змінює форми і методи реалізації своїх функцій, зокрема у відтворювальному процесі. Так, відбуваються істотні інноваційні зрушення в технологіях і організації процесу виробництва, на основі яких з'являються нові форми залучення домогосподарства в суспільний розподіл праці: робота вдома, дистанційна робота, віртуальний офіс тощо. Фактично відбувається зрощування домогосподарства та офісу (виробництва). Такі тенденції економічно обґрунтовані, мають економічні (зниження явних і прихованих витрат, вирішення проблем переміщення працівників і продукту) і соціальні вигоди (гнучкий графік роботи, в т.ч., наприклад, залучення працівників з обмеженими можливостями), тобто інновації у виробничій діяльності домогосподарства мають позитивні екстерналії. Для таких змін існують технологічні умови – зв'язок за допомогою Інтернет або комп'ютерними мережами. У внутрішньому домогосподарському виробництві, як і в суспільному, відбуваються структурні зміни: зростає роль та частка інформаційних продуктів, послуг, наукових досліджень; використовуються новітні технології приготування їжі, догляду за одягом, прибирання, консервування тощо, які допомагають зекономити на витратах.

Значні кількісні та якісні зміни в діяльності домогосподарств відбуваються у сфері споживання. Поширюються можливості задоволення потреб через систему суспільного споживання (наприклад, служби побуту), розвивається суспільна сфера послуг, яка часто повторює традиційні послуги домогосподарств. Розроблений та широко впроваджений комплекс машин і механізмів для автоматизації хатньої роботи змінює зміст домашньої праці, зростають вимоги до хатньої робочої сили. За рахунок залучення жінок до сфери послуг відбувається взаємне проникнення та зростання сфер діяльності домогосподарств та суспільства. Одночасно змінюються технології споживання, воно набуває глобального характеру, стираються національні та кастові відмінності, прискорюється темп процесу споживання, зростає його економічна ефективність [1]. Результати таких тенденції в споживанні не можна розглядати однобічно: вони мають як позитивні, так і негативні економічні, соціальні, демографічні та інші ефекти (екстерналії) для здоров'я, культурної спадщини, інституціонального розвитку тощо.

Інноваційні процеси в сфері обміну також неоднозначно впливають на ефективність діяльності домогосподарства. З одного боку, купівельна діяльність в умовах неймовірної різноманітності благ та послуг, множинність їх споживацьких якостей, їх складність та комплексний характер споживання, потребує високої кваліфікації покупця, знання сучасних технологій не тільки споживання, а й торгівлі (нові способи оплати, дія реклами, супутні послуги – кредит, торгівельна гарантія тощо), що потребує додаткових витрат ресурсів домогосподарства. З іншого боку, процес покупки стає простіше, знижуються витрати домогосподарства на пошук товару (пошук через Інтернет), його доставку (нерідко її здійснюють самі продавці), оплати (значна частка платежів йде у безготівковій формі). В останні роки розвиток торгівлі, розповсюдження великих торгівельно-розважальних комплексів, додаткові послуги та сервіс (паркування, доставка, кредит, зручний режим роботи), значне зменшення часу та інших ресурсів домогосподарок на придбання товарів, покращення умов отримання торгових послуг призвели до того, що зникає межа між купівельною діяльністю та відпочинком. За соціологічними опитуванням, лише для 28 % покупців похід до крамниці – необхідність, для інших – це джерело приємних емоцій, задоволення, форма відпочинку [2].

Певні інноваційні зміни відбуваються у сфері обміну на ресурсному ринку. Демократизація цієї сфери призвела до пом'якшення контролю з боку держави. Це має як позитивні (можливість домогосподарств вільно розпоряджуватися своїми ресурсами), так і негативні ефекти (неконтрольована зайнятість, посилення експлуатаційного тиску, розшарування населення за доходами).

Інноваційні екстерналії економічної діяльності домогосподарства включають прямі та непрямі зовнішні ефекти, дифузії інновацій, вторинні зовнішні ефекти. Так, існують певні зовнішні ефекти, що виникають як наслідок реалізації взаємопов'язаних контрактів (позитивні ефекти застосування мережевих інформаційно-комунікаційних технологій, ефекти розвитку ринків товарів-компліментів та ін.), що визначає прийняття господарських рішень домогосподарствами щодо участі у таких контрактах.

Таким чином, інноваційні зрушення в економічній діяльності домогосподарства призводять до зміни в обсягах і структурі трансакційних витрат, що фактично слугує економічним і соціальним обґрунтуванням використання інновацій.

Список використаних джерел

1. Дуракова Е Современный подход к изучению затрат потребителя / Е. Дуракова, И. А. Кулинич // Молодой ученый. – 2011. – № 5. – С. 198–200.
2. Радаев В. В. Революция в торговле: влияние на жизнь и потребление / В. В. Радаев. – М. : РОССПЭН, 2009. – 208 с.

Нестеренко Олена Петрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економічної теорії
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ТВОРЧЕ РУЙНУВАННЯ: ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ МИСЛЕННЯ І ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Ідея про те, що рушійною силою ринкового процесу є підприємництво, не є новою для економічної науки, принаймні, з часів класичної політекономії. Однак так само вірно сказати, що детермінація понять «підприємець», «підприємництво», «підприємницька функція» до початку ХХ ст. перебувала у зародковому стані. Перше систематизоване дослідження підприємництва було здійснене століття тому – у праці Й. Шумпетера «Теорія економічного розвитку» (1912). Австрійський дослідник сконцентрував увагу на здатності підприємця до реалізації нововведень, до інтуїтивного розуміння та передбачення ринкової ситуації. У сучасних умовах суттєво зростає роль шумпетеріанського типу підприємця, адже з його діями безпосередньо пов'язують подальшу динаміку економічного розвитку, можливості інноваційного руху економічної системи, її мобільність і конкурентоздатність.

Поширення нововведень у різних формах, результатом яких є вплив на економічні процеси або безпосередньо на продукцію, становить підґрунтя динамічного економічного розвитку. Економічне новаторство є функцією підприємця – економічного суб'єкта, який безпосередньо втілює й реалізує нові комбінації (Й. Шумпетер розрізняв п'ять типів нововведень). Економічна функція підприємця є дискретною і виконується доти, поки нова комбінація не перетвориться на рутину, не пошириться серед інших економічних суб'єктів, не стане загальнозживаною, стандартною. Й. Шумпетер вважав, що неможливо бути підприємцем впродовж тривалого періоду – функція новатора мінлива, не здатна постійно відтворюватися лише певним носієм. Крім того, підприємці не становлять стійкого суспільного класу, не формують стійку професійну спільноту, відповідні вміння і навички можуть бути ними втрачені.

Інноваційну функцію підприємця Й. Шумпетер чітко відокремлює від традиційних функцій капіталіста, банкіра, винахідника, менеджера:

- підприємець не завжди володіє власністю на майно підприємства;
- підприємець може не мати потрібних фінансових ресурсів, тому фактично ризикує той, хто позичає йому гроші;
- підприємець не завжди сам віднаходить нові комбінації, він впроваджує та використовує винаходи інших;
- новаторська функція підприємця істотно відрізняється від рутинних функцій менеджера.

Підприємництво передбачає відхід від звичного, усталеного плину речей, вимагає творчості, а тому пов'язане з особистими якостями підприємця. Й. Шумпетер вперше систематизував риси характеру підприємця, які, на його думку, не залежать від класової чи соціальної приналежності: дар передбачення, сильна воля, розвинена інтуїція, прагнення змін, авторитетність, віра у власні сили, вміння ризикувати, відчуття власної незалежності.

Він виділив специфічну мотивацію, яка не орієнтована на якнайшвидше задоволення потреб: «...якщо задоволення потреб... є *ratio* (сміслом) економічної діяльності, то поведінка нашого типу (підприємця – О.Н.) є абсолютно нераціональною або заснованою на абсолютно іншому раціоналізмі» [1, с. 163]. Мотивація шумпетеріанського підприємця вимагає активної діяльності задля створення підприємства, перемоги над суперниками, подолання труднощів, інколи навіть успіху заради успіху. Цікаво, що підприємець не обтяжений глибоким інтелектом, навпаки, обмеженість кругозору чинить позитивний вплив – не дозволяє йому порівнювати безліч варіантів досягнення цілі й занадто довго сумніватися при ухваленні рішень. Таким чином, підприємець не є втіленням неокласичної моделі раціональної економічної людини, що скрупульозно підраховує витрати і результати власних дій, ним рухає жадоба діяльності і воля до перемоги.

Підприємець, який порушує звичний плін економічного життя, нагадує самого автора, який ризикнув зруйнувати усталені традиції і стереотипи в економічній теорії. Проте цим подібність обмежується, оскільки ані кар'єра вищого державного чиновника (півроку обіймав посаду міністра фінансів Австрійської республіки), ані кар'єра фінансиста (президент збанкрутілого «Бідерман Банку») не вдалися інтелектуалові Й. Шумпетеру. Чи не тому, що глибокий розум і дивовижна енциклопедичність знань обумовлювали чисельні сумніви у правильності ухвалюваних рішень, викликаючи перманентне прагнення до самовдосконалення?

Концепція підприємництва Й. Шумпетера суттєво розширювала межі неокласичної порівняльної статистики, підкреслювала вади моделі досконалої конкуренції, що призводить до встановлення рівноваги і знищення прибутку. Підприємець, діяльність якого мотивується одержанням прибутку, є новатором, забезпечує динаміку економічної системи і «... поведінка людей нашого типу на відміну від поведінки «просто господаря» не може бути включена в схему «стану рівноваги» або руху до цього стану» [1, с. 165]. У моделі загальної ринкової рівноваги Л. Вальраса фактично немає місця підприємництву, тоді як підприємець Й. Шумпетера власноруч створює умови для одержання підприємницького прибутку, революціонізує виробництво і суспільство.

Підхід Й. Шумпетера до підприємництва, з одного боку, містить істотні відмінності порівняно з неокласичною теорією, про що вже йшлося, а з іншого – суттєво відрізняється від підходу інших австрійських вчених. Представники австрійської школи, з лона якої вийшов Й. Шумпетер, також реалізовували поняття творчої та інноваційної діяльності індивіда в своїх теоретичних побудовах. Проте австрійці підкреслювали значення

підприємництва як універсальної категорії творчої людської діяльності, незалежно від того, про яку групу учасників ринкового процесу йдеться: споживачів, виробників чи інших діючих осіб економічного життя.

Ключова розбіжність полягає в тому, що у працях австрійських неолібералів Л. фон Мізеса і Ф. фон Хайєка та їх послідовників (зокрема, І. Кірцнера) підприємець ініціює процес координації, а у Й. Шумпетера він відіграє дестабілізуючу роль, перманентно користується можливістю порушувати існуючу рівновагу, сприяє розкоординації економічної системи, запускає процес «творчого руйнування». Австрійці стверджують, що місія підприємця обумовлюється креативним пошуком можливостей одержання прибутку, що існують тільки у нерівноважних умовах, проте спрямовують систему до рівноваги. Ф. фон Хайєк вважав, що підприємство, ініційоване учасниками економічних взаємодій, здатне координувати великий обсяг розпорошеної й мінливої інформації економічних агентів щодо смаків, виробничих потужностей, витрат тощо. І. Кірцнер, надаючи особливого значення творчій діяльності підприємця на ринку і підкреслюючи роль уяви економічних суб'єктів при розгортанні ринкового процесу, все ж вважав діяльність, пов'язану з нововведеннями та відкриттями, елементом процесу встановлення рівноваги. Тому підприємець Й. Шумпетера та австрійський підприємець – дещо відмінні учасники економічного процесу.

В умовах постійних економічних дискусій щодо майбутнього вектору розвитку української економіки та набуття нею інноваційного характеру, вчення Й. Шумпетера зберігає свою актуальність. У передмові до першого україномовного, ювілейного видання «Теорії економічного розвитку» Ю. Бажал підкреслив, що «...Шумпетер ввів нову економічну категорію – «підприємець-інноватор» – як фактор економічного зростання» й обґрунтував, що «для України цей аспект теорії Шумпетера має виняткове значення» [2, с. 12, 13]. Погоджуючись з такою оцінкою, зазначимо, що значний пласт соціально-економічного вчення Й. Шумпетера й до сьогодні залишається незбагненим як у середовищі професійних економістів-теоретиків, здатних до розбудови стратегії економічних змін, так і в осередку економістів-практиків, покликаних спрямувати реалізацію поставлених завдань.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В.С.Автономова ; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

2. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку : Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер [пер. з англ. В. Старка.]. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.

Нестерова Марія Олександрівна,
кандидат філософських наук, докторант,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Одна з найвідоміших теорій інноваційного розвитку належить видатному економісту Й. Шумпетеру. Саме він запропонував термін інновація та основний принцип інноваційного розвитку – через кризові стани, як періоди «творчого руйнування» [7]. Він вважав, що в кінці інноваційного вибуху починається новий цикл, коли ініціюються нові буми та колапси, а економічна система продовжує зростати. Але, за думкою К. Майнцера, при визначенні обсягів виробництва суттєва роль ефективного попиту не враховувалась в аналізі Шумпетера [6, с. 348–349]. Врахування когнітивних аспектів складного соціального середовища, поведінки мікро та макросоціальних груп є суттєвим для подальшого визначення шляхів можливого розвитку економічних систем і це можна вважати доповненням до теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетера. Хоча слід відмітити, що дослідник важливу роль приділяв саме когнітивним аспектам інноваційного розвитку – він уявляв розвиток як протистояння нововведень та різного роду обмежень, в яких одним із суттєвих є традиційне мислення, усталена і звична поведінка, прихильність людини до вже освоєного і зрозумілого, до традиційних стереотипів. Й. Шумпетер розумів усталеність когнітивних конструктів, усіх знань та навичок, притаманних людині, які «твердо укорінюються в нас, як залізничний насип у землю» [7]. Вони, звичайно, потрібні, тому що забезпечують певну стабільність, подібно тому, як умовні та безумовні рефлексії підтримують нашу життєдіяльність. Для їх визначення корисним є поняття габітусу, яке вперше запропонував П. Бурд'є [2]. В когнітивному аспекті це означає наявність певних когнітивних та поведінкових патернів (простежується певна подібність із патернами «носія» – мозку). Але для того, щоб когнітивна діяльність була ефективною, то, окрім наявності її певних патернів, потрібна позиція активного дослідника, спостерігача, який мав би змогу оцінити ефективність цієї діяльності та, відповідно, мати можливість її вдосконалити. Така складна когнітивна схема притаманна сучасній постнекласичній парадигмі, отже ми можемо скористатися її інструментарієм дослідження. У постнекласичній традиції український філософ-соціолог Л. Бевзенко ефективно використовує поняття постнекласичного габітусу. Вона розглядає як постнекласичність габітуальних

конструктів, так і постнекласичний габітус, який притаманний саме нашому сьогоденню. Специфічною рисою постнекласичного габітусу є його рефлексивність. Як «...та особлива, що відрізняє постнекласичний габітус внутрішньогабітуальна інстанція, що уже не є свідомість у класичному розумінні слова, а в деякому сенсі метасвідомість, що становить точку зборки, параметр порядку самого габітусу. І тоді для носія такого габітусу стає можливим, розчиняючись у цілому, робити це усвідомлено, відпускаючи себе й при цьому зберігаючи точку відстороненого спостереження...» [1, с. 140].

Безумовно, управління інноваційним розвитком неможливе без рефлексії існуючої позиції та стратегічного планування шляхів досягнення результату. І для інноваційного розвитку, переходу на інший «когнітивний щабель», рефлексивність потрібна як метапозиція, яка відкриває можливі шляхи розвитку складної системи, започатковує їх моделювання та прийняття рішень в умовах невизначеності. Адже, для успішної управлінської діяльності в сучасному складному та глобалізованому світі найважливіше та найскладніше – уміти приймати рішення в умовах глибокої невизначеності, обумовленої зростаючою складністю соціальних процесів. Для цього потрібен інтелектуальний альянс (інтелектуальна синергія) між прогнозуванням, виробництвом інновацій і підприємницькою (управлінською) діяльністю. Потрібно «творити належний як своїм власним пізнавальним і конструктивним можливостям, так і внутрішнім неявним тенденціям середовища когерентний, взаємно погоджений світ (установка не просто на бажане, а на здійснене майбутнє)» [6]. Таких успішних творців-підприємців Й. Шумпетер визначав як новаторів. Новатори завжди випереджають свій час, вони живуть і мислять в майбутньому. О. Князева визначає такі ключові характеристики мислення, орієнтованого на майбутнє:

- розгляд багатьох варіантів можливого розвитку, альтернативного майбутнього, точніше альтернативних перспектив (alternative futures);
- орієнтація не тільки на *бажане*, але також й на *здійшене майбутнє*;
- розуміння *горизонту нашого бачення майбутнього* (в нашому складному світі завжди є елементи принципово невизначені);
- розвиток *холістичного мислення*, розуміння широкого, або навіть глобального, *контексту* проблеми (тобто вміння контекстуалізувати знання, а також розуміння загальних законів інтеграції, *коеволюції* та узгодженого стійкого розвитку різних складних структур);
- усвідомлення ймовірності *касання необмежено віддаленого від нас (абсолютного) майбутнього* складної організації в процесі нашої сьогоденної активності [5].

Отже, певні вимоги до когнітивної ефективності як запоруки успішної інноваційної діяльності ми окреслили. Слід зазначити, що з точки зору

когнітивного підходу спосіб мислення, спосіб отримання та переробки інформації залежить від багатьох особистісних причин. Наприклад, Е. Голдберг вважає, що здатність до рефлексивності генетично (біологічно) обумовлена та пов'язана з розвитком префронтальних частин головного мозку (лобних доль) [3]. Але рефлексивність, на відміну від деяких інших генетичних особливостей, не є константою. Цю здатність не тільки можливо, але необхідно розвивати для досягнення емоційної і професійної компетентності. Крім того, ми показали, що когнітивна ефективність, що базується, зокрема, на здатності до рефлексивності, відіграє важливу роль в інноваційному розвитку.

Список використаних джерел

1. Бевзенко Л. Д. Постнеклассические практики в логике габитуальных трансформаций / Л. Д. Бевзенко // Постнеклассические практики: определение предметных областей. – М.: Макспресс, 2008. – С. 139–145.
2. Бурдые П. Начала / П. Бурдые [пер. с фр. Н. А. Шматко]. – М. : Socio-Logos, 1994. – 288 с.
3. Голдберг Э. Управляющий мозг. Лобные доли, лидерство и цивилизация / Э. Голдберг [пер. с англ. Д. Бугакова]. – М. : Смысл, 2003. – 335 с.
4. Князева Е. Н. Научись учиться [Электронный ресурс] / Е. Князева. – Режим доступа до ресурсу : <http://spkurdyumov.narod.ru/knyazevalena33.htm>. – Назва з екрану.
5. Курдюмов С. П. Структуры будущего: синергетика как методологическая основа футурологи [Электронный ресурс] / С. П. Курдюмов, Е. Н. Князева. – Режим доступа до ресурсу : <http://spkurdyumov.narod.ru/knyazis.htm>. – Назва з екрану.
6. Майнцер К. Сложносистемное мышление. Материя, разум, человечество. Новый синтез / К. Майнцер ; [пер. с англ. С. В. Соколов; под ред. Г. Малинецкого]. – М. : Либликом, 2009. – 464 с.
7. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Скотний Павло Валерійович,
кандидат економічних наук, доцент,
заступник декана з наукової роботи
факультету економічної освіти та управління
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ ВЧЕННЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА

Наявність якісно різнорідних методів, що відтворюють суперечності економічного буття, – важлива риса сучасної економічної науки загалом та економічної теорії зокрема. Економічне буття (економічна реальність) є економічною онтологією, яка стала самостійним предметом вивчення в економічному вченні Й. Шумпетера. Однак систематична робота з опису й аналізу економічних онтологій пов'язана з досвідом переосмислення економічної науки на ґрунті методологічних ідей І. Лакатоса. Головне ж полягає у визнанні необхідності розвитку економічної теорії як найважливішої умови пізнання економічного буття (економічної реальності). Причому теорії в множині її проявів, адже саме в такій множинності постає перед нами економічна реальність. «Користуючись цими теоріями, ми відводимо погляд від речей, які можуть бути істотними з тим, щоб чіткіше розглянути те, на що наш погляд спрямований. Немає сумніву в тому, що саме так і потрібно чинити, інакше ми побачимо дуже мало. Але очевидна і важливість правильного вибору теорії, щоб вона могла задовільно виконати таку функцію. Інакше вона висвітлить не те, що потрібно... Оскільки ми вивчаємо мінливий світ, теорія в один період може світити в неправильному напрямі. Це може відбуватися через зміни в світі (речі, які ігнорувалися, можуть стати більш важливими, ніж ті, що бралися до уваги), або у нас самих. Економічної теорії на всі випадки життя, можливо, і не існує» [2, с. 170]. Так само, як і методології.

Нові методологічні підходи повинні сприяти становленню і розвитку інноваційного економічного мислення «Орієнтація у мисленні» (І. Кант) передбачає методологічно строгі дії, спрямовані на неупереджене і логічне обґрунтування будь-якої ідеї, її відповідності господарській дійсності. При цьому мова йде про «здатність думати за самого себе, приймати незалежні рішення» [4]. Автономне, освічене мислення і відповідна логіка міркувань можуть бути методологічно доцільні в тому сенсі, що виносять свої позиції на суворий аналіз їх аргументації. Завдання системної розробки і передача економічних знань зводиться загалом до чотирьох головних ідей, основоположних для інноваційних методологічних дискурсів.

По-перше, здійснюється спроба послідовно провести раціонально-методологічну «мисленнєву лінію». Тут важливим є ретельне пояснення раціонально-рефлексивного змісту економічної методології. Той, хто досконало зрозумів, у чому полягає точка зору методології, і, що означає методологічно дисциплінована економічна рефлексія, може самостійно орієнтуватись у господарсько-теоретичному мисленні. Виходячи з цього, можна встановити концепції сучасної економічної теорії, які несуть основний змістовний тягар, і відокремити їх від розповсюджених, але більш окремих, одиничних підходів економічної теорії, що обмежують рефлексію лише соціальними пунктами, характерними винятково для її предмета. У результаті ми маємо інтегрований тип економічної теорії, завданням якої є пояснення сучасного стану господарювання.

По-друге, мова повинна йти про критичний аналіз «чистого» економічного розуму, до якого апелюють економісти, в контексті безпристрасного аналізу самих основ. Необхідно зрозуміти, чому і яким чином економічній логіці немовби само собою вдається ігнорувати всі методологічні запити економічного буття або як «нездійснені», або як «непотрібні», оскільки практика «ринкових умов» ніби не залишає місця ні для теоретичних, ні для методологічних міркувань. Тим більше, практика реального господарювання «знімає» непотрібну теоретичну рефлексію за допомогою категорій суто економічної раціональності. За цією нормативною самодостатністю «чистої» економічної теорії вбачається тенденція до традиціоналізму, отже, догматизму: до виокремлення, абсолютизації і нормативного перебільшення «чисто» економічної точки зору. У такому аспекті критика традиціоналізму повинна розглядатись одним з найважливіших завдань сучасної економічної теорії, орієнтованої на методологічну рефлексію у контексті епохи «пост-». Необхідно розрізняти дві основні форми прояву економічного традиціоналізму: емпіричний варіант, відповідно до якого теоретико-методологічна рефлексія тією чи іншою мірою в економіці «непотрібна» і «неможлива», і тому виступає в ролі спеціального знання; нормативний варіант, згідно з яким сучасна методологія (зокрема постмодерністська) в економіці зовсім «непотрібна» [1, с. 11], ґрунтується на переконанні, яке догматично має безліч аспектів: начебто сам ринок є кращою інстанцією, яка гарантує, що все «нормально» і в теоретичному сенсі.

По-третє, інноваційна методологія, корелюючи з особливостями сучасного наукового пізнання, дає змогу проникати в таємниці економіки епохи «пост-», допомагає подивитись «звільненим» поглядом на основні питання життєво-практичного раціонального господарювання. І тут властиві для зазначеного методологічного підходу (методологічної рефлексії) ідеї розвиваються у напрямі подолання надуманих концепцій, заснованих на консервативному мисленні, й обґрунтування інтегративної ідеї соціально-економічної раціональності, до якої, зокрема, включена й раціонально-етична точка зору. Ця провідна ідея сучасного раціонального господарювання визначає раціональну етику господарювання за умов «фінансової цивілізації». Мова в

даному випадку може йти про постановку гостро актуальної проблеми нової, гідної майбутнього орієнтації в економічній і соціальній політиці. Зокрема, одним з аспектів такої орієнтації є «перетворення ринкової економіки на економіку суспільства добробуту вільних людей» [1, с. 11], що змушує знову ж таки відходити від традиційності, яка призводить до позиції примирення.

По-четверте, методологічна рефлексія сучасної економічної теорії і практики включає у себе економіко-етичну типологію, тобто теоретичне визначення про місце моралі господарювання в сучасному суспільстві прагматизму та абсолютизації індивідуалізму. У своїх поглядах вона (методологічна рефлексія) відштовхується від поглибленого розгляду відносин між інституційною та індивідуальною етико-економічними концепціями. У даному випадку доречною, з точки зору Дж. Б'юкенена, особливістю економічного мислення є його «здатність розглядати всі питання у термінах альтернативності. Думка мораліста «певне, щось є або істинним або хибним» чужа йому... З економічної точки зору не можна зрозуміти ситуацію «або-або», «все або нічого». Для економіста ситуація, яку він досліджує, не є ситуацією взаємних привілеїв. Його світ – світ регуляції і координації конфлікту, взаємного виграшу. Економіст професійно вихований мислити в категоріях варіабельності як стосовно практики (дій, вчинків), так і стосовно цінностей» [3]. Але тепер, замість звичного поділу економічної теорії на теорію народного господарства і науку про організацію виробництва, повинна прийти диференційована концепція сфер відповідальності, що взаємодоповнюються. З її допомогою будуть подолані відомі теоретичні спрощення, прийняті в економічному лібералізмі.

«Розплатою» за це є сучасні симптоми суспільно-політичної дезорієнтації. Цій занепокоєності протиставляється формальна ідея про те, що достатньою мірою спеціалізована економічна теорія виконує нормувальні функції, але питання залишається відкритим з боку його змістового наповнення у реальному соціоекономічному процесі. Одним із найбільш значних «проблемних каменів» є виклики глобалізації. Власне, сучасна методологічна рефлексія економічної теорії в підсумку прагне зняти тягар і звільнити розумну (доцільну) орієнтацію в економічному мисленні, навіть якщо це йде наперекір певним, усталеним традиціям мислення. Відповідно нова методологічна предметність самого звернення до основоположних питань «створення цінностей» в економіці передбачає, що все звичне коло ідей економістів детально вивчене, тому необхідно переходити до нових рівнів пізнання, а також нових критеріїв його оцінювання. Або, інакше кажучи, до активації і посилення впливу альтернативних течій економічної думки, пожвавлення контактів і дискусій між представниками методологічної думки та концепцій в економічній теорії.

З точки зору Й. Шумпетера будь-який окремий факт економічного життя є абстракцією, оскільки «не є, якщо брати до уваги його глибинні причини, суто або «чисто» економічним» [2, с. 57]. Економічна теорія повинна враховувати це методологічне положення, виходити з того, що економічні відносини

визначаються не абстракціями, а їх розглядом як невід'ємної складової суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Ульрих П. Критика экономизма / П. Ульрих. – М. : Вузовская книга, 2005. – 120 с.
2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
3. Buchaman J. M. Economics and its Scientific Neighbors / J. M. Buchaman // Krupp S. R. (ed). The Structure of Economic Science. Essays on Methodology. – Englewood Cliffs N. J., 1966.
4. Oser F. Moralische Selbstbestimmung. Modell der Entwicklung und Erziehung im Wertebereich / F. Oser, W. Althof. – Stuttgart, 1994.

Тадесв Юрій Петрович,

кандидат економічних наук, докторант,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

ОДНОСЕКТОРНА МОДЕЛЬ З ФІЗИЧНИМ КАПІТАЛОМ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ СКЛАДОВОЮ

У даній роботі інтелектуальний капітал розглядається у вузькому розумінні, а саме як інтелектуальна складова до людського ресурсу, і в цьому випадку вимірюється в додаткових одиницях простої праці. Такий підхід є новим і актуальним [1].

Розглядається наступна задача оптимального керування

$$\begin{aligned} \int_0^{\infty} C(t)e^{-\rho t} dt &\rightarrow \max, \quad \rho > 0, \\ Y &= F(K, \hat{L}), \quad \hat{L} = L + H, \quad L(t) = L_0 e^{nt}, \\ \dot{K} &= I_K - \delta_K K, \quad K(0) = K_0, \\ \dot{H} &= I_H - \delta_H H, \quad H(0) = H_0, \\ Y &= I + I_K + I_H, \\ C &\geq 0, \quad I_K \geq 0, \quad I_H \geq 0, \end{aligned} \tag{1}$$

де C – споживання, $F(\cdot)$ – неокласична виробнича функція [1], K – фізичний капітал, $\hat{L} = L + H$ – людський капітал, L – праця, H – інтелектуальний капітал, що в даному випадку вимірюється додатковими одиницями робочої сили, δ_K та δ_L – норми амортизації фізичного та інтелектуального капіталів відповідно, I_K та I_H – валове інвестування у фізичний та інтелектуальний капітали відповідно.

Для дослідження моделі (1), як до задачі оптимального керування, застосовано принцип максимуму Понтрягіна, специфіка формулювання, необхідні та достатні умови для випадку застосування даного методу до моделей економічного зростання детально описані у монографії [2].

Показано, що оптимальний розв'язок має магістральну властивість [3] відносно величини

$$\frac{L + H}{K} = z^*, \quad (2)$$

що є єдиним розв'язком рівняння

$$\frac{\partial F}{\partial K} - \delta_K = \frac{\partial F}{\partial H} - \delta_H$$

яке, у свою чергу, означає рівність чистої норми дохідності фізичного та інтелектуального капіталів.

Оскільки на магістральній траєкторії

$$Y = F(1, z^*)K = AK, \quad A > 0, \quad (3)$$

то модель (1) у результаті еквівалентна класичній AK -моделі [1], в якій відсутнє чітке розділення капіталів. Тому для нашої моделі (1) можемо застосовувати методи аналізу стосовно AK -моделі [4].

Список використаних джерел

1. Барро Дж. Экономический рост / Р. Дж. Барро, Х. Сала-и-Мартин ; [пер. с англ.]. – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2010. – 824 с.
2. Асеев С. М. Принцип максимума Понтрягина и задачи оптимального экономического роста : [монография] / С. М. Асеев, А. В. Кряжковский. – М. : Наука, 2007. – 272 с.
3. Моришима М. Равновесие, устойчивость, рост (Многоотраслевой анализ) / М. Моришима ; [пер. с англ.]. – М. : Наука, 1972. – 280 с.
4. Acemoglu D. Introduction to Modern Economic Growth / D. Acemoglu. – Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2009. – 990 p.
5. Сучасний економічний аналіз : навч. посіб. : у 2 част. / [за ред. О. І. Пономаренко]. – К. : Вища школа, 2004 – . – Ч.2. – 2004. – 207 с.
6. Григорків В. С. Оптимальне керування в економіці : навч. посіб. / В. С. Григорків. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 200 с.
7. Интрилигатор М. Математические методы оптимизации и экономическая теория / М. Интрилигатор ; [пер. с англ.] – М. : Айрис-пресс, 2002. – 576 с.

Кузьменко Валерій Павлович,
кандидат економічних наук,
головний науковий співробітник
Науково-дослідного економічного
інституту Мінекономрозвитку України

ШУМПЕТЕРІАНСТВО І КЕЙНСІАНСТВО

Йозеф Алоїз Шумпетер виклав свою теорію інновацій та інноваційних циклів у книгах «Теорія економічного розвитку» (1911) [1], двотомнику «Ділові цикли» (1939) [2] та сьомій главі «Процес творчого руйнування» монографії «Капіталізм, соціалізм і демократія» (1942) [3].

Він розробив не стільки теорію хвиль, скільки успішний метод для розуміння циклів узагалі. Метод Шумпетера по суті не є міждисциплінарним, оскільки у цих працях він намагався обмежити рамки аналізу до «економічного життя», життя в якому «торжествують приватна власність, поділ праці та вільна конкуренція». Він розрізняв «фактори зміни», які є ендогенними для капіталізму та ті, які є екзогенними. Війни, революції, соціальні заворушення, урядова політика, землетруси та вирощування сільськогосподарських культур вважаються екзогенними. Для розуміння ендогенних факторів необхідно збагнути його уявлення щодо економічного розвитку: «Під розвитком ми розумітимемо лише такі зміни економічного життя, які постають з його власної ініціативи, зсередини, а не накинені ззовні». Розвиток – це процес переривчастих змін та невірноваженості, викликаних інноваціями: «впровадження нових комбінацій».

Інновація відіграє центральну роль у теорії Шумпетера. Він охарактеризував її, «як встановлення нової виробничої функції. Це може бути виробництво нового товару, запровадження нових форм організації, таких як, наприклад, злиття, відкриття нового ринку і т.д.». Інновація відрізняється від винаходу, який є, так би мовити, сирим матеріалом для інновації. Особи, які запроваджують нові виробничі функції, що відрізняється від відтворення застарілих виробничих функцій та зміни пропорцій і кількості факторів виробництва у межах останніх, називаються підприємцями. Інновації вимагають значно більших зусиль, ніж звичайне ведення бізнесу тому, що передбачають впровадження невипробуваного. Але коли новий спосіб виробництва стає відомим іншим підприємцям, їм стає легше «(1) робити те ж саме, (2) покращувати і (3) робити подібні речі в подібних напрямках». Останні дві категорії Шумпетер назвав «індукованими інноваціями», а першу, мабуть,

узагалі не можна назвати інновацією. Це пояснює той факт, що у часі інновації розподілені нерівномірно та з'являються пучками (кластерами), до того ж, «у конкретний час розподілені в економічній системі не випадково, а мають тенденцію концентруватися у певних секторах та секторах, пов'язаних з ними».

Шумпетер припустив, що інновації впроваджуються новими людьми та новими фірмами. Інновація дає змогу новій фірмі отримувати прибутки лише деякий час, зрештою вона вибуває з конкуренції та занепадає. Але є й винятки – випадок гігантських компаній, які являються каркасом для змінного персоналу, який у свою чергу проводить послідовність інновацій. Таке явище Шумпетер назвав трестовим капіталізмом, щоб відрізнити його від конкурентного капіталізму.

У момент написання «Ділових циклів» (наприкінці 30-х років Великої депресії) Йозеф Шумпетер проживав у США, які тоді вже використала іншу концепцію – кейнсіанства, названу в історії економічної думки й «кейнсіанською революцією», взяту на озброєння для подолання глибокої економічної кризи – Великої депресії «мозковим трестом» Франкліна Рузвельта. Сама назва «кейнсіанська революція» виникла в зв'язку з виходом у 1936 р. дуже резонансною праці видатного англійського економіста Джона Мейнарда Кейнса «Загальна теорія зайнятості, проценту та грошей» [4]. Без сумніву Джон Мейnard Кейнс та Йозеф Алоїз Шумпетер з незвичайною силою вплинули на економічну теорію та соціально-економічну політику всього ХХ століття, хоча творили в першій його половині, та продовжують впливати в ХХІ ст. Можливо, цей вплив був і залишається в умовах сучасної фінансово-економічної кризи більший, ніж будь-яких інших вчених-економістів ХХ століття загалом. Вони опублікували незрівнянні статті та книги, часто на схожі проблеми, як то монетарна теорія, економічна політика та ділові цикли. У той час, як Кейнс спрямовував свою увагу в більшості на короткострокові цикли, Шумпетера цікавив довгостроковий циклічний розвиток капіталістичної економіки. Споглядаючи в історію, здається, що підходи обох тільки б виграли, якщо б прийняли погляди та ідеї свого суперника. Обидва народилися в одному і тому ж 1883 році, коли помер видатний економіст ХІХ ст. Карл Маркс, і мали багато можливостей зустрітись один з одним та співпрацювати. Не дивлячись на те, якою корисною була б співпраця цих двох гігантів наукової економічної думки, в дійсності контакти були нечастими та досить холодними.

Слід зазначити, що, на відміну від Кейнса, Шумпетер ніколи не приділяв уваги проблемам державної економічної політики. На його думку, така діяльність для вчених-економістів є другорядною і відрізняється від чисто «наукової роботи», більш того, може нашкодити у проведенні державної політики. У той час, коли Кейнс наголошував важливість монетарної та фіскальної політики для підтримання сукупного попиту, Шумпетер сфокусував

увагу на провідних промислових секторах: текстильній промисловості у XVIII ст., залізниці в XIX ст. та електрика на початку XX ст.

Вираження оптимізму Кейнсом в глибинах «Великої депресії» сприймалось багатьма його академічними колегами, як буйна економічна ересь. Вона не узгоджувалась з твердженням, яке сформувалось в американському та європейському мисленні на той час вже більш, ніж століття тому. Це твердження – закон Сея, за яким сам акт виробництва товарів забезпечував в сукупності доход, який пізніше викупає їх. Коротко кажучи, пропозиція породжує власний попит. Будь-яка капіталістична економіка знаходиться у рівновазі при повній зайнятості, тому економіка застрахована від довготермінового безробіття та депресій. Все, що треба було зробити, це не втручатись в ринок. Кейнс заперечив. Економіка може так само перебувати в рівновазі при тривалому безробітті, отже це треба якось виправляти. Він запропонував економічні ліки. Уряд повинен позичати гроші та інвестувати їх в реальну економіку. Якщо позичено та інвестовано достатньо капіталу, заощадження будуть компенсовані інвестиціями. Як наслідок збільшиться обсяг виробництва та зайнятість. З його порадами під час Великої депресії при впровадженні Нового Курсу дійсно кореспондують дії Франкліна Рузвельта та його «мозкового тресту», хоча до необхідних висновків вони дійшли й незалежно від Кейнса. До того ж, у команді «мозкового тресту» працював «американський Кейнс» Елвін Хансен. Йозеф Шумпетер, в свою чергу, нарікав на політику Нового Курсу, зокрема на вищезгадані засоби врятування капіталізму. На його думку, американський уряд був не в змозі повністю подолати труднощі завдяки поділеним владним повноваженням, громадській нестабільності та іншим факторам.

Під час Великої депресії після обвальної рецесії 1929–1933 рр. та покращення економічної ситуації у 1934–1936 рр. поширились дискусії стосовно причин стагнації, особливо після різкого спаду в 1937–1938 рр., коли стало зрозуміло, що повне відродження з Великої депресії не прийде автоматично. До речі, за певною аналогією, після Великої рецесії 2008–2009 рр. у 2012 р. теж спостерігається друга хвиля рецесії в багатьох країнах ЄС.

Шумпетер, з одного боку, твердив, що спад економіки перед цілковитим відродженням був результатом Нового Курсу, хоча наслідком не так його суті, як антиділової філософії тих, хто керував ним. Саму Велику депресію він пояснював синхронізацією в період 1929–1933 років нижньої фази циклу Кондратьєва з нижніми фазами циклів Жюгляра та Кітчина. Цієї ж думки притримувався й Елвін Хансен [5] – найбільш впливовий захисник Кейнса в США, який, з другого боку, твердив, що система була схильна до глибокої стагнації завдяки спадаючим можливостям в інвестуванні – здебільшого результат дозрілості промисловості, що зменшувало попит на чисті інвестиції.

Розглядаючи ці та інші фактори, Хансен дійшов висновку, що середовище для чистих інвестицій зменшилось порівняно з ранніми стадіями індустріалізації, що й стало причиною тривалої стагнації поки не втрутився уряд для того, щоб стимулювати інвестиції.

Тепер, споглядаючи події більш як сьоми десятирічної давнини видно, що якраз тут проявляється різниця в баченнях, аналізі та розробці державної політики за Кейнсом та за Шумпетером. Останній ніколи не звертається до проблеми зайнятості чи національної економіки, як до агрегатів, що стали проривом кейнсіанського аналізу. У сорокових роках ХХ ст. Йозеф Алоїз Шумпетер працював над трактатом про історію економічної думки починаючи від Платона. Його «Історія економічного аналізу» [6] закінчується довгою, але незавершеною оцінкою Джона Мейнарда Кейнса. «Стагнаціонізм», який Шумпетер виявив у Джона Стюарта Мілля та інших, досяг найвищої межі у кар'єрі Кейнса, чие відчуття Англії у кризі сформуvalo його бачення як економіста. Це, твердив Шумпетер, мало вирішальне значення для подальшого розвитку економічної думки, оскільки Кейнс мав найбільший вплив на наступне покоління теоретиків. Визнаючи, що Кейнс є найвидатнішим англійським економістом після Рікардо, Шумпетер критикував його за те, що він поділяв схильність Рікардо у використанні теорії прямо на практиці, включаючи їх особисту гру на біржі.

Шумпетер твердив, що Кейнс неправильно витлумачив природу капіталістичної промисловості. Він припустив не тільки, що методи виробництва не змінюються, а також і те, що кількість промислового обладнання не змінюється. Це обмежує його аналіз до дуже коротких періодів часу (3–10 місяців). Більше того, оскільки технологічні зміни є основою кейнсіанського процесу і джерелом багатьох його проблем, дане припущення виключає випуклі характеристики капіталістичних реалій. Навіть гірше, зосередженість Кейнса на високій схильності до споживання як засобі для подолання Великої депресії перевернуло класичне уявлення, що заощадження є позитивною силою. У кейнсіанській системі заощадження можуть насправді бути вадою, яка не є причиною формування капіталу, а причиною безробіття та руйнування капіталу. Шумпетер твердив, що досягнення Кейнса були характерні для певного часу і місця, а його теорія зовсім не була «загальною». Таким чином, він закінчує велику незакінчену із-за смерті в 1950 р. працю зваженою, але критичною оцінкою Кейнса.

Протиставляючи Шумпетера та Кейнса, бачимо проблеми та протиріччя різних стилів економічного аналізу. Також бачимо, як корисність аналізу залежить від часу та обставин. Для Шумпетера силою, яка правила безстрашною енергією Кейнса, було його рішення впливати на державну політику, зокрема, для того, щоб захистити інтереси Великої Британії. Хоча

остання на той час вже втратила свою промислову першість, Лондон все-таки залишався фінансовим центром світу, незважаючи на те що вже 1931 р. відмовились від «золотого стандарту» фунта стерлінгів. За цих обставин і походить наголос Кейнса на монетарні фактори та, зокрема, його характерний фокус на агрегатах, а не на секторальному аналізі.

Та коли Велика депресія закінчилася, ця політика, яку американські кейнсіаністи відстоювали більше, ніж сам Кейнс, мала тенденцію відбивати охоту від заощаджень та знаходити виправдання величезним фіскальним дефіцитам. Вона висувала узагальнену державну діяльність на агрегованому рівні, не звертаючи увагу на індивідуальні сектори та промисловість. Таким чином, у перші повоєнні десятиріччя проявилась спорідненість між кейнсіанством і стежками економічної політики в США та Великобританії і погодженість з догматами Шумпетера з наголошенням на інноваційній політиці, спрямованій на конкретні галузі промисловості Японії та ФРН, які стали лідерами «економічного буму» 60-х років ХХ ст., що дало їм змогу зайняти другу-третю сходинки у світовій ієрархії найпотужніших економік.

Уже в наш час, на початку сучасної світової кризи, Джозеф Е. Стігліц – професор економіки Колумбійського університету, лауреат Нобелівської премії з економіки за 2001 рік, 27 січня 2009 р. сказав: «Існує нагальна потреба в тому, щоб ми не просто адекватно відповіли на нинішню кризу, але й почали довгострокові реформи, які будуть необхідні, якщо нам треба створити стабільнішу, процвітаючу і справедливу світову економіку». І тут нам можуть допомогти основні розробки шумпетеріанства та кейнсіанства.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку / Й. А. Шумпетер. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 342 с.
2. Scumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. – N.Y.-L., 1939.
3. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер. – К. : Основи, 1995. – 528 с.
4. Кейнс Дж. Общая теория занятости процента и денег. Избранное : в 2 т. / Дж. Кейнс. – М. : Наука, 1992 – .– Т. 2. – С. 137–432;
5. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход : у 2 т. / Э. Хансен, Р. Харрод. – М. : Экономика, 1997. Т.1. – С. 195–415 ; Т. 2. – 431 с.
6. Шумпетер Й. А. История экономического анализа : в 3 т. / Й. А. Шумпетер – СПб., 2001. – Т. 3, С. 1539–1557.

Кравченко Михаил Ильич,

кандидат экономических наук, доцент
кафедры экономической теории
и государственного управления
Донецкого национального
технического университета,

Шергелашвили Елена Вячеславовна,
аспирантка кафедры экономической теории
и государственного управления
Донецкого национального
технического университета

ИННОВАЦИОННАЯ ТЕОРИЯ Й. ШУМПЕТЕРА И ПРИНЦИПЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Ядром теории экономического развития Й. Шумпетера является инновационная парадигма, в рамках которой предпринимателю отводится центральная роль. Именно предприниматель, в роли которого может функционировать любой член общества, обладающий соответствующими качествами, путем инновационного использования факторов производства (новых комбинаций их использования), приводит к экономическому и социальному развитию общества. Все иные способы получения излишка над издержками по Й. Шумпетеру не являются предпринимательской прибылью, а если такой излишек образуется, то он является результатом временного нарушения равновесия и исчезает по мере восстановления равновесия под действием сил конкуренции. Обычный экономический рост, т.е. рост выраженный ростом населения и богатства в рассматриваемом смысле, не есть собственно экономическое развитие, а является всего лишь изменением показателей, параметров [3, с. 154].

В рамках инновационного характера использования факторов производства происходят структурные сдвиги в экономике в различных её аспектах. Данный переход характеризуется как созидательное разрушение, как процесс рождения новой экономики в рамках старой и вытеснения последней. Определенный аспект данной идеи Й. Шумпетера развивается академиком С. Глазьевым в его теории длинных волн на основе новых технологических укладов. Развитие понимается Й. Шумпетером как изменение траектории кругооборота, как движение от одного центра равновесия к другому, причем стихийное, дискретное. Эти смещения совершаются только в промышленности и торговли, а не в потреблении продуктов конечного потребления в результате резкого изменения вкусов. Лишь когда производство привьёт потребителям новые потребности и, следовательно, не может быть равновесия в первом смысле, когда предложению противостоит спрос [3, с. 158]. Развитие задается принципиально новой комбинацией вещей и сил. Приводит к новым не только

экономическим, но и социальным явлениям. Рассматривая собственно экономическое развитие, экономическую деятельность в узком смысле, Й. Шумпетер абстрагируется от социальных факторов, но не отрицает их значения в экономическом развитии, более того подчеркивает их преимущественную зависимость от экономических факторов, придавая при этом значение и фактору всеобщей истории [3, с. 151].

Что нам даёт значение понятия «экономическое развитие», формулируемое Й. Шумпетером и которое отличается от классического, марксистского и вообще от какого-либо иного политэкономического или экономико-социологического понимания, хотя и не отрицает их? Должны ли мы парадигму инновационного развития, сформулированную Й. Шумпетером, сводить только к её экономическому ядру в узком смысле или использовать весь потенциал его теории экономического развития? Возможно ли вывести дополнительные следствия из его модели экономического развития, позволяющие понять современные проблемы экономического и социального развития? Ответ на все эти вопросы, как нам представляется, должен быть положительным.

Во-первых, не разрывая взаимосвязи и взаимозависимости собственно экономических и социальных детерминантов, Й. Шумпетер четко разделяет их и показывает специфическую роль каждого в экономическом развитии. Во-вторых, анализируя собственно экономическую деятельность, Й. Шумпетер её структурирует и выделяет ведущий элемент с точки зрения экономического развития, а именно предпринимательскую деятельность и через неё показывает, как совершается экономическое и социальное развитие. Предприниматель - не только носитель экономического, но и социального развития, поскольку, поднимаясь вверх по социально-экономической иерархии, он несет собой и новую культуру, новые социально-политические и правовые идеи. В-третьих, инновационная парадигма Й. Шумпетера исходит из теории вмененной стоимости, условий модели рынка, предполагающих конкурентный доступ к ресурсам, конкурентного приложения сил, из условий восприимчивости к инновациям, а следовательно, негласно и из соответствующей институциональной системы общества, обеспечивающей данную модель рынка. В-четвертых, социальный фактор фактически определяется Й. Шумпетером в качестве внутренней и внешней среды собственно-экономической деятельности, которая может, как способствовать, так и затруднять предпринимательство. Идея параллельности, взаимосвязанности, взаимовлияния экономического и социального факторов, содержащаяся в теории экономического развития Й. Шумпетера, приобретает особое звучание и особую актуальность для современности. Учитывая достигнутый уровень социального развития, социальной структуры общества, институционализация распределительных отношений должна реализовывать и социальные императивы современности, в частности, вести к уменьшению разрыва в доходах, не снижая стимулирующего их воздействия. Институты современного общества должны системно способствовать становлению, функционированию и

развитию новой формы присвоения, что следует, как из роли инновационного фактора в теории экономического развития Й. Шумпетера, так из роли социальных факторов. Содержательная суть этой новой формы присвоения, на наш взгляд, выражается принципами распределения, которые, как известно, есть и принципы собственно производства. Всё остальное, так или иначе, есть функция от отношений распределения как отношений производства. Принципы распределения, в гносеологическом плане, это своеобразный функционал, аргумент на пространстве под названием система отношений по производству общественной жизни человека. При этом важно понять, что введение новых принципов распределения, как содержательной сущности новой формы присвоения, не означает отрицания положений неоклассической теории, в частности предельной производительности факторов производства и всех вытекающих из неё следствий, поскольку новая форма присвоения не отрицает рынка, а потому сохраняют силу и все следствия рыночной модели.

В-пятых, через соответствующую институционализацию распределительных отношений вполне реально и целесообразно создать высокие трансакционные издержки присвоения ренты любого вида власти и тем самым обеспечить условия перехода от рентной экономики к инновационной. Проблема перехода от рентной экономики к экономике развития, как фундаментальная проблема на постсоветском пространстве, поставлена академиком Д. Львовым и его единомышленниками, но не получила дальнейшего конструктивного развития в конкретных принципах и способах такого перехода [2].

В-шестых, процесс институционализации распределительных отношений, выражающих суть содержания отношения присвоения, предполагает соответствующую институционализацию властных отношений, в том числе и отношений экономической власти. Поэтому институционализация властных отношений является первоочередной задачей, поскольку от властных отношений зависит действительность всех иных отношений и их соответствующая институционализация. Властный аспект такого перехода экономической системы активно разрабатывается институциональным направлением экономической науки. Из последних работ в рамках данного аспекта можно выделить работы профессора В.В.Дементьева [1].

Список использованных источников

1. Дементьев В. В. Институты, поведение, власть : [монография] / В. В. Дементьев. – Донецк : ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет», 2012. – 310 с.
2. Львов Д. С. Экономика развития / Д. С. Львов. – М. : Экзамен, 2002. – 512 с.
3. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Оліх Леся Анатоліївна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ПОСЛУГ НА ЕТАПАХ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕОРІЙ

У світовій економічній думці набули розвитку теорії щодо впливу розвитку сфери послуг на економічне зростання. Зокрема виокремлюється три погляди [2, с. 71]:

1. Перший бере початок ще за часів Адама Сміта, який вважав, що сектор послуг є власне непродуктивним з огляду на створення вартості. Такої ж думки дотримувались його сучасники і послідовники Д. Рікардо, Р. Мальтус, Дж. Міль та інші. Значно пізніше ці погляди були підтримані Н.Калдором, який назвав промисловість «двигуном економічного зростання», Р. Беконом та У. Елтісом, які вбачали у розвитку суспільних послуг відволікання ресурсів з промисловості.

2. У другому підході сектор послуг розглядається відповідно до стадій економічного розвитку. Фундаторами такого напрямку були А. Фішер і К. Кларк (модель Фішера-Кларка). Вони запропонували трисекторну модель, що передбачала переміщення основної маси зайнятих із сільського господарства (первинного сектора) спершу у промисловість (вторинний сектор), а згодом – у сферу послуг (третинний сектор). А. Фішер обґрунтовував свої припущення на тому факті, що з підвищенням добробуту домашніх господарств зростатиме питома вага послуг у їх загальному споживанні. К. Кларк пов'язував теорію третинного сектору із розвитком продуктивності у різних секторах.

3. Третій напрям – розвиток сфери послуг як автономного сектору. Такий підхід став своєрідною реакцією поглядів економістів на розвиток теорії “постіндустріального суспільства” (Д. Белл), за якою сектор послуг розвивається завдяки динаміці його внутрішнього росту та постійному зростанню попиту на послуги. Ж. К. Делауней і Ж. Гадрей представили цей науковий підхід як неоіндустріальну теорію самообслуговування”, яка була висвітлена у працях економістів Дж. Гершуні та Ю. Сколки [4, с. 22].

Відповідно до наведеної періодизації сфера послуг стає домінуючою в економічному зростанні розвинених країн у другій половині ХХ ст. Тобто послуги відіграють провідну роль у визначенні конкурентоспроможності як підприємства на ринку, так і країни у світовому економічному просторі. Однак даний період характеризується визнанням послуги як товару, а не як

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

економічного явища загалом. В якості останнього вона існувала протягом всього періоду розвитку людського суспільства.

Це дає змогу говорити про роль і місце науково-технічної послуги на етапах становлення, формування і розвитку інноваційних теорій (таблиця).

Таблиця

Еволюція науково-технічної послуги в інноваційних теоріях
економічного зростання*

Теорія	Представники	Внесок	Місце науково-технічної послуги
1	2	3	4
Теорії циклічного економічного розвитку			
Теорія циклічних криз	М. Туган-Барановський, К. Маркс	Виробництво керує споживанням, і це відбувається через нагромадження позичкового капіталу та його інвестування у капітальні товари; а місткість попиту на капітальні товари визначається станом технічного прогресу.	Винахідництво як основа технічного прогресу: винахідництво стає особливим видом діяльності, який формує попит на інший вид діяльності – надання науково-технічних послуг, - а отже, стимулює його розвиток.
Теорія довгих хвиль	М. Кондратьєв	Існування довгого циклу економічного розвитку, який пов'язаний з технологічними змінами у виробництві, науково-технічними відкриттями, винаходами та їх впровадженням. Причинами технологічних змін є запити виробництва і створення таких умов, за яких впровадження нових технічних засобів, використання винаходів стає можливим.	
Інноваційні теорії технологічних змін			
Теорія інноваційного розвитку	Й. Шумпетер	Інновація – це «створююче руйнування», нова комбінація методів виробництва, що супроводжується отриманням комерційного ефекту.	«Поєднання» науки і техніки: техніка орієнтується на науку, а наука – на потреби виробництва і суспільства загалом; виникає нове соціально-економічне явище – науково-технічний прогрес (НТП); саме в цей період можемо говорити про закінчення
	С. Кузнець	Науково-технічна революція – це окрема епоха з притаманними їй характерними ознаками, зокрема структурні зрушення у національних економіках розвинених країн, тобто вихід на провідні позиції сфери послуг.	

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

1	2	3	4
	Г. Менш	Збільшення кількості інновацій припадає на період спаду довгих хвиль.	формування цілісної форми науково-технічної послуги та виникнення безпосередньо самого поняття “науково-технічна послуга”.
	Дж. Ван Дайн	Підгрунття циклів – інновації, життєвий цикл та інвестиції в інфраструктуру (інфраструктурні інновації).	
	Д. Львов і С. Глазьев	Концепція технологічних укладів: кожна довга хвиля характеризується наявністю домінуючої технології, яка виступає ядром виробничого процесу.	
Теорії технократичного суспільства			
Теорія технічного детермінізму і конвергенції	Дж. Гелбрейт	Нова концепція держави – надійний інструмент панування корпорацій.	Науково-технічні послуги становлять основу економічного розвитку суспільства. Якщо на попередніх етапах йшлося лише про їх зміст, то саме з середини ХХ століття можемо говорити про набуття науково-технічною послугою цілісної форми, яка поєднує в собі сформовані у процесі еволюції напрями діяльності:
Теорія технотронного суспільства	З. Бжезинський	Технотронне суспільство – це суспільство, яке формується на розвитку техніки і засобів масової інформації.	
Теорія індустріально-технократичного суспільства	Д. Белл	Основа розвитку постіндустріального суспільства – наука та інтелектуальне зростання людини через доступ до інформації та використання різних способів її обробки.	
Сучасні концепції інноваційного розвитку			
Теорія інтелектуальної технології	Ф. Хайек	Інформаційна концепція порядку, що розширюється, яка реалізується через розгляд ринку як інформаційної машини.	бібліотечна справа; задоволення інформаційної потреби з метою ведення науково-освітньої діяльності (науково-технічна інформація); авторське право з виокремленням в його структурі патентної справи (науково-технічна експертиза); геологічна та гідрологічна зйомки; метеорологічні спостереження; стандартизація та контроль якості.
Теорія інноваційної економіки і підприємницького суспільства	П. Друкер	Підприємницьке суспільство – суспільство, в основі розвитку якого знаходяться знання.	
Динамічне моделювання бізнесу	Ф. Янсен	Використання нелінійних механізмів у моделюванні інноваційних процесів.	

* Складено автором з використанням [1; 3]

Таким чином, науково-технічна послуга є невід'ємною складовою етапів становлення, формування і реалізації теорії інноваційного розвитку. Оскільки її виокремлення як самостійного виду діяльності сприяло розвитку винахідництва і впровадження його результатів у практику; освоєння останніх було б неможливим, не займи науково-технічна послуга провідних позицій у науково-технічній діяльності; а її сучасний розвиток формує основу подальших досліджень та виокремлення нових теорій в інноваційній сфері.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Гаврилюк О. В. Послуги у контексті економічного зростання / О. В. Гаврилюк // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 71–79.
3. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності: навчальний посібник / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.
4. Шаповалова Л. А. Державне регулювання ринку науково-технічних послуг в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.02 / Л. А. Шаповалова. – К., 2006. – 183 с.
5. Янсен Ф. Епоха інновацій: / Ф. Янсен ; [пер. с англ.]. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 308 с.

Святненко Вікторія Юріївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЦІННІСТЬ ІДЕЙ Й.ШУМПЕТЕРА У СТАНОВЛЕННІ ТЕОРІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Вплив інноваційних факторів на соціально-економічний розвиток суспільства визнаний усіма, хоча усвідомлення важливості ролі науково-технічного прогресу в економічному зростанні з'явилося не одразу. Формування теорій інноваційного розвитку в сучасному вигляді є результатом праці всіх, хто досліджував розвиток суспільства та економіки, у процесі якого було виявлено нерівномірність темпів економічного зростання [2, с. 24].

Формування тих чи інших економічних поглядів та ідей завжди було об'єктивно зумовлене розвитком суспільного виробництва, соціально-економічними умовами і потребами господарського життя, інтересами

суспільства, його окремих груп тощо. Водночас взаємозв'язок економічних реалій з теоретичними узагальненнями є не лінійним, а складним, багатогранним, мінливим та суперечливим, що передбачає залучення до аналізу суспільно-політичних, культурологічних, національно-історичних, психологічних та інших факторів суспільного життя [3, с. 24].

Формування теорій інноваційного розвитку розпочалося у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст., хоча ще у ХVІІІ ст. шотландець Адам Сміт (1723–1790) у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» вказував на роль технологічних інновацій у забезпеченні зростання економічної продуктивності. Він зазначив, що велика частина технологічних новацій належала робітникам, які намагалися вдосконалити умови праці з метою одержання вищої зарплатні [2, с. 24].

Також одним з фундаторів інноваційної теорії був український дослідник Михайло Туган-Барановський (1865–1919), який схилився до думки, що причинами коливань є екзогенні (зовнішні) фактори: війни та революції, поява нових ринків, збільшення запасів золота, введення нових технологій тощо. У фундаментальній праці «Промислова криза в сучасній Англії, її причини та вплив на народне життя» (1894) Михайло Туган-Барановський довів ключове значення для мінімізації циклічності економічного розвитку нагромадження та інвестування позичкового капіталу в капітальні товари. За сучасною термінологією це інвестиційні, високотехнологічні, наукомісткі товари [5].

Завершив формування цілісної інноваційної теорії економічного розвитку австрійський та американський економіст, соціолог та історик економічної думки Йозеф Алоїз Шумпетер (1883–1950), який тим самим узагальнив концептуальний напрям, започаткований М.І.Туган-Барановським, і став визнаним «батьком» інноваційної парадигми соціально-економічного розвитку.

Під розвитком Й. Шумпетер розумів лише такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто тільки випадкові зміни «наданого самому собі», а не такого народного господарства, що рухається імпульсами ззовні [6, с. 154]. Розвиток – це процес дискретних змін і динамічної нерівноваги, викликаних інноваціями: «здійснення нових комбінацій» [6, с. 159].

Технологічну парадигму, на якій ґрунтувалися ранні теорії циклічного економічного зростання (згідно з якою причиною циклічного розвитку вважали зміну поколінь техніки в процесі її відтворення та інфраструктури, яка обслуговує даний технологічний устрій), доповнила техніко-економічна, сформована Й. Шумпетером і його послідовниками. Вони стверджують, що зміна технологій відбувається не через фізичне зношення, а внаслідок того, що тривале використання певної технології та її поширення у відповідній сфері діяльності знижує норму прибутку підприємців. Прагнучи її збільшити, вони впроваджують принципово нові види техніки. Слідом за підприємцями-новаторами, які першими йдуть на ризик, інновації починають використовувати й інші, впевнившись в їх здатності збільшувати віддачу від вкладеного капіталу.

Й. Шумпетер запропонував власну концепцію циклічного розвитку. Причиною довгих хвиль він вважав концентрацію важливих нововведень в окремих галузях, внаслідок чого кожне базове нововведення спричинює вторинні нововведення, які вдосконалюють вже існуючі продукти (товари), формуючи другу хвилю. Й. Шумпетер висловив припущення, що нововведення з'являються в економічній системі не рівномірно, а у вигляді майже одночасно освоєних поєднаних новацій-кластерів – сукупності базисних нововведень, що визначають технологічний устрій економіки протягом тривалого часу.

Й. Шумпетер розробив класифікацію хвиль, визначивши ключовий фактор кожної хвилі, що дав імпульс її поширенню, і сформував відповідний технологічний устрій [7]:

- 1) 1790–1840 рр. (в її основі – механізація праці в текстильній промисловості);
- 2) 1840–1890 рр. (її виникнення пов'язане з винаходом парового двигуна та розвитком залізничного транспорту);
- 3) 1890–1940 рр. (активізована глобальною електрифікацією та розвитком чорної металургії);
- 4) 1940–1990 рр. (поштовхом був розвиток нафтової промисловості й продуктів органічної хімії).

Принциповим положенням теорії Й. Шумпетера є те, що нове, як правило, не виростає зі старого, а з'являється поряд із ним і витісняє його. Подальший розвиток – це не продовження попереднього, а новий оберт, породжений іншими умовами і часто іншими людьми.

Й. Шумпетер пояснив, чому нові виробництва, а відповідно й підприємці-новатори, з'являються одночасно. Річ у тому, що прорив нового здійснюється невеликою кількістю талановитих підприємців-новаторів, які по-новому бачать закладені у ресурсах можливості й мають сильний характер, що дає їм змогу здолати інерцію традицій. Без підприємця ці можливості хоча й існують, проте не здатні реалізуватися [7].

Вчений вперше ввів термін «інновації», які розглядав як зміни у технології та управлінні, як нові комбінації використання ресурсів. Інновації, за Й. Шумпетером, – не просто нововведення, а нова функція виробництва; це зміна технології виробництва речей, яка має історичне значення і є необхідною; це стрибок від старої виробничої функції до нової. Започаткування та розвиток нових видів діяльності зумовлює появу нових підприємств, що потребує організаційних нововведень [6].

Динамічна теорія розвитку Й. Шумпетера ґрунтується на постійних «коливаннях» кон'юнктури, що він пов'язує із «здійсненням нових комбінацій» факторів виробництва [8]. Не користуючись у цей період терміном «інновація» (його він введе у науковий обіг у 1939 р., у роботі «Кон'юнктурні цикли»), Й. Шумпетер вживає замість нього п'ять «нових комбінацій» факторів виробництва, а саме [8]:

- 1) виготовлення нового продукту або відомого продукту в новій якості;

2) впровадження нового, ще невідомого в даній галузі методу виробництва;

3) освоєння нового ринку збуту;

4) отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів;

5) проведення реорганізації (neorganisation – нім., нової організації), включаючи створення монополії або її підрив у конкурентів.

Ці комбінації різні за своєю сутністю, але мають в основі дещо спільне – елемент новизни. Саме новизну Й. Шумпетер вважав вирішальним критерієм у визначенні нововведення.

Найважливішим, за теорією Й. Шумпетера, є впровадження нових продуктів і нових методів виробництва. Він також першим серед теоретиків визначив відмінність між товарами (1) і технологічними (2) новаціями. Однак й інші комбінації (3–5) він пов'язував із впливом технічного прогресу та нововведень. Масова поява “нових комбінацій”, за Й. Шумпетером, свідчить про початок піднесення економіки [9].

У наступних своїх працях і перш за все в роботі «Кон'юнктурні цикли» Й. Шумпетер удосконалює свою теорію, підходить до класифікації нововведень, вводить поняття базових і вторинних нововведень. Кожна інновація, що реалізує великий винахід, створює передумови для формування нових поколінь технологій і техніки – це базова інновація. Слідом за нею виникає низка дрібніших інновацій (вторинних). Так сформувалась теорія інноваційних пучків («кластерів») [4].

Таким чином, узагальнюючи зазначене можна сказати, що основні положення інноваційної теорії Й. Шумпетера, які безперечно сприймаються і на які послідовники спираються, зводяться до наступного [4]:

- рушійною силою прогресу у формі циклічного розвитку є не будь-яке інвестування у виробництво, а лише в інновації, тобто впровадження принципово нових товарів, техніки, форм виробництва й обміну;
- вперше вводиться поняття життєвого циклу інновацій як “процесу творчого руйнування”;
- численні життєві цикли окремих нововведень зливаються у вигляді пучків («кластерів»);
- концепція рухомої, динамічної рівноваги, яка пов'язана з різними видами інновацій.

Головна особливість концепції Й. Шумпетера полягає в тому, що він концентрує увагу на інших виробничих чинниках, на відміну від тих, що традиційно розглядалися економістами. Й. Шумпетер увів чітке розмежування між процесом пристосування системи в межах її кругообігу (простого відтворення) і процесом розвитку, який перетворює структуру кругообігу (динаміка). Сутність динамічних змін – це поява нових технологій, товарів, ринків сировини. При цьому рушійною силою є підприємці, до яких належать

не всі, хто займається виробництвом, а тільки ті, хто володіє особливими якостями – ініціативою, готовністю до ризику, тобто новатори, їх меншість, але вони є рушійною силою нововведень.

Ідеї Й. Шумпетера про внутрішню стимулюючу роль інновацій, технічного прогресу стали точкою відліку в подальшому формуванні різних теорій трансформації капіталістичної системи, її переходу на більш високий щабель розвитку (індустріальне й постіндустріальне суспільство).

Завдяки роботам представників інноваційної теорії науково-технічний прогрес було визначено як окремий фактор інтенсивного економічного зростання, що дозволило знайти аргументоване пояснення циклічності розвитку економічних систем.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю. М. Актуальність ідей М. І. Туган-Барановського для теорії економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://iee.org.ua/ru/publication/109/>

2. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

3. Історія економічних учень : підруч. : у 2 ч. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Знання, 2005. – Ч.1. – 2005. – 567 с.

4. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

5. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії : навч. посіб. / О. О. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

6. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

7. Чайківський Т. О. Інновації в теоріях економічного розвитку. Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції [Електронний ресурс] / Т. О. Чайківський. – Режим доступу до ресурсу: <http://vns.lp.edu.ua/moodle/mod/page/view.php?id=72792>

Попович Михайло Миколайович,
генеральний директор
«"ХАЙТЕК СИСТЕМИ" Група»
(м. Вінниця)

**НЕРІВНОВАЖНІ СТАНИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ І
ПІДПРИЄМЕЦЬ-НОВАТОР: ВІДЛУННЯ ІДЕЙ М. І. ТУГАН-
БАРАНОВСЬКОГО, Й. А. ШУМПЕТЕРА ТА І. М. КІРЦНЕРА**

Зворотний трансформаційний перехід від адміністративно-планової до ринкової економіки, себто реставрація капіталізму (якщо називати речі своїми іменами), вніс докорінні зміни в соціальну й організаційну реальність. З епохи соціалістичного «застою», немов за старовинною китайською мудрістю-прокляттям, ми раптово поринули в епоху перманентних змін з вельми негативними наслідками: падіння ВВП, дефіциту державного бюджету, зростання рівнів інфляції й безробіття, що, в підсумку, погіршує якість життя в країнах з перехідним суспільством і економікою, зокрема в Україні. Практичні проблеми дедалі актуалізують фундаментальні дослідження причин нерівноваженості та засад стабілізації економічної системи.

Це проблемне поле «зоране» зусиллями велетнів економічної думки, серед яких почесне місце посідає Йозеф Алоїз Шумпетер (1883–1950) – всесвітньо відомий австрійський і американський економіст, соціолог та історик економічної думки, інноваційній теорії якого присвячена наша конференція. Дискурсивний простір довкола життя і творчості Йозефа А. Шумпетера формують численні наукові дослідження й науково-популярні публікації. Науковці Чернівецького університету, де він розпочинав свою наукову діяльність, з кінця 1990-х років проводять Шумпетерівські читання та низку конференцій (у 2000, 2003, 2008 та 2011 роках). Остання з них [1], як і міжнародні Шумпетерівські дискусії в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» [2], були присвячені 100-річчю книги Йозефа А. Шумпетера «Теорія економічного розвитку» [3]. На це видання *magnum opus* Шумпетера та на маловідому (не опубліковану за його життя) статтю «Розвиток» [4], випадково віднайдену в архівах Г. У Еслінгером у 1993 році, ми в основному будемо опиратись у нашому дослідженні.

Й. А. Шумпетер, що був учнем Фрідріха фон Візера, відійшов від австрійської традиції, тому його вчення попало під приціл критичного аналізу представників неоавстрійської школи, зокрема Ізраєла М. Кірцнера [5]. Менш дослідженими є інші витoki творчості Й. А. Шумпетера, що пов'язані з нашими теренами, зокрема з ученням видатного вітчизняного вченого і громадського діяча Михайла Івановича Туган-Барановського. На цей зв'язок вказують дослідження Ю. М. Бажала [3, с. 7–16], Л. П. Горкіної [6, с. 5–23], С. М. Злупка [7] та ін.

Наше дослідження має на меті розкрити сутність концепції перехідних станів і впливу на них підприємця-новатора та показати її значення для сучасної вітчизняної економіки. Для досягнення цієї мети ми провели ретроспективний аналіз інвестиційної теорії криз і концепції ринкової кон'юнктури М. І. Туган-Барановського, інноваційної теорії розвитку економіки Й. А. Шумпетера та теорії конкурентного розвитку підприємництва І. М. Кірцнера.

Порівняльний аналіз праць М. І. Туган-Барановського і Й. А. Шумпетера, зокрема стосовно ідеї розвитку як зміни траєкторії, показує, що пріоритет належить Туган-Барановському [8, с. 11]. Крім того, варто нагадати, що він наголошував: «В основі загального надвиробництва лежить часткове надвиробництво».<...> «Якби замість виготовлення товарів, не затребуваних ринком, виробники направили свої сили на постачання ринку якимись іншими товарами, попит на які не задоволений, то не наступило б часткове надвиробництво товарів і, значить, не наступило б й загальне надвиробництво» [8, с. 43]. Ця цитата, на нашу думку, прояснює сутність інновацій як запобіжного засобу щодо криз. Як зазначає Ю. М. Бажал, потужними концептуальними джерелами теорії Й. А. Шумпетера були праці М. І. Туган-Барановського, а також його найближчого учня і послідовника – російського вченого М. Д. Кондратьєва [3, с. 16]. Автор поділяє думку С. М. Злупка, що «наукові дослідження М. І. Туган-Барановського, зокрема його новаторська теорія циклів, значно спричинилися до формування і розвитку економічних поглядів Й. А. Шумпетера» [7, с. 15].

«Зі всіх крупних економістів ХХ століття, – на думку гуру менеджменту П. Друкера, – тільки Йозеф Шумпетер проявив інтерес до підприємця та його впливу на економіку. Економістам відомо, наскільки важливий підприємець і який вплив він чинить. Однак для більшості з них підприємництво являє собою «метаекономічне» явище, щось таке, що суттєво впливає на економіку і дійсно її формує, та не є її частиною» [8, с. 31]. Марк Блауг відмічає: «Суть підприємництва для Кірцнера, як і для Кантилона, полягає в готовності індивіда скористатися потенційним джерелом прибутку. Кірцнерове трактування підприємництва відрізняється від Шумпетерового легким зміщенням наголосу: Шумпетер завжди змальовує підприємця-новатора як порушника існуючої рівноваги, тимчасом як, на думку Кірцнера, підприємець використовує нерівноважну ситуацію і намагається відновити рівновагу» [9, с. 418].

На нашу думку, це аж ніяк не «легке зміщення наголосу», а принципово інший підхід, який відображає наші вітчизняні реалії. Відомо, що в соціалістичній економіці («редистрибутивній» (К. Поланьї), «роздатковій» (О. Е. Бессонова) або «Х-економіці» (С. Г. Кірдіна) – з її інститутом верховної умовної власності, що визначає специфіку решти інститутів, – ціни не віддзеркалюють попиту і пропозиції, а тому не вказують напрямку розвитку виробництва для забезпечення належної економічної рівноваги. Утвердження ринкових засад на постсоціалістичному просторі висвітлювало неочікувані тенденції. З'ясувалось, що неврівноваженість попиту і пропозиції перманентно

притаманна їй перехідній економіці «ринкового типу» (або Y-економіці), а власне перехідний період може тривати кілька десятиліть поспіль. Не менш парадоксальним є, де-факто, мізерний вплив на трансформаційні процеси підприємництва, що апріорі вважається ринкоутворюючим чинником.

Дослідження нерівноважних процесів має не тільки теоретичне, але й велике практичне значення. Надмірний ступінь нестабільності погіршує інвестиційний клімат у державі та знижує інноваційну активність підприємництва, що заважає реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, а відтак – модернізації і відродженню вітчизняної економіки. Чи не тому проголошена на державному рівні інвестиційно-інноваційна модель розвитку України, де-факто, залишається декларацією?

Список використаних джерел

1. Сучасна економічна динаміка в контексті парадигми економічного розвитку Й. А. Шумпетера : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 жовт. 2011 р., Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 336 с.
2. Інновації чи монополія – що приховує в собі більшу силу «творчого руйнування»? : матеріали Міжнар. Шумпетерівські дискусії в нац. ун-ті «Києво-Могилянська академія», 13 жовт. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://iee.org.ua/ru/conference/492/>.
3. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер ; [пер. з англ. В. Старка]. – К. : Вид-й дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
4. Schumpeter J. A. Entwicklung / Joseph Alois Schumpeter (1932). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.schumpeter.info/Edition-Entwicklung.htm>.
5. Кирцнер И. Конкуренция и предпринимательство / И. Кирцнер ; [под. ред. А. Н. Романова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с.
6. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии./ М. И. Туган-Барановский. – К. : Наукова думка, 2004. – 368 с.
7. Злупко С. М. Вплив наукових досліджень М. І. Туган-Барановського на формування і розвиток економічних поглядів Й. А. Шумпетера // Творча спадщина Йозефа А. Шумпетера та трансформація сучасної економіки України : мат-ли XIV міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 2003. – 156 с. .
8. Друкер П. Ф. Бизнес и инновации: пер. с англ. – М. : Вильямс, 2007. – 432 с.
9. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг ; [пер. з англ. І. Дзюб]. – К. : Основи, 2001. – 670 с.

Маслюківська Анна Олександрівна,
аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КАТЕГОРІАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЇ В ТЕОРІЇ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА

Нині інновації все частіше стають об'єктами обговорень і об'єктивні причини панування інноваційної проблематики добре відомі: інновації є невід'ємною і найважливішою складовою економічного розвитку країни, сходиною до підвищення рівня конкурентоспроможності та поліпшення якості життя.

До економічної теорії та практики термін «інновація» потрапляє з «легкої руки» вченого-економіста Йозефа Шумпетера. Він у своїй роботі «Теорія економічного розвитку» 1912 року вперше визначив інновацію як «нову комбінацію», що означає іншу якість засобів виробництва та досягається не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а дискретно, поруч з ними через введення нових засобів виробництва та систем його організації [3, с. 327]. Для пояснення механізму підприємницьких циклів австрійський науковець використовує поняття «інновація», визначаючи його як «нову функцію виробництва – утворююче руйнування» і пропонує диференціацію за об'єктами втілення. Й. Шумпетер в своїй теорії виділяє 5 основних типів інновації [4, с. 47–48]:

- виробництво невідомого споживачам нового продукту або продукту з якісно новими властивостями (продуктова інновація);
- впровадження нового засобу виробництва, в основу якого покладено нове наукове відкриття або новий підхід щодо комерційного використання продукції (технологічна чи процесна інновація);
- освоєння нового ринку збуту, незалежно від того, існував цей ринок раніше чи ні (збутова інновація);
- залучення нових джерел сировини, незалежно від того, існували ці джерела раніше чи ні (сировинна інновація);
- впровадження нових організаційних форм (організаційна інновація).

На думку Шумпетера, економічний розвиток завжди має ступінчастий і нерівномірний характер і постійно зазнає на своєму шляху труднощів. Тому стан ринкової рівноваги – це лише теоретична конструкція, оскільки конкуренція являє собою постійний «процес творчого руйнування», за якого нові та якісно кращі технології та вироблені за їх допомогою товари витісняють застарілі технології і товари. Історія капіталізму – це історія творчого руйнування, вважає Шумпетер. Фабрика зруйнувала кустарне (ручне)

виробництво, автомобіль витіснив кінні упряжки, електричне світло зробило непотрібними газові лампи [2].

Принципово відмінною рисою концепції Шумпетера, що дає підстави назвати її і соціологічною, слід вважати те, що першоджерело інновацій він виявляє не у сфері економічній, а в соціально-психологічній. І це першоджерело пов'язане з природною схильністю людей до винахідництва, до відкриттів і змін. Щоправда, ця риса властива не всьому людству, а тільки невеликій його частині. Такий тип винахідника-підприємця отримав у Шумпетера назву новатора. Генератором процесу «творчого руйнування» (або ще «утворюючого руйнування») є романтик-одиначка, підприємець-винахідник, новатор.

Характерною рисою інновацій є їх ризиковий характер, чергування злетів і провалів. Серйозними перешкодами на шляху їх просування, пише Шумпетер, стають концерни, тому що нововведення призводять до прискореного морального «старіння» виробничого устаткування великих підприємств. Однак, зрештою, інновації долають і ці перешкоди, а хвиля нововведень захоплює і великомасштабне виробництво.

Вчений переконаний, що й економічне зростання, і сам розвиток можна пояснити лише успішною діяльністю новаторів. Саме нові винаходи примножують продуктивні сили та уможливають економічний прогрес. Інноваційний потенціал підприємств – це і є внутрішній потенціал розвитку суспільства. Тільки нововведення підприємців можуть давати справжні прибутки, тільки вони стають джерелами нового господарського піднесення, що породжує нову хвилю інновацій. І навпаки, відсутність інноваційного розвитку призводить до застою й занепаду в соціально-економічному та політичному житті [1].

Ця теза Шумпетера викликала особливий інтерес з боку представників економічної соціології. Він стверджує, що саме інноваційна функція новаторів-одиначок, підприємницької еліти стає необхідною умовою успішного розвитку сучасної індустріальної системи. Не принцип невидимої руки (як вважав Сміт), не докорінні перетворення соціально-економічних структур (за Марксом), не історичні закономірності (історична школа), а саме інноваційний потенціал творчої меншості створює основу індустріального розвитку.

Автор розрізняє «фактори зміни, які є ендегенними, і ті, які є екзогенними» [5, с. 115–116]. Війни, революції, соціальні заворушення, урядова політика, землетруси та вирощування сільськогосподарських культур вважаються екзогенними. Для розуміння ендегенних факторів необхідно збагнути його уяву щодо «Теорії економічного розвитку». «Під розвитком слід розуміти лише такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто тільки випадкові зміни «наданого самому собі», а не такого народного господарства, що приводиться в рух імпульсами ззовні» [2]. Розвиток – це процес переривчастих змін і динамічної нерівноваги, викликаних інноваціями: «здійснення нових комбінацій» [2]. Інновація відрізняється від винаходу, який є, так би мовити, сирим матеріалом для інновації. «Особи, які

вводять нові виробничі функції, які відрізняються від відтворюваних старих виробничих функцій і змінюють пропорції і кількість факторів виробництва в межах останніх, називаються підприємцями» [2]. Інновації вимагають значно більших зусиль, ніж звичайне ведення бізнесу тому, що передбачають впровадження невипробуваного. Але якщо новий спосіб виробництва стає відомим іншим підприємцям, їм стає легше «(1) робити те ж саме, (2) покращувати і (3) робити подібні речі в подібних напрямках». Останні два види Шумпетер назвав «індукованими інноваціями», а першу, напевно, зовсім не можна назвати інновацією. Це пояснює той факт, що інновації розподілені в часі нерівномірно і з'являються пучками або кластерами, до того ж, «в конкретний час розподілені в економічній системі не випадково, а мають тенденцію концентруватися в певних секторах і секторах, пов'язаних з ними». Шумпетер припустив, що інновації впроваджуються новими людьми і новими фірмами. «Інновація дає можливість новій фірмі отримувати прибутки лише деякий час, в кінці кінців вона вибуває з конкуренції і приходиться до занепаду». Але є й виключення – випадки гігантських компаній, які є каркасом для змінного персоналу, який у свою чергу послідовно проводить інновації. Таке явище Шумпетер назвав трестовим капіталізмом, щоб відрізнити його від конкурентного капіталізму [2].

Таким чином інновацію можна визначити як кінцевий результат ринкової реалізації впровадженого у певній сфері діяльності оформленого результату досліджень і розробок із отриманням комплексу ефектів, зокрема комерційного.

Список використаних джерел

1. Життя і творчість Йозефа Алоїза Шумпетера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://iee.org.ua/ua/great_scientist/2/
2. Йозеф Алоїс Шумпетер (Joseph Alois Schumpeter) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://visionary.management.com.ua/management/jozef-alois-shumpeter-joseph-alois-schumpeter/>
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Управління інноваціями в сучасній організації / [під ред. В.А.Євтушевського]. – К. : Нічлава, 2006. – 359 с.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер ; [пер. с нем.]. – М. : Прогресс, 1982. – 453 с.

Патлатой Олександр Євгенович,
аспірант,
Одеський національний
економічний університет

НАУКА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ Й. А. ШУМПЕТЕРА

Характерною рисою, що вирізняє зрілий капіталізм з-поміж усіх інших способів виробництва, є притаманні йому безперервні процеси перебудови продуктивних сил, оновлення засобів виробництва, періодичне виникнення ринків нових споживних вартостей та широке впровадження досягнень науково-технічного прогресу в виробничий процес. Першим ці тенденції помітив й обґрунтував К. Маркс, який звертав увагу на революційний характер технологічного базису капіталізму, який «...ніколи не трактує існуючу форму виробничого процесу як остаточну» [1, т. 23, с. 498].

Виходячи з зовсім іншої парадигми дослідження, Й. Шумпетер доходить, однак, схожих висновків щодо ендогенного процесу «... промислової мутації..., який безперечно революціонізує економічну структуру з середини, безперервно руйнуючи стару структуру і безперечно створюючи нову» [2, с. 111]. У той же час суттєвим досягненням Шумпетера є зміщення наголосу з внутрішньогалузевої конкуренції (яка, за Марксом, розгортається з приводу досягнення виробниками витрат праці, нижчих за суспільно необхідні) і неокласичної доктрини цінової конкуренції до нецінової конкуренції, конкуренції якості; більш того, він зазначає, що «...конкуренція ... діє не тільки тоді, коли вона є, а й тоді, коли існує просто її постійна загроза». [2, с. 113]. Крім того, Шумпетерові вперше вдалося виявити взаємозв'язок між «промисловими революціями» і довгими хвилями економічної активності, які починаються з таких «революцій» і продовжуються засвоєнням їх результатів.

Проте жодна з класичних економічних концепцій не розкрила повною мірою зв'язок між процесами розвитку науки й економічного розвитку. К. Маркс не деталізує механізм перетворення науки у «безпосередню продуктивну силу», а Шумпетера цікавить перш за все процес «творчого руйнування», що передбачає запровадження підприємцем «нових комбінацій» або інновацій, що далеко не завжди пов'язані з науково-технічним поступом (наприклад, розширення ринків збуту). У той же час, на відміну від розповсюджених сьогодні уявлень, Шумпетер чітко розрізняє поняття наукоємності й інноваційності вже в своїх ранніх роботах, відзначаючи, що підприємницький прибуток дістається «...суб'єктам, які ввели ... верстати в економічний колообіг, а не просто винайшли, створили чи використали їх» [3, с. 133]. Ця думка цілком підтверджується сучасними емпіричними дослідженнями, які свідчать, що найдинамічніше розвиваються і генерують

найвищі прибутки не ті фірми, які розробили та випустили засоби виробництва інноваційного типу, інвестувавши кошти безпосередньо НДДКР, а ті, які спромоглися впровадити їх у виробництво з урахуванням конкретних ринкових обставин [4, с. 32–39]. При цьому поточна ринкова кон'юнктура далеко не завжди передбачає впровадження досягнень НТП у господарську практику.

Як зауважує з цього приводу сам Шумпетер, у суперечці між інженером і комерційним директором правим завжди виявляється останній, економічна доцільність бере гору над технологічною: «на практиці технічний складник має поступитися, коли заходить у конфлікт зі складником економічним» [3, с. 30]. Але нерідко дешева праця чи сировина є перешкодою для запровадження більш прогресивного технологічного процесу, освоєння якого іноді запізнюється не на одне десятиліття.

Отже, бачимо, що предметом Шумпетерового аналізу є економічний прибуток, отриманий підприємцем шляхом «творчого руйнування» існуючої виробничої рутини; при цьому джерела вказаного процесу знаходяться здебільшого поза межами його дослідження. Учений не розглядав науку як основний чинник виникнення інновацій. Це можна пояснити тим що, хоч перші промислові лабораторії й виникли в кінці XIX ст., по-справжньому науковою основа економічного розвитку стала у зв'язку з поступом хімії (4-й економічний уклад) і застосування досягнень теоретичної фізики в електроніці (5-й економічний уклад).

Водночас Шумпетер помічав загальне підвищення наукової обґрунтованості управління в рамках корпорацій і з деяким жалем відзначав поступове зменшення значення спонтанної, випадкової, інтуїтивної складової підприємницької діяльності: «Технічний прогрес все більше перетворюється на справу, яку робить команда фахівців, продукуючи те, що потрібно, і працюючи так, як передбачено. Давня романтика комерційної пригоди швидко зникає, бо дуже багато з тих речей, які тепер можна точно розрахувати, раніше геніально передбачувались [2, с. 172]. З цього випливала думка автора про перспективу досить швидкого відмирання підприємницької функції, викликаного збільшенням кількості науково-технічних лабораторій і зростаючою централізацією інноваційного процесу. Очевидно, це передбачення виявилось дещо передчасним. Друга половина XX ст. ознаменувалася бурхливим розвитком венчурного бізнесу, який став містком між прикладною наукою і практичним втіленням інновацій у виробничий процес. У той же час ланцюжок від виникнення наукової інформації до її виробничого освоєння значно подовжився. Втілення нововведень відбувається вже не виключно зусиллями винахідника і водночас підприємця-практика, а передбачає складну інституційну структуру, яка обумовлює сукупність формальних і неформальних відносин великої кількості суб'єктів діяльності: від учених і винахідників до фірм, що дуже різняться за фінансовими показниками і чисельністю зайнятих.

На нашу думку, предметом економічної теорії є всі форми руху продукту наукової праці: від фундаментальної і прикладної науки до дослідно-технічних і проектно-конструкторських розробок і безпосередньо до освоєння нових видів

продукції, модифікації виробничих процесів. Історія економічного розвитку свідчить, що роль фундаментальної науки зростає кожен раз по мірі переходу до нового технологічного укладу. Водночас необхідно усвідомлювати, що дослідження наукової діяльності виходить за рамки економічної теорії (хоча деякі сучасні економісти намагаються інтерпретувати її виключно як економічний феномен, див. [5]) і потребує міждисциплінарного підходу. Теорія в даному випадку може виявитися основою для практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення державної і міждержавної політики фінансування фундаментальних досліджень, результати яких стануть джерелом чергової довгострокової хвилі економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Маркс К. Сочинения : у 39 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1954. – 25160 с.
2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
4. Юданов А. Ю. Что такое инновационная фирма? / А. Ю. Юданов // Вопросы экономики. – 2012. – Вып. 7. – С. 30-46.
5. Wible J.R. The Economics of Science. Methodology and epistemology as if economics really mattered. Mattered. Routledge, London and New York. (P.14)– NY : Routledge, 1998.

Серветник Наталія Олександрівна,
аспірантка кафедри економічної кібернетики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Поняття «цикл» є багатозначним і має різне трактування. Це може бути сукупність явищ, процесів, складова кругообігу протягом певного проміжку часу, наприклад, річний цикл. Проблема циклічного розвитку соціально-економічних процесів цікавить вчених давно і не випадково, оскільки розкриття механізмів періодичності явищ відкриває шлях до прогнозування і розширення людських можливостей. Для дослідження природи та наслідків економічного циклу необхідним є чітке усвідомлення сутності цього поняття, причин його виникнення та характеристик перебігу.

На початку ХІХ ст. у роботах Ж. Сімонді, К. Родбертуса-Ягецова і Т. Мальтуса з'явилися дослідження кризових циклічних явищ в економіці. Проблемами кризи і циклу займалися, як правило, представники побічних течій економічної думки. Економістами ортодоксального напрямку ідея циклічності відкидалась, як така, що суперечить закону Ж.Б. Сея, згідно з яким попит дорівнює пропозиції. Тому у «старих» класиків: А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Ст. Мілля, А. Маршалла феномен циклу якщо і розглядався то поверхнево, як часткове і тимчасове явище. До того ж ні А. Сміт, ні Д. Рікардо, засновники класичної школи, не були свідками економічних циклів.

К. Маркс був одним з перших економістів, який почав приділяти цій проблемі значну увагу. Спираючись на теоретико-методологічну спадщину класиків, підсилюючи її методами матеріалістичної діалектики і принципом історизму, він висуває і науково обґрунтовує положення, що матеріальною підставою середньострокового економічного циклу є рух основного капіталу, з оновлення якого, а отже, з активізації інноваційно-інвестиційних процесів починається вихід із чергової економічної кризи.

Основи сучасної теорії циклів були закладені Й. Шумпетером, Н. Кондратьєвим та ін. На жаль, ідеї цих визначних економістів були осторонь від мейнстріму аж до закінчення Другої світової війни, що призвело до необмеженої віри в кейнсіанську формулу як панацею і викликало свого роду загальну ейфорію.

Перша спроба аналізу ділових циклів була зроблена у роботі Бернса і Мітчелла у 1940-х. Вони визначили ділові цикли як «...зростання, що відбувається одночасно в кількох секторах економіки, що слідує за загальними рецесіями, спадами та відновленнями». Важливою властивістю цих фаз є те, що вони рекурентні, але не періодичні, і тривають від 2 до 8 років. Зараз економічні цикли визначаються як «відхилення сукупного випуску від тренду, при чому це відхилення подібне для різних часових рядів» [2].

Схоже визначення дає концепція Лукаса, в якій економічний цикл визначається як «коливання навколо тренду ВВП» [5]. Ці коливання, як правило, неправильні за часом і амплітудою; закономірності спостерігаються тільки у спільному русі різних величин часових рядів. Підсумовуючи ці закономірності, Лукас порохував 7 характеристик економічних часових рядів, де узгодженість та амплітуда неформально використовуються як критерії [6].

У своїй статті «Економічні цикли: історичні факти, класифікація та пояснення» М. Бормотов трактує визначення Бернса та Мітчелла таким чином: ділові цикли – це тип коливань, виявлених у сукупній економічній активності населення, яке організовує свою роботу в основному на комерційних підприємствах; цикл складається з розширень, що відбуваються приблизно в один час у різних економіках, потім аналогічним чином відбуваються загальні рецесії, скорочення і відродження, які вливаються у фазу розширення наступного циклу.

Також він наводить багато інших підходів до визначення ділових циклів. Термін діловий цикл (або економічний цикл) означає коливання виробництва

або економічної активності протягом кількох місяців чи років. Ці коливання відбуваються навколо тренду довгострокового зростання і зазвичай включають зрушення протягом часу між періодами відносно швидкого економічного зростання (експансія або бум), або періодами відносної стагнації чи спаду (скорочення або рецесія).

Згідно з визначенням Канадського уряду, ділові цикли – періодичні коливання попиту та економічної активності. Вони характеризуються чергуванням фаз зростання та стагнації. Ще одне визначення: ділові цикли – не просто коливання сукупної ділової активності. Найважливішою особливістю, що відрізняє їх від комерційних коливань попередніх століть чи від сезонних та інших короткострокових варіацій нашого часу, є те, що коливання широко поширюються в економіці – її промисловості, комерційних відносинах і фінансових зв'язках [3].

М. Абрамовіц, досліджуючи ритми С. Кузнеця, розмірковує над поняттям економічних циклів таким чином: «Існують періоди часу, що характеризуються коливаннями, переважно висхідними, які пізніше змінюються іншими періодами з низхідними коливаннями. Це економічні цикли. Так називають коливання сукупного випуску, поряд з якими проявляються інші аспекти економічної активності; вони поширюються майже по всіх секторах економіки та повторюються через інтервали часу близько 10–12 років» [1].

Останніми роками економічна теорія рухається у напрямі вивчення швидше економічних коливань, ніж ділових циклів – хоча деякі економісти використовують фразу «діловий цикл» як зручне скорочення [4].

Різноманітність визначень поняття економічного циклу спричинена автономністю досліджень цього явища. Кожен цикл є досить своєрідним та особливим, що впливає на розуміння поняття загалом.

Абстрагуючись від конкретних визначень та специфічних умов, можна виділити три основні дефініції. Економічний цикл – це:

- a) відхилення сукупного випуску від тренду;
- b) коливання економічної активності;
- c) періодична зміна підйомів та спадів.

Якщо обирати з цих трьох визначень, то, на нашу думку, саме коливання містять у собі і відхилення, і періодичну зміну.

Варто зазначити, що згадані економісти вивчали циклічність на коливаннях у сукупному випуску, тоді як у сучасній літературі розглядаються багато інших макроекономічних показників, в яких теж присутні коливання, серед них найважливіші макроекономічні індикатори соціально-економічного розвитку країни, наприклад: доходи бюджету, видатки бюджету, рівень споживання, обсяги промислового виробництва, інфляція, кількість населення, рівень безробіття, рівень грошової маси тощо [7].

Отже, економічний цикл – це коливання економічної активності, що характеризуються періодичними переходами від фази процвітання до фази занепаду, поширюються майже по всіх галузях економіки та повторюються з певною періодичністю.

Список використаних джерел

1. Abramovitz M. The Nature and Significance of Kuznets Cycle // *Economic Development and Cultural Change*, Vol.9, No.3, Essays in the Quantative Study of Economic Growth, April 30, 1961, pp. 225–248.
2. Albanesi S. *Advanced Macro II* // Columbia University, January, 2010.
3. Bormotov M. *Economic Cycles: Historical Evidence, Classification and Explication* [Електронний ресурс] / S. Albanesi. – Режим доступу до ресурсу: www.mpra.ub.uni-muenchen.de.
4. Lucas R. E. *Understanding Business Cycles* // *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 1977, vol. 5, issue 1, pages 7–29.
5. Machado C. *Measuring Business Cycles: the Real Business Cycle Approach and Related Controversies* // Working paper. – May 2001. – p. 18.
6. Ставицький А. В. Циклічність регіонального соціально-економічного розвитку України / А.В.Ставицький // *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії* : зб. наук. праць. – Вип.3 (12) ч. 2. – Чернівці : Технодрук, 2008. – С. 304–311.

Вакуленко Вероніка Олександрівна,
студентка I курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ЗАСТОСУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ
ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА У СФЕРІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ**

Вперше термін «інновація» був введений у світову наукову літературу відомим австро-американським економістом Йозефом Шумпетером у 1912 р. у роботі «Теорія економічного розвитку». Базовим поняттям в науковому вченні та систематизації інноваційного процесу виступає «тріада» – поділ процесу на послідовні стадії: винахід – інновація – поширення (дифузія) [2, с. 326]. Даний процес характерний і для організацій сфери освітніх послуг. Кожна з даних стадій є чітко вираженою, оскільки на першому етапі виникає нова ідея чи інноваційний метод надання освітньої послуги. На другому етапі відбувається впровадження ідеї щодо надання освітньої послуги на практиці, а потім вже проводиться її розповсюдження та застосування в інших організаціях сфери освітніх послуг.

Слід відзначити ще одне важливе відкриття Й. Шумпетера: існування такої характерної особливості людської природи, як пристрасть до винахідництва та нововведень. Такий тип винахідника-підприємця отримав у Й. Шумпетера назву новатора. Тому, важливим аспектом для організацій сфери освітніх послуг є також і те, що зміни повинні здійснюватися саме в діяльності та мисленні працівників сфери освітніх послуг. Якщо цього не відбудеться, то будь-які, навіть найцікавіші, інноваційні концепції та програми залишаться лише на етапі розробки та не будуть реалізовані. Тому, можна стверджувати, що інновація в освіті – це усвідомлений процес здійснення якісних змін усіх основних підсистем процесу надання освітніх послуг: від цілей та способів їх досягнення при веденні діяльності організацією сфери освітніх послуг, форм організації процесу надання освітніх послуг, характеру взаємодії персоналу та клієнтів, які отримують освітні послуги, системи підготовки педагогічних кадрів, соціального партнерства, до самої системи управління та якості освітнього процесу.

Також у своїй роботі Й. Шумпетер розрізняє п'ять характерних випадків нових комбінацій [1, с. 281]. Означену класифікації інновацій можна застосовувати для визначення типу інновації в сфері освітніх послуг (рис.1).

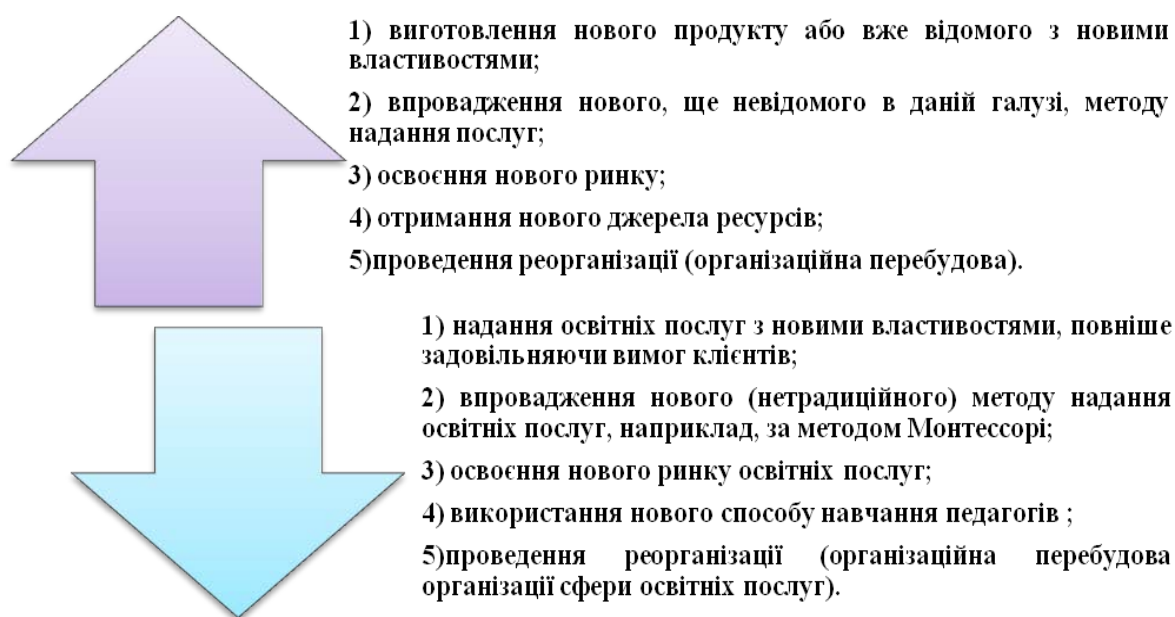

Рис. 1. Класифікація інновацій за Й. Шумпетером
для сфери освітніх послуг*

* Складено автором на основі [4, с. 182].

Ці комбінації різні за своєю сутністю, але мають в основі дещо спільне – елемент новизни. Саме новизну Й. Шумпетер уважав вирішальним критерієм у визначенні такого комплексного поняття як «інновація», особливо якщо питання стосується сфери освітніх послуг. Як стверджував Й. Шумпетер, масова поява інновацій свідчить про початок піднесення економіки загалом та галузей, де вони з'являються зокрема.

У співвідношенні старого і нового Й. Шумпетер підкреслював витіснення новими комбінаціями застарілих, а тому більше не актуальних, систем організації процесу надання послуг, тому функцією інновації в економічній системі є «створююче руйнування». Аналізуючи дане твердження Й. Шумпетера, слід зауважити, що він визнав обмеженість статичної теорії загальної рівноваги, привертаючи увагу до глибинних причин розвитку економіки, – це конкуренція, заснована саме на інноваціях, та творчість людини-новатора, яка здатна перетворити нові ідеї в ефективні економічні рішення. Тому, при дослідженні інноваційних процесів в організаціях сфери освітніх послуг спираються на такі твердження:

1. Інновації в освіті передбачають суттєвий елемент невизначеності. Вважається, що результати пошуку не можуть бути чітко наперед відомі ні в науковому, ні економічному чи комерційному аспектах.

2. Сучасні освітні інновації все більшою мірою спираються на прогрес в наукових знаннях. Незважаючи на невизначеність, зазвичай існує діапазон можливих успішних рішень, які обумовлюються науковим прогресом. Наприклад, успішним способом надання освітніх послуг стало застосування в практиці інтерактивних дошок.

3. Життєвий цикл інновації в сфері освітніх послуг є індивідуальним для кожної інновації і залежить від багатьох чинників, серед яких істотну роль відіграє рівень розвитку економіки країни і відповідних галузей, з якими межує інноваційний процес в аспекті надання освітніх послуг.

4. Відповідно розвитку цивілізації спостерігається скорочення життєвих циклів інновацій послуг та технологій їх надання.

Наведені тези надають можливість виявити декілька основних ідей у розумінні термінів «інновація» та «інновація в освіті». Перший і найосновніший: інновація як якісна зміна, оновлення суттєвих елементів системи та становлення нової системи, яка має інші ціннісні і цільові орієнтири.

Щодо інновації в сфері освітніх послуг мається на увазі зміна цілей освіти, результатів процесу надання освітніх (зміст освіти) та вслід за цим – зміна способів їх досягнення (інша система організації навчального процесу, інші позиції вчителя і того, хто вчиться, форми та характер їх взаємодії, інша система освіти і підготовки педагогічних кадрів). А тому і вся сфера освітніх послуг набуває принципово нових властивостей та призначення. У цьому сенсі зміни можуть ініціюватися і керівництвом організації, що надає освітні послуги, та окремою освітньою установою. Повинен зберігатися основний критерій інноваційності – зміна цілей та результатів, до яких прагне організація, як основних складових діяльності суб'єкта інноваційної діяльності у сфері освітніх послуг.

Отже, у концепції Й. Шумпетера, слід виділити такі основні положення щодо інтерпретації для організацій сфери освітніх послуг:

1. Генератором процесу «творчого руйнування» є новатор, без якого не можливе створення інноваційної освітньої послуги.

2. Інноваційна діяльність стає можливою лише зі створенням та веденням успішної діяльності організацій сфери освітніх послуг.

3. Розпочинаючи інноваційну діяльність, новатор слухається свого природного творчого інстинкту, мета його – досягнення успіху. Але для поширення інновацій на інші організацій сфери освітніх послуг велике значення має одержання високого прибутку (надприбутку) після реалізації освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Історія економічних вчень : підруч. : у 2 част. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – Ч. 2. – 2006. – 575 с.

2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

3. Управління інноваціями в сучасній організації / [під ред. В. А. Євтушевського]. – К. : Нічлава, 2006. – 359 с.

4. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любського, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Оробець Ірина Володимирівна,
студентка ІІ курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ПОГЛЯДИ Й. А. ШУМПЕТЕРА У КОНТЕКСТІ РОЗГОРТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Концепція сталого розвитку визнана світовою спільнотою домінантною ідеологією розвитку людської цивілізації у ХХІ ст., стратегічним напрямом забезпечення матеріального, соціального і духовного прогресу суспільства. Необхідність переходу до моделі сталого розвитку всіх країн світу об'єктивно зумовлена демографічним «вибухом», сучасними стрімкими темпами науково-технічного та інноваційного розвитку, а також кризовим станом земної біосфери, істотним зниженням її відновлювальних, відтворювальних й асиміляційних можливостей унаслідок надмірних антропогенних навантажень на природу.

Принципи сталого розвитку (sustainable development) затверджені світовим співтовариством на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) і в завершеному вигляді оприлюднені в доповіді ООН “Про розвиток людського потенціалу” (1994 р.) в універсальній, модифікованій редакції концепції сталого розвитку. За цією концепцією у сучасному її розумінні сталим розвитком визначається такий розвиток, коли за умов досягнутого стійкого економічного зростання забезпечується справедливий розподіл його результатів, розвиток людського потенціалу та реалізація прав жінок, збереження та відновлення довкілля для сучасного і наступних поколінь. У даному визначенні концепції сталого розвитку чітко простежуються економічний прогрес, його антропогенний, гуманістичний характер, екологічна спрямованість і далекоглядність, потреби нинішнього покоління забезпечують збереження такої можливості для наступних поколінь [2, с. 5]. Таким чином, у концепції поєднані три головні компоненти сталого розвитку суспільства: економічна, екологічна і соціальна.

Економічна складова полягає в оптимальному використанні обмежених ресурсів та застосуванні природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення потоку сукупного доходу, який би забезпечував принаймні збереження (не зменшення) сукупного капіталу (фізичного, природного або людського), з використанням якого цей сукупний дохід створюється. Водночас перехід до інформаційного суспільства призводить до зміни структури сукупного капіталу на користь людського, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності.

З погляду екології, сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватися й адаптуватися до різноманітних змін, замість збереження у певному статичному стані або деградації та втрати біологічної різноманітності.

Соціальна складова орієнтована на людський розвиток, на збереження стабільності суспільних і культурних систем, на зменшення кількості конфліктів у суспільстві. Людина має стати не об’єктом, а суб’єктом розвитку. Вона повинна брати участь у процесах формування своєї життєдіяльності, прийнятті й реалізації рішень, контролі за їх виконанням. Важливе значення для забезпечення цих умов має справедливий розподіл благ між людьми, плюралізм думок і толерантність у відносинах між ними, збереження культурного капіталу та його розмаїття, насамперед спадщини невідоміючих культур.

Системне узгодження та збалансування цих трьох складових – завдання величезної складності. Зокрема взаємний зв’язок соціальної та екологічної складових призводить до необхідності збереження однакових прав сьогоденних і майбутніх поколінь на використання природних ресурсів.

Взаємодія соціальної та економічної складових вимагає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ між людьми й надання цілеспрямованої допомоги бідним прошаркам суспільства. Зрештою, взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових потребує вартісної оцінки техногенних впливів на довкілля [4].

Вирішення цього завдання концепції сталого розвитку є неможливим без інновацій. Саме Шумпетерівська «нова комбінація» – інша якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а дискретно, через введення нових засобів виробництва чи систем його організації забезпечує «утворювальне руйнування» з подальшим створенням чи перетворенням її у зовсім новий продукт (продуктова інновація), новий засіб виробництва (технологічна), освоєння нового ринку збуту (збутова), залучення нових джерел сировини (сировинна), введення нових організаційних та інституційних форм (інфраструктурна) [1, с. 39].

За умов загострення глобальних проблем, що стоять на заваді сталого розвитку, необхідними є екологічні інновації, які повинні бути спрямовані на пошук альтернативних джерел енергії, нових підходів до раціонального природокористування, маловідходних технологій; соціальні інновації спрямовані на гармонійний, збалансований розвиток людини і суспільства та ефективне використання людського капіталу, на поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури; інновації, що можуть покращити якість життя та сприяти задоволенню потреб усіх верств населення, добробуту суспільства.

Водночас сталий розвиток є двигуном інновацій. Здійснюючи будь-які кроки, варто замислитися, як вони впливають на навколишнє середовище та до чого можуть призвести в майбутньому. Отже, вектор розуміння прогресу полягає у переосмисленні організаціями їх моделі ведення бізнесу, продуктів і технологій, які вони виготовляють та використовують у своїй діяльності за принципами сталого розвитку, таким чином звертаючись до інновацій задля зниження витрат і підвищення доходів. Врешті-решт, саме сталість допомагає зміцнити соціальну відповідальність компанії, заощадити кошти та забезпечити збалансоване майбутнє для наступних поколінь.

Джерелом поширення ідей сталого розвитку є започаткована ООН наприкінці ХХ ст. міжнародна ініціатива «Глобальний договір», що вводить до світової практики бізнес-діяльності десять основних принципів, які згруповані за наступними напрямками: принципи, спрямовані на дотримання прав людини; принципи, спрямовані на забезпечення легітимності та свободи трудових відносин; принципи, спрямовані на захист навколишнього середовища; антикорупційні принципи.

Глобальний договір охоплює всі провідні суспільні сили: уряди, що визначили принципи цієї ініціативи; компанії, на діяльність яких він прагне

вплинути; трудящих, руками яких здійснюються конкретні процеси виробництва; організації громадянського суспільства, які представляють більш широке коло зацікавлених сторін; ООН – єдиний у світі дійсно глобальний політичний форум – як авторитетного організатора заходів і посередника. Участь у Глобальному договорі та слідування його принципам надає змогу продемонструвати лідерські якості шляхом формування соціально відповідальних корпорацій, сприяння перетворенню глобальної економіки на більш стійку і всеохоплюючу, пошуку та реалізації практичних шляхів розв’язання сучасних проблем глобалізації, скерованих на забезпечення сталого розвитку з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін, поліпшення якості управління компаніями, підвищення морального духу працівників, продуктивності та рівня праці [3].

Отже, за сучасних умов глобалізації світового суспільства концепція сталого розвитку стає невід’ємним елементом, синонімом його розвитку, що стимулює та забезпечує розробку і реалізацію інновацій як у соціальній, економічній, так й екологічній сферах. Підтримка та забезпечення цих процесів необхідні на міжнародному (через діяльність світових організацій), національному та мікрорівнях. Відтак уможлиблюється досягнення основних цілей покращення якості життя, добробуту суспільства, його екологічного «здоров'я» з відповідальністю за умови розвитку майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Бодров В. Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусев, В. Ф. Мартиненко. – К. : НАДУ, 2009. – 60 с.
3. Глобальний договір ООН : Принципи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompact.org.ua/ua/about/principles>.
4. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку : Сталий розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development>.

Рибальченко Ольга Ігорівна,
студентка II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ Й. А. ШУМПЕТЕРА

Еволюційній теорії ХХ ст. присвячено праці Дж. Ходжсона, Р. Нельсона, С. Уінтера, Й. Шумпетера, дослідження даного напрямку в основному зосереджені на концепціях технічного прогресу, інновацій, індустріального розвитку, ділових циклів та економічного зростання.

Головною постаттю серед фундаторів інноваційних теорій економічного розвитку, безперечно, є видатний економіст Йозеф Алоїз Шумпетер (1883–1950), Й. А. Шумпетер один з першим зрозумів особливе значення інновацій у розвитку економіки, при цьому чітко розрізняючи інновації та винаходи, особливу увагу звертав на те, що небагатьом людям вдається відчутти потенціал винаходів і використовувати його для досягнення власної мети.

Йозеф Шумпетер виявився першим економістом, який увів поняття «нововведення», «інновації» і пов'язав їх з темпами економічного розвитку.

Згідно з Й. Шумпетером, інновація – це нововведення, яке застосовано в області технології виробництва та управління деякої господарської одиниці. Інновація є однією з головних, рушійних сил генераторів прибутку і найчастіше інновація генерується науково-дослідними та дослідно-конструкторськими розробками, зміною перспектив ринку [2, с. 12].

На його думку, на мікроекономічному рівні нововведення забезпечують одержання прибутку та реалізуються завдяки стратегії активної участі в інноваційному процесі. На рівні макроекономіки поширення нововведень впливає на загальне економічне зростання та лежить в основі розуміння циклічних коливань. Впровадження досягнень НТП у виробництво зумовлює зміни у змісті і характері праці, формує відносини соціального партнерства між робітниками і працедавцями.

Й. Шумпетер звертає увагу на багатогранність інновацій, не обмежуючись лише сферою техніки чи технології, а також на необмеженість використання інновацій у практиці промислових підприємств. Впровадження нових ідей у всіх сферах функціонування підприємства за Й. Шумпетером – це інноваційність, а не тільки технічний прогрес.

Розвиток НТП об'єктивно впливає на соціалізацію, оскільки [3, с. 69]:

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

– по-перше, зростають масштаби виробництва, якість продукції, її відповідність сучасним вимогам;

– по-друге, відбуваються зміни у змісті і характері праці, яка стає творчою, пов'язаною з використанням переважно духовних здібностей та інтелекту працівників і, відповідно, дорого оплачується;

– по-третє, виконання працівниками складної специфічної роботи веде до заміни відносин експлуатації відносинами соціального партнерства між робітниками і роботодавцями, стає умовою і стимулом до реалізації соціальних потреб працюючих.

З позицій інноваційної теорії Й. Шумпетера головною дійовою особою у сфері застосування нововведень виступає підприємець, якого Й. Шумпетер називає новатором і приписує йому головну роль в забезпеченні ефективного розвитку виробництва в умовах ринкової конкуренції. На думку Й. Шумпетера, соціальний статус підприємця характеризується не правами власності і не розмірами капіталу, а особливими якостями характеру: ініціативою, даром передбачення, готовністю до ризику.

Вчення Й. Шумпетера є неортодоксальним передусім тому, що він відмовляється від рамок неокласичної порівняльної статистики, від умовної моделі досконалої конкуренції, що веде до рівноваги і знищує прибуток, на користь динамічного підходу.

У гонитві за прибутком підприємець здійснює нову комбінацію чинників виробництва, сприяє появі нових товарів, упроваджує нові методи виробництва, освоює нові ринки збуту, здійснює нові форми управління, з'являються нові трудові орієнтації – на виконання ролей ініціатора, хазяїна власної справи, власника фірми та інших. Формується попит на працівників, здатних організовувати, вести господарські справи, орієнтуватися на ринку, посилюється значимість таких здібностей працівників, як компетентність, професійна самореалізація, прагнення до сумлінної праці, виконання професійного обов'язку, цінність професійної майстерності, орієнтація на максимальні результати у своїй професії мають стати нормою поведінки більшості працівників, спеціалістів, керівників. Економічні відносини наповнюються новим змістом й одночасно закладається нова економічна культура. Ці зміни відбуваються разом зі змінами в соціальних інститутах – у політиці, праві, ідеології, моралі [4, с. 108].

У трансформаційній економіці можливості використання досягнень НТП обмежені відсутністю коштів для структурної перебудови економіки, досвіду підприємницької діяльності, стимулів з боку держави, умов до розвитку партнерських відносин між працею і капіталом.

З погляду соціалізації, це великою мірою пояснюється суперечностями, які виникають у відносинах між робітниками та роботодавцями, до яких належать:

- монополізація капіталом таких умов творчої діяльності, як складне науково-технічне обладнання, ноу-хау, інформаційні дані;
- власність корпорацій на результати творчої праці найманих працівників;
- відбір («селекція») творчих особистостей для подальшого навчання;
- підпорядкування інтелектуальної еліти нації особистій пануючій соціальній силі [1, с. 47].

В еволюційній теорії Й. Шумпетера значна увага приділена проблемам формування нової соціальної структури капіталістичного суспільства.

Сучасна соціальна реальність складна, суперечлива і динамічна, процеси, які відбуваються в сучасному соціумі, носять прискорений характер, швидко зростає роль особливих соціальних процесів.

Перспективи дослідження розвитку соціалізаційних процесів мають пов'язуватися з ймовірністю виникнення нерівноважних станів, коли соціальна система починає підкорятися законам нелінійного характеру. Тоді зусилля повинні бути націлені на стимулювання активності нових соціальних сил, на перспективні норми і принципи організації, на цінності, які можуть забезпечити суспільству розвиток в умовах, що динамічно змінюються.

Список використаних джерел:

1. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории / Дж. Ходжсон ; [пер. с англ.]. – М. : Дело, 2007. – 464 с.
2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
3. Hodgson G. M. «Darwinism in Economics: From Analogy to Ontology» / G. M. Hodgson // Journal of Evolutionary Economics. – 2002. – 480 p.
4. Nelson R. R., Winter S. G. «Toward an evolutionary Theory of Economic Capabilities» / R. R. Nelson, S. G. Winter // Amer. Econ. rew. – 2004. – 520 p.
5. Schumpeter J. Business Cycles: «A Theoretical, Historical, and Statistical analysis» / J. Schumpeter. – 2 vols. N.Y. 2004. – T1: 641 p.

Тимченко Інна Петрівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СИНЕРГЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Глобалізована економіка потребує нових підходів та принципів організації розробки інноваційних товарів, які, своєю чергою, базуються на міжнародному співробітництві та кооперації. У сучасних умовах постіндустріального розвитку формування інноваційної моделі функціонування виступає вирішальною передумовою у забезпеченні прибуткової діяльності підприємств. Перед менеджерами стоїть проблема формування інноваційної моделі розвитку підприємства, яка має ґрунтуватися на сучасних підходах і використанні світового досвіду управління в умовах стрімкого науково-технічного розвитку [1, с. 5–17].

Вплив науково-технічних факторів на зміну підходів до управління великими корпораціями відображено в численних дослідженнях І. Ансоффа, Р. Данкана, П. Друкера, Е. Кемпбелла, М. Кіртона, Дж. Коллінза, М. Крістенсена, Д. Моррісона, М. Портера, Б. Санто, Й. Шумпетера та інших учених. Вони започаткували еволюційну модель інноваційного розвитку й головну увагу приділяли якості інновацій.

У сучасній науковій літературі та практиці менеджменту підходи до формування інноваційної моделі підприємства ґрунтуються на вивченні складових інноваційного потенціалу й системи чинників зовнішнього середовища, які можуть певним чином вплинути на ефективність його використання [4, с. 122].

Моделювання інноваційного розвитку тісно пов'язане із необхідністю розробки інноваційної стратегії розвитку підприємства і ґрунтується на всебічному дослідженні чинників внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства (SNW-, PEST-, SWOT- аналіз, системний, кластерний, факторний аналіз, прогнозованість, гнучкість, зворотній зв'язок). Зміни середовища припускають розробку нової стратегії, що передбачає зміну ринків, типу продукту, що випускається, а також зміну системи орієнтирів діяльності контролю за їх здійсненням. Одним зі шляхів розв'язання проблеми створення моделей економічного розвитку інноваційного підприємства, зумовленим складністю та не лінійністю розвитку сучасних економічних процесів, є розробка синергетичної моделі економічної системи. Зразком такої моделі

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

виступає запропонована В. Б. Зангом економіко-синергетична модель інноваційного розвитку підприємства, яка базується на моделі економічного зростання [2, с. 35–47]. Сучасні моделі орієнтовані на більш загальне поняття інноваційної діяльності підприємства – включають такі компоненти, як вкладення капіталу, кадрову політику, знання тощо. Синергетичний підхід – це пошук інструментів дослідження сутності сучасних економічних систем, специфіки механізмів і закономірностей їх функціонування на основі тих підходів, які існують в інших науках для аналізу будь-яких систем. Оскільки організація існує в соціумі, доцільно розглядати соціосинергетичний підхід.

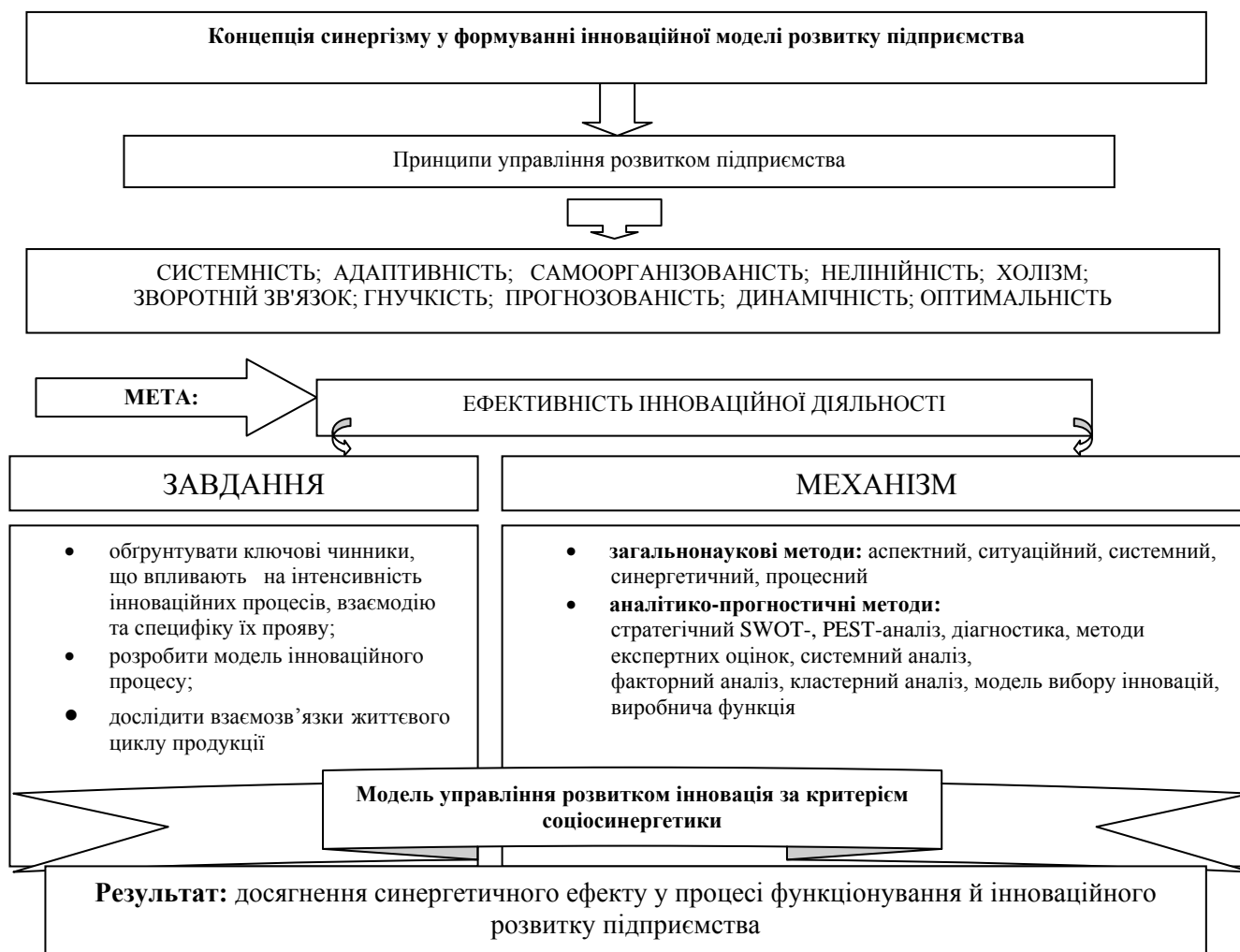

Рис. 1. Модель інноваційного розвитку підприємства на принципах соціосинергетики*

*Складено автором на основі даних [2].

Розвиток інноваційного потенціалу підприємства може здійснюватися відповідно до стратегічної спрямованості підприємства, залежно від функціональної діяльності, за термінами реалізації, сфери впровадження, з маркетингової позиції, на основі розробок [2, с. 9].

Синергетичний підхід являє собою системний підхід до складних відкритих нелінійних систем. Він вимагає врахування ряду важливих

закономірностей, до яких відносять: циклічність, нестійкість, нерівно важність, точки біфуркації, катастрофи, внутрішні і зовнішні флуктації, самоорганізацію, ат трактори, стадії і фази розвитку системи, управління розвитком тощо.

Використання принципів соціосинергетики істотно змінює традиційні уявлення в сфері управління складно організованими системами, – все більше починає ґрунтуватися на побудові управлінської дії, узгодженої з внутрішніми та зовнішніми тенденціями систем, що розвиваються. Це забезпечує розуміння сутності процесу інноваційного розвитку підприємства і дозволяє виробити механізм його управління (рис. 1).

Мета формування інноваційної моделі розвитку підприємства – це ефективність інноваційної діяльності. Її забезпечення ґрунтується на врахуванні концепції синергетики та притаманних їй принципів управління, таких як: системність, обґрунтованість, комплексність, адаптивність, динамічність, цілеспрямованість, оптимальність та інші.

Завдання полягає в тому, щоб встановити головну роль інновацій у розвитку підприємства; забезпечити якісно нову концепцію розвитку і підпорядкувати їй стратегію та тактичні дії; розробити збалансовану систему показників та індикаторів діяльності підприємства; розробити модель управління розвитком підприємства та знайти механізми пристосування елементів інноваційної моделі до змінних умов зовнішнього середовища. Результатом має стати синергетичний ефект від ефективного розвитку усіх видів інноваційної діяльності підприємства.

Отже, використовуючи принципи соціосинергетики у формуванні інноваційної моделі розвитку підприємства, необхідно:

- 1) обґрунтувати ключові чинники, що впливають на інтенсивність і результативність інноваційних процесів, взаємодію та специфіку їх прояву;
- 2) розробити модель інноваційного процесу, що є сукупністю логічно взаємопов'язаних елементів;
- 3) дослідити взаємозв'язки життєвого циклу продукції, підприємства та інновацій, розробити інноваційну модель, адаптовану до потреб ринку;
- 4) розробити принципи, що стимулюють інноваційну активність;
- 5) обґрунтувати методи стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства;
- 6) дослідити специфіку ринку інновацій та головні чинники, що її визначають;
- 7) виявити найбільш дієві способи, форми і обкреслити межі державного та місцевого (регіонального) регулювання інноваційної активності підприємств.

Список використаних джерел

1. Білецький В. Глобалізм як явище сучасного світу і його вплив на трансформацію особистості (соціально-філософський аспект) / В. Білецький, // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 5. – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2012. – С. 5–17

2. Занг В. Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории / В. Б. Занг. – М. : Мир, 1999. – 335 с

3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської.] – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

4. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова ; пер. с нем. В. С. Автономова, М.С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Чуйко Марія Віталіївна,
студентка I курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНА ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМЦЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА

Сучасний розвиток характеризується процесами глобалізації та пріоритетністю визнання інноваційного типу розвитку економіки, яка спирається на науково-технічні фактори. Нині людство живе в епоху інновацій, про які вперше наукову спільноту повідомив Йозеф Алоїз Шумпетер. Як відомо, суб'єктами, які виявляють та реалізують новачії з метою перетворення їх на інновації, є підприємці. Підприємницька активність в умовах глобалізації збільшується. Варто зауважити, що деякі вчені у своїх наукових працях висувають твердження, що науково-технічний розвиток та процеси глобалізації призводять до протилежного результату – відмиранню підприємця як індивідуальної особистості, та як наслідок, через значне ускладнення завдань, які постають перед підприємством у сучасних умовах, місце підприємця займає так звана техноструктура.

До подібних висновків приходять видатний представник світової економічної думки Йозеф Шумпетер у праці «Теорія економічного розвитку». На підтвердження даного положення вчений описує дві ситуації, які можуть виникнути у межах глобалізаційних процесів як результат найбільш інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу. Перша ситуація характеризується таким рівнем розвитку техніки, науки, виробництва, за якого подальші технологічні вдосконалення стають неможливими в силу вичерпання технічних можливостей та відсутності стимулів подальшого вдосконалення в результаті повного задоволення людських потреб. Друга ситуація визначається змінами у

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

новаторському процесі. Новаторство, як основний вид діяльності підприємця, втрачає індивідуальність та перетворюється на рутинну справу. «Технологічний прогрес все більше стає справою колективів висококваліфікованих спеціалістів, які видають те, що необхідно, і примушуючи це дещо функціонувати передбаченим чином. Романтика комерційних авантур відходить у минуле, оскільки багато з того, що колись могло лише дати геніальне осяяння, сьогодні можна отримати у результаті точних розрахунків» [4, с. 154]. Обидві ситуації, на думку, Й. Шумпетера, призводять до відмирання підприємницької функції в умовах глобалізації.

Аналізуючи сучасний стан підприємництва, автор у своїх роботах показав, що виникнення першої ситуації неможливо. Людські потреби в нормальних умовах не обмежені. Таким чином, основна функція підприємця, сформульована самим же Й. Шумпетером, з цих причин зникнути не може (рис. 1).

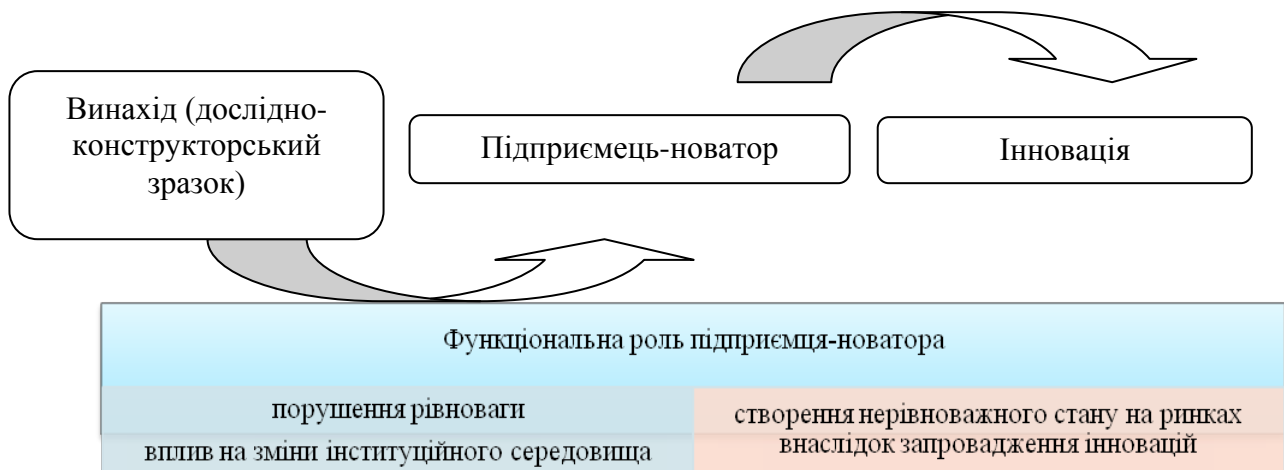

Рис. 1. Роль підприємця-новатора за Й. А. Шумпетером*

*Розроблено автором на основі [5, с. 256–308]

Що стосується другої ситуації, то дійсно, сучасний технічний розвиток світу такий, що для вирішення складних питань потрібно залучення цілих колективів фахівців, причому різних напрямків. Та чи є можливим зникнення поняття «підприємець» як такого? На нашу думку, найбільш повно відповів на дане питання сам Йозеф Шумпетер. Підприємці – це господарюючі суб’єкти, функцією яких є здійснення нових комбінацій та які виступають як активні суб’єкти підприємства. «Здійснення нових комбінацій – це специфічний процес і до того ж об’єкт особливої функції» [3, с. 300]. Як підприємець визнається тільки той суб’єкт, що здійснює інновацію (нову комбінацію), і цей суб’єкт перестає бути підприємцем як тільки запроваджена їм «справа» починає далі функціонувати як стабільна система. До підприємців належать усі, хто виконує вказану функцію, у тому числі працівники організації, а також ті особи, які реалізують функцію комбінації імпульсивно, епізодично: економісти, юристи, консультанти та ін. Умовним вважається й ідентифікація підприємців як класу – така група не має власної класової позиції, проте дана група має особливий стиль життя:

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

- ✓ особливий погляд на речі (головну роль відіграє не стільки інтелект, скільки спроможність виділяти конкретні моменти дійсності та бачити їх в реальному світі);
- ✓ здатність йти вперед наодинці, не лякаючись пов'язаних з цим невизначеності та можливого супротиву;
- ✓ можливість впливати на інших людей [5, с. 257].

Мотиви поведінки підприємця за Й. Шумпетером «принципово відрізняються від суто економічних. Вони незнайомі економічному *ratio* (смислу) та його законам» (табл. 1).

Таблиця 1

Три групи мотивів підприємницької діяльності Йозефа Шумпетера*

Мрія та воля заснувати власну імперію – свою династію (свобода, умови для розвитку особистості, жага до володарювання над іншими)	«...власна імперія дає простір та відчуття влади...бути повноправним господарем на власному підприємстві, самому контролювати та будувати підприємство, яке повністю відповідає запитам, цінностям, потребам підприємця».
Воля до перемоги	«...з одного боку, жага боротьби, з іншого – прагнення успіху заради успіху. В обох випадках економічна сторона справи сама по собі для підприємця абсолютно байдужа».
Радість творчості	«...визначальний момент поведінки».

*Розроблено автором на основі [4, с. 192].

Економічна ірраціональність «шумпетерівського підприємця» полягає у тому, що прибуток відіграє для нього другорядну роль: «...економічна сторона справи сама по собі для підприємця абсолютно байдужа. Величина прибутку тут всього-на-всього показник успіху – зазвичай лише тому, що іншого нема, – і символ перемоги. Економічна діяльність розглядається як вид спорту: свого роду фінансові перегони або, скоріш, боксерський поєдинок» [4, с. 195].

За даними аналізу науково-технічного розвитку, виконаного Л. А. Кротом, більшість великих винаходів останніх десятиліть ХХ ст. у США зроблено або ентузіастами-одинаками, або у невеликих фірмах, де успіх визначається, зазвичай, окремою людиною. Виявилася закономірність: чим більша фірма, тим менше в ній власних інновацій на кожен мільйон доларів, витрачених на наукові дослідження. Більш того, з мільйону дрібних фірм, що існують у США, декілька десятків тисяч малих незалежних інноваційних дослідницьких компаній (чисельністю до 20 осіб) створюють 40–46 % всіх великих науково-технічних нововведень, освоєних американською промисловістю.

Таким чином, наведені дані, а також «підприємницька революція», що виникла наприкінці ХХ ст. у США, Західній Європі, Японії та деяких азійських країнах дають змогу зробити висновок, що ідеї «шумпетерівського підприємця» нині не тільки не втрачають своєї актуальності, а навпаки, постають перед сучасним менеджментом першочерговим питанням дослідження та вивчення.

Список використаних джерел

1. Жилінська О. І. Науково-технічна діяльність як об'єкт дослідження / О. І. Жилінська // Наука та наукознавство : міжнародний науковий журнал. – К. : Фенікс, 2011. – Вип. 1 (71). – С. 3-18.
2. Історія економічних вчень : підруч. : у 2 част. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – Ч. 2. – 2006. – 575 с.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Shumpeter J. A. History of economic analysis / Josef A. Shumpeter // Oxford University Press Inc. : N. Y., 1954. – p. 1260.
- Shumpeter J. A. The theory of economic development / Josef A. Shumpeter // Transaction Publishers : New Jersey, 1983. – p. 181.

**Секція 2. Сучасне звучання ідей Й. А. Шумпетера
в інноваційному менеджменті**

Колот Анатолій Михайлович,
доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
проректор з науково-педагогічної роботи,
завідувач кафедри, професор кафедри
управління персоналом та економіки праці
Київського національного університету
імені Вадима Гетьмана

**НАУКА ПРО ПРАЦЮ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ: НА
ШЛЯХУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Серед завдань інноваційного розвитку економіки виняткова роль належить забезпеченню реформування соціально-трудової сфери, від якої значною мірою залежать як темпи, так і якість економічного і соціального поступу. Це зумовлено новими глобалізаційними викликами, що породжують проблеми забезпечення динаміки та загального балансу соціально-трудового розвитку, формування нової парадигми соціальних трансформацій.

Можна впевнено стверджувати, що рівень і глибина економічного мислення, дієвість соціальної і економічної політик та заходів щодо їх реалізації знаходяться у безпосередній залежності від науки про працю і соціально-трудові відносини, її здатності всебічно і об'єктивно пояснювати складний світ праці, тенденції його розвитку. У розвиток цієї тези наголошуємо на тому, що під впливом науково-технічної, інформаційно-комунікаційної, інституційної та демоекономічної революцій світ праці за останні два-три десятиліття докорінно змінився, і процес змін і надалі буде інтенсифікуватися. Це потребує всебічного, об'єктивного, неупередженого аналізу трансформації соціально-трудової сфери, виокремлення домінуючих тенденцій, трендів, домінант соціально-трудового розвитку. Такий аналіз є непростим за суттю, адже змінюється все – людина, технології, цінності, світогляд, мотиваційні настанови, пріоритети, шляхи забезпечення стійкого розвитку.

Є всі підстави стверджувати, що вітчизняна наука про працю і соціально-трудові відносини за останні роки дістала значного розвитку, розширився її предмет і методи дослідження, відбулася імплементація кращих здобутків світової соціально-трудової думки у вітчизняну теорію праці (у найширшому її розумінні).

Високо оцінюючи внесок економічних наук та наявних шкіл у наукове забезпечення проведення економічних, соціальних, політичних реформ, підвищення науково-технічного потенціалу, розвиток інститутів економіки і суспільства, водночас змушені констатувати, що наукові здобутки в цій царині нерідко межують з поразками; часто наукові економічні дослідження, у тому числі соціально-трудового спрямування, і за постановкою проблем, і за змістом, і за глибиною, і за суспільною значущістю є неадекватними потребами сьогодення. Чимало авторитетних дослідників стверджують, і з ними важко не погодитись, що економічні, зокрема соціально-трудові, наукові школи продукують знання, судження, які наближені до поверхні буття, вони не поглиблюються до ґрунтового, цілісного бачення світу економіки, світу праці, світу позаекономічного (морального, духовного).

Змушені констатувати, що на практиці маємо суперечливе коло: для вироблення соціально-економічної політики, наукового опрацювання практичних рішень соціально-економічного, соціально-трудового спрямування, формування сучасного економічного мислення членів суспільства необхідно мати науково вивірену економічну теорію, потужні наукові дослідження прикладного характеру. Однак економічна наука сама часто не в змозі вийти на траєкторію стійкого розвитку через такі вади, як догматизм, еkleктика, сповідування віджилих теорій та інструментарію або некритичного запозичення теоретичних постулатів, які не відбивають реалій господарської практики та потреб розвитку суспільства. При цьому підкреслимо, що зазначене характерне не тільки для вітчизняної науки та практики. Неупереджений аналіз свідчить, що такі провали нині притаманні й для інших країн. Різними є лише глибина та масштаби цих провалів.

На фоні суперечливих змін, що відбуваються в економічній, соціальній, політичній сферах, асиметрії економічних результатів і соціальних здобутків; зростання нестійкості та непередбачуваності суспільного розвитку стає все очевиднішою відносна слабкість сучасної економічної думки; її тупцювання на місці та намагання робити ставку на застарілі теорії та їхні постулати. Бракує теоретико-методологічних суджень, здатності охопити процеси, що протікають в економіці та суспільстві, узагальнюючим поглядом, виокремити новітні тенденції розвитку та оцінити їх наслідки.

Неупереджений аналіз свідчить, що науки соціально-економічного, політекономічного спрямування й далі нав'язують соціуму мислення, в якому занадто багато технократизму, індивідуалізму, штучного уявлення про людину, яка постійно максимізує свої зиски, керуючись суто економічними інтересами. Водночас недооцінюється значення морально-духовної компоненти суспільного розвитку, так званого позаекономічного в економіці. Інколи складається враження, що процеси, які відбуваються в економічній науці, набувають незворотного характеру.

Без особливого ризику перебільшення можна стверджувати про таке: враховуючи глобальні зміни, що відбуваються у світі економіки в цілому і світі праці, зокрема, нову інтерпретацію мають отримати якщо не усі, то більшість

категорій, понять, які віддзеркалюють явища і процеси, що відбуваються на «полі» соціально-трудової сфери. При цьому наголошуємо на тому, що не помилковість чи невірність, а передусім односторонність, звуженість, недостатня палітра процесів, внутрішніх характеристик, які мають віддзеркалити сутність тих чи інших явищ у світі праці посередньо узагальнюючих понять, категорій є підставою для перегляду або уточнення змісту останніх.

Подібно тому, як нова економіка (вона ж «економіка знань», «економіка людини», «метаекономіка» – від гр. meta – поза, за межами, отже економіка поза традиційним її розумінням) перестає бути економікою у канонічному контексті, так і немало категорій соціально-трудової сфери набувають і надалі будуть набувати іншого, не канонічного, змісту. Так, робоча сила, яка в сучасній економічній системі має товарну форму, у новій економіці перестає бути товаром у канонічному розумінні, оскільки відбувається (про, що мова йшла вище) процес подолання найманої праці. Те ж саме стосується й інформації, знань, які мають риси як товару, так і не товару. В умовах подолання найманої форми праці будуть трансформуватися категорії у сфері розподільчих відносин – заробітна плата, трудовий дохід, компенсаційний пакет тощо. Які з цих категорій зникнуть, а які наповняться новим змістом?

Нові грані не лише теоретичного, а й суто прикладного характеру відкриємо для себе, коли окремі інститути соціально-трудової сфери – ринок праці, соціальний діалог, корпоративну культуру, соціальну відповідальність тощо – будемо розглядати не як ізольовані автономії, а як явища і процеси, що взаємопов'язані, взаємодіють, здатні взаємозбагачуватися та породжувати синергетичний ефект.

Нові підходи, на яких зосереджує увагу автор, – це лише начала оновлення теорії праці і соціально-трудових відносин, оскільки мова йде про положення, судження, які ще не мають повсюдного визнання й будуть уточнюватися та розвиватися. Автор усвідомлює, що не всі його твердження та висновки будуть сприйняті потенційними читачами. Не виключено, що деякі з них викличуть певні заперечення. Утім, це нормальне явище у науковому пошуку відповіді на непрості запитання, які щоденно постають перед кожним із нас. Головне щоб оприлюднене породжувало нові думки, спонукало до роздумів, критичного сприйняття реалій сьогодення, креативних пропозицій, інноваційних соціально-трудових проектів.

Список використаних джерел

1. Д. Г. Лук'яненко Глобальна економіка XXI століття: людський вимір : [монографія] / Д. Г. Лук'яненко. – К. : КНЕУ, 2008. – 420 с.
2. А. М. Колот Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз : [монографія] / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2008. – 274 с.
3. Колот А. М. Соціально-трудова сфера : стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : [монографія] / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.

4. Колот А. М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання : [монографія] / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2008. – 230 с.

5. Соціальна безпека : теорія та українська практика : [монографія] / І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін. ; за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.

6. Соціальна відповідальність : теорія і практика розвитку : [монографія] / [А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2012. – 501 с.

7. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку : [монографія] / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.; [за ред. А. М. Колота]. – К. : КНЕУ, 2010. – 348 с.

8. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : [монографія] / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот та ін. ; [за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника]. – К : КНЕУ, 2011. – 703 с.

Маркіна Ірина Анатоліївна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах трансформації суспільства управління розвитком виступає суттєвим елементом регулювання економіки, що включає як складову - механізми стимулювання інноваційної активності підприємства.

Актуальність дослідження діалектичного взаємозв'язку управління розвитком та інноваційної активності зумовлена тим, що кожна окрема організація потребує постійного оновлення. Ефективні організації стають такими, насамперед, завдяки здатності до розвитку та адаптації до мінливого зовнішнього середовища. Саме тому мислення категоріями безперервного розвитку повинно бути парадигмою сучасної організації.

У свою чергу, етап закінчення процесу управління чи функціонування майже завжди самосуперечливий, оскільки з позиції динаміки, інновація в організації – не відхилення від норми, вона – і є норма. Хоча в момент виникнення потреби в інновації, вона не завжди усвідомлюється.

Для господарських організацій, обов'язковою умовою виживання яких є збереження конкурентоспроможності, саме існування неможливе без постійного розвитку на основі інноваційної діяльності. При цьому необхідно

враховувати, що технології прийняття рішень та спілкування з клієнтами потребують радикального оновлення шляхом впровадження досконалих інформаційних систем і організаційних структур, прогресивних технологій роботи з персоналом організацій.

У ринкових умовах господарювання концепція розвитку є відмінною рисою ефективної організації, для якої характерна наступальна стратегія з метою підвищення результативності в одних випадках та розширення бізнесу - в інших. Здатність вирішувати питання розвитку вже стала головною характеристикою сучасного менеджменту. Тому управління тим ефективніше, чим швидше усвідомлюється необхідність і реалізуються актуальні потреби в оновленні організації.

Вітчизняні підприємства, у значній своїй частині, ще не повністю сприймають ринковий спосіб мислення і дій. Прикладом очевидної необхідності їх розвитку є вже той факт, що нині традиційна організація вступила у протиріччя з радикально мінливими умовами зовнішнього середовища. Організації все ще не мають у своєму розпорядженні відпрацьовані механізми самоорганізації, самоконтролю і самокомпенсації, які б служили передумовою забезпечення розвитку за допомогою пошуку нових шляхів і засобів вирішення проблем. У цьому зв'язку вкрай важливе усвідомлення персоналом і керівниками необхідності постійного оновлення організації як чинника виживання. Звідси впливає потреба у вивченні можливостей перетворення і розвитку сформованих систем управління.

З урахуванням вищезазначеного виникає потреба в розробці методології управління розвитком організацій стосовно сучасних її потреб, у підвищенні ефективності внутрішньоорганізаційних інноваційних процесів, покликаних трансформувати організацію з режиму функціонування в режим розвитку. Наведені обставини і зумовили доцільність вибору теми дослідження.

Проблеми розвитку організацій розглядаються в загальних рисах, як правило, у дослідженнях з управління інноваціями або загального менеджменту. Проте, недостатньо робіт, безпосередньо присвячених проблемі управління розвитком організацій. В умовах трансформації ринкових відносин зростає інтерес до публікацій, в яких розробляються питання: стосовно гнучких організаційних структур, господарських ризиків, ухвалення рішень в умовах ризику, формування управлінських команд, психології керівництва тощо.

Основна мета цих досліджень, як і поданого, повинна полягати у розробці рекомендацій щодо формування системи управління розвитком організацій в умовах трансформаційного періоду. Зазначена загальна мета досягається за допомогою реалізації наступних конкретних завдань: розкриття об'єктивної необхідності та сутності процесу розвитку організації як умови її виживання і прогресу; з'ясування природи, джерел та форм опору змінам, розробка методів їх подолання; вибір найбільш раціональних напрямків удосконалення управління розвитком організацій; обґрунтування залежності перспектив розвитку організації від характеристики їх корпоративної культури та механізмів управління нею в контексті конкурентної ринкової економіки.

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Результати аналізу наопрацювань фахівців та власних досліджень дозволили визначити розвиток як закономірність, що зобов'язує сприймати зміни як системний і суперечливий процес вирішення проблем розвитку. У зв'язку з чим необхідно:

- переглянути традиційні погляди щодо закономірностей збереження, функціонування та розвитку організації, провести внутрішньоорганізаційні зміни, здатні гарантувати інвестиційну привабливість організацій;
- дослідити умови, які мотивують працівників до інноваційної поведінки;
- визначити особливості управління розвитком підприємств (вибір корпоративної структури, орієнтованість на задоволення соціальних потреб, підвищення соціальної відповідальності та ін);
- виявити фактори, що негативно впливають на розвиток організацій - економічні, організаційні, соціальні, психологічні, політичні тощо;
- розглянути проблеми організаційної інерції та методи подолання опору змінам;
- узагальнити характерні ознаки організацій, що зазнають внутрішню потребу у розвитку;
- обґрунтувати вимоги до лідерів в організації, визначити роль команди в трансформації функціонуючих організацій в розвиненні.

Теорія та практика сучасного господарювання стосовно процесів управління розвитком організацій дозволили сформулювати наступні висновки.

1. Існує необхідність перегляду традиційних поглядів щодо закономірностей розвитку організацій шляхом усвідомлення персоналом і керівниками об'єктивної необхідності постійного оновлення організацій, розуміння того, що тільки за допомогою цілеспрямованих змін як індикаторів життєздатності сучасної організації, можливо підтримувати динамічну рівновагу системи управління всім підприємством.

2. Зміни макроекономічного порядку (лібералізація економічних відносин, зменшення впливу інфляції, стабілізація курсу гривні тощо) не змогли сформулювати реальні передумови для розвитку потенціалу та забезпечення зростання інвестицій. Тому реформи на рівні макроекономіки повинні бути доповнені радикальними перетвореннями на рівні організацій.

3. Сприйняття характерних ознак організацій з внутрішньою потребою у розвитку – безперервного і оперативного реагування на вплив навколишнього середовища, постійної готовності до коригування курсу розвитку і маневрування ресурсами, опори на лідерів і новаторів, сприйняття персоналу як джерела розвитку, створення гнучких організаційних структур - сприятиме інноваційному розвитку організації.

4. Актуальною є реалізація проблем, вирішення яких обумовлює можливості змін та перспективи розвитку організацій, а саме: недосконалість і низька результативність управління, низький рівень відповідальності керівників, неповнота інформаційного забезпечення та ін.

5. Причини недостатньо швидкого і не завжди раціонального розвитку організацій багато в чому полягають у нездатності персоналу діяти адекватно умовам, що змінилися, у нестачі підготовлених керівників. Істотна потреба в переході від менеджменту статичного мислення до динамічного менеджменту посилює сприйнятливість до змін, що виховує властивості інноваційної поведінки.

6. Інноваційний потенціал як необхідний аспект інноваційної активності доцільно сприймати як сукупність елементів, закріплених в корпоративній культурі і реалізованих в моделях інноваційної поведінки. До показників інноваційного потенціалу доцільно віднести: ступінь розвитку у працівника творчих здібностей; діяльність, орієнтовану на виконання нестандартних завдань; схильність до генерації нових ідей та конструктивних пропозицій.

7. Існує нагальна необхідність дотримання принципів розвитку організації: сприйняття організації як об'єкта, в якому здійснюється безперервний процес взаємодії його складових і зовнішнього середовища; оцінка стану організації з позиції системного підходу; здійснення змін, починаючи з малого; супровід планів розвитку системою мотивації працівників; здійснення змін з урахуванням неминучого подальшого опору тощо.

8. Рекомендації, орієнтовані на формування структури управління розвитком господарських організацій, повинні передбачати: адаптацію схем управління до змін ситуації; оновлення методик планування і коригування базових напрямків діяльності; застосування елементів моніторингу, консалтингу, фінансового менеджменту; створення служби управління персоналом і розвитку організацій; безперервне навчання кадрів тощо.

Перехід до нової парадигми регулювання економікою зіштовхується з інерцією сформованого економічного середовища, але з управлінської точки зору, необхідним є перехід до пріоритетів зростання, нової соціально - економічної політики, що відповідає інтересам як окремого працівника, підприємства, так і національним інтересам загалом.

Список використаних джерел

1. Климов А. А. Пространственное развитие и проблемные территории: социально-экономические аспекты / А. А. Климов. – М. : УРСС, 2006. – 288 с.
2. Масс А. М. Управление развитием организации : дис. ... кандидата эконом. наук : 08.00.05 / А. М. Масс. – М. : 2008 – 147 с.
3. Маловецкий, А. В. Город и предприятие: условия совместного развития / А. В. Маловецкий. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 296 с.

Савченко Василь Антонович,
доктор економічних наук,
професор кафедри управління персоналом
та економіки праці
Київського національного університету
імені Вадима Гетьмана,
Кузнецова Наталія Богданівна,
аспірантка кафедри управління персоналом
та економіки праці
Київського національного університету
імені Вадима Гетьмана

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ

Сучасний стан розвитку національної економіки на інноваційних засадах свідчить про наявність стійких негативних тенденцій, що відображено у повільних темпах структурної перебудови економіки й реформування науково-освітньої сфери та скороченні наявного науково-технічного потенціалу країни. Орієнтація економічного розвитку держави на низькотехнологічні уклади та слабкий розвиток ринкових інституцій зумовили знецінення інтелектуальної праці, занепад розвитку головних джерел інноваційної економіки – науки та освіти, втрату інструментального значення знань та, відповідно, зниження попиту на висококваліфікованих працівників, що негативно впливає на процеси їх якісного відтворення і розвитку. Незрілість та несформованість інноваційного середовища як осередку продукування, обміну та поширення знань і концентрації високого інтелекту, недосконалість стратегічного управління інноваційною діяльністю, виступають вагомими дестимуляторами професійного розвитку інноваційного кадрового потенціалу країни, знижуючи мотиваційні настанови до інноваційної праці, сприяють посиленню відтоку фахівців високого рівня за кордон через неспроможність реалізації набутих професійних компетенцій та незатребуваність суспільством створених ними знань. Існуюча система професійного навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовки висококваліфікованих фахівців на сьогодні є неефективною і функціонально не забезпечує їх професійної реалізації й розвитку. Це зумовлює потребу у використанні принципово нових (інноваційних) підходів і форм інструментарію удосконалення механізму професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу.

Аналіз ефективності функціонування діючого механізму дає можливість констатувати наявність значних недоліків у системах управління дослідженнями і розробками та управління мотивацією і стимулюванням

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

інноваційної праці. Особливо значущим задля вирішення даної проблеми є розвиток інноваційної інфраструктури, зокрема тих її елементів, які функціонують у формі нових інтеграційних утворень, що, з одного боку, відіграють роль важливих ринкових інститутів для прогресивного розвитку високотехнологічних галузей економіки, а з іншого – формують певне знаннєве середовище, де генеруються нові ідеї, здійснюється обмін власними та запозиченими знаннями, відбувається трансформація опрацьованих знань у конкретні інноваційні продукти, тобто передача наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво. Саме таке середовище створює відкритий інформаційний простір для професійного розвитку інноваторів, сприяє обміну передового професійного досвіду, виступає потужним мотиваційним інструментом для творчої професійної самореалізації високоінтелектуального потенціалу людських ресурсів. Таким чином, можна констатувати, що інноваційна інфраструктура органічно поєднує в собі інфраструктуру знань, інформаційну інфраструктуру та інші суспільні ринкові інститути, механізм співпраці яких має вирішальний вплив на функціонування системи професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу, що відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Функції інноваційної інфраструктури в контексті професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу*

Економічні функції	Соціальні функції
1	2
<p>1. Зміцнює конкурентні позиції країни за рахунок трансферу технологій та експорту високотехнологічної продукції на світовому ринку.</p> <p>2. Здатна оперативно і гнучко реалізовувати необхідні в даний момент інновації, засновані на високих виробничих технологіях, що забезпечує підвищення ефективності вітчизняного виробництва.</p> <p>3. Зумовлює зростання доданої вартості в країні за рахунок виробництва та реалізації прогресивних інноваційних технологій та продукції, забезпечуючи темпи розвитку економіки.</p> <p>4. Активізує міжнародне науково-технічне співробітництво,</p>	<p>1. Сприяє зростанню життєвого рівня населення країни, зокрема людських ресурсів інноваційного типу.</p> <p>2. Сприяє нарощуванню інтелектуального потенціалу в суспільстві.</p> <p>3. Формує знаннєве середовище для нагромадження, обміну та використання прогресивних знань.</p> <p>4. Підвищує соціальний статус вчених та дослідників.</p> <p>5. Сприяє ефективній зайнятості висококваліфікованих фахівців, що впливатиме на врегулювання соціально-трудових відносин на ринку праці.</p> <p>6. Створює сприятливі умови для навчання впродовж життя, що впливатиме на якість результатів інноваційної праці.</p>

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Продовження табл.

1	2
<p>інтеграцію новітніх знань у високотехнологічному виробництві.</p> <p>5. Забезпечує розвиток внутрішнього ринку інновацій.</p> <p>6. Сприяє розвитку соціальної інфраструктури.</p>	<p>7. Забезпечує безперервний професійний розвиток людських ресурсів інноваційного типу.</p> <p>8. Є важливим фактором формування інноваційної культури в суспільстві.</p>

*Розроблено авторами.

З метою вдосконалення механізму професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу є доцільним проведення аналізу формування середовища знань на основі розробленої методики оцінки рівня його сформованості за показниками вхідних і вихідних потоків знань і трьома напрямками діяльності: науковою, інноваційною та новаторською. Показники потоків вхідних знань запропоновано оцінювати за ресурсною складовою, а саме показниками використання людських, фінансових та інтелектуально-речових ресурсів; вихідних знань – за показниками результативності наукової, інноваційної та новаторської діяльності. На основі інтегрального методу дана методика дає можливість здійснити рейтингову оцінку регіонів за рівнем сформованості інституційного середовища знань, визначити серед них лідерів та аутсайдерів і розробляти шляхи вдосконалення діяльності конкретних секторів економіки на перспективу, які є визначальними у його формуванні, що було підтверджено результатами її апробації в регіональному розрізі. Так, за результатами проведеного аналізу визначено п'ятірку регіонів-лідерів, в яких впродовж досліджуваного періоду (2005, 2010 і 2011 роки) виявлено позитивну тенденцію щодо формування знанневого середовища, до яких відносяться: Харківська, Сумська, Запорізька, Донецька та Дніпропетровська області. Поряд з тим, негативні тенденції у формуванні середовища знань виявлено у Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Херсонській, Хмельницькій, Чернігівській та Чернівецькій областях. Загалом в Україні рівень сформованості середовища знань є посереднім, що обумовлено проблемами організаційного, політичного та економічного характеру.

Таким чином, практичне використання запропонованої методики оцінки рівня сформованості середовища знань у регіонах дасть можливість сфокусувати новий акцент регіональної політики на ресурсному забезпеченні та результативності наукової, інноваційної та новаторської діяльності в процесі формування механізму професійного розвитку людських ресурсів інноваційного типу, виявити проблемні зони у формуванні знанневого середовища, та на основі SWOT-аналізу визначити потенційні загрози, слабкі, сильні сторони і перспективні можливості кожного регіону в підвищенні рівня його сформованості.

Анісімова Людмила Анатоліївна,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
Балан Валерій Григорович,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІННОВАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Інновації стимулюють виробництво товарів з новими або поліпшеними властивостями, сприяють підвищенню якості продукції та послуг, які максимально відповідають вимогам споживачів. У ринковій економіці проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної та екологічної безпеки. Якість – комплексне поняття, що характеризує ефективність усіх напрямків діяльності: розробка стратегії, організація виробництва, маркетинг, інноваційна діяльність та інше.

Для розвитку економічних реформ в Україні все більша увага приділяється якості продукції. У даний час однією із серйозних проблем для українських підприємств є створення системи якості, що дає змогу забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції. Система якості важлива для укладання угод з іноземними замовниками, для яких обов'язковою умовою є наявність у виробника системи якості і сертифіката на цю систему, виданого авторитетним органом сертифікації. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку продукції і її впровадження. Споживач повинен бути впевненим, що якість продукції буде стабільною.

Термін «інновація», як економічну категорію, ввів у науковий обіг австрійський учений Й. А. Шумпетер у першому десятилітті ХХ ст. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» (1912) він вперше розглянув питання нових комбінацій змін у розвитку (тобто питання інновації) і дав повний опис інноваційного процесу. Термін «інновація» Й. Шумпетер став використовувати у 30-х роках ХХ ст. При цьому під інновацією Й. Шумпетер мав на увазі зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості.

Питаннями інноваційної діяльності та активності підприємств займалися досить багато закордонних та вітчизняних учених, серед яких Ф. Ніксон,

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

П. Друкер, Б. Твісс, К. Найт, Ф. Валента, В. Василенко, І. Павленко, Л. Федулова, І. Балабанов, С. Ілляшенко, В. Ландик, П. Микитюк, А. Гриньов, Р. Фатхутдинов, Т. Близнюк, В. Мединський, О. Жилінська, Д. Черваньов, В. Геєць, Н. Чухрай та ін.

Значний внесок у розвиток теорії управління якістю загалом і систем якості, зокрема, внесли закордонні вчені: Д. Гарвін, Е. Демінг, Дж. Джуран, К. Ісікава, Ф. Кросбі, Т. Пітерс, Г. Тагуті, А. Фейгенбаум, В. Шухарт, Дж. Харрінгтон, К. Рамперсад та ін. Вітчизняний напрямок дослідження проблем якості також досить значний, найбільш відомими є праці Р. Бичківського, А. Глічева, П. Калити, В. Огвоздіна, В. Окрепілова, М. Шаповала.

Інновації стають основною рушійною силою підприємств та передумовою їхнього розвитку. Комплексний характер інновацій, їх багатогранність та різноманітність сфер і способів використання породжують різноманітні класифікації, використання яких дає змогу об'єктивніше оцінювати інноваційну діяльність, комплексно визначати результативність та спрямованість інноваційного процесу. Зокрема, за сферами застосування розрізняються такі види інновацій: техніко-технологічна, організаційна, управлінська, економічна, соціальна та юридична [8]. Проаналізуємо більш детально поняття: «організаційна інновація», «управлінська інновація», «організаційно-управлінська інновація». Поряд з традиційним підходом, коли під інноваціями розумілися тільки технологічні зміни (впровадження нових продуктів, процесів або їх модифікація), все більшого значення починають набувати організаційні інновації. Організаційна інновація є впровадженням нового організаційного методу в діяльності підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків. Організаційні інновації можуть бути спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства за допомогою скорочення адміністративних витрат або оперативних витрат, підвищення задоволеності працівників станом своїх робочих місць (і тим самим продуктивності праці), зменшення витрат на постачання.

Управлінські інновації (нововведення) – цілеспрямована зміна складу функцій, організаційних структур, технології й організації процесу управління, методів роботи системи управління, орієнтовані на заміну елементів системи управління або системи управління в цілому, з метою прискорення або поліпшення рішення поставлених перед підприємством задач на основі виявлення закономірностей і факторів розвитку інноваційних процесів на всіх стадіях життєвого циклу підприємства, технологій і підприємства в цілому. Управлінські інновації реалізуються в трьох основних формах адаптаційних механізмів – структурної, адміністративної й інформаційної – і спрямовані на розробку відповідних управлінських впливів [2]. Слід відмітити, що управлінським інноваціям керівники не приділяють достатньої уваги, зводять розвиток підприємства до технічних чи технологічних інновацій. При такому підході підприємство не розглядається як система діяльності, з її вихоплюється лише її «основний виробничий» процес. Потенціал організації сприймається

однозначно як технічний і технологічний. Організаційний і кадровий потенціали, тобто ступінь нарощування можливостей за рахунок більш ефективного управління і використання людських ресурсів, серйозно не використовуються. Таким чином, можливості для розвитку істотно знижуються.

Організаційно-управлінська інновація – нові методи й форми організації всіх видів діяльності підприємства та їх об'єднань: нові методи управління персоналом, система стратегічного планування, прогнозування, моделювання процесів виробництва, постачання, збуту, нові організаційні структури [4].

Відмінною рисою організаційної інновації від інших організаційних змін підприємства є впровадження нового організаційного методу (у діяльності підприємства, в організації робочих місць або в зовнішніх зв'язках), що не використовувався підприємством раніше і є результатом реалізації стратегічних рішень керівництва. Організаційні інновації в діяльності підприємства містять у собі впровадження нових методів організації та координації поточної діяльності з виконання різноманітних робіт та процедур. Їх яскравим прикладом може служити впровадження системи менеджменту якості. Цей процес носить радикальний характер, так як, при впровадженні систем менеджменту якості в організації відбуваються істотні зміни її бізнес-процесів.

Сучасне управління якістю полягає в тому, що воно не може бути ефективним, коли продукція (послуга) вже вироблена, управління якістю повинно здійснюватися на всіх етапах технологічного процесу, забезпечення якості сировини. Управління якістю включає всі функції загального керівництва для розробки політики у сфері якості, встановлення цілей, повноважень та відповідальності, а також процеси планування, контролю і забезпечення якості, за допомогою яких у межах системи якості відбувається реалізація цих функцій. Основним завданням найвищого керівництва є менеджмент трьох сфер – якості, удосконалення та інновацій.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Философия экономики. История / В. Базилевич, В. Ильин. – К. : Знання; М. : Рыбари, 2011. – 927 с.
2. Ваганов П. И. Теория и методология инновационного управления и управленческих инноваций / П. И. Ваганов. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2003. – 213 с.
3. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев ; Международный фонд Н. Д. Кондратьева и др. ; ред. колл. : Абалкин Л. И. (пред.) и др.; сост. Яковец Ю. В. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 767 с.
4. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
5. Левеску, Д. Инновационный менеджмент и методы качества / Д. Левеску, Г. Ф. Уокер // Стандарты и качество, 2008. – № 1. – С. 80-84.

6. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньов, О. І. Жилінська]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

7. Фейгенбаум А. Победа благодаря качеству [Электронный ресурс] / А. Фейгенбаум // Курс на качество, 1992. – № 2. – Режим доступа: <http://quality.eur.ru/MATERIALY11/victory.htm>.

8. Черваньов Д. М. Система інноваційного менеджменту: теорія і практика: підручник / Д. М. Черваньов. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 1391 с.

9. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова ; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Бакало Надія Віталіївна,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту і адміністрування
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка,

Черниш Ірина Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту і адміністрування
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

З розвитком світогосподарських зв'язків та підвищенням конкурентного тиску на ринку, суб'єкти підприємницької діяльності усе частіше звертають увагу на питання впровадження інновацій як засобу підвищення ефективності своєї діяльності. Мова йде як про виробничі організації, так і про представників сфери послуг.

Слід зауважити, що саме в сфері послуг важливість інновацій довго недооцінювалася. Так, зокрема, інновації у сфері послуг і туризму довгий час були вторинним питанням. Проте, з появою нових інформаційних і комунікаційних технологій (НІСТ), питання інноваційних процесів в сфері туризму актуалізувалося.

Застосування новітніх засобів комунікацій та технологій у симбіозі із маркетинговими інструментами дозволяє впроваджувати інновації і в сфері туризму.

Часто поняття інновації розглядають поряд із творчістю. Проте, творчість відноситься до виробництва нових ідей, нових підходів і винаходів, в той час як інновації відповідають за застосування нових творчих ідей та реалізацію винаходів.

Інновацію можна відобразити як сукупність спільних соціальних процесів, у результаті яких відбувається впровадження та реалізація винаходів, або ж вони спростовуються.

Слід зауважити, що застосування інноваційної теорії Шумпетера в туристичному бізнесі також має право на існування. Так, створюючи новий туристичний продукт із застосуванням певних нових інноваційних якостей, він набуває більшої споживчої вартості, що спричиняє отримання більших прибутків та надходжень до бюджетів різних рівнів.

Кожна сфера господарської діяльності має відокремлені особливості інновацій. Так, інновації в туризмі мають унікальні особливості. Визначення характеру інновацій в туризмі зумовлює пошук можливостей, схожого чи відмінного від інновацій в інших галузях сфери послуг, проте, тягне за собою порівняння з загальними моделями, що застосовуються у виробничій сфері.

Туристичний продукт можна назвати «товар досвіду», адже підвищення попиту чи його загальне споживання залежить від загальних якісних вражень, що були отримані в минулому періоді. Туристичний продукт характеризується максимальним наближенням місця його безпосереднього споживання та виробництва. Він включає в себе індустрію розваг, а отже відчуває вплив від підходів індустріалізації, розвитку короткострокової практики, впливу факторів надання послуг розваг у секторі міського туризму, що унеможливує відокремлення туризму від організацій, що надають супутні туристичні послуги.

Унікальними є особливості туристичних послуг порівняно з промисловими моделями: маркетинг послуг, роль R & D, відсутність патентоспроможності, ставлення до ринків (тенденція до реагування) і т. д.

А отже, туристичні послуги не можуть бути проаналізовані з погляду аналітичних категорій, які використовуються для розуміння інновації у виробничій сфері. Акцент доцільно робити на не технологічні форми інновацій, такі як професійні ноу-хау, торговельні марки та дизайн, які потім відіграють важливу роль у розвитку туристичного бізнесу [4].

Послуги стають все більш активними в галузі інновацій, прийнявши НІСТ, про що свідчить переважання туристичних послуг у розвитку електронної комерції.

На підставі ідеї «творчого руйнування» Шумпетера наводиться модель, що класифікує інновації в двох вимірах: інтенсивність старіння знань після інновацій і інтенсивності змін до промислових зв'язків, що викликано інноваціями.

Таким чином, основними шляхами інноваційних процесів у туристичному бізнесі є:

- поліпшення внутрішньої динаміки інновацій, яка відображає прагнення фірми активізувати ставлення до інновацій;
- підвищення ефективності національної інноваційної системи;
- поліпшення підготовки туристичних операторів та турагентів, співробітників;
- розробка ролі державних і приватних агентів у інвестиційній діяльності з урахуванням регіоналізації оподаткування;
- стимулювання досліджень;
- поліпшення системи стимулювання для операторів і співробітників;
- підтримка узгодженості функціонування індустрії туризму та її зв'язок із суспільством в цілому.

Нині підприємства зіткнулися з проблемою виживання на ринку. Кожне з них прагне впровадити свою власну стратегію розвитку, знижуючи собівартість продукції, розширюючи асортимент продукції, проте, не завжди приймаючи до уваги необхідність застосування інновацій з урахуванням особливостей сфери діяльності.

Список використаних джерел

1. Инновационный менеджмент. Справочное пособие / [под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели]. – [изд. 2-е, перераб. и доп.]. – М. : Центр исследований и статистики науки, 2003. – С. 512.
2. Изотова М. А. Инновации в социокультурном бизнесе и туризме / М. А. Изотова, Ю. А. Матюхина. – М., 2006. – С 14.
3. Ховард К. Принципы менеджмента: Управление в системе цивилизованного предпринимательства : учеб. пособ. / К. Ховард, Э. Коротков. – М. : Инфра-М, 2003. – С. 512.
4. Abernathy W., Clark K. (1985). Innovation: Mapping the Winds of Creative Destruction, Research Policy, 14. – pp. 3–22.

Вірченко Володимир Віталійович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВНЕСОК Й. А. ШУМПЕТЕРА У ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розвиток суспільного виробництва неможливий без ефективного перерозподілу капіталу в межах економічної системи, який на сьогодні може забезпечити лише фінансовий ринок. Водночас, важливою складовою фінансового ринку виступає система фінансових інститутів, що реалізують функції фінансового посередництва, яке являє собою специфічний вид економічної діяльності з надання фінансових послуг, залучення фінансових ресурсів з метою їх подальшого розміщення у фінансових активах і отримання прибутку.

Важливе місце серед фінансових інститутів посідають інститути спільного інвестування загалом і венчурні фонди зокрема, які створюють принципово новий механізм мобілізації коштів для фінансування інвестицій у потенційно прибуткові і, водночас, високо ризиковані проекти. Саме до цієї категорії у переважній частині випадків належить розробка та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Зважаючи на те, що в умовах переходу до постіндустріальної економіки ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства стає інтелектуальний капітал, здатність впроваджувати інновації, а також оптимальним чином поєднувати кваліфікований персонал з інвестиціями у об'єктах інтелектуальної власності, дослідження змісту фінансових механізмів комерціалізації інтелектуальної власності та їх значення у прискоренні відтворювальних процесів у реальному секторі економіки перетворюється в одне з актуальних питань економічної теорії.

Ще Томас Мен в XVII ст. підкреслював роль банків у проведенні безготівкових розрахунків і кредитуванні торгівлі, що забезпечує збільшення кількості торговельних угод і зростання добробуту нації: «...дефіцит металевих грошей негативно позначається на розвитку торгівлі. Італійці і деякі інші народи мають засіб проти цього дефіциту: вони створюють банки державні і комерційні, в яких вони проводять взаємні розрахунки по великим торговельним угодам з легкістю і користуються при цьому лише одними тільки записами на папері, не викликаючи при цьому невдоволення торговців. У той час, як гроші, що лежать в основі розрахунків використовуються для кредитування. Банки за допомогою накопичених скарбів розширяють торгівлю, надаючи у тимчасове користування торговцям великі суми грошей під низький відсоток» [1, с. 150]. Проте роль

фінансових посередників у прискоренні інноваційного розмітку економіки вперше було проаналізовано Й.А. Шумпетером.

Австрійський економіст-теоретик Йозеф Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку» здійснив дослідження ролі фінансових інститутів у сфері інвестиційного забезпечення відтворювальних процесів, розвитку підприємницької діяльності й стимулювання платоспроможного попиту. На противагу попередникам, зокрема А. Пігу, Й. Шумпетер аналізує перш за все фактори інтенсивного економічного зростання. Відповідно до основних положень його концепції інноваційного фінансування, економічний розвиток передбачає створення нових комбінацій економічних ресурсів, впровадження у будь-якій формі інновацій у суспільне виробництво. На думку Й. Шумпетера, інституційна структура фінансового ринку, реалізуючи властиві їй функції у процесі фінансування реальних інвестицій за рахунок придбання фінансових активів, залучення коштів шляхом продажу фінансових інструментів власної емісії, розширення безготівкових розрахунків на основі використання високоліквідних боргових зобов'язань, водночас забезпечує розвиток інноваційного способу виробництва. Однією з найважливіших функцій інституційної структури фінансового ринку за визначенням Й. Шумпетера є вилучення фінансових ресурсів із сфери традиційного виробництва і спрямування їх на забезпечення інноваційного розвитку економіки [2, с. 172]. Даний висновок синтезує основні положення теоретичних концепцій його попередників і дозволяє у повній мірі розкрити роль фінансових посередників у суспільно-економічному відтворенні на сучасному етапі розвитку економічних відносин. На основі аналізу теоретичних здобутків Й.А.Шумпетера можна дійти висновку, що фінансові посередники, перш за все венчурні фонди, за рахунок розширення інвестиційних можливостей економічних суб'єктів забезпечують оновлення й зростання обсягу основного капіталу, прискорене запровадження інноваційних технологій у виробництво, розширене відтворення інтелектуального капіталу і, відповідно, формування матеріального та нематеріального базису економічного зростання.

Фінансові посередники забезпечують функціонування специфічного механізму природного відбору найбільш конкурентоспроможних, потенційно високорентабельних та інвестиційно привабливих підприємств у процесі їх взаємодії та економічного суперництва на ринку з приводу задоволення потреб споживачів і максимізації власного прибутку. Фінансові інститути в процесі визначення напрямків вкладання накопичених фінансових ресурсів орієнтуються перш за все на високоприбуткові або низько ризиковані інвестиційні проекти. Таким чином, інститути фінансового ринку в основному надають фінансову підтримку платоспроможним і кредитоспроможним суб'єктам господарювання, що функціонують на ринку протягом довгого періоду часу, володіють потужним кадровим, виробничим і науково-технічним потенціалом і завдяки цьому можуть бути віднесені до низько ризикових об'єктів капіталовкладень, або підприємствам, які лише тільки розпочинають свою діяльність, проте, водночас, орієнтуються на активне використання

людського капіталу й інтелектуальної власності, застосування нововведень, вдосконалення виробничого процесу і тому відзначаються значним інноваційним потенціалом, який за умов ефективного використання може гарантувати в майбутньому значні прибутки. Водночас, інвестування у потенційно високоприбуткові, проте ризиковані, підприємства за умов широкої диверсифікації активів фінансових інститутів не зумовлює зниження рентабельності та підвищення загального рівня ризикованості їх діяльності.

Отже, здійснюючи розширене фінансування суб'єктів господарювання, які володіють значним інноваційним потенціалом або досягли успіхів у традиційних галузях економічної діяльності і відзначаються високою платоспроможністю, фінансові інститути зумовлюють прискорення темпів економічного зростання. На наш погляд, у цьому і полягає ефективний з точки зору економіки розподіл фінансових ресурсів, який забезпечується інституційною структурою фінансового ринку: фінансові інститути об'єднують фінансові ресурси індивідуальних власників капіталу і надають їх у розпорядження на тимчасовій або постійній основі лише тим суб'єктам підприємницької діяльності, які зможуть їх використати в якості інвестицій у матеріальні або нематеріальні активи з метою розширення виробництва і повернути через деякий час у збільшеному вигляді. Додаткове фінансування надає конкуренті переваги потенційно високоприбутковим або інноваційно спрямованим підприємствам і, таким чином, забезпечує реалізацію механізму еволюційного відбору підприємств у процесі їх конкуренції на ринку.

Отже, на сучасному етапі розвитку економічних відносин державі слід створювати умови для активної участі фінансових інститутів у комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, що забезпечить інноваційну спрямованість економіки України та гарантує підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Історія економічних учень : підруч. / Віктор Дмитрович Базилевич. – К. : Знання, 2004. – 1300 с.

2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. А. Шумпетер ; пер. с нем. В. Автономова, М. Любского, А. Чепуренко. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

Iermolenko Olga Mykolaivna,
PhD, University of Nordland (Bodø, Norway)

**TRANSFORMATION OF THE COMPANY
IN THE TRANSITIONAL ECONOMY:
IMPLICATIONS FOR MANAGEMENT CONTROL**

Management control (accounting) change research within transitional economies is sparse [see 4 ; 5]. This paper addresses the question of why and how management control changes are undertaken in the largest vertically integrated energy company in Ukraine. Following the changes which have recently occurred in the economy, politics and social life, Ukraine has now become a laboratory for studying such management control and accounting changes.

This has happened as Ukraine's post-Soviet political and economic reforms have now inevitable implications for changing management and accounting practices from their orthodox forms to post-modern ones both within private firms and governmental organizations and for achieving better performance. Discourses of economic reform in Central and Eastern Europe place a significant emphasis on the adoption of mainstream Western management theories and the development of managers whose skills and competences mimic those of the Western manager [3]. Traditional management control systems, as capital budgeting, and associated changes are not isolated from this pervasive transformation which accommodates more recent developments such as project management and beyond budgeting.

I want to provide empirical evidence from Ukraine, the country in transition, and understand where these management control changes come from and whether and how they are embedded in the context. Building on both, institutional theory [2; 6] and the work by Kelemen & Kostera [3] on critical management research in Eastern Europe, I want to shed some light on why and how management control changes are undertaken in the company in the context of transitional economy.

I suppose that organizational actors make sense of the transition by constantly juxtaposing ideas regarding the past and the present and drawing on both Western and local knowledge resources. The result is embedded in the context (and the culture, which is a part of the context). Thus, management control in developing countries is influenced not only by organizational imperatives but also by local-cultural and global-discursive factors [1].

Being abductive in my qualitative research and using a single case study – example of the largest energy company in Ukraine DTEK, I explore how management control practices change over time along with the change of the business, regulative and political context. I also examine what new management control and accounting instruments are being preferred over old ones within multiple investment decisions. Having some pre-understanding of the company and being not an “outsider” gives me opportunity to better understand the issues and the context itself.

Being established in 2005, now DTEK enterprises form a production chain from coal mining to electricity and heat generation and supply. Many companies, which are parts of DTEK, were established in Soviet time (1940-1960th), they were state-owned for more than a half of the century and served the main purpose – provide job placements for a significant part of the population. To be profitable – was a secondary goal. In a view of the recent transformations in the economy, state-owned energy companies are now being privatized and united by company DTEK. The goals, consequently, are changed: the main purpose of the company is being profitable for new owner. It requires transformation of management, based on the world's best management practices, including new management accounting and control (from the Company's Development Concept, DTEK). However, changes do not go smoothly – the company is straggling with implementation of those practices and systems. Western practices are seemed to be refracted by different institutions (within firm and the context) and such elements of local culture as bureaucracy, preference to work under the old rules, fear to adopt new technologies, etc.

Hence, I describe:

- How management control changes are performed. The Simon's framework of levers of control [7; 8] is to be used in order to highlight whether and how the combination of belief, interactive, diagnostic and boundary controls was affected by changes in the company;
- What are the results of these changes and what can be learned from these.

By doing so, I will add some more understanding of how management control changes are held in the context of the transitional economy, which was not studied enough by Western researchers.

References

1. Czarniawska-Joerges B. Global ideas : how ideas, objects and practices travel in a global economy / B. Czarniawska-Joerges, G. Sevón. – Malmö, Sweden : Liber & Copenhagen Business School Press, 2005. – 301 p.
2. DiMaggio P. The iron cage revisited : institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields / DiMaggio P., Powell W. W. // American Sociological Review. – 1983. – Vol. 48. – No. 2. – P. 147–160.
3. Kelemen M. Critical management research in Eastern Europe : managing the transition / Kelemen, M., Kostera, M. – New York : Palgrave Macmillan, 2002. – 270 p.
4. Management accounting in less developed countries : what is known and needs knowing / Hopper T., Tsamenyi M., Uddin S., Wickramasinghe D. // Accounting, Auditing & Accountability Journal. – 2009. – Vol. 22, No. 3. – P. 469–514.
5. Privatization, market-based reform and management control / Hopper T., Tsamenyi M., Uddin S., Wickramasinghe D. // Handbook of Accounting and Development. – Cheltenham : Edward Elgar, 2012. – P. 206–223.

6. Scott W. R. Institutions and organizations : Ideas and interests / W. R. Scott. – Thousand Oaks, CA : Sage, 2008. – 280 p.
7. Simons R. How new top managers use control systems as levers of strategic renewal? / R. Simons. – Strategic Management Journal. – 1994. – Vol. 15. – P. 169–189.
8. Simons R. Levers of Control / R. Simons. – Boston : Harvard Business School Press, 1995. – 232 p.

Крупка Ігор Михайлович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри аналітичної економіки
та міжнародної економіки
Львівського національного університету
імені Івана Франка

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основною рушійною силою поступу, без якого неможливий розвиток національної економіки, є впровадження інновацій. Інновації, які запроваджують на фінансовому ринку, мають сьогодні важливе значення для успішного розвитку національних фінансових систем, і є з одного боку закономірним результатом еволюції фінансового ринку, а з іншого дають можливість фінансовим установам вирішувати конкретні проблеми. Нині інноваційні процеси охопили ринки більшості фінансових інструментів. Модернізація існуючих та створення нових фінансових продуктів і послуг ще у ХХ ст. стали головним чинником розвитку глобальних світових фінансових ринків, а ті ініціюють масштабні перетворення національних фінансових ринків і впливають на розвиток економік країн в цілому.

Динамічність фінансового ринку як системи зумовлює те, що фінансовий ринок сам по собі є інновацією, а постійні фінансові інновації – його невід'ємною частиною. Без фінансових інновацій, як і без наявності конкуренції, фінансовий ринок існувати не може. Новітні тенденції функціонування фінансового ринку визначаються темпами та ефективністю впровадження фінансових інновацій (нових фінансових інструментів), що впливають на поведінку всіх без винятку учасників фінансових операцій [4, с. 77]. Фінансова інновація – це нові фінансові інструменти чи технології, сутнісна характеристика якої різноаспектно тлумачиться вітчизняними вченими.

На нашу думку, найбільш повне визначення фінансової інновації запропонувала Пантелєєва Н. М. [5, с. 84] – це результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових продуктів, інструментів, технологій, процесів, інститутів, орієнтованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та ризиками з метою забезпечення розвитку, конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах мінливості економічного середовища, невизначеності й інформаційної асиметрії.

На світових фінансових ринках останні десятиліття були часом не тільки виникнення абсолютно нових фінансових інструментів, а й постійних інноваційних технологічних змін, що відбувалися у механізмі використання вже давно існуючих цінних паперів – акцій та облігацій. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють інвестиційні банки, які розробляють фінансові продукти для задоволення специфічних потреб емітентів та інвесторів у формуванні бажаних грошових потоків з найкращим можливим поєднанням ризику, доходності та ліквідності. Фінансовий інструмент є засобом розподілу вільного грошового ресурсу, тоді як фінансова інновація покликана покращувати процес розподілу цього ресурсу, тобто збільшувати зиск, зменшувати ризик та поліпшувати умови, в яких цей процес відбувається. Таким чином, інноваційний фінансовий інструмент – це новоутворений уніфікований, стандартизований документарний засіб розподілу та перерозподілу грошових ресурсів на договірних умовах з визначенням подальших прав та обов'язків учасників, який покликаний збільшити прибутковість, зменшити ризик та покращити часові та просторові елементи фінансового сектору з метою підвищення ефективності процесу акумуляції, розподілу, перерозподілу грошових ресурсів.

У процесі створення фінансових інновацій використовують методи: комбінування існуючих продуктів чи їхніх елементів; декомпозицію цінних паперів; використання існуючих властивостей у новій якості. Для характеристики інноваційних продуктів, зазвичай, використовують терміни «структуровані» та «гібридні» фінансові інструменти [4]. Різноманіття інструментів, що забезпечують унікальне співвідношення ризику та доходності, надає інвесторам можливість вибору цінних паперів, що найбільшою мірою відповідають конкретним вимогам та умовам. Як слушно зауважив Б. Бернанке – інновації, у своїх кращих проявах, були і залишаться інструментом підвищення ефективності та розширення сфери функціонування фінансової системи [2].

Оновлення існуючих та створення нових фінансових продуктів і послуг стало провідним чинником розвитку світових фінансових ринків протягом останніх 30-ти років. Фінансові інновації своєю появою ініціюють масштабні перетворення відповідних фінансових ринків і, як наслідок, впливають на розвиток економіки загалом.

Світові тенденції у сфері розвитку фінансових інновацій, на перший погляд, видаються далекими від вітчизняної дійсності. Однак прагнення

України стати повноцінним членом міжнародної фінансової системи вимагає відповідності світовим вимогам і стандартам. Конкуренція з кожним днем стає динамічнішою і нині успішно розвивається той, хто вміє швидко реагувати на зміни й постійно займається інноваціями.

Економіка України сьогодні відчуває значну нестачу інвестиційних коштів. Істотну допомогу у процесі залучення інвестицій може надати фінансовий ринок, який останнім часом розвивається дуже стрімко. Основною перешкодою, що стримує його зростання, і надалі є нестача цікавих для інвестора фінансових інструментів. Тому на даному етапі розвитку фінансового сектору економіки основну увагу варто приділити питанню впровадження на ринку капіталів нових фінансових інструментів. З одного боку, це має сприяти подальшому ефективному розвитку банківських і небанківських фінансових інституцій, зокрема пенсійних фондів, страхових компаній, торговців цінними паперами, з другого – створити нові джерела покриття бюджетного дефіциту й фінансування пріоритетних програм розвитку тих чи інших галузей економіки та об'єктів інфраструктури.

Формування і розвиток національного ринку фінансових інновацій повинні відбуватися за всіма напрямками – правовим, інституційним та технологічним. Упровадження фінансових інновацій надасть позитивні ефекти щодо поліпшення розподілу фінансових ресурсів на фінансових ринках, що сприятиме стабільному довгостроковому зростанню економіки, зменшення коливань темпів економічного росту, що підтверджується досвідом країн Європейського Союзу, підвищення гнучкості суб'єктів фінансової інфраструктури.

Інноваційність, з одного боку, проявляється у багатьох аспектах фінансової глобалізації, а з іншого, – виступає в ролі джерела подальшого поглиблення цього процесу. Однак, суперечливість проявів фінансової глобалізації та ступінь її зв'язку з фінансовими інноваціями породжують сьогодні наукові дискусії, оскільки власне фінансова глобалізація є явищем неоднозначним, здатним принести не лише вигоди, а й виступати джерелом різноманітних ризиків. Як вважають експерти [1, 4], інновації, що з'явилися останнім часом, створюють на фінансових ринках атмосферу невизначеності та невпевненості, що підвищує нестабільність і можливість різких коливань, особливо на ринках держав, що розвиваються.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. В. Фінансові інновації: суть та проблеми їх поширення [Електронний ресурс] / І. В. Андрощук., О. М. Кравчук. – Режим доступу до ресурсу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_35/Zm/18PDF.pdf
2. Бернанке Б. Речь Председателя ФРС от 17.04.2009 [Електронний ресурс] / Б. Бернанке. – Режим доступу до ресурсу: www.fedspeak.ru.

3. Карпенко Г. В. Фінансові інновації: питання теорії та можливості впровадження в економіку країни / Г. В. Карпенко, А. П. Данькевич // Фінанси України. – 2008. – №9. – С.111–118.

4. Луцишин З. О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації: монографія / З. О. Луцишин. – К. : ДРУК, 2002. – 320 с.

5. Пантелеева Н. М. Ринок фінансових інновацій: основи формування та розвитку / Н. М. Пантелеева // Вісник університету банківської справи національного банку України. – 2011. – № 2 (11). – С. 82–86.

Фірсова Світлана Германівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
Махініч Ганна Олександрівна,
кандидат економічних наук,
начальник відділу якості,
сертифікації та стандартизації
Корпорації «ТСМ Груп»,
Спіріна Інна Геннадіївна,
студентка I курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ У КОРПОРАЦІЇ «ТСМ ГРУП»

У сучасних умовах розвитку бізнесу підвищення рентабельності виробництва і розширення асортименту можна досягти, розробляючи нові продукти. Для того, щоб займати лідируючі позиції на ринку, мати конкурентні переваги серед представників певного виду продукту або послуги, збільшувати частку ринку, завойовувати нових клієнтів та підтримувати лояльність існуючих споживачів підприємству необхідно поєднувати маркетингову діяльність з інноваційною як у сфері модифікації існуючого товару для продовження його життєвого циклу, так і у сфері створення нового товару, оскільки від їх ефективної взаємодії залежить комерційний успіх нового товару. Тому одним із основних об'єктів уваги кожного підприємства є розроблення і виведення на ринок нових товарів.

Одним з найяскравіших прикладів успішної комерціалізації інноваційного товару є Корпорація «ТСМ Груп», що представлена на будівельному ринку України. Сьогодні на будівельному ринку існує необхідність розробки, в першу чергу, не окремих систем і комплексів устаткування, а взаємозв'язаних і ефективних системних рішень, що перетворюють просто устаткування і програмні продукти в комплекси, які дозволяють з мінімальними витратами вирішувати завдання, поставлені замовником. Саме цим займається Корпорація «ТСМ Груп».

Корпорація «ТСМ Груп» створена в 2010 році в результаті реорганізації Корпорації «Трансекспо» та компаній, які входили до неї. Наразі Корпорація «ТСМ Груп», це компанія, яка об'єднує 9 підприємств [5]. Метою функціонування та розвитку «ТСМ Груп» було і залишається здійснення таких основних напрямків діяльності як: проектування усього комплексу послуг; виробництво систем доступу; постачання устаткування провідних світових виробників; монтаж; сервіс.

Для Корпорації «ТСМ Груп» стан зовнішнього та внутрішнього середовища позитивно впливає на інноваційну діяльність, що дозволяє повністю використовувати наявний інноваційний потенціал. Корпорація виводить на ринок нові товари, постійно їх удосконалює, продовжуючи їх життєвий цикл, завойовує нових споживачів та нові ринки, маючи вже 20 міжнародних клієнтів. Результати інноваційної політики Корпорації «ТСМ Груп» є досить успішними.

Головні причини генерування інноваційних ідей у Корпорації «ТСМ Груп» можна визначити такі: потреби ринку, попит споживача; підвищення престижу підприємства; конкурентна боротьба на ринку, бажання отримати конкурентні переваги та максимізувати прибуток; бажання працівників поліпшити свою майстерність у конкретній діяльності; пошук вирішення проблем, які виникають під час діяльності. Джерелами інноваційних ідей у відповідних відділах Корпорації «ТСМ Груп» є: реалізація знань творчої особистості; поради консультантів у будь-який період реорганізації; інтуїтивне уявлення про те, що нововведення може поліпшити діяльність організації; винахідництво; наукові відкриття, інтернаціоналізація науки.

Одним з основних напрямів діяльності Корпорації «ТСМ Груп» є проектування та розробка продуктів та послуг, що складається з кількох етапів: планування проектування та розробки; вхідні дані проектування та розробки; вихідні дані проектування та розробки; аналіз проекту розробки; перевірка проекту; затвердження проекту розробки; управління змінами в проекті.

Найбільшим досягненням Корпорації, а саме компанії «TiCO Продакшин», однієї з компаній, що входить до її складу та розробляє системи контролю доступу, є участь у 2011 році у Всесвітній Виставці виробників систем і устаткування безпеки IFSEC – найбільшій виставці у світі систем безпеки, яка щорічно проходить в Бірмінгемі (Англія) в травні. Компанія уже більше 10 років представляє на ній свою продукцію [4]. Взагалі, виведення нового товару на ринок Корпорацією «ТСМ Груп» має переважно

комунікаційне забезпечення, але разом з цим вона здійснює маркетингові дослідження, визначає цільових сегментів та розробляє план просування товарів на ринок.

Проаналізувавши існуючий стан Корпорації, її можливості у створенні нового продукту та інноваційного потенціалу підприємства, було прийняте рішення щодо створення нового інноваційного продукту та виведення його на ринок для того, щоб розширити асортимент продукції, вийти на новий сегмент ринку, збільшити частку ринку, а також мати конкурентну перевагу серед інших представників на будівельному ринку. Нині велику увагу Корпорація «ТСМ Груп» приділяє системам контролю доступу, тому було вирішено виготовляти новий вид механізованого повнозростового турнікету Sesame компанією «ТІСО Продакшин», компанією, що входить до складу Корпорації [5].

Важливим аспектом є також визначення стратегії управління інноваціями в товарній політиці, що визначається за методикою інноваційної товарної інтенсивності підприємства та прихильності потенційних споживачів до новизни [1, с. 279]. Корпорація «ТСМ Груп», виводячи на ринок новий товар, обрала стратегію проникнення в нові сегменти ринку. Провівши комерційну оцінку інновації, можна зробити висновок, що рентабельність випуску нового турнікету на ринок складатиме 23,89%.

Одним з основних завдань відділу досліджень та розробок є проведення маркетингового тестування, адже вибравши кращу альтернативу, ще не означає, що вона буде успішною. Отже, виникає необхідність у фінальній перевірці результатів маркетингового тестування. Оцінку результатів маркетингового тестування варто здійснювати за певними показниками-індикаторами [3, с. 121]. Провівши необхідні розрахунки щодо тестування нового механізованого турнікету Корпорації «ТСМ Груп», можна визначити, що новий турнікет Sesame має незначні вади, які легко усуваються, а саме необхідно збільшити інноваційний потенціал розвитку з середнього до вище ніж середній, та він може бути прийнятий до комерційного випуску.

Після проведення успішного тестування Корпорація «ТСМ Груп» здійснює сегментування ринку, так як було вирішено створити новий товар та проникнути в нові цільові сегменти, підтримуючи при цьому лояльність існуючих споживачів.

Новий механізований повнозростовий турнікет буде орієнтуватися на такі цільові сегменти: сегмент №1 – «спортивні та видовищні заклади, стадіони, концертні зали»; сегмент №2 – «аеропорти»; сегмент №3 – «готелі»; сегмент №4 – «підприємства».

Наразі, більш актуальним та успішним стає сегментування ринку на основі матричних моделей. Сегментування ринку нової продукції необхідне, щоб виявити всі параметри, що характеризують систему споживчих переваг та на основі цього виділити технічні характеристики нового виробу, що зможуть повною мірою задовольнити покупців (табл. 1) [6, с. 86].

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Таблиця 1

Матрична форма сегментування ринку турнікетів Sesame за функціональними характеристиками*

Функціональні параметри, що задовольняють потреби споживачів	Основні групи споживачів (сегменти), %															
	Спортивні та видовищні заклади, стадіони, концертні зали				Аеропорти				Готелі				Підприємства			
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
A	3				9				7				15			
B		16				6				1						
C											10				12	
D				10				3				4				4

A – високий ступінь захисту;

B – швидший прохід людей;

C – одночасна ідентифікація особистості та контроль за їх проходженням;

D – механізація роботи турнікету.

* Розроблено авторами на основі джерела [6, с. 87]

Отже, провівши сегментацію ринку та виділення цільових сегментів, Корпорація «ТСМ Груп» наразі може орієнтуватися на потреби та бажання споживачів, дослідити їх вподобання та розробляти стратегію просування нового товару саме на дану цільову аудиторію.

Таким чином можна зробити загальний висновок, що Корпорація «ТСМ Груп» і справді є яскравим прикладом успішного підприємства, що функціонує на ринку України, здійснює інноваційну діяльність, має лідируючі позиції на ринку, проводить маркетингове забезпечення розробки та виведення нового товару на ринок, тим самим забезпечує собі успіх комерціалізації інноваційного продукту.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємства : [монографія] / Л. В. Балабанова, О. А. Бриндіна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 230 с.

2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

3. Нагорний Євген Ігорович. Науково-методичні засади маркетингового тестування промислової інноваційної продукції : дис. ... кандидата економ. наук : 08.00.04 / Нагорний Євген Ігорович. – Суми, 2011. – 272 с.

4. Офіційний сайт виставки IFSEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifsec.co.uk/>

5. Офіційний сайт Корпорації «ТСМ Груп» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsm.kiev.ua/uk/about.html>

6. Фірсова С. Г. Маркетинг нововведень: дослідження, сегментація, прогнозування : навч. посіб. / С. Г. Фірсова. – К. : Атіка, 2010. – 240 с.

Нетреба Ірина Олександрівна,
кандидат економічних наук,
асистент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розвиток вітчизняних підприємств нині базується на інноваційному підході до здійснюваних перетворень. Невід’ємною компонентою удосконалень є створення раціональної системи інформаційного забезпечення інновацій, що знаходить відображення при розробці стратегічних планів у сфері інформатизації підприємств. Створення, використання і удосконалення системи інформаційної підтримки інноваційних процесів доцільно розглядати як одну із програм розвитку підприємства, яка складається із низки взаємопов’язаних проектів організаційних змін і потребує ефективного управління.

Інформаційне забезпечення управління інноваційним розвитком повинно передбачати наявність відповідних інформаційних технологій, які надають можливість ефективно розвивати інноваційний потенціал підприємства.

Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства повинно включати наступні складові:

1) кадровий потенціал: рівень кваліфікації персоналу та рівень мотивації до проведення інноваційної діяльності, якість системи підготовки та перепідготовки кадрів;

2) виробничо-технологічний потенціал: оновлення виробничих фондів, реалізація інноваційної продукції, продуктивність праці;

3) науково-технічний потенціал: проведення наукових досліджень, управління інтелектуальною власністю, рівень використання нових наукомістких технологій у виробництві та управлінні;

4) фінансово-економічний потенціал: показники фінансової стійкості, ліквідності, прибутку, рентабельності та ділової активності, а також низка показників, які характеризують прибутковість інновацій;

5) організаційно-управлінський потенціал: інноваційна інфраструктура, ефективність менеджменту, маркетингові стратегії управління інноваціями, організація фінансування інновацій [1; 2; 3].

На наш погляд, система інформаційної підтримки інноваційних процесів на підприємстві – це система управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, що дає змогу апарату управління приймати обґрунтовані рішення у сфері інноваційної діяльності на основі якісної і достовірної, повної і своєчасної інформації, яка надходить за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Виділимо фактори, що впливають на впровадження та використання інформаційних технологій для підтримки інноваційних процесів на підприємстві:

1) визнання з боку керівництва ролі інформаційного забезпечення інноваційних процесів;

2) використання сучасних підходів та методів для попереднього оцінювання та вибору необхідного програмного та технічного забезпечення;

3) створення моделі управління інноваціями на підприємстві з використанням інформаційних технологій;

4) використання своєчасних і достовірних даних у системі стратегічного і оперативного планування інноваційної діяльності підприємства;

5) розробка та реалізація програм підвищення кваліфікації ІТ-персоналу підприємства.

Усі вищезазначені фактори вимагають розробки організаційних засад впровадження та використання інформаційних технологій для підтримки інноваційних процесів на підприємстві. Від правильно визначеної послідовності та змістовного наповнення кожного етапу цієї процедури залежить результативність використання інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень стратегічного чи оперативного характеру у сфері інновацій. На наш погляд, процедура впровадження інформаційних технологій і систем для управління інноваціями на підприємстві повинна здійснюватися за такими етапами:

1) розробка концепції інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства. На даному етапі здійснюється аналіз потреб підприємства, розробка концептуальних засад впровадження системи інформаційної підтримки інновацій і формулювання стратегічних цілей впровадження;

2) обґрунтування доцільності впровадження програмного забезпечення для підтримки інноваційних процесів. Цей етап передбачає розробку техніко-економічного обґрунтування і технічного завдання;

3) вибір програмного забезпечення як основи для створення системи інформаційної підтримки інноваційної діяльності на підприємстві. На даному етапі здійснюється аналіз функціонування діючих програмних продуктів, організаційної структури управління підприємством та пропозицій інформаційного ринку, а саме комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, програмного забезпечення з метою удосконалення всієї системи або окремих її модулів;

4) розробка та реалізація стратегії впровадження системи інформаційної підтримки інноваційної діяльності передбачає побудову майбутньої моделі діяльності підприємства, розробка корпоративних стандартів, налаштування і тестування системи, навчання користувачів, затвердження документації;

5) планування і управління інноваційною діяльністю підприємства з використанням системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності – управління характеристиками і можливостями системи інформаційної підтримки інновацій, включаючи впровадження нових модулів, управління конфігураціями;

б) оцінювання ефективності використання інформаційних технологій в інноваційній діяльності підприємства. На даному етапі насамперед визначається «економічність» побудови системи і проводиться оцінювання за наступними напрямками: комплексність інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, рівень витрат на інформаційне обслуговування, частота оновлення інформації та її використання. Зазначимо, що принцип «економічності» є основоположним при побудові системи інформаційного забезпечення інновацій на підприємстві. Під «економічністю побудови системи інформаційного забезпечення» слід розуміти ступінь використання інформаційною системою необхідних ресурсів, що визначається відношенням обсягу ресурсів, запланованого для використання до фактично витраченого обсягу ресурсів. Тобто принцип економічності передбачає, що витрати на створення системи інформаційної підтримки інновацій, її впровадження та розвиток не повинні перевищувати ефекту, що очікується від її використання.

Результатом впровадження сучасних інформаційних технологій для управління інноваційними процесами на підприємстві повинні стати: створення та можливість поповнення бази даних наукових ідей, винаходів і розробок фундаментального і прикладного характеру; забезпечення доступу до зарубіжних баз даних, що містять вичерпну інформацію про інновації у відповідній галузі промисловості; забезпечення доступу до інформації для реальних та потенційних інвесторів, зокрема, надання необхідних інформаційних матеріалів про виконані роботи на різних етапах інноваційної діяльності підприємства та перспективи подальших зрушень у цьому напрямі; розповсюдження у зовнішнє середовище інформації про інноваційні зміни на підприємстві, що характеризує його інноваційний розвиток та підтверджує його сприйнятливість до можливих майбутніх змін; формалізація інформації таким чином, щоб вона була зручною для використання в електронному вигляді

працівниками підприємства, що задіяні на різних етапах інноваційної діяльності підприємства; забезпечення менеджерів різних рівнів управління необхідними даними для прийняття управлінських рішень у сфері інновацій, що сприятиме підвищенню ефективності виконання ними загальних і спеціальних функцій менеджменту у сфері інноваційної діяльності; формування даних, що використовуються у прийнятті управлінських рішень щодо розробки, реалізації та коригування стратегії інноваційної діяльності підприємства; створення єдиного інформаційного простору з метою налагодження оперативного планування діяльності машинобудівного підприємства, оптимізації внутрішньої облікової політики, перевірки та ідентифікації документів, в тому числі формування всіх обліково-звітних, планово-розпорядничьких, конструкторсько-технологічних та інших форм і видів внутрішніх документів підприємства; управління інформаційними потоками для посилення конкурентних переваг підприємства; використання математичного інструментарію для розрахунку та співвідношення економічного, науково-технічного, соціального, екологічного ефектів від здійснення інноваційної діяльності (за певний період часу); побудова та аналіз економіко-математичних моделей, що враховують вплив факторів зовнішнього оточення на впровадження інновацій промисловим підприємством; розробка пропозицій щодо удосконалення інноваційної діяльності на основі впровадження та використання сучасних програмних продуктів.

Таким чином, використання інформаційних технологій для підтримки інноваційних процесів підприємства сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства, в основу якої покладені інтенсивні фактори розвитку – знання, інформація, сучасні технології обробки і передачі даних.

Список використаних джерел

1. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем : [монографія] / С.М. Петренко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. – 290 с.
2. Поліщук Н. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств / Н.В. Поліщук // Наука й економіка, 2009. – № 4 (16). – Т. 2. – С. 124–127.
3. Тимощук М. П. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності / М.П. Тимощук, П.В. Тимощук // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 260–264.

Semenchuk Nadiya Vasylivna,
Master's Degree,
Lund University (Sweden)

INNOVATIVE SMEs. INFLUENCE OF ACCESS TO FINANCE NETWORKING AND KNOWLEDGE BASE ON INNOVATIVENESS

The relevance of innovation has been greatly understood nowadays. European Commission in 2010 states that the core of Europe 2020 strategy is Flagship project Initiative, Innovation Union. In the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions it is stated: “our future standard of living depends on our ability to drive innovation in products, services, business and social processes and models” [2].

The emphasis on innovation development and assessing factors that foster innovation progress is essential for several reasons. In accordance to Chesbrough's point of view, 1) economic growth benefits dramatically from implementation of scientific excellences in new and existing goods and services with an especial focus on cross-national cooperation; 2) effective implementation of innovative knowledge is exclusively important for underdeveloped countries; 3) considerable learning of prerequisites that impact innovative process creates a base for SME's innovative policy improvement, understanding key gaps for further elaboration and specialization of companies' business models to create and capture value [1].

According to the recent OECD research, 99 % of all European businesses are SMEs [3]. The role of SMEs in terms of employment creation, maintenance of entrepreneurial development and innovation has been crucial to economical competitiveness, progress and growth. Over the same period, SMEs were responsible for 84% of new jobs, which is bigger than their share of total private employment, at 67% (2010). On the contrary, the underlying feature of Eastern Europe countries' is quite different than the rest of the World. In non-EU countries the size of the SMEs sector (as measured by the percentage of total employment) is smaller than in most developed economies.

The innovative SMEs in Europe have dynamical and flexible characteristics that foster growth. The secret of their success, as they state, is in investing in Research and Development and innovative activities as their focus is on product/service differentiation [9]. Innovative SMEs are therefore viewed as the growth engines of the new knowledge-based economy.

The resent research indicated that mainly 3 factors influence growth of innovative SME's, and those are Knowledge base, Networking and Source of finance [8].

The key of SMEs development and its competitive advantage lies in its ability to generate new ideas. Moreover, nurturing and managing the flow of knowledge and

continuously developing it, may be the most distinctive competence of the decade. When it comes to Human capital, Knowledge or Intellectual Capital, such so called soft capital is a category that separates itself as one of the most valuable for companies value adding. It presents blending of both explorative and exploitative features of knowledge and balances between novel and confirmatory knowledge relation. Phenomenon of transcending visions outside of entrepreneurs' own companies is justifying why companies engage in open innovation models and gain success with their ideas.

It is understood that innovation can be fostered through a more or less intensive network, which entails different level of knowledge sharing, resource sharing, specificity and alike. Not only does being closed to interaction jeopardize its company's situation due to the competitors and market threats but it also diminishes the possibility of its future innovative development. In other words, a company becomes dependant on others in order to gain complementary competence. It can of course happen that a company or few of them are capable to innovate independently, but as Freel and Jong state: "Innovations are increasingly viewed as the product of networks of firms" [4]. All the mentioned highlights the importance of collaboration between companies where knowledge, information and ideas can be exchanged quickly and smoothly.

The barriers for innovative SME's growth often include limited access to liquidity, long-term loans, and high transaction costs. Without adequate financing opportunities, the potential growth and the overall power of business is claimed to be jeopardized. When examining capital structure of high-growing SMEs, Myers's pecking order theory provides sufficient insight, by stating that the company considers internal financing utilization first before going to financial markets for external support [7]. The concept of so called bootstrapping suggests companies to be self-sufficient and rely on internal cash-flows from customers. The company's growth in this case depends on customers and market reaction on products entrepreneur might introduce. Otherwise Helwege and Liang come up with the conclusion that firms do not follow exact steps of pecking order structure, but otherwise use equity support than debt, motivated by less constrained access [6]. In this case, venture capitalists investments are considered to be the most effective way of financing innovative and high-technology enterprises. Since innovative enterprises are seen as highly risky projects for investors, previous studies showed that "soft" aspects of venture capital play a distinctive role when defining company's capital structure. Business management skills of many entrepreneurs usually are guided by venture capitalists supervising decisions, in the way to lead the company to settled milestones completion and reduce venture investors' risk and dependence on firm's performance [5]. Nevertheless, alternative sources of financing are becoming more popular as a small businesses financing tool, namely SME stock exchange, innovation incubators, crowd funding.

Apart from factors analyzed in the research, the question of significant political dependence via taxes and various administrative costs, leveraging company's growth, remains open.

References

1. Chesbrough H. Why Companies Should Have Open Business Models? / H. Chesbrough – MIT Sloan Management Review. – 2007. – Vol. 48:2. – P. 22–28.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Europe 2020 Flagship Initiative. Innovation Union. – Brussels, 2010. – 43 p.
3. European SMEs under Pressure. Annual Report on EU Small and Medium-Sized Enterprises, 2009. – Brussels-Zoetermeer, 2009. – 60 p.
4. Freel M. Market Novelty, Competence-Seeking and Innovation Networking / M. Freel, J. Jong. // Technovation. – 2009. – Vol. 29 (12). – P. 873–884.
5. Gorman M. What do venture capitalists do? / M. Gorman, W. Sahlman. - Journal of Business Venturing. – 1989. – Vol. 34 (1). - P. 231–248.
6. Helwege J. Is there a Pecking Order? Evidence From a panel of IPO firms / J. Helwege, N. Liang. // Journal of Financial Economics. – 1996. – Vol. 40. – P. 429–458.
7. Myers S. C. Capital Structure Puzzle / S. C. Myers // Journal of Finance. – 1984. – Vol. 1548-84 (April, 1984). – P. 575–592.
8. Semenchuk N. Specificity of Innovative Gazelles. Influence of access to finance networking and knowledge base on innovativeness / N. Semenchuk, A. Antic. – Lund : Lund University, 2011. – 83 p.
9. Study on Innovative ICT SMEs in Europe (EU 25). Final study report. – Brussels, 2007. – 77 p.

Степанова Алла Адамівна,
кандидат економічних наук,
асистент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ**

У нинішніх умовах глобалізації економіки і науково-технологічного прогресу підтримка та забезпечення високого рівня інноваційної активності національної економіки належить до числа головних державних пріоритетів внутрішньої політики багатьох країн. Виконання цього пріоритетного завдання можливе в разі реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки, що передбачає: системне та послідовне впровадження сучасних досягнень наукової і науково-технічної діяльності, застосування передових організаційно-

управлінських та виробничих систем для створення й реалізації на світових і національних ринках наукоємних інновацій із використанням високих технологій у відповідних конкурентних середовищах.

Серед вчених, що заявили про науково-технічний прогрес та інновації як про фундаментальні чинники розвитку національної економіки, слід виокремити представників неокласичного (В. Джевонс, А. Маршалл, Л. Вальрас, К. Менгер, Р. Солоу), кейнсіанського та некейнсіанського (Дж. Кейнс, Н. Калдор, Є. Домар, Р. Харрод, Е. Хансен, Дж. Хікс) напрямів економічної науки. Подальший аналіз впливу технічного прогресу на чинники економічного зростання здійснювали Я. Тінберген, Дж. Мід, Е. Денісон, Й. Шумпетер, М. Кондратьєв, С. Глазьев, Л. Канторович, П. Ромер, Б. Санто, П. Друкер, Г. Менш. Теоретичні засади та практичні аспекти впливу науково-технічного прогресу на показники економічного розвитку знаходяться в центрі досліджень українських та російських фахівців В. Базилевича, В. Гейця, Б. Малицького, Н. Гончарової, О. Жилінської, Л. Федулової, Д. Черваньова.

Найважливішим напрямом інноваційно-інвестиційного розвитку економіки країни є забезпечення росту економічної ефективності її регіонів, що зазвичай оцінюється за часткою інноваційно активних підприємств у їх загальній сукупності та внеском результатів інноваційної діяльності таких підприємств у промисловість регіону і країни.

Головну роль у підвищенні інноваційної активності відіграють вибір та реалізація певної стратегії інноваційного розвитку, ступінь забезпеченості різними ресурсами в інноваційній сфері, якість інноваційного менеджменту. Рівень інноваційної активності економіки в регіоні безпосередньо пов'язаний з ефективністю інноваційної політики в країні та її регіонах, практичною реалізацією єдиної загальнодержавної стратегії формування національної інноваційної системи, що містить необхідні законодавчі, інституціональні, фінансово-бюджетні та інші складові, із створенням і підтримкою національної та регіональної інноваційної інфраструктури [3].

У розвинутих країнах саме галузі, що використовують високі технології, створюють велику частину доданої вартості [7]. Виробництво й експорт наукоємної продукції дають змогу розвивати економіку швидкими темпами. Про це свідчить досвід Японії, Південної Кореї, Тайваню, Гонконгу, Сінгапуру, Чилі, Іспанії та інших.

Технологічна відсталість певних видів економічної діяльності України зумовлює низьку продуктивність праці, високу ресурсо- та енергоємність продукції. Отже, поряд зі створенням власних, необхідне залучення сучасних високих технологій, розроблених в інших країнах, їх швидке освоєння. У зв'язку з цим дуже важливо створити сприятливі умови для розгортання інноваційних процесів та варто застосувати вже випробуваний у багатьох країнах метод злиття «нових» і «старих» технологій. Це сприятиме об'єднанню якості і гнучкості, закладених у потенціалі нових технологій, із вже досягнутими перевагами традиційних, що дає змогу знаходити інноваційні

рішення, які найкраще відповідають потребам і умовам України. Фактично такі технологічні рішення вже існують, ними раніше скористалася низка країн, які обрали шлях якісного розвитку. Насамперед це стосується високорозвинутих країн Заходу. Зазначена інноваційна політика дає можливість «перескочити» через численні етапи у процесі розвитку, проходження яких в іншому випадку вимагало б багато часу для підготовки виробництва і нагромадження капіталу.

Аналіз функціонування видів економічної України свідчить, що до найбільш пріоритетних, з позиції інвестування та інновацій належать ракетно-космічне виробництво; літакобудування; суднобудування; інформатизація; біотехнології; виробництво окремих видів озброєння і військової техніки.

Фактично підприємства та організації цих видів економічної діяльності завдяки своїй наукомісткості та високій технологічності вже є інноваційними лідерами України. А інновації стають щоразу перспективнішими, оскільки так забезпечується технологічне оновлення виробництва, підтримується і розвивається конкурентоспроможність.

Прискорений розвиток зазначених виробництв значно полегшить конкретизацію пріоритетів наукових досліджень і розробок, позитивно вплине на оптимізацію мережі наукових установ та впорядкування системи підготовки інженерних і наукових кадрів. Далі повинен спрацювати ефект «локомотивності». Імпульс розвитку отримають металургія, хімія, приладобудування, електроніка, електротехніка і багато інших видів економічної діяльності.

Україна має визнаний високий науковий та виробничий потенціал і певний доробок світового рівня в космічному виробництві. На думку провідних спеціалістів інноваційної діяльності, експортний потенціал авіабудування – серед найперспективніших у машинобудуванні України [2, с. 62–64].

Реалізація таких пріоритетних напрямів інноваційного розвитку сприятиме подоланню великої енерго- і матеріалоемності вітчизняної економіки та промисловості, структурної перебудови за допомогою підтримки інноваційних напрямків, які вже нині можуть виходити на світовий ринок із конкурентоспроможною продукцією, а також визначенню і забезпеченню прискореного розвитку нових науково-технологічних розробок, де високий потенціал учених і виробників, їх творчий доробок та наявні ресурси дають підстави сподіватися на здійснення стратегічного прориву.

Сьогодні справджуються ідеї Й. Шумпетера у поясненні нерівномірності (асиметричності) економічного розвитку країн з різними підходами до інновацій. Учені доводять, що визначальним фактором формування асиметричних економічних циклів, у яких висхідні фази за критерієм тривалості значно перевищують низхідні, є радикальні інноваційні зрушення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні теорії інноваційного розвитку змістили акценти у поведінці людей, сформувавши у них прагнення до накопичення знань. Стало очевидним, що економічне зростання країн великою мірою залежить від інноваційної

активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новітні технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи більші доходи і зміцнюючи свої ринкові позиції.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. [Електронний ресурс] / Державне агентство України з інвестицій та інновацій. – Режим доступу: www.in.gov.ua.
3. Жилінський О. І. Інновації: проблеми теорії і практики [колект. монографія] / О. І. Жилінський. – Харків : ІНЖЕК. – 2011. – С. 230–250.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
5. Соболев В. О. Розвиток теорії криз: узагальнення Й. Шумпетера та сучасні підходи / В. О. Соболев // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 579–580. – С. 35-40.
6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.pir.dp.ua / uploads / StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc](http://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc).
7. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика : [монографія] / Л. І. Федулова. – К. : Основа, 2005. – 552 с.
8. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогрес, 1982. – 401 с.
9. Шумпетер Й. А. История экономического анализа : у 3-х т. / Й. А. Шумпетер. – СПб., 2001. – Т. 3, С. 1539–1557.
10. Яремко Л. А. Нова економіка та інноваційний розвиток [Електронний ресурс] / Л. А. Яремко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №3. – Т. 1. – С. 25–30. – Режим доступу <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua>.

Горбась Ірина Миколаївна,
асистент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ НОВОВВЕДЕННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Процес самоналагодження діяльності підприємств на оптимальний режим функціонування носить об'єктивний характер і передбачає об'єднання зусиль усіх їх елементів для створення стійкого середовища існування. При цьому межі внутрішнього середовища підприємств розширюються на безпосереднє зовнішнє оточення за рахунок інтеграції з постачальниками, партнерами, конкурентами, зацікавленими особами, споживачами тощо. Така взаємодія уможливує підвищення ефективності їх функціонування шляхом диверсифікації діяльності результатом якої є комплексне обслуговування клієнта через розширення пропонованого спектру товарів і послуг та включення у цей процес інших учасників ринку. За таких умов ступінь реалізації потенційних можливостей сучасних підприємств передусім залежить від ефективності роботи їх керівної ланки та здатності усіх структурних складових функціонувати як єдина злагоджена система.

Щоб адекватно реагувати і адаптуватися до змін на ринку, зростання ролі кінцевого споживача та необхідності більш якісного задоволення його потреб на значно вищому рівні, підприємства змінюють традиційні моделі співпраці і переходять до більш сучасних форм взаємодії. Організаційні нововведення в їх діяльності при цьому полягають у застосуванні сукупності паралельно-послідовних процесів (розробки, виробництва, просування, після продажного сервісу), що виходять за межі лінійної взаємодії між партнерами і використовують перехресні зв'язки з одночасною співпрацею і взаємодією з кількома попередніми, наступними і суміжними учасниками традиційного логістичного ланцюга. Таким чином, суб'єкти вітчизняного ринку формують складні диверсифіковані групи в яких вертикальна інтеграція поєднується з горизонтальною та підкріплюється конгломератним розширенням.

Центром створення диверсифікованої групи виступає фокусна фірма – підприємство-виробник. Решта учасників (постачальники, логістичні компанії, дистриб'ютори, інші партнери) виступають у ролі центрів логістичної активності, які прямо чи опосередковано зв'язані у єдину інтегровану систему (рис. 1) [4, с. 132]. Базовими вертикально інтегрованими елементами системи виступають видобуток сировини, виробництво кінцевої продукції та

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

дистрибуція і збут. Обслуговуючими являються види діяльності, що передбачають горизонтальну інтеграцію (виробництво супутніх товарів, дизайнерські послуги, після продажне обслуговування) та комерційну (маркетингову) диверсифікацію (логістичні послуги, рекламна діяльність, навчання та стажування дилерів, громадське харчування).

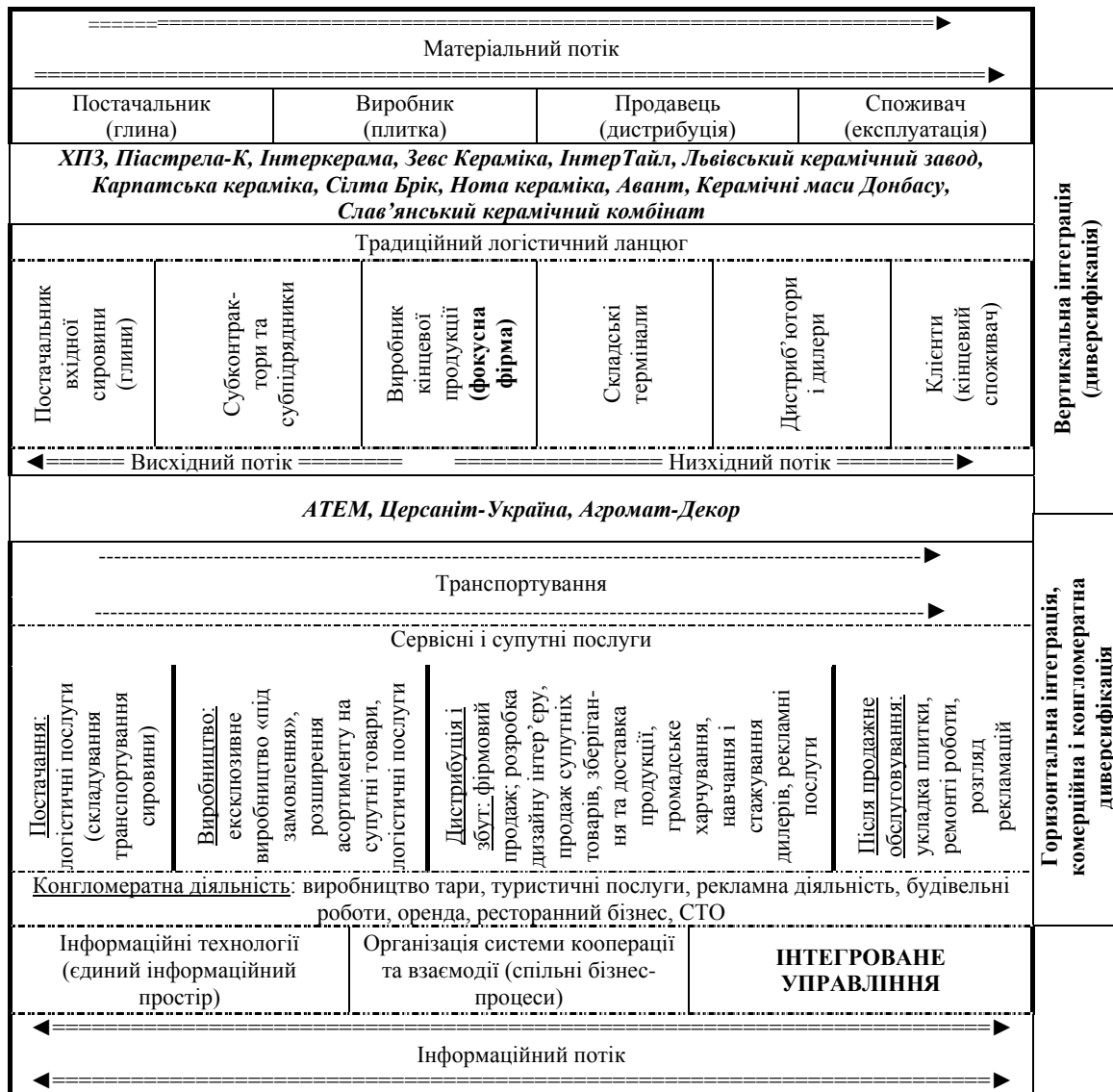

Рис. 1. Інтегрована логістична система вітчизняного ринку керамічної плитки

* Розроблено автором

Взаємовідносини між учасниками диверсифікованої групи набувають абсолютно нової форми: лінійні контакти витісняються активним управлінням зв'язками і розвитком відносин з постачальниками, споживачами і суміжними партнерами через налагодження і підтримку відносин між представниками їхніх різних функціональних областей [1, с. 13; 4, с. 135; 5, с. 20–22]. Така співпраця і взаємодія виступають платформою для налагодження й організації

партнерських відносин між учасниками, що підкріплюються їхньою міжфірмовою кооперацією та взаємною інтеграцією.

Концентрація і об'єднання підприємств у диверсифіковані групи на вітчизняному ринку керамічної плитки здійснюється у двох основних напрямках: участю у керованих і/або договірних (стратегічних) об'єднаннях [2, с. 71; 3, с. 38]. Керовані об'єднання передбачають контроль учасників, які займаються різноманітними видами діяльності та пов'язані між собою зв'язками різного роду, материнською компанією чи іншим обраним органом.

Вони формуються шляхом інвестування, участі у капіталах, акціонування, придбання часток і паїв новостворених та існуючих підприємств.

При цьому виробники виступають як в ролі інвестора, так і в ролі об'єкта інвестування: ЗАТ «Піастрелла» (засновник: ВАТ «Керамік»), ДП ТД «Керамік» (материнська компанія ЗАТ «Піастрелла»), СП ЗАТ «Керамічні маси Донбасу» (засновники: ТНК «Watts Blake Vearn, ЗАТ «Южно-октябрьские глины «ЮГ», ДП ЗАТ «Глини Донбасу»), ДП ТОВ «Церсаніт-Україна» (материнська компанія – ДП ТОВ «Церсаніт-Інвест»), СП ЗАТ «Зевс Кераміка» (засновники Emilceramica S.p.A та ЗАТ «Южно-октябрьские глины ЮГ»), ДП ТОВ «Агромат-Декор» (материнська компанія – ПТК ТОВ «Агромат»), ДП ТОВ «Прикарпатська кераміка» (материнська компанія ЗАТ «Львівський керамічний завод»), ДП ТД «Інтеркерама» (материнська компанія ЗАТ «Інтеркерама»), ДП ТД «Venissa Ceramica» (материнська компанія ЗАТ «Інтер Тайл»).

Договірні об'єднання орієнтуються на збереження повної чи часткової самостійності учасників. При заключенні ексклюзивних договорів на право продажу виробники повністю передають функцію збуту на аутсорсинг або прагнуть мати контроль над продавцями: ЗАТ «ХПЗ» (ЗАТ «Голден Тайл»), ТОВ «АТЕМ» (ТД «Барвінок», ТОВ «Меркурій», шоу-руми «Академія кераміки»), ДП ТОВ «Агромат-Декор» (ПТК ТОВ «Агромат»), ПП «Нота Кераміка» (ТОВ «Будівел Кераміка»), формують дилерську мережу ЗАТ «Зевс Кераміка», ТОВ «Сілта-Брік», ТОВ «АВАНТ», ВАТ «Славянський керамічний комбінат». Ексклюзивне виробництво передбачає виготовлення продукції під певною торговою маркою для конкретного замовника («вироблено для»): ТОВ «Карпатська кераміка» для ТОВ «Епіцентр», ТОВ «Агромат-Декор» для ПТК ТОВ «Агромат», ЗАТ «Піастрелла» для корпорації «Київміськбуд».

Ефективне управління диверсифікованими інтегрованими структурами як системами може базуватися на сучасній концепції маркетинг-менеджменту – управління логістичними ланцюгами, за умови її адаптування до процесів диверсифікації. Дана концепція передбачає системний підхід до планування, координації й контролю всіх потоків інформації, матеріалів і послуг від постачальників сировини через виробників і продавців до кінцевого споживача в межах єдиної інтегрованої системи. Вона заснована на стратегічній взаємодії і синхронізації основних бізнес-процесів учасників групи, їхніх моделей планування й управління на основі єдиного інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Інтегровані структури бізнесу: проблеми теорії та практики оцінювання конкурентоспроможності / М. О. Кизим, В. С. Пономаренко, В. М. Горбатов, О. М. Ястремська : Монографія. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. – 368 с.
2. Смерічевський С. Ф. Зв'язано-диверсифіковані системи підприємств: генезис, моделювання та стратегічний аналіз : [монографія] / С. Ф. Смерічевський. – Донецьк : ВІК, ДонДУУ, 2008. – 375 с.
3. Георгіаді Н. Г. Інтегровані системи управління економічним розвитком машинобудівних підприємств / Н. Г. Георгіаді: [монографія]. – Львів : ВНУ «Львівська політехніка», 2009. – 336 с.
4. Харрисон А. Управление логистикой. Разработка стратегий логистических операций / А. Харрисон, Р. Ван Хоук ; [пер. с англ. ; под науч. ред. А. Е. Михайцева]. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс. 2007. – 368 с.
5. Якутин Ю.В. Интегрированные корпоративные структуры в рыночной экономике России / Ю. В. Якутин // Научные труды вольного экономического общества России. – Том 107, Москва, 2009. – 496 с.

Грінченко Альона Василівна,
аспірантка кафедри
економіки підприємства
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ВИТРАТИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження впливу інновацій на витрати підприємства є складним і водночас важливим для розвитку вітчизняної промисловості питанням, яке потребує поступового вирішення та є пріоритетним напрямом для подальших досліджень.

У сучасних умовах економіка України залишається несприятливою для науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази та слабе фінансування державою науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок. Тому для дослідження впливу інновацій на витрати промислових підприємств потрібно виявити стадії інноваційного процесу та подальший розвиток підприємств, які стали на шлях інноваційного розвитку [3].

Теоретичні та практичні аспекти впливу інновацій на витрати підприємств досліджено у працях таких зарубіжних та українських вчених: Дж. Шима, Дж. Сигела, Б. Данилишина, В. Геєця, С. Ілляшенка, С. Князя, О. Волкової та інших. Упровадження інновацій на підприємстві є складним процесом трансформації, а для успішного економічного розвитку промислових

підприємств необхідно розробляти та впроваджувати сучасні досягнення науково-технічного прогресу, що дасть змогу зменшити витрати на виробництво продукції та підвищити її конкурентоспроможність.

В інноваційному середовищі існує багато розробок, готових до впровадження у виробництво і спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та зменшення витрат. Однак потрібно зазначити те, що на досить низькому рівні залишаються інвестиційні можливості нашої держави.

У складних економічних умовах промислові підприємства зможуть вистояти та зменшити свої витрати тільки завдяки впровадженню найбільш ефективних інновацій [2]. Оскільки вітчизняна промисловість належить до найбільш матеріаломістких та енергомістких галузей, то впровадження інновацій на підприємствах сприятиме зменшенню витрат на сировину, матеріали, паливо, а також витрат на утримання та експлуатацію устаткування. Перш ніж впроваджувати інновації у діяльність промислових підприємств, потрібно чітко визначити стадії інноваційного процесу (рис. 1.).

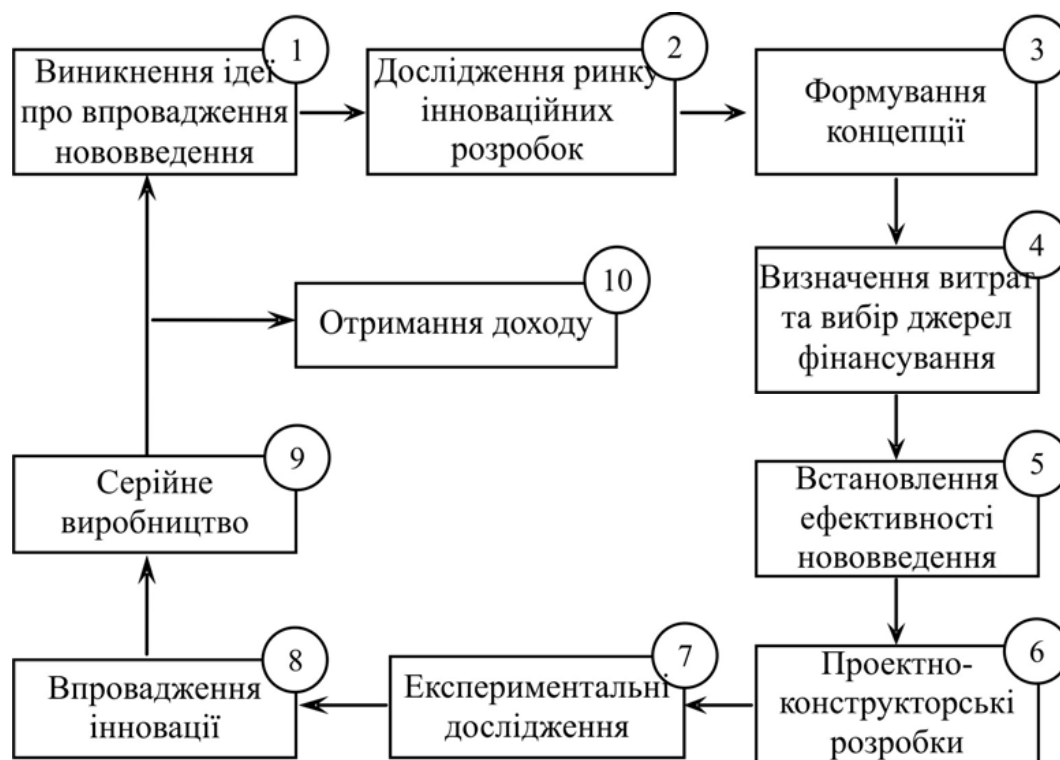

Рис. 1. Стадії інноваційного процесу на промислових підприємствах [1, с. 151].

Загалом, чітко організований інноваційний процес дасть змогу промисловим підприємствам поступово впроваджувати нововведення у свою діяльність, і при цьому реально зменшити витрати – як на самі інновації, так і на подальше їх використання.

Основними напрямками інноваційної діяльності щодо оптимізації виробничих витрат вітчизняних підприємств є:

- модернізація обладнання;
- технічне переоснащення підприємств з використанням сучасних інноваційних технологій;
- впровадження у виробництво нових видів продукції з урахуванням мінімізації відходів і можливості їх подальшого використання;
- розроблення нових технологічних процесів.

Отже, для успішного економічного розвитку промислових підприємств необхідно виявляти, підтримувати і реалізовувати сучасні досягнення науково-технічного прогресу, що дасть змогу знизити витрати на виробництво продукції та підвищити її конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Галушак О. Я. Сутність та значення оцінювання впливу інновацій на витрати машинобудівних підприємств / О. Я. Галушак, Н. Ю. Жаровська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 149–155.
2. Економіка й організація інноваційної діяльності : Підручник (третє видання) / О. І. Волкова, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 662 с.
3. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетингові дослідження інновацій : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
4. Шим Дж. Методы управления стоимостью и анализ затрат ; [пер. с англ.] / Дж. Шим, Дж. Г. Сигел. – М. : Филинь, 1996. – 344 с.

Карп'юк Ольга Петрівна,
аспірантка, Київський національний
торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вирішальним чинником забезпечення конкурентоспроможності економічної системи та країни загалом є ефективність інноваційної сфери. Однак у період фінансово-економічної кризи українська економіка гостро відчула негативні наслідки фактичної відсутності сприятливого інноваційного середовища для підвищення конкурентоспроможності реального сектору і продуктивної зайнятості [1, с. 156]. Так, у 2011 році інноваційно активних підприємств в Україні налічувалось лише 16 % (табл.).

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Таблиця

Інноваційна активність підприємств України у 2011 році

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками		
			Дослідження і розробки ¹	Підготовка виробництва для впровадження інновацій ²	Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення ³
	%	млн. грн.			
2000	18,0	1760,1	266,2	163,9	1074,5
2001	16,5	1979,4	171,4	183,8	1249,4
2002	18,0	3018,3	270,1	325,2	1865,6
2003	15,1	3059,8	312,9	527,3	1873,7
2004	13,7	4534,6	445,3	808,5	2717,5
2005	11,9	5751,6	612,3	991,7	3149,6
2006	11,2	6160,0	992,9	954,7	3489,2
2007	14,2	10850,9	986,5	X	7471,1
2008	13,0	11994,2	1243,6	X	7664,8
2009	12,8	7949,9	846,7	X	4974,7
2010	13,8	8045,5	996,4	X	5051,7
2011	16,2	14333,9	1079,9	X	10489,1

* Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. збірник / відп. за вип. І.В. Качалова. – Київ: Інформаційно-видавничий центр Держстату України, 2011. – 282с.

¹ з 2007 року сума внутрішніх та зовнішніх НДР;

² з 2007 року показник віднесено до інших витрат;

³ до 2007 року придбання машин та обладнання пов'язані з упровадженням інновацій

Світовий досвід також показує, що розробка і впровадження інновації – це не лише шлях до підвищення конкурентоспроможності підприємства, але й серйозний стимул економічного розвитку країни. За умов безперервних технологічних змагань найбільші іноземні компанії здійснюють постійне стимулювання інноваційного процесу. Деякі уряди економічно розвинених країн приділяють увагу інноваційній політиці і стежать за ефективністю інноваційних технологій, що впроваджуються. Реалізуючи стратегію інноваційного розвитку країни, урядові органи створюють необхідні умови для розробки і реалізації інновацій. Успішність впровадження інновацій значною мірою визначає конкурентоспроможність організації на ринку [3, с. 10].

Важливим питанням є визначення ролі механізму інноваційного розвитку. У країнах західної Європи механізм управління інноваційною діяльністю спрямований на розвиток інноваційної економіки [4, с. 12]. В основу розробки нових напрямів інноваційної стратегії країн західної Європи покладено зміну характеру й значення нововведень в економіці, яка заснована

на знаннях; відставання західної Європи від США та Японії у сфері перспективних технологій; розширення ЄС на схід.

Для прийняття Україною ефективних управлінських рішень щодо розробки та застосування необхідних механізмів реалізації стратегії сталого інноваційного розвитку виняткове значення мають оцінки відповідності функціонування окремих національних господарств певним принципам і пріоритетам. Результат статистичного виміру результативності переходу держав до моделі зрівноваженого інноваційного розвитку відбивається і у Глобальному Інноваційному Індексі (надалі – ГІІ). Так, серед 141 країни у світі у 2012 році Україна займає, можна стверджувати, почесне 63 місце.

За деякими ключовими індикаторами – факторами інноваційності ГІІ Україна займає одні з останніх місць. Серед них, зокрема: легкість сплати податків, бізнес-середовище, процедура банкрутства, ефективність уряду, інформаційні технології, кластерні об'єднання, верховенство права, регуляторна політика. Незважаючи на те, що тенденції глобалізації економічних процесів та вплив НТП на економіки країн світу викликають необхідність використання у стратегічних документах України такого поняття, як інноваційне підприємництво [5, с. 21], низькі позиції в таких індикаторах, як регуляторна політика та легкість відкриття бізнесу характеризують негативне ставлення до останнього з боку держави. Недалеко розмістилась і Росія та, не дивлячись на членство в трійці країн, Швейцарія. Хоча на різних етапах становлення високотехнологічних галузей і компаній вся історія ХХ століття переконливо доводить, що тільки бізнес забезпечує постійний пошук перспективних напрямів розвитку технологій і впровадження їх у виробництво [6]. У розвинених країнах позабюджетні джерела забезпечують до 90 % загального обсягу внутрішніх витрат на ДіР, основна роль при цьому належить підприємницькому сектору.

Натомість таким факторам, як витрати на освіту в загальному, державні витрати на одного учня, відсоток розробок, фінансованих за кордоном Україною надається величезне значення. Це й не дивно, тому що Україна має один із найвищих у світі індексів освіченості – 98 % [7, с. 23]. Дотепер в Україні щороку виконується понад 60 тис. науково-технічних розробок. Тематично їх сукупність не надто відрізняється від досліджень у країнах Заходу. Значна кількість робіт присвячена розвитку наук про життя, тобто вирішенню соціально-гуманітарних проблем – здоров'я людини, збереження довкілля, що є характерним для розвитку науки у країнах Західної Європи.

Щоб інтегрувати вітчизняну економіку у світогосподарський процес, Україні потрібно зосередитись на моделі інноваційно орієнтованої економіки шляхом визначення механізму інноваційного розвитку країни. Поряд з високорозвиненими країнами, в основі розробки нових напрямів інноваційної стратегії покласти зміну характеру й значення нововведень в економіці, яка заснована на знаннях. Для цього Україна має високі місця у Глобальному Інноваційному Індексі за індикаторами витрати на освіту в загальному, державні витрати на одного учня. Існування технологічної та наукової

інфраструктур, психологічної готовності до кооперації, заснованої на історично сформованих виробничо-економічних зв'язках дозволить Україні більш потужно в подальшому розвивати кластерні об'єднання.

Список використаних джерел

1. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія та практика державного управління : [монографія] / А. Є. Никифоров. – К. : КНЕУ, 2010. – 420 с.
2. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – Вип. 1. – С. 87–101.
3. Жаворонкова Г. В. Теоретичний аналіз трактування понять, пов'язаних з інноватикою / Г. В. Жаворонкова, Ю. В. Аранович // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 10–17.
4. Чучко О. П. Організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності України: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. економ. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» – Х., 2008. – 19 с.
5. Прилуцька І. А. Термінологічний підхід до визначення поняття «інноваційне підприємство» / І. А. Прилуцька // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 5. – С. 17–21.
6. Соколова Е. А. Конкуренция на инновационных рынках: особенности определения и анализа / Е. А. Соколова // Вопросы экономики. – 2012. – № 9. – С. 126–138.
7. Абібуллаєв М. С. Фінансування інноваційної діяльності / М. С. Абібуллаєв // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 111–115.

Кичань Ольга Миколаївна,
аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРОЦЕСИ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ У КОНТЕКСТІ ПРИСКОРЕННЯ ХВИЛЬ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА

Прискорення змін у світовій економіці на рубежі ХХ і ХХІ ст. внаслідок зміни технологій, структури, масштабу, територіального розміщення та організації виробництва, вплинули на зміни у сприйнятті інновацій більшістю компаній як засобу збільшення прибутку і захоплення широкого сегменту ринку, а отже призвело до необхідності концентрації значних обсягів

фінансових ресурсів та загострення конкуренції. Зазначені зміни як наслідок відобразилися на динаміці процесів злиття та сплеск яких розпочався з кінця 80-х років, а в другій половині 90-х їх динаміка набула транскордонного характеру.

Аналізуючи зазначені явища з позицій наукового спадку Й.Шумпетера, саме інноваціями пояснюється зростання рівня віддачі від інвестицій в США, країнах Західної Європи та Японії в другій половині ХХ ст. Концептуально характерний для більшості підприємств інноваційний процес вписується в стандартну схему (Шумпетерівська тріада): винахід → інновація → дифузія, запропоновану Шумпетером, фундатором інноваційної теорії [3, с. 329], який вперше ввів термін інновація в економічну науку. Тенденція до зростання прибутку тісно пов'язана з розвитком інтелектуальних виробництв, в яких важливі ресурси людського капіталу, навички, дорогі інформаційні секрети і ноу-хау. Іншими словами, зростання прибутковості пов'язане з тим, що Шумпетер сприймав як економічну нерівновагу, породжене «творчим руйнуванням» [5, с. 84–154], що викликається новими технологіями чи інноваціями.

Досліджуючи вплив інновацій на економічну динаміку [6], Й. Шумпетер пов'язував класифікацію хвиль з тим ключовим фактором кожної хвилі, який давав імпульс її поширенню: кризу 1790–1840 рр. – з механізацією праці в текстильній промисловості); 1840–1890 рр. – з винаходом парового двигуна та розвитком залізничного транспорту; 1890–1940 рр. – з електрифікацією та розвитком чорної металургії; 1940–1990 рр. – з розвитком нафтової промисловості та продуктів органічної хімії, а також авіації [5, с. 84–154].

Учені, які працювали над цією проблемою, визначили початок п'ятої хвилі, який припадає на 90-ті роки ХХ ст. Вона пов'язана з розвитком мікроелектроніки та комп'ютерної техніки. Прогнозується і наближення шостої хвилі – хвилі розвитку біотехнології.

Прискорення тенденції до злиттів і поглинань пояснюється рядом факторів [4, 5]:

- глобалізацією;
- європейською інтеграцією паралельно з утворенням інших торговельних блоків – Північноамериканської зони вільної торгівлі, інтеграцією країн Латинської Америки, Карибського басейну, Азіатсько-Тихоокеанського регіону та ін. Європейська інтеграція – особливо потужний стимул для злиттів і поглинань компаній, обумовлений створенням спільного ринку, введенням єдиної валюти, схваленням заходів в рамках політики ЄС щодо "гармонізації", розмивають національні кордони і утрудняють протекціонізм щодо національних ринків і галузей промисловості, і потребою в здійсненні більш низьких витрат в межах великого ринкового регіону, що володіє надлишковими виробничими потужностями;
- існуванням Всесвітньої торгової організації, розширила торговий простір за рахунок підключення аграрного сектора та інфраструктури;

– зростаючої значимістю високовитратної науково-дослідницької діяльності;

– процесами приватизації в розвинених, перехідних і країнах, що розвиваються, а також дерегулюванням.

У більшості випадків багатонаціональні компанії переміщують науково-дослідні підрозділи з однієї країни в іншу або організують спеціалізовані дослідницькі підрозділи в окремих центрах, з тим щоб замінити ними диверсифіковані дослідження, що проводяться в лабораторіях країни розміщення основної штаб-квартири компанії. Це відноситься особливо до фармацевтичної і хімічної промисловості.

Найкращий сценарій розвитку досягається там, де багатонаціональні компанії поглинають місцеві фірми, що випускають продукцію з стійкою торговою маркою і користуються доброю репутацією в країні і світі. Особливо це відноситься до секторів з панівною диференціацією продуктів, наприклад, випускають напої, продовольчі товари, косметику або миючі засоби. У таких випадках багатонаціональні корпорації можуть зберігати і навіть розширювати місцеве виробництво (приклад - розширення компанії VW за рахунок випуску автомобілів Skoda та збільшення асортименту продукції в Чеській Республіці).

Інтеграція в ЄС, очевидно, призведе до розмивання подібних переваг і зробить виробництво об'єктом наступної транскордонної раціоналізації. Але навіть у цьому випадку є приклади, коли багатонаціональні компанії поглинають місцеві виробничі потужності, доводять їх до реальних промислових стандартів і використовують як висококонкурентних "майданчиків" для поставок виробленої ними продукції не тільки на національні, але і на більш широкі європейські ринки.

Епоха, коли значну роль відігравали природні ресурси закінчилася: ціни на товари знижувалися в 90-х роках в силу більш високої ефективності, використання рециклінгу та створення нових матеріалів. Завершується також епоха виробництва, заснованого на дешевому праці. Регіони повинні тепер вкладати капітал в найголовніший ресурс – людський, саме таким чином вони будуть краще підготовлені до здійснення та сприйняття інновацій, а також подоланню невизначеностей, що таяться в корпоративних стратегіях і корпоративної реструктуризації.

Список використаних джерел

1. Гохан П. А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / П. А. Гохан. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – С. 325–332.

2. Кириченко М. М. Процеси транснаціоналізації банківської діяльності та перспективи їхнього розвитку в Україні / М. М. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С.132–140.

3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

4. Хэмилтон А. Инновационная и корпоративная реструктуризация в мировой экономике / Хэмилтон Аян // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 6. – С. 34–39.

5. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. Шумпетер ; [пер. з англ. В. Старка]. – К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2011. – 242 с.

6. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / Шумпетер Й. А. // Теорія економічного розвитку. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер. – М. : Эксмо, 2008. – 864с.

Стасик Олександр Олександрович,
аспірант, Тернопільський національний
економічний університет

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Ключовою характеристикою сучасної фінансової глобалізації, є високі темпи розробки і впровадження фінансових інновацій. Інноваційність, з одного боку, проявляється у багатьох аспектах фінансової глобалізації, а з іншого – сприяє подальшому поглибленню цього процесу. Під інновацією розуміють успішне комерційне використання і виконання нових ідей, знань і технологій. Інноваційний процес тягнеться від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи весь комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання. Ці відносини об'єднують науку, техніку, освіту, економіку, підприємництво, управління, і зумовлений характером і якістю їх взаємодії та взаємозв'язків [1].

Фінансові інновації – методи, застосовувані підприємствами для здійснення операцій з новими видами фінансових активів чи нових операцій з наявними активами задля ефективнішого використання їхніх фінансових ресурсів [2]. Фінансова інновація включає нові фінансові інструменти і фінансові технології. Залежно від покладених на неї функцій, вона покликана сприяти реалізації товару або наданню нових видів послуг, що важливо для суб'єкта фінансового ринку [3].

У сучасній економіці процес інфраструктурних змін на світовому фінансовому ринку поглиблюється у зв'язку з глобалізацією, зростанням конкуренції між біржами та розвитком інноваційних торговельних систем [4]. Револьюційні зміни у системах та засобах зв'язку дали змогу через синхронізацію торгів об'єднати біржові ринки, які діють у певний час доби та на різних континентах земної кулі, у єдиний світовий біржовий ринок, що функціонує цілодобово [5]. Іншою важливою інновацією на фінансовому ринку

стало створення електронних торговельних систем як альтернативи традиційному способу торгівлі цінними паперами.

В Україні перехід на новітні технології торгівлі на ринку цінних паперів активізувався наприкінці 2009 року. Так, 26 березня 2009 року після запровадження технології ринку заявок на новоствореній ПАТ «Українська біржа» вітчизняний організований ринок цінних паперів отримав можливість здійснювати торгові операції на фондовій біржі шляхом механізму прямого електронного доступу. Така технологія дістала назву «Інтернет трейдинг» [6]. Фінансові інновації, введені «Українською біржею», дозволили почати розрахунок індексу українських акцій в режимі он-лайн, що забезпечило поступальне зростання кількості учасників торгів.

Наступним важливим кроком став запуск ринку репо на «Українській біржі» у травні 2009 року. Технологія ринку репо дозволила учасникам продавати цінні папери з зобов'язанням їх викупу у контрагента через певний строк. Угоди репо стали доступними для кредитування грошовими коштами під заставу цінних паперів, а також навпаки – для кредитування цінними паперами під заставу грошових коштів [4]. Ринок репо дав початок розвитку маржинальної торгівлі на українському ринку цінних паперів.

У вересні 2009 року «Українська біржа» та російська РТС запровадили в Україні механізм торгівлі цінними паперами через центрального контрагента шляхом створення ТОВ «Український центральний контрагент». Центральний контрагент – це посередник між продавцем та покупцем цінних паперів, який дозволяє учасникам проводити операції на біржі не напряму один з одним, а виступає покупцем для продавця та продавцем для покупця [6]. Така технологія біржових торгів широко використовується у всьому світі, тому що дозволяє забезпечити анонімність розрахунків, знімає необхідність оцінки ризиків та відкриття лімітів на кожного контрагента, підвищує надійність здійснених операцій та виконання угод.

Впровадження інноваційних технологій на біржовому ринку передбачало оперування новими для вітчизняного ринку фінансовими інструментами. Так, 27 травня 2010 року здійснено першу угоду на строковому ринку або ринку похідних цінних паперів «Української біржі». В обіг було введено ф'ючерсний контракт на індекс «Української біржі», який невдовзі став найліквіднішим інструментом на біржі. Так, якщо впродовж 2010 року після запуску строкового ринку обсяг торгів ф'ючерсним контрактом на «Українській біржі» займав в середньому 17% від загального торговому обороті біржі, то вже на кінець 2011 року аналогічний показник зріс до 27%. Також 26 квітня 2011 року відбулося доповнення списку інструментів строкового ринку опціонними контрактами на ф'ючерс індексу «Української біржі» [6].

Розширення технологічних можливостей дозволило забезпечити на фондових біржах прямі взаєморозрахунки з депозитарієм Національного банку України, що обумовило запуск біржових торгів державними облігаціями Міністерства фінансів України. За допомогою введення фінансових інновацій «Українська біржа» першою впровадила механізм електронного

документообігу операцій з держоблігаціями, встановила прямий розрахунок з депозитарієм НБУ та забезпечила доступ до торгів як банкам, так і брокерським компаніям. Така система значно зменшила витрати часу на здійснення операцій з ОВДП та знизила ризики невиконання біржових угод [6]. Введення фінансово-технічних інновацій на фондових біржах України, сприяли покращенню інвестиційного клімату і заохочуватиме інвесторів.

Список використаних джерел

1. Best finance innovations in modern economy [Electronic resource] // May, 2012.– URL : <http://finovate.com/2012/5/finovatespringbestfinanceinnovationslive.html>
2. The World Federation of Exchanges [Electronic resource] // March, 2011. – URL : <http://www.world-exchanges.org/>.
3. San J. Globalization Exchange. Internet Conference [Electronic resource] // April, 2011. – URL : <http://finance.yahoo.com/news/internet-conference-makes-193800299.html>
4. Waters R. Finance innovations in globalization economic [Electronic resource] // March, 2010. – URL : http://www.ftconferences.com/stanford/finance_innovations_in_globalization_economic.pdf.
5. Marom G. Globalization finance. 16th SGF conference [Electronic resource] // 2010. – URL : <http://www.allconferences.com/c/16th-annual-conference-financial-market-research-2010-april-12.html>
6. Офіційний сайт ПАТ «Українська біржа», 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.ux.ua>.

Ткаченко Юлія Володимирівна,
аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ

Інноваційний процес – це процес перетворення існуючого знання в інновацію, в ході якого інновація формується від задуму, від ідеї до вимірюваного результату, продукту, технології або послуги і впроваджується у практичне використання [2, с. 320]. Важливість значення інноваційного процесу вперше узагальнив І. Шумпетер, який вважав, що основна причина розвитку економіки — це намагання отримати надприбутки, які утворюються завдяки тимчасовій монополії у зв'язку з впровадженням

інновацій [4]. Специфіка фінансування полягає в тому, що воно пов'язано із підвищеною загрозою втрати капіталу: інновації мають ризиковий характер. Американський спеціаліст у галузі інновацій Б. Твісс підкреслював, що комерційний успіх досягається лише у 10% проектів, а рівень невдачі можна оцінити у 90%. Цілі фінансування інноваційної діяльності наступні: необхідність збереження наукової бази і кадрового потенціалу; збереження відповідного рівня проведення наукових досліджень; розробка і освоєння наукоємної конкурентної продукції, випуск якої може підвищити експорт чи понизити імпорт аналогічної продукції. В Україні ж фінансове забезпечення інноваційної діяльності ускладнене неспроможністю держави як якісно організувати пріоритетність інноваційного шляху розвитку, так і оптимізувати існуючі грошові потоки інноваційного спрямування.

У всіх сферах діяльності інновації вимагають фінансових вкладень. Причому найбільш ефективними є фінансові вкладення, що досягається за рахунок інноваційної діяльності. Тому попит на інновації завжди існує, однак він обмежується можливим доступом до джерел їх фінансування. Відповідно до ст. 18 Закону України “Про інноваційну діяльність” джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством [1]. Фінансування інноваційної діяльності підприємств виступає основою науково-технічного прогресу й технологічної модернізації виробничих потужностей і зміцнення їх конкурентних позицій на вітчизняному та світовому ринку. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні впродовж останніх десяти років залишаються їх власні кошти, що у 2011 році складає 7585,6 млн грн (52,9 % від загального обсягу фінансування) і засвідчує зменшення частки даного джерела порівняно з 2000 р. більш як на 20% (1399,3 млн грн з 1757,1 млн грн загальної суми витрат). Частка фінансування інноваційної діяльності за рахунок державного бюджету в останні роки коливається в межах 1 %. Водночас частка іноземних інвестицій, досягнувши у 2010 р. 2411,4 млн грн (30% загальної суми витрат), у 2011 році різко знизилась до 56,9 млн грн (0,4 % загальної суми витрат) (рис. 1).

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

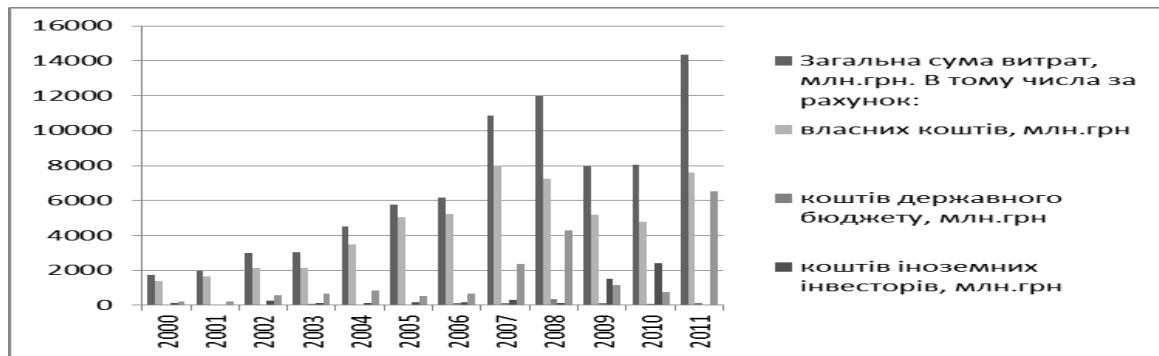

Рис. 1. Структура джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні у 2000-2011 рр.*

*Складено автором за даними [3].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на сучасному етапі інноваційна діяльність підприємств потребує збільшення державної участі як фінансового, так і організаційного характеру. Напрямки розширення фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств мають бути максимально диверсифікованими як з погляду механізмів реалізації, так і з позицій пошуку відповідних джерел ресурсів. З огляду на це важливим є визначення умов та обмежень, які впливають на вибір джерел фінансування інноваційної діяльності, що може бути предметом подальших досліджень. Хоча, у абсолютному вимірі зростає обсяг іноземного фінансування в Україні, перевищуючи у більшості років обсяги видатків на інноваційну діяльність з держбюджету, більшість інвестицій спрямовуються на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (від 54,8 % у 2005 р. до 73,2 % у 2011 р.), а не безпосередньо в наукові дослідження та розробки чи роботу над створенням інноваційних продуктів та технологій.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за заг. ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
3. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер : [предисл. В. С. Автономова; пер. с нем. В. С. Автономова и др. ; пер. с англ. В. С. Автономова и др.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
5. Public financial support for commercial innovation. Europe and Central Asia knowledge economy study. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/0,,contentMDK:20849901~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:258599,00.html>

Чулак Олександр Вікторович,
аспірант кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Тісний зв'язок медицини та фармацевтики, що зберігається протягом усієї історії людства і знаходить своє відображення у виключному праві лікаря призначати ліки, а провізора їх продавати, визначає фундаментальну відмінність фармацевтичного ринку від ринків інших товарів та послуг. Другим вагомим фактором, що диференціює фармацевтичну галузь в продовж багатьох століть є державне регулювання, яке зумовлено виключним положенням провізора (у суспільстві) як носія знань про суміші, які у різних комбінаціях та дозах можуть нести як користь для здоров'я, так і загрозу життю пацієнта. Важливою функцією держави, незалежно від обраної системи охорони здоров'я, був і залишається контроль фармацевтичного ринку.

На сучасному етапі розвитку фармацевтики кількість нормативно правових актів, які регулюють ДіР, ліцензування, сертифікацію, патентування, виробництво, продаж та навіть рекламу лікарських засобів варіюється від десятків до тисяч в залежності від політики держави у сфері охорони здоров'я. Специфіка регуляторної політики, що визначає базові положення у сфері охорони здоров'я, полягає у віднесенні фармацевтичної галузі до пріоритетів у системі національної безпеки.

Основний продукт фармацевтичної промисловості – це лікарський засіб (ЛЗ). Термін «лікарські засоби» визначається як «речовини або їх суміші природного, синтетичного чи біотехнологічного походження, які застосовуються для запобігання вагітності, профілактики, діагностики та лікування захворювань людей або зміни стану і функцій організму. До лікарських засобів належать: діючі речовини (субстанції); готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів» [1].

Лікарський засіб – це товар, який визначає функціонування фармацевтичного ринку. Як і будь-який інший товар, ЛЗ має споживчу та

мінову вартість [2, с. 36]. Вартість товару у широкому розумінні визначається А. Смітом, Д. Рікардо, К. Марксом, як уречевлена в товарі суспільна праця [2, с. 46]. Формою її прояву є мінова вартість, тобто пропорція в якій обмінюються товари. Споживча вартість ЛЗ визначається потребою людини у нормальному (здоровому) функціонуванні організму. Наприклад, споживча вартість інсуліну для діабетика в десятки разів вища за споживчу вартість хліба, або молока, бо щоденна ін'єкція інсуліну – це не тільки питання нормального функціонування організму діабетика, але і життя взагалі. Якщо включити до піраміди Маслоу [4, с. 31] потребу у ЛЗ, то отримаємо не 5, а 6 рівнів ієрархії потреб. Базовим рівнем піраміди буде потреба хворого в ліках.

Основою сучасного розвитку фармацевтичної промисловості є орієнтація виробництва на дослідження, розробку і впровадження нових комбінацій синтетичних компонентів, хоча останнім часом деякі компанії і навіть країни (Японія, Китай, Індія) орієнтуються на впровадження технологій виробництва натуральних лікарських засобів.

Специфіка фармацевтичної галузі, відмінність лікарських засобів від інших товарів на ринку та залежність фармацевтики від домінуючої моделі медицини конкретного ринку (країни) визначає унікальність інноваційного процесу підприємств фармацевтичного ринку.

Концептуально характерний для фармацевтичних підприємств інноваційний процес вписується в стандартну схему (Шумпетерівська тріада): винахід → інновація → дифузія, запропоновану Шумпетером, фундатором інноваційної теорії [4, с. 329], який вперше ввів термін інновація в економічну науку. Він визначає економічну сутність інновацій як «нову комбінацію, або будь-яке нововведення в мистецтві, науці, життєвій практиці – головним чином полягає в рекомбінації концептуальних фізичних матеріалів, які існували на ринку (творче руйнування)» [3, с. 84–154].

Унікальність інноваційного процесу пояснюється інтеграцією в єдину систему науки, техніки, економіки, підприємництва і менеджменту. О. І. Жилінська розглядає інноваційний процес (ІП) як процес створення, впровадження та вичерпання науково-технічного, соціально-організаційного і виробничо-економічного потенціалу нововведень, який складається з наступних етапів: фундаментальні дослідження – базовий етап, на якому створюються абсолютно нові наукові і технічні знання; прикладні дослідження – на даному етапі оцінюються перспективи практичного впровадження нових та наявних наукових (технічних) знань; експериментальні розробки – на даному етапі розробляється макет (дослідна модель) нового, або значно вдосконаленого продукту (пристрою, речовини); впровадження – включає патентування нововведень, сертифікацію нового продукту, впровадження інноваційної технології, або підготовку існуючої технології до випуску інноваційного продукту; виробництво – на даному етапі відбувається

випуск інноваційної продукції; маркетингові дослідження – етап, на якому оцінюється потенційний попит на інноваційну продукцію та визначаються пріоритетні сегменти ринку; збут – етап реалізації інноваційної продукції; дифузія, поширення інновацій через механізм ліцензійних угод [4, с. 322].

Сучасна модель фармацевтичного ринку визначає ролі основних гравців в межах конкретних етапів ІІІ. Так, на етапах фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та експертних розробок ключову роль відіграють науково-дослідні установи, університети та ДіР підрозділи фармацевтичних корпорацій. Впровадженням у виробництво і власне виробництвом займаються фармацевтичні підприємства. Маркетингові дослідження та збут регулюються складною системою відносин між виробниками, дилерами, аптеками, медичними установами, пацієнтами та регулюються державою.

Складна система відносин між ключовими гравцями ринку ЛЗ визначає необхідність моделювання ІІІ на основі деталізації ролей основних суб'єктів фармацевтичного ринку в межах конкретного етапу ІІІ. Центральним координуючим елементом комплексної моделі інноваційного процесу підприємств фармацевтичного ринку є державна система охорони здоров'я.

Револьюційні зміни, спричинені впровадженням проривних інновацій, визначають ефективність інноваційного процесу на підприємствах фармацевтичної галузі. Історія фармацевтики знає безліч прикладів створення проривних інноваційних лікарських засобів, починаючи від «Аспірину», який був револьюційним препаратом, а компанія-розробник досі зберігає лідируючі позиції на глобальному фармацевтичному ринку.

Список використаних джерел

1. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> – Назва з екрана.
2. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 2008. – 263 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер, М. : Прогрес, 2008 – 355 с.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
5. Исследование экономической эффективности систем здравоохранения некоторых развитых стран [Электронный ресурс] // № 803 (32) Аптека 22.08.2011 – Режим доступу до ресурсу : <http://www.apteka.ua>.

Аксьом Герман Ігорович,
студент I року магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій і
адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНОГО ТОВАРУ

Сучасні компанії працюють нині в умовах жорсткої конкуренції та постійної боротьби за ринок, на якому вони функціонують. Тому для них особливого значення набуває вивід на ринок нових товарів, постійне виявлення вимог споживачів до створюваних версій нових продуктів, співвідношення вимог споживачів з виробничими, фінансовими, маркетинговими можливостями організації, а в цілому – наявність чіткої маркетингової програми. Більш того, процес розробки та виведення нових продуктів стає для сучасних підприємств не просто механізмом виявлення споживчих вимог, а все частіше є інструментом інноваційного розвитку компанії, за допомогою якого підприємство розуміє та усвідомлює свої можливості, обмеження і координує свою організаційну роботу та стратегію.

Будь яка інновація є наслідком взаємодії світу техніки та світу бізнесу, що ілюструє схема, відома як шumpетерівська тріада [3, с. 327]:

Якщо нове відбувається лише у світі техніки внаслідок інтелектуальної діяльності винахідника, воно залишається винаходом, коли винахід втілює у виробництво і виводить на ринок підприємець-новатор (світ техніки вступає у взаємодію із світом бізнесу) суспільство отримує інновацію, що являє собою головне джерело прибутку. Відтак успішна комерціалізація, через яку винахід трансформується в інновацію, вказує іншим підприємцям напрям більш прибуткового вкладання капіталів, – відбувається її дифузія. Австро-американський економіст Й. Шумпетер (засновник терміну «інновація») у співвідношенні старого і нового підкреслював витіснення новими комбінаціями старих засобів виробництва і систем його організації, отже, функцією інновації в економічній системі є «утворювальне руйнування» – руйнування старої економічної рівноваги із системою традиційних (відомих ринку) товарів, цін на них і середнього рівня прибутковості капіталів та утворення нової системи – нових (невідомих ринку) товарів, нового рівня цін (монопольних), нових ринків, високих рівнів прибутковості капіталів і ризиків.

Так, у США 40% доходів у промисловості у 1970 р. отримані завдяки випуску товарів, які за 10 років до того не існували, а в 1985 р. 60% доходів отримано від випуску товарів, невідомих у 1970 р. [3, с. 327]. Й. Шумпетер вважав, що «новими» можуть бути лише товари, які до сьогодні абсолютно невідомі споживачеві, а тому такі товари є достойними особливої уваги і турбот справжніх підприємців [4]. Наприклад, новим у 1885 р. був автомобіль, в 1960-му – відеомагнітофон, в 1975-му – персональний комп'ютер. Між тим в американській діловій практиці «новим» вважається будь-який товар, що випускається даною фірмою менше 4 років. Якщо представити новинку як кількісну характеристику, то можна говорити про ступінь новизни. Наприклад [2, с. 447]:

- найвища ступінь новизни (100%) - абсолютно новий товар, який не має аналогів у світі;
- високий ступінь (80–99%) – товар, що не має аналогів у країні;
- значний (60–79%) – принципова зміна споживчих властивостей товару;
- достатній (40–59%) – принципова технологічна модифікація виробу;
- мала новизна (20–39%) – істотна зміна зовнішніх параметрів;
- помилкова новизна (0–19%) – псевдо модифікація або малоістотна.

Сучасне створення нових продуктів, що диктується необхідністю заміни морально застарілих товарів в умовах високо конкурентного ринку, породжує, у свою чергу, ще серйознішу проблему, з якою стикаються практично всі фірми-товаровиробники: як у відносно обмежені терміни створювати нові продукти, які б якнайповніше відповідали вимогам споживачів. Друга дуже важлива сторона даної проблеми – фінансова, пов'язана з неминучістю значних витрат на створення, виробництво і просування нових товарів на ринок за наявності відносно обмежених ресурсів. Третій важливий аспект проблеми створення нових товарів – високі ринкові ризики, у порівнянні з випробуваними товарами. Світовий досвід, наявна статистика, багаточисельні приклади свідчать про те, що ризик провалу нового товару на ринку досить великий, але може бути зведений до мінімуму, якщо проводити велику підготовчу роботу, пов'язану не лише з безпосереднім створенням нового товару відповідно до потреб певної групи споживачів, але і з прогнозуванням, – по-перше, можливих змін вимог і переваг споживачів, розвитку ринку і його основних елементів, включаючи конкурентів, по-друге, чинників макросередовища (НТР, державне регулювання, чинники глобалізації, екологічний, енергетичний та ін.), які виявлятимуться в перспективі, і їх напрямів; по-третє, можливостей та напрямів розвитку самої фірми-виробника, у тому числі її перспективного інноваційного товарного потенціалу.

Отже, вирішення вищезазначених проблем обумовило необхідність введення стратегічного підходу до розробки інновацій. Однією з перших спроб розробки стратегії зростання підприємства стала відома матриця «товар-ринок», запропонована І. Ансоффом у 1957 р. Ця матриця надає можливість обирати одну з чотирьох стратегій зростання з комбінуванням товару (новий або існуючий) та ринку (новий або існуючий).

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Не вирішеною лишається проблема стратегічного забезпечення розробки інноваційного товару як для підприємства, так і для ринку на якому воно працює й для галузі загалом. Для формування і характеристики стратегій оновлення виробництва пропонується «матриця розробки товару» (рис. 1). Розробка товару завжди означає, що цей товар є інноваційним для підприємства. Товар може відноситися або не відноситися до галузі, в якій вже працює підприємство. У той же час він може бути або не бути новим для всього ринку.

За цією матрицею отримано чотири стратегії, які можна назвати так: досягнення давньої мети, стрімке сходження, освоєння території, проникнення.

Якість задоволення споживачів	Новизна товару для ринку	Новизна галузі для підприємства	
		Стара (спеціалізація)	Нова (Диверсифікація)
Нова	Висока (інновація)	Досягнення давньої цілі	Стрімке сходження
Краща	Низька (модифікація)	Освоєння території	Проникнення

Рис .1. Матриця розробки нового товару*

*Джерело: складено автором.

Передбачається, що висока новизна товару для ринку, коли товар є результатом інноваційної діяльності на підприємстві, припускає нову якість задоволення потреб споживачів. При цьому підприємство може як виводити новий товар у вже знайому (стару) галузь, так і стрімко увійти з ним у нові галузі й тим самим застосувати стратегію диверсифікації. За низької новизни, коли новий товар є лише модифікацією колишнього, припускається краща якість задоволення потреб споживачів. Інакше новий товар не буде прийнятий ринком.

Таким чином, підприємство, яке буде застосовувати у практичній діяльності матрицю розробки нового товару завжди зможе обирати одну з чотирьох прийнятних для нього стратегій інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підруч. / В. Д. Базилевич. – [2 вид., стер.]. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
2. Купер Р. Разработка новых товаров / Роберт Г. Купер // Маркетинг ; под ред. М. Бейкера. – СПб. : Питер , 2002. – С. 434–454.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Шумпетер І. Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / И. Шумпетер ; [пер. с нем.]. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

Висоцька Олександра Василівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій і
адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасним організаціям, що функціонують у складному соціально-економічному середовищі, слід постійно створювати й впроваджувати різноманітні інновації для забезпечення ефективної діяльності у ринковій економіці. Необхідність інноваційної діяльності підприємства зумовлена загальною закономірністю розвитку та прогресу індивідуального та суспільного відтворення. Функціонування будь-якого підприємства неможливе без здійснення інноваційної діяльності, спрямованої на оновлення виробництва на принципово новій, конкурентній основі.

У науковій літературі описано велику кількість підходів до визначення поняття «інновація». Наприклад, деякі автори розглядають інновацію як процес, в якому винахід чи ідея набувають економічного змісту [1, с. 121]. Теоретичною основою міркувань щодо дефініції «інновація» можуть слугувати погляди Й. Шумпетера, який розглядав інновацію як непостійне проведення нових комбінацій у випадках впровадження нового товару, нового методу виробництва, відкриття нового ринку, оволодіння новим джерелом сировини або напівфабрикатів і проведення нової організації. Інновацією є не кожне нововведення, а лише таке, яке зумовлює вдосконалення технології, її перехід на новий, вищий ступінь розвитку [6]. Отже, можна запропонувати узагальнене визначення поняття «інновація» – результат інноваційної діяльності у вигляді нової техніки (продукції), технології, нового методу, що впроваджується на ринку.

Інновації в кінцевому результаті мають забезпечити економічний, соціальний, науково-технічний або інший вид ефекту, що сприятиме підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності підприємства на ринку. Але щоб досягти лідируючих позицій, перш за все, слід визначити необхідність впровадження інновацій та їх вплив на економічне становище організації. Саме тому важливо проводити стратегічне оцінювання інновацій на підприємстві.

Стратегічне оцінювання інновацій на підприємстві полягає у визначенні цінності нововведень, з'ясуванні можливостей більш ефективного застосування ресурсів та встановленні рівня відповідності ефективності інноваційної

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

діяльності визначеним цільовим пріоритетам функціонування та розвитку підприємства [4, с. 244].

Стратегічне оцінювання інновацій на підприємстві є однією із складових процесу стратегічного оцінювання діяльності підприємства, що характеризується:

- застосуванням чітких методологічних підходів, оптимально збалансованої системи показників, які відображають усі аспекти діяльності підприємства;
- класифікацією основних факторів і показників, які визначають інноваційну діяльність підприємства, рівень використання всіх видів ресурсів;
- експертним оцінюванням важливості груп факторів та їхніх показників всередині кожної групи;
- визначенням рейтингу підприємств-конкурентів і класифікацією їх на групи з огляду на перспективи розвитку в галузі;
- дослідженням напрямку й стану інноваційних розробок конкурентів;
- виявленням загроз технологічного та функціонального заміщення;
- оцінюванням науково-технічного, кадрового потенціалу підприємства;
- визначенням джерел та умов залучення фінансових, матеріально-сировинних, інформаційних і людських ресурсів, науково-дослідних розробок, основних виробничих засобів і технологій для системного здійснення інновацій;
- обранням способу захисту інтелектуальної власності підприємства;
- визначенням відповідності інновацій стратегії підприємства [1].

Науковці виділяють декілька підходів до стратегічного оцінювання інновацій на підприємстві. Відповідно до першого підходу, проводиться комплексне оцінювання, яке включає:

1) науково-технічне оцінювання – передбачає визначення відповідності прийнятих технічних рішень сучасним технологіям, рівня і масштабу новизни, наскільки перспективними є закладені в проект технології й технічні засоби, на який ринок (зовнішній чи внутрішній) розрахована нова продукція;

2) економічне оцінювання – охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат кожного учасника інновації (вихідними даними для їх визначення є ринкова потреба в інновації, прогнозна ціна інновації, величина реальних грошових потоків, що визначається сумою поточних витрат, інвестицій);

3) ресурсне оцінювання – здійснюється з метою визначення впливу інновації на обсяги споживання певного виду ресурсу й подолання проблеми його обмеженості, розрахунку показників підвищення ефективності їх використання (підвищення ефективності використання трудових та технічних ресурсів);

4) соціальне оцінювання – полягає у визначенні внеску інновації у поліпшення якості життя працівників підприємства (чи населення, якщо йдеться про масштабні інновації);

5) екологічне оцінювання – враховує вплив інновації на розв’язання проблем охорони довкілля, що особливо важливо при реалізації інноваційних проектів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території [2].

За другим підходом, стратегічне оцінювання інновацій на підприємстві включає: оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, показників технологічного оновлення під час інноваційної діяльності підприємства, ринкової віддачі активів та частки фірми на ринку інновацій [3].

Для отримання достовірних результатів стратегічного оцінювання інновацій на підприємстві слід також розраховувати можливий обсяг зростання доходів, розрахунковий період впровадження інновацій, термін корисного використання інновацій, інтегральний ефект від створення, виробництва та експлуатації нововведень, застосовувати систему оціночних показників, які враховують інтереси різних учасників інноваційного проекту (державні інтереси, виробників та споживачів інноваційної продукції), визначати, які чинники сприяють чи перешкоджають інноваційній діяльності підприємства.

Отже, інновації – це новий підхід до конструювання виробництва, збуту товарів, завдяки якому підприємство здобуває перевагу над конкурентами. Для того, щоб інновації забезпечували приріст доходів підприємства, слід детально досліджувати його середовище, проводити стратегічне оцінювання інновацій та факторів, які можуть впливати на них. Здійснення стратегічного оцінювання інновацій на підприємстві за різними напрямками та підходами сприятиме підвищенню ефективності його інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Загородній А. Г. Інновації як об’єкт стратегічного аналізу / А. Г. Загородній, В. М. Чубай // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 120–126.

2. Маслак О. І. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська. – Режим доступу до ресурсу :

<http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298>

3. Пілявоз Т. М. Методологічні підходи щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Т. М. Пілявоз. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1085>

4. Сенів Б. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства: проблеми і шляхи розв’язання / Б. Сенів // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. – 2010. – № 14 (15). – С. 243–250.

5. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

6. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.

Гречко Дар'я Сергіївна,
студентка IV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах трансформації економіки України особлива увага науковців та практиків зосереджується на проблемі встановлення пріоритетів для розвитку виробництва на принципово новій основі. Відомо, що інноваційний шлях зумовлює прискорений розвиток сектора економіки, який ґрунтується на знаннях. Важливу роль у такій ситуації відіграють інформація, інтелект, якісна освіта, здатність продукувати й освоювати інновації, та відповідно – людина, бо лише їй одній притаманно бути інноватором.

Основу інноваційного потенціалу підприємства становлять кадрові і матеріально-технічні складові, а також наявність науково-технічної та інтелектуальної власності. Особливо важливою є наявність кадрів (спеціалістів і вчених), що забезпечують інноваційний процес новими знаннями, ідеями, винаходами, ноу-хау, новими технологіями. Саме цій складовій інноваційного потенціалу має приділятися головна увага в стратегії її підтримки, розвитку і перебудови. Кадровий потенціал характеризує забезпеченість інноваційного процесу людськими ресурсами, кваліфікаційну і вікову структуру персоналу, задіяного у створенні і розповсюдженні інновацій. Оцінка кадрової складової передбачає аналіз якісних характеристик стану людських ресурсів на підприємстві. Для цього аналізується динаміка таких показників як: інтелектуальний рівень, підприємницькі здібності, стаж роботи, розумові та фізичні здібності, творча активність, рівень відповідальності, кваліфікації, вмотивованість працею, самостійність працівників тощо [2].

Сучасний ринок праці потребує кадрів, спроможних та схильних до інновацій. Але попит з боку працедавців на висококваліфікованих робітників і фахівців з якісним рівнем професійної підготовки нині є незадоволеним. Зупинимось на основних причинах цієї ситуації [1]:

- 1) має місце відсутність державної концепції підготовки інноваційних кадрів відповідно до потреб економіки;
- 2) існує пасивність самих роботодавців щодо забезпечення умов належної підготовки кадрів, підвищення їх професійного рівня;
- 3) дається взнаки відсутність бази накопичених якісних та прогресивних знань і механізму їх передавання молододосвідченим працівникам;
- 4) відбувається погіршення виконання економічної функції науки та освіти.

На творчу активність працівників різних категорій у ході розробки та впровадження інновацій впливають такі фактори як: мотивація; розуміння ролі; кваліфікація.

Мотивація включає в себе вплив на спонукальні чинники особистості, під дією яких у неї виникає потреба брати участь в інноваційній діяльності. Ставлення людини до інноваційних процесів визначається внутрішніми і зовнішніми мотивами. Внутрішні мотиви визначають схильність людини до інновацій. Зовнішні позитивні мотиви викликають позитивну реакцію і спонукають до участі в інноваційних процесах. Зовнішні негативні мотиви викликають негативну реакцію і примушують до участі в інноваційних процесах.

Вплив фактору розуміння ролі залежить від того, як працівник бачить свою позицію в процесі діяльності підприємства взагалі і в інноваційному процесі зокрема. Для того щоб брати участь в інноваційному процесі, робітник повинен чітко усвідомити ціль роботи і відчувати особисту вагомість і незамінність у цьому процесі.

Кваліфікація персоналу і її вплив на сприйняття інновацій визначається низкою чинників: вона визначає «максимум», на що спроможний працівник, і у випадку, якщо інновація потребує нових знань, умінь і навичок, що виходять за межі «максимуму», робить його недієздатним; кваліфікація є мотивоутворюючим чинником діяльності: чим вища кваліфікація, тим більшою мірою працівник керується внутрішніми і зовнішніми позитивними мотивами і тим з більшим бажанням він бере участь у впровадженні і поширенні інновацій. Крім того, кваліфікований спеціаліст легко сприймає різного роду нововведення.

Оскільки інноваційний розвиток підприємств безпосередньо залежить від кваліфікації кадрів, то впровадження інновацій на виробництві повинно супроводжуватись створенням відповідної системи професійно-кваліфікаційної підготовки, перепідготовки та навчання кадрів. На жаль, у промисловості нині спостерігається низький рівень підготовки та перепідготовки кадрів. Якщо у 1999 році підготовку та підвищення кваліфікації пройшло 9,7% працівників, то за останні роки цей показник збільшився лише на 4,2%. Тобто кожен працівник промислового підприємства має змогу підвищувати рівень своєї кваліфікації лише один раз на 14 років. Враховуючи, що процес «застарівання» знань є зовні стрімким, то такий показник є неприйнятним як для економіки України в цілому, так і для конкретних підприємств [5].

Таким чином, для формування якісної кадрової складової інноваційного розвитку підприємства необхідна реалізація таких заходів:

- на загальнодержавному рівні – розробити концепцію підготовки інноваційних кадрів для вітчизняної економіки; розробити механізми реалізації напрямів державної програми зі стимулювання розвитку інноваційної діяльності підприємств та підвищення їх інноваційної активності;

- на рівні підприємств: розробити заходи щодо підвищення рівня інноваційної активності працівників через підвищення їх мотивації; створити

сприятливі умови (через різні види заохочень) для стимулювання розвитку якісних рис, необхідних для впровадження інновацій; забезпечити безперервну систему перепідготовки кадрів, внутрішньофірмове навчання, участь у виставковій діяльності, доступ до міжнародних інформаційних банків даних, забезпечення науково-технічною літературою. Все це створить можливості для зростання зацікавленості у інноваційній діяльності, її активізації, підвищення ефективності праці, що сприятиме зміцненню конкурентної позиції конкретного підприємства та поліпшенню показників його фінансово-економічного стану.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. Кадри для інноваційної діяльності в Україні: проблеми формування та використання / В. Антонюк // Україна: аспекти праці. – 2009. – №4. – С. 39–42.
2. Білорус Т. В. Стратегічне управління кадровим потенціалом підприємства : [монографія] / Білорус Тетяна Валеріївна. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2007. – 174 с.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : Стат. зб. / Державний комітет статистики України – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008. – 362 с.
5. Семикіна М. В. Удосконалення підготовки професійних кадрів промисловості на засадах соціального партнерства / М. В. Семикіна // Проблема ефективного використання та професійно-технічної підготовки кадрів промислового сектору України : доповіді Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – Т.2. – С. 76–88.
6. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : учебник для вузов / Р. А. Фатхутдинов – М. : Интел-Синтез, 2000.
7. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк – К. : КНЕУ, 2004.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.

Захожай Ольга Аркадіївна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій і
адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку ринкового середовища виникає необхідність інноваційного підходу до управління підприємства. Будь-які зміни, що здійснюються на підприємствах, повинні мати цілеспрямований характер, тільки в цьому випадку можна говорити про розвиток підприємства.

У зв'язку з цим особливого значення набуває стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства, яке орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, дає змогу гнучкіше реагувати та здійснювати своєчасні зміни, добиватися конкурентних переваг у довгостроковій перспективі [3].

Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційного розвитку зробили іноземні та вітчизняні науковці Й. Шумпетер, Ю. Бажал, К. Фрімен, Б. Твісс, С. Ільєнкова, П. Завлін, Р.Фостер, П. Друкер, Л. Мороз, М. Портер, Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук, С. Ілляшенко та інші вчені-економісти.

Саме Йозеф Шумпетер створив «інноваційну теорію підприємництва», відповідно до якої інновації відіграють ключову роль. На його думку, підприємці, проводячи інноваційну діяльність, забезпечують базу для технологічної ренти і, як наслідок, добробуту [2, с. 327].

Незаперечність використання інновацій як основи досягнення стратегічної конкурентної переваги компанії не вимагає особливих доказів. У фундаментальній роботі М.Портера [3] вказується: «Компанія домагається конкурентних переваг за допомогою інновацій, ...використовуючи як нові технології, так і нові методи роботи... Після того, як компанія досягає конкурентних переваг завдяки нововведенням, вона може утримати їх тільки за допомогою постійних удосконалень... Конкуренти відразу ж і обов'язково обійдуть будь-яку компанію, що припинить удосконалювання й упровадження інновацій».

Саме тому сучасні теорії інноваційного розвитку змістили акценти в поведінці суспільства, сформуvalи в них прагнення до накопичення знань. Стало очевидним, що посилення конкурентоспроможності підприємств залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новітні технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

споживачів, вдосконалювати та оновлювати продукцію, зміцнюючи свої ринкові позиції.

Виходячи з цього, кожне підприємство повинне розглядати можливість та впроваджувати стратегію інноваційного розвитку підприємства. Процес формування стратегії інноваційного розвитку підприємства можна зобразити наступним чином (рис. 1).

Визначення місії та інноваційних цілей підприємства задають загальні орієнтири підприємства, які виражають суть його існування та являються вихідними точками планування стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища необхідний для передбачення майбутніх процесів розвитку підприємства. Це дає змогу своєчасно вживати заходи щодо адаптації до змін у зовнішньому середовищі на основі розробки та реалізації стратегічних рішень на вищому рівні управління. На основі отриманих даних можна виокремити майбутні напрямки інноваційного розвитку підприємства.

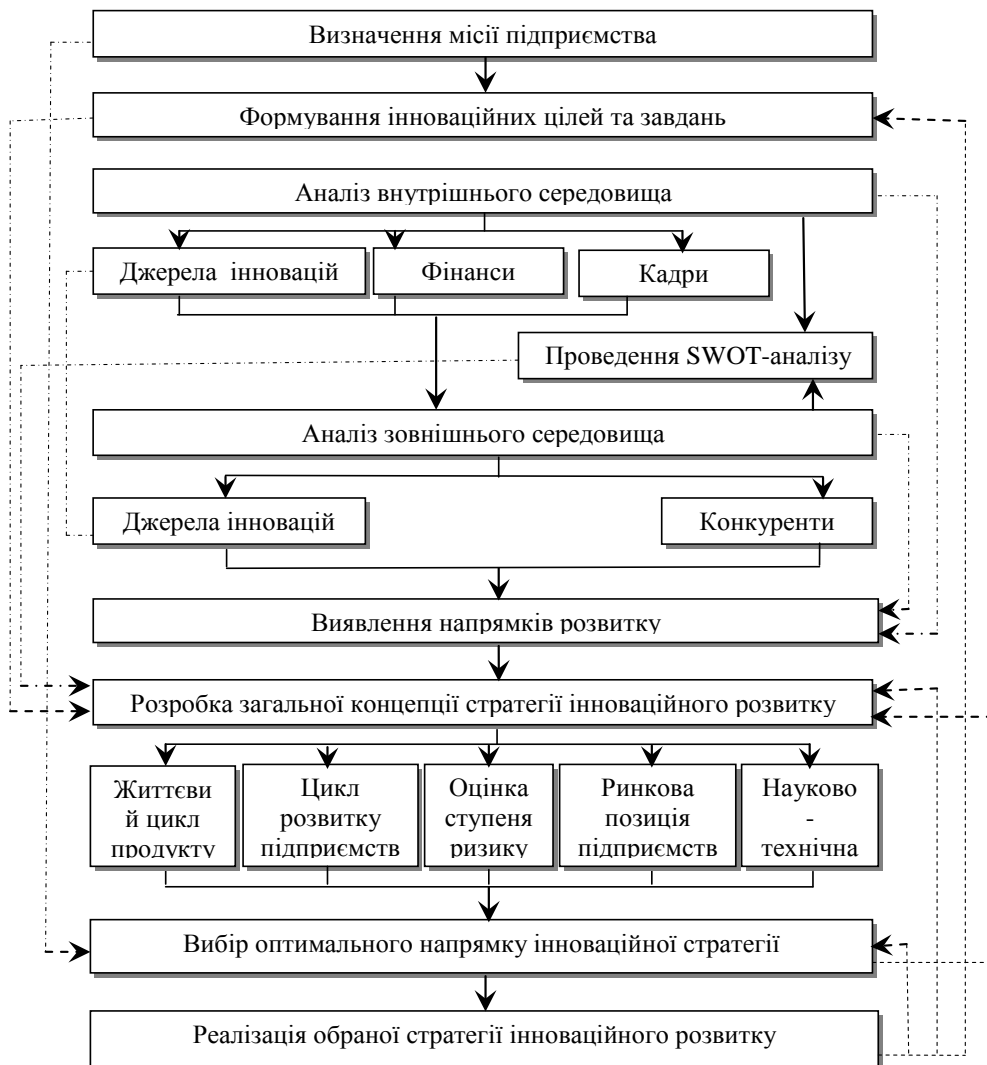

Рис. 1. Процес формування стратегії інноваційного розвитку підприємства*

*Розроблено автором

Розробка загальної концепції стратегії інноваційного розвитку підприємства передбачає конкретизацію стратегічних положень інноваційної діяльності підприємства, тобто, розробку програм тактичних заходів для досягнення конкретних цілей [4].

Наступним етапом є вибір оптимального напрямку інноваційної стратегії, який полягає у формуванні набору стратегій (стратегічного набору) підприємства, а також розробленні детального плану і програми реалізації інноваційної стратегії у розрізі всіх можливих аспектів цього процесу [1, с. 46–48]. На вибір загальної стратегії підприємства суттєво впливає її місія.

Заключним етапом є реалізація обраної стратегії інноваційного розвитку, в ході якої можуть виникати певні труднощі та суттєві недоліки, які варто усунути та, за необхідності, переглянути цілі підприємства й обрати інший стратегічний напрямок інноваційного розвитку.

Отже, правильно обрана стратегія є найважливішим результатом і, в той же час, ефективним механізмом стратегічного розвитку підприємства, оскільки вона мобілізує використання науково-технічного, фінансово-економічного, соціального і організаційного потенціалу підприємства в певних напрямках. При цьому першочерговим завданням постає визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємства, забезпечення конкурентоспроможності продукції та підвищення ефективності виробництва. Тому побудована стратегія інноваційного розвитку підприємства повинна сприяти вибору оптимального варіанту інновацій, впровадження на підприємстві, стабільність та інтенсивний тип розвитку.

Список використаних джерел

1. Загородній А. Г. Методика вибору інноваційної стратегії підприємства / А. Г. Загородній, В. М. Чубай // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 6 (120). – С. 45–51.

2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

3. Портер М. Е. Конкуренція / М. Е. Портер. – Київ : Изд. дом «Вільямс», 2006. – 608 с.

4. Луньова В. А. Формування стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, Харків [Електронний ресурс] / В. А. Луньова; Харківський національний технічний університет сільського господарства імені П. Василенка. – Режим доступу :

http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012_2_2/18-2-27.pdf

Калугіна Наталія Анатоліївна,
студентка IV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ІННОВАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Термін «інновація» (від лат. *innovatio*, англ. *innovation* – нововведення) вживається достатньо давно. Він зустрічається у філософських роботах Ф. Бекона, літературних творах Дж. Чепмена, засновника США Т. Джефферсона, політика Е. Берка. У XVII–XVIII ст. його застосовували для позначення оновлення різноманітних суспільних сфер. У науковий обіг уперше введений культурологами у XIX ст. у контексті явищ культури, непритаманних попереднім етапам її розвитку, проте які з'явилися й дістали визнання. Це пов'язано зі становленням техногенного типу суспільства, серед базових цінностей якого на відміну від традиційного суспільства провідне місце посідає оригінальність, спрямованість на зміни, нове загалом [1, с. 326].

Як відомо, вперше термін «інновація» був введений в економічну літературу основоположником і фундатором інноваційної теорії австрійським економістом Йозефом Алоїзом Шумпетером, який у своїй епохальній роботі «Теорія економічного розвитку» (*Theory of Economic Development*) у 1912 році вжив словосполучення «нова комбінація». Під «новою комбінацією» автор розумів іншу якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування чи наявної організаційної системи, а з'являється поруч з ними, через введення нових засобів виробництва чи систем його організації. Й. Шумпетер зазначає: «Виробляти – означає комбінувати наявні у нашій сфері речі і сили. Виробляти щось інакше або інакшим чином – означає створювати нові комбінації з цих речей і сил» [3, с. 72].

У наступних більш пізніх працях Й. Шумпетер замість словосполучення «нова комбінація» використовував термін «інновація» і трактував його як зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації промисловості.

Перші спроби інтерпретувати сутність категорії «інновація» мали переважно абстрактний характер, проте відіграли роль фундаменту для досліджень послідовників Й. Шумпетера і поглиблення розуміння даного економічного феномену. Поняття «інновація» Й. Шумпетер ототожнює з новою формою виробництва, що обумовлена наявною потребою, а не просто нововведенням як таким, оскільки не кожне нововведення може стати інновацією.

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Питання економічної сутності інновацій, їх використання та впровадження ґрунтовно досліджено також у працях інших як іноземних, так і вітчизняних вчених. Варто зауважити, що теорія інновацій розвивалася шляхом спроб різними економістами знайти наукове пояснення феномену стрімкого зростання інноваційних галузей та їх впливу на економіку, виявити фактори, які сприяють активності інноваційних процесів. Поряд з цим дискусійним залишається питання визначення сутності поняття «інновація».

На сьогодні виділяють різноманітні підходи до трактування сутності терміну «інновація». Найвідоміші тлумачні словники «Collins Cobuild English Language dictionary» та «Oxford University Press» визначають інновацію як нову ідею чи метод, які впроваджено для виготовлення будь-чого, що ґрунтується на нових ідеях і технологіях [4; 5]. За 100 років з моменту появи даного поняття в економічній літературі було сформовано низку підходів до його трактування на відповідних етапах розвитку, сутність яких наведено у таблиці.

Таблиця

Підходи до трактування терміну «інновація»*

№	Етапи розвитку та підходи трактування	Сутність поняття відповідно до даного підходу	Джерело
1	2	3	4
Підхід 1	Перша третина ХХ ст.	Формування фундаментальних основ теорії інновацій	Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века / Ю. В. Яковец. – М. : Экономика, 2004. – 264 с.
	Друга третина ХХ ст.	Розвиток та деталізація базових інноваційних ідей попереднього періоду	
	З середини 70-х років ХХ ст.	Теоретичний прорив, пов'язаний з низкою епохальних та базисних інновацій в період становлення постіндустріального суспільства. Епохальними інноваціями визнаються цивілізаційні, демографічні, екологічні, технологічні, економічні та геополітичні	
Підхід 2	Економічні вчення про інновації доринкової економіки	Інновації як форма привласнення речі природи для задоволення людиною своїх потреб. Виникнення першої теоретичної концепції інноваційних процесів (меркантилізм), в рамках якої нові, ринкові відносини розглядаються в якості об'єкту впровадження інновацій	Гусарова В. Ю. Ретроспектива экономической теории инноваций [Электронный ресурс] / В. Ю. Гусарова. – Режим доступа :

**ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ**

Продовження табл.

1	2	3	4
	Економічні вчення та економічна теорія інновацій ринкових відносин, що є нерегульованими	Розвиток економічної теорії інновацій у працях А. Сміта (інноваційність підходу до вирішення ідеологічних та наукових завдань проявляється в єдності теорії обміну (ринку) та теорії виробництва (багатства)), У. Петті (теорія виробництва), Д. Рікардо (роль технічного прогресу, вплив поліпшення землеробства на ренту, землезберігаючі нововведення та інновації)	http://www.tisbi.ru/science/vesnik/2003
	Економічні вчення соціально-орієнтованої економіки	Дослідження природи інновацій, їх типології, визначення ролі інновацій в економічній системі, яка під їх впливом трансформується в інноваційну економіку	
Підхід 3	Класична економічна теорія	Досліджується роль технічного прогресу у формах, які були притаманні економічному розвитку періоду зародження капіталізму	1. Гуменюк Д. О. Інноваційно-структурний тип економічного зростання: вплив фінансової політики держави / Д. О. Гуменюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка». – К. : ІВЦ «КУ», 2004.– №70.– С. 40-4 2. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку / В.В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2008. – 397 с. 3 Чорнобаєв В. В. Класифікація інновацій: сучасний
	Неокласична теорія	Спостерігається діаметрально протилежна оцінка ролі науки та технологій в економічному зростанні: від її ігнорування до беззаперечного визнання	
	Інституціоналізм	Характеристикою економічного розвитку та засобом трансформації економічних систем визнається вплив новітніх технологій, змін у науці та техніці на соціально-економічні явища і процеси. Новаторство та інновації як засіб вилучення максимальної вигоди з наявних ресурсів	
	Кейнсіанство	Доводиться необхідність державного втручання в економіку за допомогою різноманітних фінансових інструментів регулювання, інновації не розглядаються як умова ефективних інвестицій	
	Теорія технічних нововведень і зростаючого	Ґрунтується на зростанні вкладень у науку, створенні нових технологій, вдосконаленні системи виробництва, що зумовлює зростання доходу на кожну одиницю виробничих витрат. Вплив	

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Продовження табл.

1	2	3	4
	попиту	науково-технічного прогресу (НТП) на темпи економічного зростання та якісні параметри господарської системи країни	аспект / В.В. Чернобаєв // Економіка : проблеми теорії та практики. – 2006. – Випуск 218, том 1.– С. 258-264
	Концепції національних інноваційних систем	Розвинуті положення про конкуренцію як головний чинник економічної динаміки, визначено особливу роль знань в економічному розвитку, обґрунтовано інституційний контекст інноваційної діяльності як чиннику, що впливає на її зміст і структуру	
Підхід 4	Макроекономічний підхід: інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру		
	Інновація як комерціалізація ідей (рішень)	Інновація – це комерційне освоєння нової ідеї.	Рігс Х. Managing high technology companies Belmont / Х. Рігс. – N. Y., 1983. – P. 7.
		Інновація – це комплексний процес, що передбачає створення, розробку доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технічного або якогось іншого рішення (новації), що задовольняє певну потребу.	Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання : [монографія] / О. Лапко. – К. : Ін-т економ. прогнозування НАН України, 1999. – С. 28.
	Інновація як інструмент (засіб)	Інновація – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни, що мають місце в економіці та суспільстві, з метою використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування. Інновація (новаторство) не стільки технічний, скільки економічний або соціальний термін.	Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі / П. Друкер. – К. : Україна, 1994. – С. 41.
	Інновація як процес	Інновація – це процес перетворення можливостей у нові ідеї, які широко впроваджуються в практику.	Tidd J. Managing innovation / Tidd J., Bessant J., Pavitt K. – John Wiley & Sons,

**ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА:
СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ**

Продовження табл.

1	2	3	4
			LTD, Chichester, 2001. – P. 38.
	Інновація як перевага вільного ринку	Інновація – це одна з головних переваг вільних ринків, але на фінансових ринках інновації неминуче породжують нестабільність. Інновації приносять інтелектуальне задоволення й прибуток інноваторам, але пріоритетом має бути підтримання стабільності або, точніше, запобігання розвитку небажаних тенденцій на ринках.	Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм / Дж. Сорос. – М., 2001. – С.263.
	Інновація як конкурентна перевага	Інновації – це можливість здобути конкурентні переваги. Нововведення характеризується в широкому значенні, включаючи як нові технології, так і нові методи роботи.	Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Вильямс, 2001. – С. 171.
	Інновація як засіб підвищення конкурентоспроможності	Інновація – це нове явище, новаторство або будь-яка зміна, яка вноситься суб'єктом господарювання у власну діяльність із метою підвищення своєї конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.	Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : [монографія] / Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. . – К. : КНЕУ, 2003. – С. 15.
Мікроекономічний підхід: інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом, що пов'язано з великим значенням НТП і технологічними зрушеннями у виробництві			
	Інновація як практичне застосування нових ідей	Інновація – це застосування нового продукту або процесу на практиці.	Хіпель В. U. S. high technology trade and competetiveness. Staffreport / В.Хіпель. – U. S. Departament of Commerce, 1985. – P. 19.
	Інновація як зміни	Інновація — це зміна рутини. Життєздатність залежить від того, як її оцінять споживачі.	Нельсон Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Нельсон, С. Уинтер. – М.: Финстатинформ, 2000. – С. 46.

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Продовження табл.

1	2	3	4
		Інновація – це якісні зміни у виробництві, які можуть стосуватися як техніки і технології, так і форм організації виробництва і управління.	Яковець Ю. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / Ю. Яковець. – М. : Экономика, 1988. – С. 95.
	Інновація як управління результатам	Інновація – упровадження в господарську практику результатів інноваційних процесів.	Покропивний С. Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С. Ф. Покропивний // Економіка України. – 1995. – № 2. – С. 24.
	Інновація як новий підхід	Інновація – це новий підхід до конструювання виробництва, збуту товарів, завдяки якому інноватор та його компанія здобувають перевагу над конкурентами.	Економічна енциклопедія. – К. : Академія, 2000. – С. 656
	Інновація як результат	Інновації приносять максимальний прибуток, якщо випереджають інші в глобальному масштабі.	Хамел Г. Конкурируя за будущее / Г. Хамел, К. Прахалад. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – С. 216.
	Інновація як об'єкт	Інновація – об'єкт, упроваджений у виробництво в результаті проведеного наукового дослідження або зробленого відкриття, якісно відмінний від попереднього аналога.	Мединский В. Г. Инновационный менеджмент / В. Г. Мединский. – М. : Инфра-М, 2002. – С. 5

* Складено автором.

Узагальнення підходів було здійснено у Керівництві Фраскаті та Керівництві Осло. Останнє передбачає подвійний підхід до визначення інновації, окремо характеризуючи інновацію-процес та інновацію-продукт. Згідно з Керівництвом Фраскаті, інновації визначаються як кінцевий результат інноваційної діяльності [2, с. 15].

Отже, здійснивши бібліографічний огляд навчально-методичної, наукової, монографічної та періодичної літератури і ознайомившись з визначеннями поняття «інновація» з точки зору різних авторів, сформульовано наступне визначення: інновація – це явище, зумовлене потребами ринку та стрімким розвитком науки і техніки, яке передбачає отримання якісно нового продукту або удосконаленого існуючого продукту шляхом здійснення досліджень і розробок та подальших маркетингових досліджень на базі новітніх ідей та винаходів.

Список використаних джерел

1. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
2. Управління інноваціями в сучасній організації / [за ред. В. А. Євтушевського]. – К. : Нічлава, 2006. – 359 с.
3. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
4. Collins Cobuild English Language dictionary. – London, 1987. – P. 1703
5. Oxford University Press. – Oxford, 1989. – P. 1579.

Козлов Антон Андрійович,
студент II курсу
напряму підготовки «Менеджмент»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ НАФТОХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ
ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА**

Розвиток економічної системи, за сучасних умов, насамперед залежить від впровадження інновацій. Дане питання є актуальним для нафтохімічної промисловості, оскільки нафта є обмеженим ресурсом, що має стратегічне значення, а впровадження інновацій всебічно впливає на розвиток галузі.

Йозеф Шумпетер став одним з основоположників дослідження проблематики виявлення взаємозв'язку інноваційної діяльності та економічного зростання, а його послідовниками, зокрема Франсуа Перу, встановлено, що стимулами економічного розвитку є окремі елементи в галузях, які визначаються своєю найбільшою активністю. Наступник ідей Шумпетера – Мішель Альєта визначив, що розвиток будь-якої соціально-економічної системи потрібно розглядати з точки зору покладеного в її основу механізму.

У своїй інноваційній теорії Йозеф Шумпетер встановив, що найголовнішим і найперспективнішим напрямком у діяльності суб'єктів господарювання є послідовне впровадження нововведень. Основними типами нововведень він називає такі: створення нових ринків збуту, використання нової технології та техніки, створення нових товарів, нова промислова організація та створення нових джерел сировини [3]. Слід зазначити, що впровадження новацій відбувається у співвідношенні з фазами інноваційного процесу – фундаментальними та прикладними дослідження, дослідно-конструкторськими розробками, первинним освоєнням інновацій, широким їх впровадженням та використанням, старінням інновацій.

Досвід впровадження інновацій у нафтохімічній промисловості свідчить, що за сучасних економічних реалій у цій сфері вони відіграють виключно важливу роль. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне проаналізувати розвиток світової нафтохімічної промисловості в контексті основних положень інноваційної теорії Йозефа Шумпетера.

При створенні нових ринків збуту, вважається, що новація полягає саме у виході того чи іншого представника нафтохімічної промисловості на новий ринок, в основному це пов'язано з прагненням фірми до максимізації прибутку, обсяги якого повністю залежить від купівельної спроможності споживачів даної продукції. Як приклад можна розглянути вихід на ринок західної Європи компанії "Socar". Оскільки дана фірма відноситься до державної власності республіки Азербайджан, то для неї це є принципово новий ринок збуту (навіть у порівнянні з рівнем розвитку та типом економічної системи), а прибутки будуть визначатися обсягами реалізації власного продукту споживачам в Європі [6].

Наступною складовою інноваційної теорії є використання нової техніки та технології. Нині це один із найважливіших аспектів у діяльності підприємств нафтохімічної промисловості, він полягає у виробленні екологічно чистих нафтопродуктів в умовах ситуації глобального потепління. Прикладом впровадження нових технологій можна назвати появу та закріплення законодавчо нових стандартів палива, таких як "Євро-4", "Євро-5", а також скасування стандарту "Євро-2", котрі різняться типом свого виготовлення (рівень очистки нафти при переробці) [7].

Загалом впровадження новацій здійснюється з метою виведення на ринок нових товарів в умовах конкуренції (у даній сфері конкурентними є товари, що є екологічно чистими). Одним із таких товарів виступає біодизель - дизельне паливо на основі природних компонентів. Іншими, нижчими за своєю популярністю, виступають такі товари, як моторні мастила з синтетичними домішками та високооктанові бензини з присадками. Прикладом виготовлення біопалива виступає безпосередній лідер – фінська компанія "UPM", котра має найбільші обсяги збуту біодизеля в Європі. Щодо іншої продукції, слід зазначити той факт, що диференціація типів палива і мастил на ринку є досить великою, як приклад: бензини: "Екто-95" (Лукойл), "Pulsar" (ТНК-ВР); моторні мастила: "Mobil1" (Exxon Mobil Corporation), "Helix" (Dutch Shell) [4].

У контексті вищезазначеного можна зробити висновок про важливість не лише впровадження нововведень, але й необхідності раціонального управління спрямованого на створення нової та ефективної промислової організації.

Прикладом цього можна назвати зміну структури нафтового монополіста "Standart Oil", котрий був розформований у 1911 р. Новим типом промислової організації можна також назвати об'єднання компаній з метою досягнення певних цілей, як приклад – ТНК-ВР (об'єднання ТНК та Beyond (в минулому British) Petroleum).

В інноваційній теорії Й. Шумпетера значну увагу також приділено створенню нових джерел сировини. Це питання особливо гостро стоїть за умов обмеженості й вичерпаності такого важливого для сучасної економіки ресурсу, як нафта. У цьому випадку новації полягають саме в пошуку альтернативних джерел виготовлення палива, проте через низький рівень розвитку науки і

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

техніки велика кількість компаній не має змоги повністю використовувати потенціал нафтових родовищ.

З вищезазначеного можна зробити висновок, не лише про актуальність інноваційної теорії Йозефа Шумпетера, але й про її прикладне значення за сучасних умов при встановленні основних пріоритетів у діяльності підприємств нафтохімічної галузі, що, у кінцевому випадку, безпосередньо визначає їх положення на світовому ринку нафтопродуктів.

Список використаних джерел

1. Історія економічних учень : підруч. / [за ред. В.Д. Базилевича]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 1157 с.
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О.І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
3. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер ; [пер. з англ. ; за ред. В. С. Автономова]. – М. : Економіка, 1995. – 540 с.
4. [Електронний ресурс] / Європейський Біодизельний Комітет. – Режим доступу: <http://www.ebb-eu.org/index.php>
5. [Електронний ресурс] / Комерсант Україна. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ua>
6. [Електронний ресурс] / OilNews. – Режим доступу: <http://oilnews.com.ua>
7. [Електронний ресурс] / Oil Експерт. – Режим доступу: <http://www.oilexp.ru>

Квітка Юлія Олегівна,
студентка ІV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

«ПІДПРИЄМЕЦЬ-ГЕНЕРАТОР ІННОВАЦІЙНИХ ІДЕЙ» У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Йозеф Шумпетер – видатний вчений, дослідження якого використовуються у сучасній науковій думці. Його внесок в науку не можна недооцінювати, адже більшість його ідей і досі залишаються актуальними і активно застосовуються в практиці.

У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» Шумпетер розглядає кризи, хвилеподібний розвиток економіки, НТП через впровадження й реалізацію «нових комбінацій», які вчений у своїх наступних працях модифікував у категорію «інновації». На думку дослідника, генератором ідей

«нових комбінацій» є романтик-одиначка, підприємець-винахідник, новатор, тобто працівник фірми з певними психологічними характеристиками [4, с. 362].

За десятки років до Й. Шумпетера, А. Сміт у своїй відомій праці “Дослідження природи та причин багатства народів” згадував про те, що розвиткові НТП сприяє поділ праці і генерує нові ідеї щодо вдосконалення виробничого процесу простий робітник, який безпосередньо працює з машиною і помічає помилки, неточності в процесі та можливості до удосконалення даних складових [2].

Тобто, можна дійти висновку про те, що вищезазначені відомі економісти розглядали внутрішні кадрові ресурси підприємства як джерела, генератори інноваційних ідей. Найбільш близькою до комбінування ідей двох вчених була концепція партисипативної організації – нового виду організації, яка дозволяла простим робітникам компанії приймати участь в прийнятті рішень, тобто фактично враховувала думку працівників щодо важливих питань, дозволяла розвивати їх ініціативність, створювала умови для розвитку як керуючої так і керованої підсистеми організації та їх ефективної взаємодії [1, с. 388].

Теперішня ситуація на глобальному ринку вимагає використання не лише внутрішніх джерел підприємства, а й залучення зовнішніх ресурсів як матеріальних, так і людських знань, вмінь, досвіду та праці для генерування ідей інноваційних продуктів чи послуг, їх розробки та впровадження, супроводження супутньою документацією та інших процесів, що складають інноваційну діяльність підприємства.

Найкраще для розуміння актуальності даної ідеї буде розглянути її на прикладі. Уявімо ситуацію, за якою фірма А займається розробкою та впровадженням інновацій самостійно. За такого варіанту розробка нового товару чи послуги займе багато часу (роки або, навіть, десятиліття). Допустимо, що даний товар виявиться успішним і приносить компанії великі прибутки протягом певного часу. Проте, варто враховувати активну діяльність конкурентів фірми на ринку. Вони можуть з легкістю придбати цей товар, розібрати його на частини і через деякий час випустити свій удосконалений продукт, який за законодавством України про патентування інноваційних продуктів вважатиметься новим продуктом. При чому, товар може бути майже не зміненим, окрім зовнішнього вигляду (дизайну самого продукту чи упаковки) та якоїсь однієї деталі. Таким чином, інші компанії галузі отримають частину прибутку, який би могла отримати компанія А, якби була монополістом і конкурентів не існувало або ж вони були слабкими і не мали відповідних потужностей для швидкого реагування на зміни ринку. За такої ситуації на суд споживача був би представлений лише один товар певної категорії.

При цьому, якби наша фірма залучила до співпраці над створенням ідеї, розробки та впровадження на ринок нововведення спеціалізовані наукові установи зі своїми спеціалістами, вона б отримала конкурентну перевагу над іншими компаніями. Схожого або, навіть, ефективнішого результату вона могла б досягти, об'єднавшись з одним зі своїх конкурентів – разом вони могли б випустити інновацію, яка б мала кращу якість, оскільки в обох фірмах

наявний персонал певної кваліфікації, який об'єднавши свої зусилля, міг би різносторонньо підійти до створення нововведення, яке б розроблялося значно швидше. Найважливішим наслідком застосування зовнішніх людських ресурсів для фірм є отримання вищих прибутків у зв'язку з тим, що конкурентам потрібен більший проміжок часу для відтворення та вдосконалення такої інновації.

Сучасні тенденції глобалізації суспільства та численні чинники, такі як: конкуренція на ринку, прихильність споживачів, постійний пошук вищим керівництвом шляхів збільшення прибутку та зменшення витрат тощо, призвели до появи нового виду інновацій – “відкритих інновацій”, який був запропонований Генрі Чесбро у своїх монографіях. Модель відкритих інновацій передбачає, що за межами організації існує значна кількість корисних ідей створення інноваційних продуктів, і що організаціям слід виступати в якості активного покупця і продавця цих ідей [3]. Технології відкритих інновацій довели свою ефективність в таких компаніях, як Nokia, IBM, Proctor&Gamble.

Концепція є новою, але вже стала досить популярною. В результаті її реалізації генераторами інноваційних ідей стають не тільки внутрішні кадрові ресурси фірми, а й зовнішні, наприклад, залучаючи спеціалізовані наукові установи підприємства отримують учених, які з теоретичної точки зору шукатимуть і пропонуватимуть різноманітні проекти для подальшої розробки і зможуть реалізувати обраний проект. До того ж, у сучасних умовах все частіше використовується думка споживача, адже саме він купує товар і використовує його, він може вказати що саме в продукті йому не подобається і запропонувати варіанти щодо розробки покращеного товару. Споживач сам може сказати, якого продукту чи товару йому не вистачає в повсякденному житті, що є ідеєю для створення інновації. Зазвичай люди діляться своїми проблемами, описують негативні та позитивні сторони товарів, вносять пропозиції на різноманітних форумах та сайтах. Компанії, які розуміють користь, яку їм може принести використання даної інформації, дослухаються до думки споживача і на її основі створюють нові товари і послуги, які потім користуються великим попитом.

Отже, ідея Й. Шумпетера про підприємця, як генератора інноваційних потребує адаптації до сучасних умов. Можна сказати, що на даний момент ідея Шумпетера є однією зі складових системи генерування інноваційних ідей. Так, у теперішніх умовах використовуються ідеї менеджерів фірми, але не тільки їх – простих працівників компанії, незалежних фахівців та пересічних людей також. За умови поєднання даних ресурсів, фірма може в умовах ринку, що швидко розвивається на тлі світових інтернаціоналізаційних процесів розробити успішну інновацію.

Список використаних джерел

1. Виханский О. С., Наумов А. И. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Экономистъ, 2006. – 670 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатств народов / А. Смит [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.e-reading.org.ua/chapter.php/100806/3/Smit_-_Issledovanie_o_prirode_i_prichinah_bogatstva_narodov.html

3. Чабан В. Г. Відкриті інновації як інструмент управління інноваційним процесом / В. Г. Чабан // Формування ринкової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/1178/1/Chaban.pdf>

4. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку / Й. А. Шумпетер. – М. : Директмедіа Паблішинг, 2008. – 436 с.

Костик Дарина Олександрівна,
студентка II курсу магістратури,
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Один з найважливіших напрямків програми реформ у нашій країні – перебудова систем управління інноваційним підприємством. Особливе значення ця проблема набуває на рівні тих підприємств, місце яких у ринковій економіці повністю змінюється. Підприємство, яке є самостійним об'єктом ринкових відносин і повністю відповідає за результати своєї господарської діяльності, повинно сформувати таку систему управління, яка б забезпечила йому високу ефективність роботи, конкурентоспроможність та стійкість позицій на ринку. Це вимагає значного розширення сфери управління, збільшення обсягу та ускладнення характеру робіт менеджерів. Також зростає відповідальність за якість та своєчасність прийняття тих чи інших рішень. Науково-технічний прогрес перетворюється на потужний засіб управлінських нововведень, спрямованих на створення умов для ефективної діяльності. У зв'язку з цим, менеджмент на підприємстві ставить високі вимоги щодо професіоналізму управлінського персоналу, від якого залежить ефективність процесу управління, а отже й ефективність діяльності всього підприємства [1, с. 4].

Ефективність – це оціночний критерій діяльності колективу працівників у будь-якій сфері, включаючи управління. Тому забезпечення високої ефективності управління є складовою частиною загальної проблеми підвищення результативності діяльності підприємства [4].

Вагомий внесок у дослідження проблем ефективності управлінської праці інноваційного підприємства зробили іноземні та вітчизняні науковці: Й. Шумпетер, А. Вороніна, Л. Гавлінська, О. Грішнова, Д. Іванцевич,

Д. Доннеллі, О. Крушельницька, Б. Мільнер, М. Мурашко, В. Петюх, А. Чухно, Л. Шаульська та інші вчені-економісти.

Метою публікації є розкриття сутності критеріїв оцінювання ефективності управлінської праці на рівні інноваційного підприємства.

Управлінська праця відноситься до найбільш складних видів людської діяльності. В літературі поняття «економічна ефективність управлінської праці» розглядається як економія живої й уречевленої праці, яка одержується у сфері управління матеріальним виробництвом за рахунок оптимізації і раціоналізації управлінської діяльності.

Оцінка ефективності управлінської праці всебічно впливає на систему виробництва і відображається в його кінцевих результатах. Вона представляє собою певну систему, яка має досить складну структуру та дозволяє виконувати регулятивну функцію по відношенню до діяльності управлінських працівників та керівників, що оцінюються.

Для визначення ефективності праці управлінського персоналу необхідно встановити критерії, за якими проводиться оцінювання. Під критеріями розуміють найбільш загальну кількісну характеристику результатів управлінської праці. Окремі результати діяльності апарату управління є показниками управлінської праці. Вони носять підлеглий характер стосовно критерію і є основою при його визначенні. Таким чином, сукупність показників праці і буде виражати критерій оцінки [2].

Критерієм оцінювання ефективності праці працівників апарату управління є також соціальна ефективність, що через відсутність кількісних вимірників визначається головним чином якісними показниками. Критерій же економічної ефективності управлінської праці дає можливість кількісно виміряти ефективність праці в апараті управління. Тому він знайшов більше практичне застосування [5].

Важливими критеріями ефективної управлінської діяльності саме в інноваційному підприємстві, які виділив Йозеф Шумпетер є: прагнення до нововведень, віра у власні сили, вміння ризикувати, відчуття власної незалежності, що характеризують управлінця і не залежать від класової чи соціальної приналежності.

Загалом, ефективність функціонування підприємства залежить від управлінської ланки підприємства і слід розглядати як частину ефективності діяльності підприємства в цілому. Однак у даний час немає єдиного підходу до оцінки такої ефективності. Складність полягає в тому, що процес трудової діяльності менеджерів тісно пов'язаний і з виробничим процесом, і з його кінцевими результатами, і з соціальним розвитком підприємства. Відповідно, методика оцінки заснована на виборі критеріїв ефективності роботи організаційних, економічних і соціальних аспектів функціонування підприємства. За цими напрямками і виділяються наступні критерії оцінки:

1. Критерії оцінки економічної ефективності – характеризують досягнення цілей діяльності підприємства за рахунок кращого використання трудового потенціалу. Критерії оцінки економічної ефективності управління

персоналом підприємства повинні відображати результативність живої праці або трудової діяльності працівників.

2. Критерії оцінки соціальної ефективності – виражають виконання очікувань і задоволення потреб і інтересів працівників підприємства. Соціальна ефективність управління персоналом підприємства в значній мірі визначається організацією і мотивацією праці, станом соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, тобто більше залежить від форм і методів роботи з кожним працівником.

3. Критерії оцінки організаційної ефективності – дають змогу визначити ступінь цілісності і організаційної оформленості підприємства. Даний критерій заснований на тому, що менеджери підприємства виступають сукупним суспільним працівником, що безпосередньо впливає на хід його діяльності. Тому кінцеві результати такої діяльності і повинні виступати критеріями оцінки організаційної ефективності управлінської праці [3].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що якість оцінки ефективності управлінської діяльності інноваційного підприємства залежить від комплексного, системного застосування різних критеріїв оцінки. Особливої уваги заслуговують інноваційні критерії, в основу яких закладене прагнення до нововведень, виділене ще Йозефом Шумпетером.

Список використаних джерел

1. Ковальчук К. Ф. Оцінка діяльності кадрового управлінського персоналу промислового підприємства як основний чинник підвищення його економічної безпеки / К. Ф. Ковальчук, Є. М. Фріман, І. М. Фріман. – Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 15.– Кіровоград : КНТУ, 2009.– 412 с.

2. Міждисплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

3. Полінський О. М. Оцінка ефективності управлінських рішень [Електронний ресурс] / О. М. Полінський. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/18_NPM_2008/Economics/34398.doc.htm.

4. Салига К. С. Ефективність господарської діяльності підприємств: монографія / К. С. Салига. – Запоріжжя : ЗЦНТЕІ, 2010. – 180 с.

5. Сімченко Н. О. Методичні підходи до оцінки професійних компетенцій управлінського персоналу в організації [Електронний ресурс] / Н. О. Сімченко. – Режим доступу:

www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpnapv_ppn/2010.../10somvvo.pdf

Кощавко Дмитро Сергійович,
студент II курсу магістратури,
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

В умовах вільного підприємництва лідируючі позиції на ринку найчастіше займають підприємства, які системно здійснюють інновації відповідно до науково обґрунтованих інноваційних стратегій.

Аналіз літератури свідчить про існування ґрунтовних наукових праць, присвячених організаційним, економічним, соціальним та іншим проблемам інноваційного розвитку підприємств. Проте зростання інформаційного масиву, спричинене великою кількістю наукових праць, зумовлює нову проблему – складності або неможливості практичного використання результатів численних наукових досліджень у сфері інноваційної діяльності через існування в них низки суперечностей і необґрунтованих суджень. Так, для керівництва підприємств на сьогоднішній день постають питання: що вважати інноваціями, які види інновацій здійснювати і яким вимогам вони повинні відповідати для забезпечення стратегічних конкурентних переваг.

При розмаїтті існуючих трактувань інновацій їх теоретичним підґрунтям залишається теорія Й. Шумпетера, на думку якого інновації – це зміни, що зумовлюють п'ять різних типів нових комбінацій, а саме: виробництво нового продукту або існуючого продукту в новій якості; використання нової техніки та нових технологічних процесів; проведення реорганізації виробництва; освоєння нового ринку збуту; отримання нового джерела сировини чи напівфабрикатів [6].

У контексті стратегічного управління представляє інтерес тлумачення інновації як інноваціонування – процесу, який не завершується освоєнням нової техніки у виробництві або доведенням до проектної потужності нової технології, а має неперервний характер навіть після впровадження [3]. Дане бачення інновації актуалізує необхідність проведення постійного стратегічного аналізу ринку інновацій, оскільки саме стратегічний аналіз дає змогу сформулювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінського процесу, що у свою чергу зменшує рівень невизначеності при прийнятті та реалізації стратегічних рішень.

У процесі стратегічного аналізу інновацій необхідно враховувати тенденції та напрямки досліджень інноваційного характеру як у сферах, у яких функціонує підприємство, так і в суміжних сферах, оскільки таке неврахування

може призвести в майбутньому до несумісності інноваційної продукції підприємства з іншими видами продукції, що виробляються в тій же галузі або дотичних галузях економіки.

Під час здійснення стратегічного аналізу інновацій досліджуються такі аспекти: напрямки і стан інноваційних розробок конкурентів; напрямки та стан фундаментальних і прикладних досліджень, що здійснюються провідними науково-дослідними та дослідно-конструкторськими організаціями у сфері діяльності підприємства та сферах, які дотичні до неї; основні потреби споживачів продукції підприємства та рівень їх задоволення; джерела і умови залучення фінансових, матеріально-сировинних, інформаційних і людських ресурсів, науково-дослідних розробок, основних виробничих засобів і технологій для системного здійснення інновацій; способи захисту інтелектуальної власності підприємства; стан зовнішнього середовища підприємства; інструменти та шляхи довготривалого забезпечення конкурентоспроможності підприємства і його продукції; зростання його конкурентних переваг і конкурентного статусу; стан інноваційного потенціалу підприємства; відповідність інновацій підприємств його стратегії тощо.

Стратегічний аналіз інноваційної діяльності підприємства пропонується здійснювати за такими етапами:

1. Формування (вдосконалення, тестування на адекватність сучасним умовам тощо) методології стратегічного аналізу та формування (поповнення) баз даних для стратегічного аналізу.

2. Підготовка до здійснення стратегічного аналізу конкретних об'єктів для виконання поставлених завдань.

3. Здійснення стратегічного аналізу конкретних об'єктів для виконання поставлених завдань, зокрема:

- аналіз факторів, які впливають на вирішення проблем чи виконання завдань стратегічного характеру в сфері інноваційної діяльності, для формування альтернативних варіантів відповідних стратегічних управлінських рішень;

- аналіз оптимальності узгоджених з вищим керівництвом альтернативних варіантів відповідних стратегічних управлінських рішень для обґрунтування вибору найкращого з них;

- аналіз загальної ефективності виконання прийнятих стратегічних управлінських рішень для визначення подальшої доцільності їх виконання чи визначення необхідності прийняття додаткових стратегічних рішень;

- аналіз доцільності продовжувати виконання відповідних управлінських рішень (повністю чи частково) та визначення потреби прийняття інших стратегічних рішень по тому ж питанню (проблемі), тощо.

4. Узагальнення та оформлення результатів стратегічного аналізу в розрізі сформованих завдань, і формування (поповнення) архіву результатів роботи відділу стратегічного аналізу.

Використання запропонованої моделі стратегічного аналізу інноваційної діяльності підприємства надасть можливість підвищити оптимальність

прийнятих відповідних стратегічних управлінських рішень та ефективність їх реалізації.

Отже, уточнення змістового навантаження терміна «інновація» в контексті стратегічного управління підприємством актуалізує значення стратегічного аналізу інновацій. Гармонізація виділених вимог до інновацій з позиції підприємства та споживачів створює умови для зазначених сторін оптимальнішого задоволення їх потреб. Здійснення стратегічного аналізу інновацій за виділеними напрямками сприятиме підвищенню ефективності інноваційного розвитку підприємства, посиленню його конкурентних позицій на ринку.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація : [монографія] / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 396 с.
2. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
3. Гохберг Л. М. Статистика науки и инноваций: краткий терминологический словарь / Л. М. Гохберг. – М., 1996. – 290 с.
4. Кузнєцова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності : [монографія] / А. Я. Кузнєцова. – Львів : Львів. банк. ін-т НБУ, 2005. – 367 с.
5. Лапко О. О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. О. Лапко – К. : ІЕП НАНУ, 1999. – 254 с.
6. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [пер. с нем.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.

Левада Віра Олександрівна,
студентка II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективне функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта не можливе без чіткого механізму його управління. Саме безперервний процес взаємоузгодження та взаємодії елементів механізму дозволяє підприємствам активно розвиватись і конкурувати на ринку за сучасних умов.

Не дивлячись на існування великої кількості підходів щодо структури механізму управління підприємством, зокрема, висвітлених у роботах таких відомих вчених, як М. Альберт [2], В. Іванова [3], М. Круглов [1], М. Мескон [2], Ф. Тейлор [4–8], Ф.Хедоурі [2], Й.Шумпетер [9] та ін., до цього часу залишається недостатньо розкритим питання діяльності підприємств на засадах інноваційного маркетингового управління, яке активно впроваджується на підприємствах.

Маркетингове управління підприємством, що функціонує на засадах інноваційного підходу являє собою комплекс чотирьох підсистем, які містять в собі певні елементи та їх взаємозв'язки, і спрямовані на виконання основної місії підприємства – задоволення потреб і запитів споживачів.

Даний механізм маркетингового управління базується на реалізації підходів стратегічного та оперативного управління, основні завдання яких представлено на рис.

Так, до складу основних завдань стратегічного управління відносяться три блоки:

- Перший блок: визначення місії підприємства – встановлення мети діяльності підприємства. Місією підприємств, що функціонують на засадах інноваційного маркетингу є задоволення нових та недостатньо задоволених існуючих потреб і запитів споживачів. Ця місія виходить з основної суті концепції інноваційного маркетингу.

- Другий блок: розробка корпоративної стратегії підприємства – визначення потреб і запитів підприємства та шляхів їх задоволення. Основною потребою підприємств, що функціонують на засадах концепції інноваційного маркетингу є лідерство на ринку (сегменті, ніші). Саме задля її задоволення підприємство і виробляє інновації – як продуктові і технологічні, так і маркетингові, – які є основним інструментом за ринкових умов для досягнення переважних конкурентних позицій на ринку.

Рис. Схематичне зображення інноваційного підходу до формування маркетингового управління на підприємстві*

* Складено автором

• Третій блок: розробка функціональних стратегій підприємства – розробка основного плану діяльності підприємства з досягнення поставлених цілей та виокремлених завдань у розрізі його функціональних підрозділів. Відповідно до інноваційного підходу маркетингового управління основними функціональними стратегіями підприємства є його маркетингова та інноваційна стратегії. Саме на їх розробку необхідно спрямовувати найбільше зусиль.

До основних завдань підходу оперативного управління підприємством відносять:

1. Розробку програм діяльності підприємства – розробка програм, які являють собою опис шляхів досягнення визначених стратегічних завдань підприємства.

2. Розробку проектів для реалізації програм. Відповідно до теорії проектного управління саме проекти є тими основним інструментами, які дозволяють більш якісно та ефективно реалізовувати діяльність підприємства. Враховуючи основні принципи інноваційних підходів до формування маркетингового управління, варто зауважити, що процес реалізації програм має відбуватись шляхом реалізації саме інноваційних проектів, які є основою даних підходів.

3. Управління та моніторинг проектів – процес управління проектами та постійний моніторинг їх проміжних і кінцевих результатів. Оскільки підприємство є відкритою системою, тому воно постійно контактує із зовнішнім середовищем. У процесі цього відбуваються постійні зміни як в окремих проектах, так і загалом у діяльності підприємства. Тому аналіз проблем та причин відхилень проміжних результатів від запланованих і прийняття відповідних рішень є одним з найважливіших завдань у процесі оперативного управління.

Отже, відмінністю інноваційного підходу до формування маркетингового управління підприємством порівняно з існуючими є його основні елементи об'єкту впливу, а саме маркетингова та інноваційна діяльність підприємства. Досягнення поставлених цілей та завдань підприємства реалізується через управління проектною діяльністю, яка передбачає розробку та реалізацію інноваційних проектів і є сполучною ланкою між інноваційною та маркетинговою діяльністю підприємства.

Список використаних джерел

1. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией. / М. И. Круглов. – М. : Русская деловая литература, 1998. – 767 с.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
3. Основы современного социального управления : учеб. пособие / [под ред. проф. В. Н. Иванова]. – М., 2000. – 270 с.
4. Тейлор Ф. Административно-техническая организация промышленного предприятия / Ф. Тейлор. – СПб. : Изд-во Л.А. Левенстерна, 1912. – 113 с.

5. Тейлор Ф. Научная организация труда / Ф. Тейлор. – М., 1925. – 125 с.
6. Тейлор Ф. Научные основы организации промышленных предприятий / Ф. Тейлор. – СПб. : Изд-во Л.А. Левенстерна, 1916. – 105 с.
7. Тейлор Ф. Принципы научного менеджмента / Ф. Тейлор. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ek-lit.agava.ru/books.htm>
8. Тейлор Ф. Усовершенствованная система сдельной оплаты / Ф. Тейлор. – СПб., 1914. – 97 с.
9. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, відсотка і циклу кон'юнктури) / Й. Шумпетер ; [пер. с англ.]. – М. : Прогрес, 1982. – 455 с.

Мельничук Олена Сергіївна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій і
адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан і подальший розвиток економіки України зумовлюють необхідність пошуку підприємствами шляхів підвищення конкурентоспроможності. Однією з найважливіших передумов прискорення розвитку підприємств в умовах ринкової економіки є впровадження інновацій.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан інноваційної діяльності в Україні та визначити заходи її активізації на вітчизняних підприємствах для підвищення рівня їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Наукові дослідження проблематики інноваційної діяльності підприємств було висвітлено у працях Й. Шумпетера. Також цю тему досліджували Ю. М. Бажал, Г. М. Добров, П. Ф. Друкер, М. А. Йохно, М. Портер, Б. Санто, Б. Твісс, Р. А. Фатхутдінов, Л. І. Федулова, Ф. Янсен та ін. Проте тема впливу інновацій на конкурентоспроможність залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого дослідження.

В умовах переходу до постіндустріального суспільства надзвичайно важливим чинником розвитку світової економіки є інновації в усіх сферах діяльності організації. Адже саме інновації є рушієм розвитку, прогресу у виробництві, техніці, науці, соціальній сфері. У науковий лексикон термін

«інновація» вперше ввів Й. Шумпетер і розглядав його як «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу» [4]. Інновація розглядалася Й. Шумпетером як нова функція виробництва, нова комбінація. Інновація, на думку вченого, – це не просто нововведення, а зміна технології виробництва; інновацією є не кожне нововведення, а лише таке, яке зумовлює вдосконалення технології, її перехід на новий, вищий ступінь розвитку [3]. На основі цих досліджень Йозеф Шумпетер відкрив та обґрунтував якісно новий тип економічного розвитку – інноваційний.

Відомо багато способів підвищення конкурентоспроможності, одним з яких є впровадження інновацій. Між конкурентоспроможністю та інноваціями простежується певний взаємозв'язок, який виходить з визначення цих понять. Під конкурентоспроможністю розуміється «здатність підприємства виробляти товари або послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку». У свою чергу під інновацією розуміється «впровадження нової або суттєво поліпшеної ідеї, товару, послуги, процесу або практики, яка призначена для отримання поліпшеного результату» [1]. Під інноваційною діяльністю, зазвичай, розуміють діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок та зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Аналізуючи інноваційну діяльність українських підприємств, варто відзначити наступні тенденції.

Кількість організацій, що проводять дослідження і розробки, знизилась за останні 5 років на 11% та на 7% порівняно з 1993 роком [5]. Станом на 2011 рік в Україні функціонує 1255 таких організацій.

Обсяг виробництва інноваційних видів продукції скоротився у 5 разів за період з 2000 до 2011 року (Рис). Це є негативною тенденцією, оскільки знижується конкурентоспроможність вітчизняних товарів на внутрішньому й світовому ринку.

Обсяг розробок нових видів техніки зріс з 2000 до 2011 року на 42%, що свідчить про підвищення інноваційної активності у сфері технічних розробок.

Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової станом на 2011 рік склала 3,8%, у той час як у 2001 році цей показник складав 6,8%. Тобто зменшується частка в реалізації інноваційної продукції, що є негативною тенденцією.

Для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств необхідно стимулювати їх інноваційну активність за наступними напрямками.

1. Економічний: необхідно збільшити обсяг державних та іноземних інвестицій в інноваційну сферу, а також забезпечити відповідну матеріально-технічну базу для генерування та впровадження інновацій.

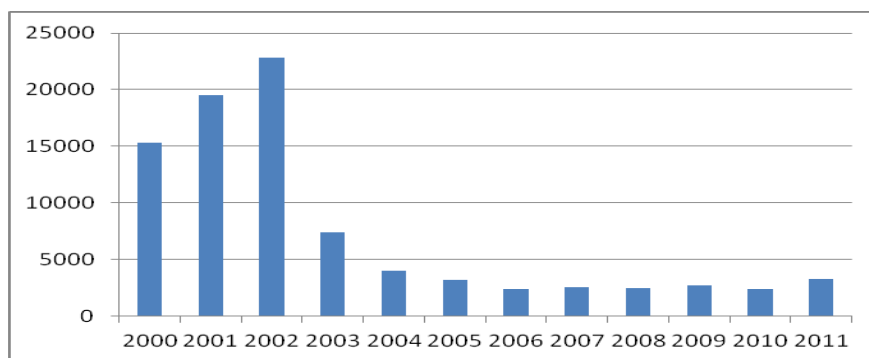

Рис. Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань
*Розроблено автором на основі даних Держкомстату України

2. Соціальний: залучення висококваліфікованих кадрів до генерування ідей щодо розробки інноваційних продуктів та технологій, а також забезпечення їм достойної оплати праці.

3. Нормативно-правовий: ефективне врегулювання законодавчих та нормативних актів, що стосуються інноваційної діяльності підприємств.

Отже, запровадження заходів стимулювання інноваційної активності дасть змогу підприємствам стати більш конкурентоспроможними, що, в свою чергу, сприятиме зростанню економіки України.

Список використаних джерел

1. Грозна В. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва з ЄС / В. В. Грозна // Актуальні проблеми економіки, 2006, 11(29). – С. 130–134.

2. Друкер П. Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы: Пер. с англ. / П. Ф. Друкер. – М.: Прогресс, 1992. – 364 с.

3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

4. Schumpeter J. History of Economic Analyses / J. Schumpeter. – London. Allen and Unwin, 2000.

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.ukrstat.gov.ua

Науфок Ерік Валерійович,
студент II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток будь-якого підприємства неможливий без вироблення ним стратегічних напрямків своєї діяльності, які ґрунтуються на нововведеннях, тобто мають інноваційний характер. Інноваційна стратегія підприємства є функціональною стратегією і має відображати інноваційну політику підприємства. Інноваційна стратегія спрямована на пошук найперспективніших напрямів розвитку організації, випуску нових видів продукції та послуг з використанням наукових досліджень, передових технологій, які забезпечують ефективне використання ресурсів підприємства.

Проблемам стратегічного та інноваційного менеджменту підприємства присвячені праці таких іноземних та вітчизняних науковців, як: Бажал Ю., Валдайцев С., Ілляшенко С., Ільєнкова С., Завлін П., Калецькі М., Кондратьєв Н., Коренной А., Лапко О., Нейкова Л., Санто Б., Солоу Р., Твісс Б., Черваньов Д., Шумпетер Й. та ін. Проте і на сьогоднішній день питання сутності та особливостей формування інноваційної стратегії підприємства потребує подальших досліджень [1].

В основі формування інноваційної стратегії мають лежати стратегічні управлінські рішення, які:

- 1) орієнтовані на майбутнє і на постійні зміни середовища;
- 2) пов'язані з залученням значних матеріальних ресурсів, широким використанням інтелектуального потенціалу;
- 3) характеризуються гнучкістю, здатністю адаптуватися до змін ринкових умов;
- 4) ураховують неконтрольовані організацією зовнішні чинники.

Ключовими чинниками, що визначають цілі й засоби досягнення цілей інноваційної стратегії в рамках її реалізації є [3]:

- 1) баланс між продукцією, що випускається, і технологічними можливостями підприємства, що визначає межу варіантності підприємства в умовах зміни зовнішнього навколишнього середовища, а також можливість задоволення споживача з необхідним рівнем якості;
- 2) галузева приналежність підприємства;
- 3) корпоративна стратегія підприємства;

- 4) обсяг фінансових ресурсів підприємства;
- 5) баланс між фундаментальними і прикладними науковими розробками;
- 6) позиціонування на ринку з урахуванням отримання конкурентних переваг, що дозволяють виробляти конкурентоспроможну продукцію;
- 7) час розробки і виходу на ринок, що забезпечує отримання високого і сталого прибутку.

Послідовність формування інноваційної стратегії підприємства можна розділи на шість етапів (рис. 1).

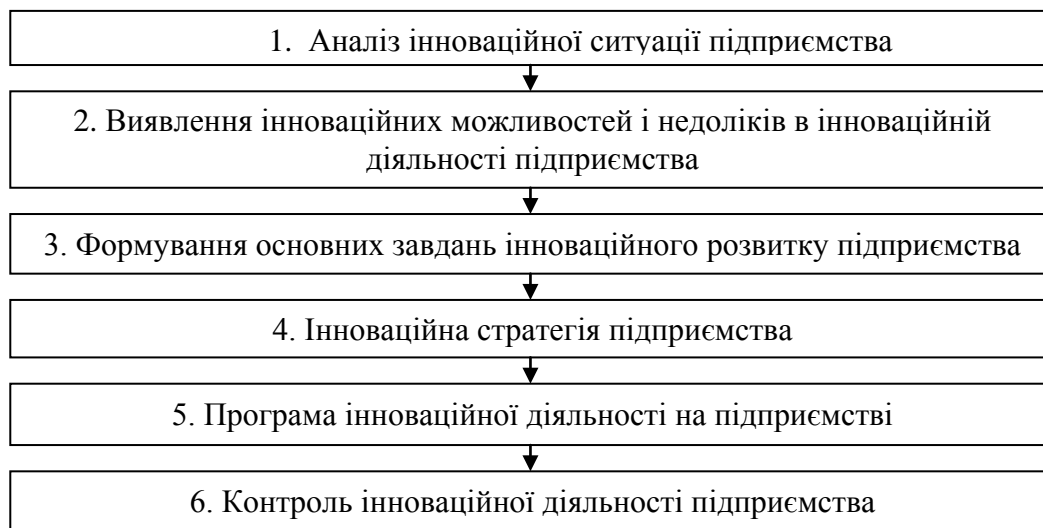

Рис. 1. Формування інноваційної стратегії підприємства [2]

Аналіз інноваційної ситуації підприємства повинен бути вихідним моментом процесу формування інноваційної стратегії підприємства. Він має починатися з короткої характеристики основних цілей і завдань підприємства. Особлива увага повинна приділятися аналізу та оцінці ринкового становища підприємства, інноваційного потенціалу кожного товару, що випускається, чи груп товарів.

Виявлення інноваційних можливостей і недоліків в інноваційній діяльності підприємства доцільно здійснювати з метою оцінки виникаючих у нього інноваційних можливостей, а також ймовірних небезпек. Даний етап має сприяти здійсненню процесів передбачення впливу на економічну стійкість підприємства в процесі реалізації інноваційного стратегії.

На основі результатів, отриманих на двох попередніх етапах, на третьому етапі формування інноваційної стратегії підприємства необхідно сформулювати основні проблеми і завдання його інноваційного розвитку на плановану перспективу.

На п'ятому етапі формування інноваційної стратегії, слід мати на увазі, що як для кожного окремого нововведення, так і кожного виробленого товару (послуги) існують спеціалізовані стратегії і тактики. Разом з тим, важливим є комплексне бачення інноваційної діяльності підприємства, яке містить у собі як конкретні інноваційні стратегії, так і різні аспекти виробництва та реалізації нововведення [7].

Програма інноваційної діяльності на підприємстві передбачає конкретизацію загальних стратегічних положень інноваційної діяльності підприємства, тобто іншими словами, розробку програм тактичних заходів щодо досягнення конкретних цілей, передбачених в інноваційній стратегії підприємства.

Система контролю інноваційної діяльності на підприємстві може включати такі основні елементи:

- 1) контроль за реалізацією річних інноваційних планів;
- 2) контроль інноваційної діяльності;
- 3) стратегічний контроль інноваційної діяльності.

Прийнято виділяти захисну і наступальну інноваційну стратегії підприємства. Захисна інноваційна стратегія підприємства спрямована на збереження своїх позицій на ринку.

У межах даної стратегії звичайно прийнято виділяти дві стратегічні альтернативи:

- технологічні рішення для підтримки життєвого циклу продукції, що випускається;
- обґрунтування і розробка системи заходів для довгострокового і короткострокового ведення конкурентної боротьби.

Наступальна інноваційна стратегія спрямована на розробку нових технологічних рішень для реалізації стратегії зростання у формі проникнення на ринок або диверсифікації.

Отже, інноваційну стратегію підприємства можна охарактеризувати як певну логічну побудову, на основі якої підприємство здійснює пошук найперспективніших напрямів розвитку організації, випуску нових видів продукції та послуг з використанням наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент / С. М. Ілляшенко. – 2010. – С. 334.
2. Ільєнкова С. Д. Інноваційний менеджмент / С. Д. Ільєнкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин. – 1997. – С. 231.
3. Ілляшенко З. Формування структури інвестиційних ресурсів розвитку підприємств / З. Ілляшенко. – 2009. – № 9–10.
4. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства / М. Г. Саєнко. – 2007. – С. 351.
5. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
6. Інноваційні стратегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ebooktime.net>
7. Розробка інноваційних стратегій підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coolbook.com>

Пазиніч Ольга Олександрівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій і
адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогодні інноваційний шлях розвитку є невід’ємною або навіть визначальною складовою економічного зростання будь-якої країни світу. Досвід інших країн засвідчує, що лише за умови широкого впровадження інноваційних розробок можливо наповнити як український, так і світовий ринки конкурентоспроможною продукцією вітчизняного виробництва. Такі країни як США, Японії, Німеччини, Великобританії, Франції розвиваються перш за все на основі активізації інноваційної діяльності. У цих країнах намічається радикальний перехід від традиційної до інноваційної науково-технічної політики [1, с. 14]. У сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в забезпеченні конкурентних переваг за рахунок підвищення технологічного рівня виробництва продукції, а тому самостійно намагається забезпечувати його динамічний розвиток за допомогою використання інновацій [2, с. 45].

Й. Шумпетер визначив поняття “інновації” як впровадження нового продукту або якісне вдосконалення попереднього, впровадження нового методу виробництва, відкриття нового ринку, придбання нового джерела сировини, здійснення нової організації виробництва [3, с. 12]. Сутність інновацій у діяльності підприємства полягає у вдосконаленні виробництва, впровадженні та розробці нового продукту та його просуванні, інноваційному підході в управлінні, у навчанні та розвитку персоналу тощо.

Інновації можуть бути реалізовані лише за умови задоволення необхідних і достатніх умов. Необхідною умовою для інноваційного розвитку будь-якого підприємства є усвідомлення необхідності інновацій з боку керівництва та внутрішня готовність до їх впровадження. До достатніх умов будь-якої інноваційної діяльності слід віднести необхідне ресурсне забезпечення, яке включає матеріально-ресурсну, фінансову та інтелектуальну складові [4, с. 67]. Цілями інноваційного розвитку можуть бути розробка та освоєння нового продукту, підвищення продуктивності діяльності підприємства, посилення конкурентоспроможності, покращення фінансової стабільності компанії.

Серед науковців, які досліджують питання інноваційного розвитку підприємства, можна виділити таких фахівців: Амоша О. І., Геець В. М.,

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Бажал Ю. М., Гавкалова Н. Л., Гриньова В. М., Крупка М. І., Онишко С. В., Гриньов А. В., Йохна М. А., Стадник М. В., Ілляшенко С. М., Колот А. М., Говоруха Ж. А., Волков О. І., Кузьмін О. Є., Космидайло І. В., Федулова Л. І.

Рис. Процес розробки та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства*

* Розроблено на основі [6, с. 6].

Стратегічне планування дає можливість фахівцям компаній визначитися з напрямками розвитку бізнесу, окреслити глобальні тенденції ринку, зрозуміти, які організаційні та структурні зміни повинні відбутися в компанії, щоб вона стала конкурентоспроможною, які інструменти необхідні їй для успішного розвитку [5, с. 67].

Стратегічне планування інноваційного розвитку підприємства (див. рис.) – це адаптивний процес вибору збалансованих між собою напрямів його інноваційного розвитку в рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності, також обґрунтування обсягів, способів залучення та використання всіх видів ресурсів, необхідних для забезпечення ефективної реалізації цих напрямів, виходячи з виробничого та інноваційного потенціалу [7, с.23].

У загальному вигляді стратегію інноваційного розвитку підприємства можна охарактеризувати як систему принципів, на основі яких підприємство планує вирішити основні завдання, що стоять перед ним в інноваційній діяльності.

Список використаних джерел

1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. Амоша // Економіст. – 2009. – № 6. – С. 28.
2. Буднікевич І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні / І. М. Буднікевич, І. М. Школа. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 200 с.
3. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.
4. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. – [Третє видання]. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.
5. Захаркіна Л. С. Теоретико-методологічні основи стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств машинобудування / Л. С. Захаркіна // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Вип. 245 : У 5 т. – Т. V. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – 1095–1103 с.
6. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підруч. / З. Є. Шершньова. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
7. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства : підруч. / О. О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.

Пашкова Ірина Олександрівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ КОМПАНІЇ «APPLE»

У сучасних умовах господарювання здійснення успішної конкурентної боротьби є однією з головних задач компанії. Крім того, постійно йде процес розвитку засобів та методів виробництва, що призводить до ще більшої конкуренції, тому компанії потрібно турбуватися про свою конкурентоспроможність.

Відомо багато способів підвищення конкурентоспроможності, одним з яких є впровадження інновацій. Між конкурентоспроможністю та інноваціями простежується певний взаємозв'язок, який виходить з визначення цих понять. Міждисциплінарний словник з менеджменту пояснює інновацію, як впровадження нової або суттєво поліпшеної ідеї, товару, послуги, процесу або практики, яка призначена для отримання поліпшеного результату [2]. У свою чергу під конкурентоспроможністю розуміється «здатність підприємства виробляти товари або послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку» [3].

Питанням підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом використання інновацій присвячені численні наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів. Значний внесок у вирішення даної проблеми зробили: О.І. Жилінська, А.В. Шегда, В.А. Євтушевський, Д.О. Баюра, В.Д. Базилевич, Д.М. Черваньов, А.О. Старостіна, О.А. Грішнова, Г.М. Філюк, Р.А. Фатхутдінов, М. Портер, Дж. Робінсон, Й. Шумпетер, Дж. Кейнс та інші.

Вперше проблема впливу інновацій на конкурентоспроможність була розглянута засновником теорії інноваційного розвитку Йозефом Шумпетером, який пояснював значення конкурентоспроможності на основі інновацій. Зараз це питання набуває все більшої актуальності, тому все частіше розглядається в сучасних наукових працях. М. Портер однозначно співвідносить конкурентні переваги компанії та її здатність до проведення і впровадження інновацій як ключового фактору успіху в глобальній конкуренції.

Якщо раніше успіх підприємництва залежав більше від класичної комбінації факторів виробництва, то сьогодні цей успіх в значній мірі визначається складною (нелінійною) комбінацією елементів знань, інтеграцією цих факторів та технологій, об'єднанням капіталу, інформаційних та

інтелектуальних ресурсів. Так, сукупність основних та допоміжних видів діяльності в «ланцюгу цінностей» фірми повинна забезпечити максимальне використання конкурентних переваг. При цьому втримати досягнуті конкурентні переваги в сучасних ринкових умовах можливо лише за допомогою постійних покращень.

Інновації прямо й безпосередньо впливають на конкурентоспроможність продукції, забезпечуючи виробництво високоякісної продукції з відносно низькою ціною. При її оцінці доцільно керуватись принципами функціонально-вартісного аналізу. Відповідно до даного аналізу, товар повинен бути економічним з точки зору як виробника, так і споживача [4].

Впровадження інновацій є необхідним в умовах високої динамічності конкурентного середовища для отримання та утримання вигірної конкурентної позиції. Лише використання інноваційного чинника може забезпечити високу якість, унікальність та прийнятну ціну і, таким чином, високу конкурентоспроможність продукції загалом.

У той же час, однією з основних цілей підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки, є не тільки забезпечення конкурентоспроможності його товарів, але й удосконалення процесів їх створення і виробництва. Така ціль досягається лише тими організаціями, які відзначаються високою інтенсивністю інноваційної діяльності, адже постійно оновлюючи бізнес-процеси, можна оперативнo та з мінімальними витратами реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Компанія «Apple» є одним з найяскравіших прикладів того як можна використовувати інновації для досягнення надзвичайно високого рівня конкурентоспроможності продукції. «Apple» – це американська корпорація, виробник персональних і планшетних комп'ютерів, аудіоплеєрів, телефонів, програмного забезпечення. Один з піонерів в області персональних комп'ютерів і сучасних багатозадачних операційних систем з графічним інтерфейсом. Завдяки інноваційним технологіям та естетичному дизайну, корпорація «Apple» створила унікальну репутацію, порівнянну з культом, в індустрії споживчої електроніки. У травні 2011 року торгова марка «Apple» була визнана найдорожчим брендом у світі (з оцінкою в 153,3 млрд. США) у рейтингу міжнародного дослідницького агентства Millward Brown.

Компанія «Apple» завдяки своїй інноваційній продукції зробила революції одразу в кількох видах технічної продукції без яких сьогодні жоден з нас не може уявити свого життя: персональні комп'ютери, аудіоплеєри, мобільні телефони та планшетні комп'ютери [1].

Стів Джобс, який завжди був головним натхненником компанії, вже в 1982 році мав ідею розробки планшетного комп'ютера. Першим інноваційним продуктом компанії став «Apple II» – перший персональний комп'ютер не лише для аматорів, але й для простих користувачів. Macintosh став першим комп'ютером з графічним інтерфейсом; iPod змінив те, як ми слухаємо музику, дозволивши носити тисячі пісень в кишені; iPhone перетворив мобільні телефони на пристрої для музики, фотографії, відео, електронної пошти та

інтернету; iPad запусив комп'ютеризацію планшетів і запропонував платформу для цифрових газет, часописів, книг і відео; iCloud посунув застосування комп'ютера з його центральної ролі в керуванні змістовим наповненням і змусив інші пристрої синхронізуватися з ним.

Шумпетер говорив, що успішна інновація – це досягнення не інтелекту, а волі [5]. Цією цитатою можна охарактеризувати Стіва Джобса, який не будучи винятково обдарованим інтелектуально, своєю силою волі змушував розробляти людей, які на нього працюють, інноваційні продукти. Саме кропіткій праці і надзвичайній увазі до деталей компанія «Apple» спромоглася випускати продукцію, яка знаходилась і знаходиться поза конкуренцією.

Отже, інноваційна діяльність підприємств виступає одним з найважливіших чинників підвищення конкурентоспроможності продукції, що забезпечує їх сильну конкурентну позицію як на внутрішніх, так і на міжнародних ринках. За понад 30 років розробок і впровадження інновацій в виробництві різних видів споживчої електроніки, «Apple» запустила серію продукції, яка трансформувалась в цілу індустрію і стала найбільш конкурентоспроможною на ринку.

Список використаних джерел

1. Айзексон В. Стів Джобс / В. Айзексон. – К. : Брайт стар паблішинг, 2012. – 652 с.
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
3. Мокій А. І. Міжнародний інноваційний менеджмент: навч-метод. посібник для сам. вивчення дисципліни / [Полякова Ю. В., Осідач О. П., Бабець І. Г.] // Укоопспілка; Львівська комерційна академія. – Л. : Видавництво ЛКА, 2004. – 308 с.
4. Скоробогатова Т. Н. Оцінка конкурентоспроможності товару як показника ефективності інноваційної діяльності / Т. Н. Скоробогатова // Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності та охорони інтелектуальної власності : матеріали п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції. – Сімферополь, 2001. – С. 179–181.
5. Смехова Т. А. Інноваційна діяльність та інноваційний процес: в чому відмінність? / Т. А. Смехова // Журнал про інноваційну діяльність «Інновації». – 2004. – № 2.

Петимко Марта Олегівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ ТРАНСФЕРТОМ ТЕХНОЛОГІЙ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Господарська діяльність вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку здійснюється в умовах зростаючої конкуренції у світовому інноваційному просторі, посилення процесів глобалізації в інноваційній сфері. З цих причин трансфер технологій, створених провідними господарськими суб'єктами, виступає як один із способів інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Проте, як показує практика, процес трансферу не завжди завершується успішно через незнання підприємцями особливостей складного механізму його управління.

Питанням управління трансфером технологій присвячено багато наукових публікацій, зокрема, праці В. Г. Зінова, Ю. В. Колесника, О. О. Кожевникова, С. В. Ковалевського, Ю. Суїні, П. М. Цибульова, В. П. Чеботарьова та ін. Але, незважаючи на значний внесок вищезазначених науковців у розробку цієї тематики, багато її аспектів досі залишаються недостатньо висвітленими. Подальшого опрацювання потребують, насамперед, теоретичні засади управління трансфером технологій.

Метою дослідження є розгляд сутності трансферу технологій та актуальних проблем забезпечення його управління.

Термін “трансферт технологій” (запозичений з англійської) став активно використовуватися дослідниками з кінця 90-х років. Так, О. В. Кам'янська під “трансфертом технологій” розуміє передачу науково-технічних знань та досвіду для надання науково-технічних послуг, застосування технологічних процесів, випуску продукції. Причому критерієм наявності факту передачі є активне застосування отриманої технології для виробничих цілей [3, с. 47].

Більш конкретне визначення трансферту технологій зустрічається у матеріалах Конференції ООН з міжнародного кодексу поведінки в області передачі технологій, за якими трансферт технологій – це передача систематизованих знань за допомогою певних комунікаційних каналів для виконання конкретних завдань – випуску продукції, застосування процесу або надання послуг. Дане визначення сьогодні частіше за інші використовують вітчизняні дослідники міжнародного трансферту технологій [4, с. 36].

В українській теорії й практиці інноваційного менеджменту нерідке поняття трансферту технологій необґрунтовано звужують, зводячи його до

конверсії, тобто до передачі технологій оборонними підприємствами в цивільні галузі, і до міжнародного трансферту, тобто реалізації технологій в інших країнах.

Дослідження свідчать, що розгляд трансферту технологій через призму терміну “передача”, на нашу думку, не зовсім чітко відображає сутність явища і створює ілюзію безоплатного процесу надання технологій.

На наш погляд більш повним визначенням категорії «трансферт технологій» є наступне: трансферт технологій – це сукупність економічних відносин різних країн з приводу обміну науково-технічними досягненнями.

Сутність трансферту технологій розкривається через його форми. Найбільш поширеним в літературі є підхід, за яким виділяють три основні форми трансферту технологій:

1. Внутрішній трансферт, коли здійснюється передача технології від одного підрозділу організації іншому.
2. Квazівнутрішній трансферт, тобто рух технології усередині альянсів, союзів, об'єднань самостійних юридичних осіб.
3. Зовнішній трансферт, тобто процес поширення технології, у якому беруть участь незалежні розроблювачі й споживачі технологій [2, с. 101].

У закордонній літературі при аналізі трансферту технологій широко розглядаються всі три форми, включаючи й передачу результатів досліджень від наукових підрозділів або організацій до виробничих структур, і передачу технологій між комерційними компаніями, і трансферт технологій між будь-якими двома галузями.

Спираючись на наукові публікації у сфері трансферу технологій, встановлено, що управління трансфером технологій необхідно розглядати як цілеспрямований комплекс управлінських дій на процес трансферу з метою забезпечення зростання рівня технологічного розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

При формуванні системи управління трансфертом технологій необхідно враховувати, що як інструмент здійснення інновацій трансферт технологій активно використовується при рішенні більшості завдань інноваційного менеджменту організацій. Так, із процесами трансферту технологій нерозривно пов'язане рішення таких завдань управління інноваціями як усвідомлення можливості й необхідності здійснення інновацій, ідентифікація й оцінювання нової технології, захист інновацій як об'єктів інтелектуальної власності. Рішення цих завдань припускає постійний перегляд, контроль, збір, огляд і аналіз інформації про зовнішні дослідження й розробки в пошуках нових продуктів, послуг, технологій, які можна застосувати в організації. Ці інформаційні процеси іноді зв'язують із поняттями сканування технологій і моніторингу технологій. Сканування й моніторинг технологій лежать в основі трансферту, передачі інноваційних технологій з одних організацій в інші [1, с. 201]. Сканування й моніторинг технологій, огляд і аналіз інформації про зовнішні дослідження й розробки необхідні для усвідомлення можливості певних інноваційних

технологій, для їхньої ідентифікації й вироблення стратегії інноваційного розвитку організації.

Оптимізація інформаційних потоків в організації – це одне із ключових завдань управління процесами трансферу технологій. У процесі її рішення важливо враховувати, що інформація про нові технології може мати різний характер і принципово різні джерела. Складний і різноманітний характер інформації про нові технології необхідно враховувати при організації процесів сканування й моніторингу технологій.

При управлінні процесами трансферу технологій принципово важливо також проводити розмежування формальних і неформальних джерел інформації, що визначає значною мірою можливість контролю за відповідними інформаційними потоками. Сканування й моніторинг інформації про зовнішні дослідження й розробки, на наш погляд, необхідно поєднувати з аналізом ринкових потреб і характером конкуренції, для того щоб процес трансферу технологій був досить ефективним. Баланс між технологічною здійсненністю інновації, технологічним тиском і ринковим запитом на неї необхідний для успішного трансферу інноваційних технологій.

Світовий досвід вказує на необхідність урахування в процесі управління трансфером технологій сучасних тенденцій світового технологічного розвитку та функцій держави, а саме: стимулювання пріоритетних напрямів технологічного розвитку; орієнтація на регіональний розвиток; забезпечення інтеграції науки та виробництва; активізація участі малого та середнього бізнесу у процесах трансферу; створення інфраструктури технологічного трансферу [8, с. 37].

Підводячи підсумки дослідження, хотілося б відзначити, що управління трансфером як процесом має керуватися такими принципами як: комплексність, організованість, сукупність дій, цілеспрямованість, орієнтація на споживача, цілісність. Рівень спроможності та готовності підприємства до реалізації процесів трансферу технологій повинен визначатися за допомогою потенціалу трансферу, основними складовими якого є технологічні, організаційні, людські, ринкові, матеріально-технічні та фінансові активи.

Список використаних джерел

1. Білоус-Сергеева С. А. Комерціалізація інтелектуального продукту через трансфер технологій. / С. Білоус-Сергеева // Проблемы развития внешне-экономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2010. – С. 200–202.

2. Іжевський П. Г. Форми здійснення трансферу технологій в умовах перехідної економіки / П. Г. Іжевський // Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління: Матеріали II Міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (9–12 квітня 2003 р., м. Київ) / Уклад. А. П. Білошапко, Р. В. Корпан, О. П. Корнута. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 2003. – С. 550.

3. Кам'янська О. В. Організаційно-економічний механізм технологічного трансферу / О. В. Кам'янська // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень 2004», 21–30 червня 2004 р. : тези допов. – Том 40. Маркетинг та менеджмент. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – С. 46–48.

4. Мухопад В. И. Лицензионная торговля: маркетинг, ценообразование, управление / В. И. Мухопад . – М. : ИНИЦ Роспатента, – 2009. – 339 с.

5. Фонштейн Н.М. Трансфер технологий и эффективная реализация инноваций / Н. М. Фонштейн. – М. : АНХ, 2009. – 296 с.

6. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю / П. М. Цибульов. – К. : Держ. ін.-т інтел. власн., 2009. – 312 с.

7. Чумаченко Б. Международный трансфер технологий: опыт американских корпораций / Б. Чумаченко, А. Лавров // Проблемы теории и практики управления. – 2009. – №2. – С. 17–23.

8. Янковский Н. Международный обмен технологиями как фактор научно-технического развития / Н. Янковский // Економіст. – 2009. – № 12. – С. 36–37.

Плахтій Оксана Ігорівна,
студентка II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ В РЕКЛАМНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

За умов стрімкого розвитку ринків рекламні технології послідовно змінюються залежно від жорсткості конкуренції, відбувається постійний пошук нових шляхів доведення до кінцевого споживача інформації про продукт. Зараз рівень довіри до традиційних рекламних методів просування (шляхом створення асоціативних образів) зменшується [2, с. 37]. У рекламній індустрії все нове швидко перехоплюється й клонується, а як наслідок – ефективність інструментів знижується. Тому в умовах глобального ринку для ефективного просування товару та утримання лідерських позицій, підприємства використовують нові ідеї та інноваційні технології.

Теоретичні засади рекламної діяльності заклали роботи Б. Гантера, А. Фернхама, Дж. Бернета, С. Моріарті, У. Рональда Лейна, Дж. Томаса Рассела, Дж. Майерса, Д. А. Аакера, П. Гембл і М. Стоуна, Н. Вудкока, А. Дейян, К. Л. Бове і У. Ф. Аренса. Пошуку нових інноваційних ідей у рекламі,

присвячені наукові праці О. Осборна, Г. Я. Буша, П. Хілла, Дж. К. Джонса, У. Дж. Гордона, Г. С. Альтшуллера та інших авторів.

Сьогодні питання застосування інновацій у всіх сферах життя людини залишається досить актуальним. Не виключенням є і рекламна діяльність, у якій застосовуються маркетингові інновації. Такі інновації є впровадженням нового методу продажу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні продажної ціни, що націлені на краще задоволення потреб споживача; відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажів [5, с. 91].

З метою ефективного просування продукції на ринок підприємствам доцільно постійно звертатись до інноваційних технологій у галузі реклами, за допомогою яких вони отримують конкурентні переваги.

Нині компанії все більше усвідомлюють необхідність використання новітніх дизайнерських і комп'ютерних технологій у рекламі. Споживача тепер важче здивувати, а це означає, що продавцям потрібно виділятися і запам'ятовуватися. Завдання сучасної реклами – підвищити міру сприйняття інформації, адже рівень рекламного шуму зростає.

Для нових технологій у рекламі характерна все більша націленість на конкретну аудиторію і побудову контакту із споживачами. Один з інноваційних принципів у рекламі – це розміщення на майданчиках, корисних споживачеві. Приміром, сьогодні популярні z-card: коли реклама розміщується на картах метро, картах міст, путівниках і т.д. Активно використовуються зображення-проекції на стінах будівель, які вмить захоплюють увагу мешканців [4].

Інший приклад - 3D-анімація. Так, 3D-реклама не лише опановує погляди споживача, але і робить рекламу такою, що запам'ятовується. 3D-анімований постер не загубиться серед подібних плакатів, заснованих на звичних рекламних технологіях. 3D-технологію можна використовувати для просування найрізноманітніших товарів: при грамотному застосуванні вона здатна серйозно здивувати покупця. 3D-дисплеї, розташовані в місцях продажів, прекрасно передають об'ємне зображення, якнайкраще представляючи товар [4].

Одним з видів реклами, що розвиваються, можна назвати SMS/MMS-рекламу. Її використання гарантує стовідсоткове отримання інформації та її прочитання користувачем. Саме тому мобільний контент активно просувається і використовується багатьма рекламодавцями. Важлива перевага такої реклами – можливість зробити її чітко націленою на цільову аудиторію і відібрати вузькі групи споживачів [1].

Інтерактивна проекція – ця технологія дуже ефективна для використання в презентаціях, на виставках. Вона є спеціальною системою, яка реагує на рух людей. Її переваги – це великий розмір, наочність, яскравість і оригінальність, що забезпечує увагу з боку аудиторії [4].

Мобільна реклама здатна краще за інші види просування привертати увагу. Вона рухається, озвучується і в той же час є досить не нав'язливою.

Швидше, така реклама покликана розважати і залучати споживача до процесу, ніж просто розповідати про якість товару. Висока міра інтерактивності ефективніше працює з цільовою аудиторією, що забезпечує значний відгук покупців.

Голографічна реклама також є незвичайним рішенням для просування, вона виділяє товар з середовища конкурентів. Голографічний екран виглядає як прозорий проєкційний екран, який формує голографічний ефект. Переваги такого виду просування і презентації продукції – це гарний кут огляду, привабливість і яскравість зображення, а також представлення товару в оригінальному вигляді [1].

Сенсорний екран – такий екран виглядає як прозора плівка. Її наклеюють на екран або акрилове скло, що дозволяє створити незвичайну інтерактивну конструкцію. Сенсорний екран кріпиться з іншого боку проєкційного екрану. Деякі конструкції створюються таким чином, що людина може сама управляти картинкою. Такий підхід набагато ефективніший, ніж звичайне статичне зображення – це цікаво й унікально. Існують також безконтактні маніпулятори, де управління зображенням відбувається безконтактно. При цьому, управляти зображенням в даному випадку можна як з близької, так і далекої відстані [6].

Нові технології реклами повинні стати невід'ємною і гармонічно адаптованою складовою загального системного комплексу просування товару.

За рахунок нестандартного підходу і своєї новизни інноваційні рекламні технології приваблюють споживачів. Це дозволяє підтримувати конкурентоспроможність, розширити ринки збуту, сприяє прискореному обігу вкладених коштів. Інноваційні рекламні технології більш захоплючі, легко засвоювані й ефективні. За підрахунками фахівців, їх використання здатне збільшити обсяг продажів продукції на 20 – 45 %.

Сучасна реклама має випереджати розвиток людини використовувати новітні розробки та результати досліджень раніше, ніж вони стануть надбанням широкого загалу. Лише шляхом упровадження сучасних інноваційних методів просування реклама залишиться ефективним інструментом маркетингу.

Список використаних джерел

1. Крылов И. В. Тестирование рекламы: последние достижения в оценке рекламной эффективности / Крылов И. В. // Реклама. Advertising. – 2003 – № 23.
2. Лук'янець Т. І. Маркетингова політика комунікацій : навч. посіб. / Т. І. Лук'янець. – К. : КНТЕУ, 2000. – 380 с.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Муровайко М. Покупателя все чаще заманивают нестандартной рекламой / Муровайко М., Свежачок А. // Бизнес. – 2005. – № 43(666). – С. 61–66.
5. Чухрай Н. І. Маркетинг інновацій : підруч. / Н. І. Чухрай. – Львів : Вид. Львівської політехніки, 2011. – 256 с.

Прокопенко Євген Юрійович
студент II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДОСЯГНЕННЯ
КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ**

Сучасний ринок створює дуже жорсткі умови функціонування для всіх підприємств. Формування ринкових відносин, які характеризуються динамічністю зовнішнього середовища, зниженням платоспроможності населення, загостренням конкурентної боротьби, підвищенням рівня комерційного ризику, важким фінансовим станом більшості компаній, потребують пошуку засобів підвищення конкурентоспроможності.

Розвиток будь-якого підприємства неможливий без розробки стратегічних напрямків діяльності, які ґрунтуються на нововведеннях і мають інноваційний характер. Стратегія розвитку підприємства включає використання науково-технічних досягнень у сфері організації управління, техніки, технології та комплексний підхід до інноваційної діяльності. Основне призначення стратегії – створення комплексу конкурентних переваг швидше, ніж це зроблять конкуренти. Саме це стане запорукою успіху в реалізації підприємством стратегічних цілей [6, с. 215]. У тому числі інновації – це те, що дає можливість компанії отримати перевагу над своїми суперниками, в залученні клієнтів. Розробка стратегії являє собою динамічний і творчий процес, а не тільки розподіл наявних ресурсів чи реструктуризацію діяльності підприємства, а інновації – не просто результат натхнення, а й результат розширення організаційного процесу перетворення яскравих ідей у стратегії [4, с. 118].

Процес розробки стратегії є безперервним повторюваним циклом, що означає створення наступної стратегії вже після старту попередньої.

Формування інноваційної стратегії можна розділити на декілька етапів (Рис.)

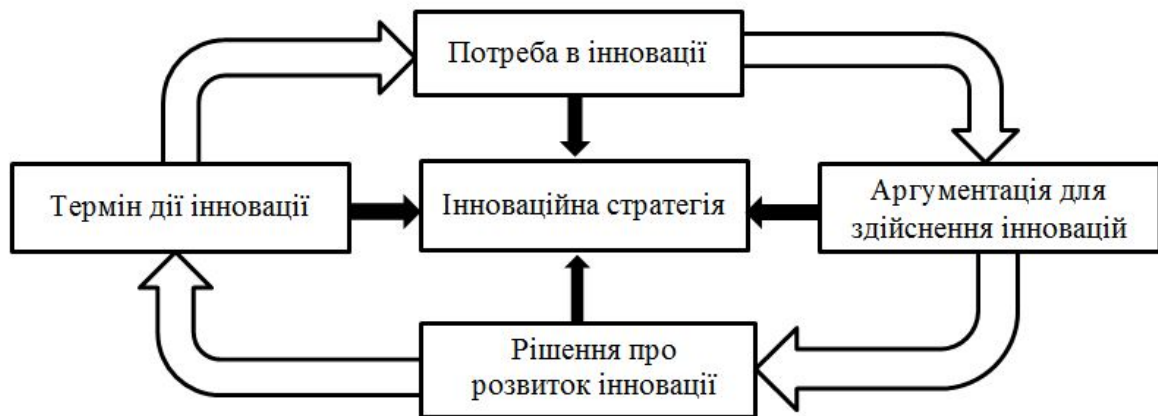

Рис. Формування інноваційної стратегії підприємства

Потреба в інновації виникає тоді, коли підприємство втрачає конкурентні позиції на ринку, в результаті чого зменшуються прибутки [3, с. 69]. Саме тоді виникає необхідність у певних змінах, які зможуть відновити відповідний рівень розвитку компанії.

Створення інноваційної стратегії неможливе без обґрунтування ефективності інновацій. Проведення науковцями багатокритеріального теоретичного та практичного аналізу дає можливість сформулювати рішення щодо їх впровадження.

Оскільки інновація частково визначається відповідною позицією відносно інших учасників ринку та зацікавлених сторін, рішення приймаються виходячи з мережевої діяльності компанії, чи то компанія самостійно розробляє інновацію, чи проводить аутсорсинг своєї інноваційної діяльності.

На завершальному етапі потрібно зрозуміти, чи буде ця інновація функціонувати безперервно протягом тривалого періоду часу, або ж її згодом потрібно буде замінити на щось інше [6, с. 240].

Основними принципами стратегічного планування інновацій є максимально швидке створення інновацій та відмінність від конкурентів [3, с. 86]. Ці принципи сформувались, ґрунтуючись на тому, що зазвичай на ринку галузеві межі визначені й прийняті, конкурентні правила гри всім відомі. Компанія намагається перевершити своїх конкурентів і захопити більшу частку ринку. Простору для широкої діяльності дуже мало, тому відбувається скорочення прибутків, зменшення пропозиції товарів чи послуг, а перспективи глобального розвитку значно скорочуються [2, с. 156]. Конкурентні позиції компаній на стільки зменшуються, що єдиним способом вийти на новий рівень розвитку – це активно займатись інноваційною діяльністю.

Отже, оцінювання й перегляд стратегії діяльності підприємства, коригування вихідних цілей або формування нових – одне з основних завдань інноваційної діяльності. Правильно обрана стратегія є найважливішим результатом і, в той же час, ефективним механізмом стратегічного управління, оскільки вона мобілізує використання науково-технічного, фінансово-економічного, соціального й організаційного потенціалу підприємства з

відповідними напрямками. Незважаючи на те, що стратегії інноваційного розвитку відкривають нові можливості, для більшості підприємств стратегічне планування й управління інноваційним розвитком є досить новими. Прийнята стратегія інноваційного розвитку підприємства повинна забезпечити вибір оптимального варіанту інновацій, впровадження на підприємстві, стабільність та інтенсивний розвиток.

Список використаних джерел

1. Дак Дж. Д. Монстр перемен: Причины успеха и провала организационных преобразований / Дж. Д. Дак. – М. : Альпина Паблицер, 2003. – 320 с.
2. Люкшинов, А. Н. Стратегический менеджмент / А. Н. Люкшинов. – М. : ЮНИТИ, 2001. – С. 225.
3. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2006 – 450 с.
4. Риггс, Дж. Производственные системы: планирование, анализ, контроль / Дж. Риггс. – М. : Прогресс, 2001. – 289 с.
5. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.

Філіпчик Катерина Андріївна,
студентка ІІ курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБИ В ПЕРСОНАЛІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключовим фактором підприємницького успіху на сучасних ринках є інноваційна активність. Керівники організацій, обмежуючи свою активність інноваціями, які відносяться до нових технологій та нової техніки, нових продуктів та послуг, розглядають інновації в сфері організації та управління бізнесом як другорядні.

Нині в українській управлінській науці не розроблена теорія інновацій в управлінні, яка була б адекватною сучасній практиці ведення бізнесу.

Застосування управлінських інновацій має бути направлене на підвищення ефективності функціонування, конкурентоспроможності та розвитку підприємницької організації в цілому.

Австрійський економіст Й. Шумпетер вбачав можливість подолання криз і спадів за рахунок інноваційного оновлення не тільки через технічні та економічні, але й організаційні та управлінські нововведення. Він сформулював основні положення теорії інновацій та теорії підприємництва, які розкривають суть інновацій та нову роль підприємця в інноваційному процесі. «Інновації – це одночасний прояв двох світів, а саме світу техніки та світу бізнесу» [7, с. 4].

Йозеф Шумпетер зазначав, що підприємець – це творець інновацій, а інновація є дітищем підприємництва, підприємницьку функцію він ототожнював із функцією економічного лідерства і новаторства. Підприємець – це особистість, яка відрізняється поведінкою та мотивами діяльності, інтуїцією та вольовими рисами, інтелектом і світоглядом, що постійно долає інерцію, пов'язану із звичками та традиціями [5, с. 6].

Розвиток сучасних підприємств пов'язаний з постійною зміною їхньої структури, що обумовлене прагненням швидко та досить гнучко реагувати на коливання ринку, не збільшуючи витрат. Будь-які організаційні зміни, в першу чергу, пов'язані зі змінами у структурі персоналу. Більшість організаційних змін також призводять до активізації процесів у сфері задоволення потреби у персоналі. У сучасній теорії управління розрізняють традиційні та нетрадиційні методи вирішення цієї проблеми. Керівники-практики зазвичай використовують традиційні методи і досить обережно ставляться до інноваційних підходів – аутстафінгу, аутсорсингу та лізингу персоналу.

Аутсорсинг (англ. «outside resource using» – «використання зовнішніх ресурсів») – це передача окремих функцій (виробничих, сервісних, фінансових, інформаційних, управлінських тощо) чи бізнес-процесів (організаційних, фінансово-економічних, виробничо-технологічних, маркетингових) зовнішнім організаціям, які володіють необхідними для цього ресурсами, на основі довготермінової угоди [1, с. 14].

Аутстафінг (англ. out – «поза» + англ. staff – «штат») – вивід працівника за штат компанії-замовника і оформлення його в штат компанії-провайдера, при цьому він продовжує працювати на колишньому місці і виконувати свої колишні обов'язки, але обов'язки роботодавця по відношенню до нього виконує вже компанія-провайдер [1, с. 288].

Лізинг персоналу (англ. staff leasing – «оренда» на певний час) – спеціалізована агенція надає співробітників, які знаходяться у її штаті, клієнту на відносно довгий термін – від трьох місяців до кількох років. Працівників підбирають згідно вимог компанії-замовника. При лізингу персоналу працівники весь час знаходяться в штаті компанії-провайдера, яка їх наймає, а потім віддає в «оренду» організації-замовнику. Лізинг персоналу дає змогу швидко і якісно замінити відсутнього фахівця, не збільшуючи штат компанії і не порушуючи внутрішню систему комунікації та розподіл обов'язків.

Порівняльні характеристики цих понять наведені в таблиці 1.

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Таблиця 1

Порівняльна характеристика понять «аутстафінг», «лізинг» та
«аутсорсинг» персоналу [4]

Характеристика	Аутстафінг персоналу	Лізинг персоналу	Аутсорсинг персоналу
1	2	3	4
Схема взаємодії сторін	Виведення власного персоналу за штат організації в спеціалізовану компанію	Використання персоналу спеціалізованої організації в своїх бізнес-процесах	Виведення функції компанії на зовнішнє обслуговування
Ринок	Ринок трудових ресурсів та ринок послуг	Ринок трудових ресурсів	Ринок послуг
Цілі використання	<ul style="list-style-type: none"> – концентрація на основній діяльності; – оптимізація витрат на персонал; – оптимізація ризиків, пов'язаних зі сферою трудових відносин; – можливість підвищення кваліфікаційних вимог до персоналу. 	<ul style="list-style-type: none"> – концентрація на основній діяльності; – оптимізація витрат на персонал; – підвищення якості праці за рахунок професіоналізму «залученого» персоналу; – покращення якості внутрішніх бізнес-процесів за рахунок швидкої заміни спеціалістів; – оптимізація ризиків, пов'язаних зі сферою трудових відносин; – вивільнення ресурсів. 	<ul style="list-style-type: none"> – концентрація на основній діяльності; – оптимізація використання персоналу; – вивільнення ресурсів; – підвищення якості внутрішніх послуг за рахунок професіоналізму компаній-аутсорсерів; – оптимізація ризиків, пов'язаних зі сферою трудових відносин.
Вимоги до зовнішнього ресурсу	Кваліфікаційні вимоги до персоналу зовнішньої організації	Кваліфікаційні вимоги до персоналу зовнішньої організації	Якість послуг аутсорсингу
Інноваційний потенціал	Можливість підвищення кваліфікаційних вимог до персоналу	<ul style="list-style-type: none"> – використання інтелектуального потенціалу висококваліфікованого персоналу зовнішньої компанії; – можливість створення 	<ul style="list-style-type: none"> – стратегічна співпраця в інноваційній сфері; – відкриття нових ринкових шансів; – можливість створення нових

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Продовження табл.

1	2	3	4
		тимчасових проектних команд; – можливість створення нових продуктів (послуг)	продуктів (послуг)

Основними перевагами розглянутих вище форм задоволення потреби у персоналі є [2, с. 12–13]:

- ефективне використання персоналу за рахунок чіткої відповідності кількості та кваліфікації спеціалістів об'єму та складності робіт;
- ліквідація вимушених простоїв в роботі за рахунок оперативної заміни спеціалістів на період відпустки та хвороби;
- виключення для працедавця основної юридичної та соціальної відповідальності перед запрошеними співробітниками;
- зниження бази оподаткування за рахунок перерозподілу витрат, пов'язаних з виплатою заробітної плати;
- виключення витрат на підбір персоналу;
- виключення витрат на організацію робочого місця спеціаліста;
- виключення витрат, пов'язаних з розрахунком заробітної плати;
- виключення витрат на кадрові процедури під час звільнення співробітників у зв'язку із завершенням проекту та виплатою соціального пакету.

У всіх випадках застосування таких інноваційних форм зайнятості власники підприємств мають можливість маневрувати трудовими ресурсами та оптимізувати витрати на персонал. Але головною перевагою є те, що спеціаліст, знайомий зі специфікою роботи у певній сфері, впорається з покладеними обов'язками та привнесе інноваційне бачення у сформований колектив. Грамотні співробітники здатні вивести компанію з кризової ситуації, вирішити конфлікти та досягти цілей компанії.

Список використаних джерел

1. Аникин Б. А. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента / Б. А. Аникин, И. Л. Рудая. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Инфра-М, 2009. – 320 с.
2. Бойко Г.В. Гибкое использование персонала: аутсорсинг, аутстаффинг, заемный труд как формы нестабильной (неустойчивой) занятости и их применение в Украине / Г. В. Бойко. – Донецк, 2009. – 80 с.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Сафарова Е. Ю. Аутстаффинг, аутсорсинг, лизинг персонала: новые технологии в бизнесе: простыми словами о сложных материях / Е. Ю. Сафарова. – М. : Эксмо, 2010. – 202 с.

5. Скачко О. В. Синергетичний дискурс становлення сучасного підприємництва: український контекст [Текст] : дис. канд. філос. наук : 09.00.03 / Скачко Олена Валеріївна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 232 с.

6. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – [пер. с англ.] – М. : Прогресс, 1982. – 400 с.

7. Янсен Ф. Эпоха инноваций / Ф. Янсен ; [пер. с англ.]. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 260 с.

Шафієва Лейла Гачаївна,
студентка II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний економічний стан агропромислового комплексу вказує на наявність багатьох проблем. Нині більшість сільськогосподарських виробників характеризується низьким рівнем розвитку та неконкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку. Така ситуація є підґрунтям для аналізу і визначення факторів, які зможуть надати конкурентні переваги вітчизняним виробникам.

Орієнтація тільки на багаті ресурсні джерела країни (земля, природно-кліматичні умови, робоча сила тощо) не є доцільною при недостатньому розвитку техніко-технологічного, організаційно-управлінського потенціалу. Поряд із багатьма іншими, існує проблема ресурсного забезпечення підприємств, і йдеться не лише про матеріальний аспект цього питання (про зростання інвестицій в агропродовольчий комплекс), але й про інтелектуальний, тобто про здійснення інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Проблемам розвитку інноваційної діяльності на підприємствах аграрного сектору, їх конкурентоспроможності приділяли увагу Й. Шумпетер, М. Портер, О. Жилінська, П. Музика, П. Березівський, М. Брик, А. Гайдуцький, О. Дацій, М. Дем'яненко, М. Зубець, М. Кісіль, М. Коденська, М. Корецький, М. Кропивко, В. Липчук, В. Месель-Веселяк, Г. Підлісецький, П. Саблук, М. Садиков, А. Чупіс, М. Шульський, В. Юрчишин та ін.

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Метою даної роботи є обґрунтування необхідності впровадження інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств, задля підвищення їх конкурентоздатності.

Розглядаючи фактори конкурентоспроможності на сьогоднішній день одним із найважливіших постає такий з них як інновації. Зокрема, Й. Шумпетер вважав основним фактором економічного зростання саме конкуренцію засновану на інноваціях, яка призводить до «творчого руйнування» сформованих галузей і ринків, а також творчість людини як новатора-підприємця, здатної втілити нові ідеї в ефективні економічні рішення [5].

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності.

Результати впровадження інновацій віддзеркалюються в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій [4].

Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються. Тому можна виділити деякі особливості інноваційного процесу в агропромисловому виробництві (рис. 1).

За допомогою інновацій можна досягти нового, якісного рівня виробництва, проте сільське господарство залишається найбільш консервативним до нововведень порівняно з іншими галузями. Через низьку платоспроможність населення на внутрішньому ринку саме експорт сільськогосподарської продукції може стати надійним джерелом для інноваційних процесів в АПК та підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції.

Більш конкурентоспроможна продукція на зовнішньому ринку дозволить отримати стабільний прибуток, сприятиме нагромадженню капіталу для розширення виробництва.

У сучасних умовах інноваційний шлях розвитку сільського господарства доцільно здійснювати в трьох основних взаємозв'язаних напрямках:

- інновації в людський фактор;
- інновації в біологічний фактор, які пов'язані з розробкою та освоєнням нововведень, що забезпечують підвищення родючості ґрунтів, врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин;
- інновації технологічного характеру, які забезпечують вдосконалення техніко-технологічного потенціалу сільського господарства на основі застосування енерго- та ресурсозберігаючої техніки і наукомістких технологій.

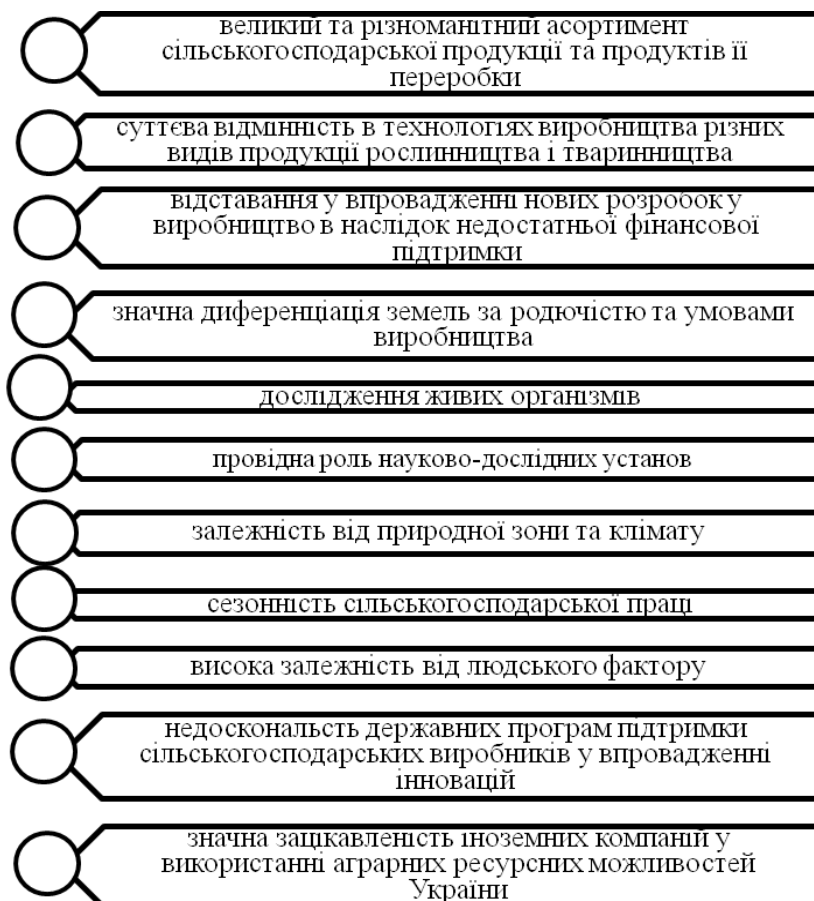

Рис. 1. Особливості інноваційного процесу в агропромисловому виробництві*

Розроблено автором за матеріалами [3]

Отже, у контексті існування необхідності нарощування обсягів виробництва та рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції одним із перспективних напрямів розвитку аграрних підприємств України є використання інноваційних підходів до здійснення господарської діяльності в сільському господарстві. Стратегічну важливість отримання конкурентних переваг підприємства в галузі матиме поєднання застосування інновацій не тільки у використанні ресурсів, технологій виробництва, а також і в усвідомленні інформаційних можливостей, можливостей передачі знань, навиків.

Список використаних джерел

1. Крючко О. С. Розвиток інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств регіону / О. С. Крючко // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4(12).
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011.
3. Незгода С. В. Роль інновацій в підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / С. В. Незгода,

О. М. Лозовський. – Режим доступу до ресурсу:
<http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33588>. – 2012.

4. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.

5. Чемерис І. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / І. Чемерис. – Режим доступу до ресурсу:
http://conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/innovacijnij_rozvitok_silskog_o_gospodarstva_jak_osnova_pidvishhennja_jogo_konkurentospromozhnosti/11-1-0-852

Чорний Антон Валерійович,
студент IV курсу спеціальності
«Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ПЕК УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ Й. А. ШУМПЕТЕРА

На сучасному етапі економічного розвитку країни вирішення задач щодо освоєння новітніх технологій, отримання альтернативних джерел енергії має найбільш важливе значення для забезпечення енергетичної незалежності та підвищення рівня енергетичної безпеки України.

У структурі світових запасів органічного палива на вугілля припадає 67 %, на нафту – 18 % і на природний газ – 15 %, а в Україні ці показники становлять відповідно 95,4 %, 2 % і 2,6 %. За прогнозами, у новому столітті питома вага вугілля у балансі енергоспоживання зростатиме [3].

При сучасному рівні цін на імпортований газ газифікація вугілля стає пріоритетним напрямком розвитку паливно-енергетичного комплексу України. Наявність в Україні великої кількості розроблених і законсервованих шахт з потужними вугільними ресурсами надасть можливість використовувати проекти газифікації вугілля задля зменшення відшкодування вартості газу на виробництво теплової енергії для населення, задоволення енергетичних потреб вітчизняних підприємств, забезпечення стабільного ринку збуту для вітчизняних вугледобувних підприємств, створення нових та збереження існуючих робочих місць, які є на вугледобувних підприємствах та об'єктах теплоенергетики.

Перший офіційний виклад ідеї газифікації вугілля зустрічається в 1888 р. у статті Д. І. Менделєєва «Майбутня сила, що спочиває на берегах Дінця». Ще

наприкінці 19 ст. російський вчений на прикладі лисичанських шахт обґрунтував доцільність переробки вугілля на більш енергоємний ресурс - газ. Без фінансового забезпечення «майбутня сила» спочивала на берегах Дінця аж до початку 21 ст., поки Державний банк розвитку Китаю не відкрив для України кредитну лінію в розмірі 3,95 млрд дол. для реалізації програми заміщення імпортного природного газу вугіллям її власного видобутку.

На прикладі здійснення газифікації вугілля у містах Лисичанськ та Северодонецьк Луганської області можна розглянути всі 5 типів інновацій, запропонованих австрійським вченим Й. А. Шумпетером:

1) впровадження нового засобу виробництва, в основу якого не обов'язково покладено нове наукове відкриття, а може бути застосовано новий підхід до комерційного використання продукції;

2) освоєння нового ринку збуту галузю промисловості країни, незважаючи на те, чи існував цей ринок раніше;

3) залучення нових джерел сировини та напівфабрикатів, незалежно від того, чи існували ці джерела раніше;

4) уведення нових організаційних та інституційних форм;

5) виробництво невідомого споживачам нового продукту чи продукту з якісно новими властивостями [1, с. 328].

Прикладом першого виду інновацій є впровадження на шахті ім. Д. Ф. Мельникова нових технологій, основними розробниками яких є компанія Shell. Спеціалісти компанії Shell відзначають, що їх технологія підземної газифікації підходить для лисичанських вугільних пластів, які залягають дуже глибоко під землею, та прогнозують, що потужність лисичанського газифікаційного заводу на базі шахти ім. Д. Ф. Мельникова буде складати від 900 до 2000 т переробленого вугілля на добу. Результатом цього процесу буде перетворення вугілля в синтез-газ, що може бути використаний у якості сировини для виробництва хімікатів, рідких палив, а також для вироблення електроенергії.

Другим видом інновацій за Й. А. Шумпетером є поява нових ринків збуту. Останніми роками вітчизняна вугледобувна промисловість функціонувала в умовах відчутного зниження попиту на вугільну продукцію та погіршення цінової кон'юнктури на ринку вугілля [2]. Не є виключенням шахта ім. Д. Ф. Мельникова: на складах та вугільних бункерах шахти за останні два роки накопичено понад 25 тис. т енергетичного вугілля. У цих умовах встановлення довгострокових відносин з ПАТ «Северодонецьке об'єднання АЗОТ» та Северодонецькою ТЕЦ буде вдалою комерційною інновацією, що призведе до відкриття нового ринку збуту продукції шахти.

ПАТ «Северодонецьке об'єднання АЗОТ» також зацікавлене у використанні нової сировини: більше 70% в собівартості виробленого аміаку припадає на дорогий російський газ. Співпраця з шахтою ім. Д. Ф. Мельникова надасть можливість скоротити витрати на сировину і ресурси за рахунок зниження транспортних витрат і питомих закупівельних цін. У результаті

такого залучення нових джерел сировини собівартість продукції ПАТ «Сєверодонецьке об'єднання АЗОТ» знизиться приблизно на 40 %.

Інновації в організаційно-управлінській сфері можна віднести до числа факторів зростання продуктивності праці. Інновації такого виду здійснюються як на рівні окремих дільниць (686 млн грн інвестовано у покращення умов праці на дільницях шахти ім. Д. Ф. Мельникова, закупівлю 5 високотехнологічних прохідницьких комплексів та будівництво власної збагачувальної фабрики), так і на рівні адміністративно – технічних служб (більш тісна координація робіт шахти, ПАТ «Сєверодонецьке об'єднання АЗОТ» та Сєверодонецької ТЕЦ).

Прикладом такої інновації може стати співпраця ще з одним підприємством – ЗАТ «Лисичанський склозавод Пролетарій» – єдиним українським виробником листового скла. У 2006 році керівництво заводу інвестувало 100 млн дол. у впровадження продукції з новими властивостями (енергозберігаючого скла), яке є прикладом 5-го типу інновацій за Й. Шумпетером. Після підписання газового контракту з Росією і різкого підвищення цін на газ у ЗАТ «Пролетарій» почалися серйозні проблеми. Продукція підприємства різко подорожчала, а іноземні виробники почали ввозити скло за демпінговими цінами. Станом на початок 2012 року борг за спожитий заводом газ перевищував 200 млн грн. Після введення у квітні 2012 року антидемпінгового мита на скло терміном на 5 років положення лисичанського заводу покращилося, але ціна на російський газ у 550 дол. за тисячу кубометрів робить енергозберігаюче скло лисичанського виробника неконкурентоспроможним. Залучення ЗАТ «Лисичанський склозавод Пролетарій» до освоєння процесів газифікації вугілля призведе до менш витратного виробництва високоякісного скла з новими властивостями, а отже підвищення його конкурентоспроможності на вітчизняному ринку.

Таким чином, впровадження технології газифікації вугілля у Луганській області є наочним відображенням актуальності наукових поглядів Й. А. Шумпетера щодо економічної доцільності кожного методу виробництва, у тому числі технології газифікації вугілля на даному етапі економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Міждисциплінарний словник з менеджменту: навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К.: Нічлава, 2011. – 624 с.
2. Петровська Т.Е. Концесійна форма як засіб залучення інвестицій у вугледобуванні / Т. Е. Петровська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 121. – С. 52–55.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції розвитку вугільної промисловості від 7 липня 2005 р. № 236-р / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. Шумпетер ; [пер. з англ. В. Старка ; передмова Ю. М. Бажала]. – К. : Видавничій дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.

Яценко Вадим Іванович,
студент II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах для підприємств існує низка складностей, які не дають змогу збільшувати обсяги виробництва. Головним чином це пов'язано з браком фінансування, високими процентними ставками, податковим тиском, а також із жорсткою конкуренцією майже у всіх сферах виробництва чи надання послуг. Разом з цим, значну роль відіграє те, наскільки якісно й швидко менеджмент реагує на зміну внутрішніх та зовнішніх чинників і приймає оперативні рішення. У сфері поточного та оперативного управління існує досить великий досвід, що не можна сказати про стратегічне управління.

Теорія стратегічного управління, що розроблена західними вченими, – Акоффом Р., Ансоффом І., Друкером П., Карлофом Б., Кінгом У., Стріклендом А. Дж., Томпсоном А. А. та ін., далеко не повною мірою відповідає реаліям постсоціалістичних країн загалом й України зокрема. Це зрозуміло, оскільки вони будували свою теорію для стабільних економік промислово розвинутих країн, для яких характерні: відносна передбачуваність змін зовнішнього оточення і власних ресурсів, добре відпрацьоване законодавче поле, висока інформаційна забезпеченість фахівців, структурованість суспільства, адаптованість населення до ринкових відносин, його звичка виконувати правила гри. Ці характерні риси не властиві країнам з перехідною економікою, тому використання у них у повному обсязі вказаної теорії неможливе [5].

У цьому напрямку багато було зроблено такими українськими та російськими вченими, як Бабич В. П., Берсуцький Я. Г., Геєць В. М., Герасимчук В. Г., Градов А. П., Гриньова В. М., Забродський В. А., Іванов Г. П., Ковальчук К. Ф., Кузин Б. І., Лукінов І. І., Петров О. А., Пушкар О. І., Стоянова О. С., Яковлев А. І.

Підприємства України потребують розвитку та впровадження стратегічного управління. Не виключенням є й компанії, котрі займаються наданням послуг передачі інформації – голосу та даних. Найбільшими гравцями на ринку надання послуг за стандартами GSM в Україні виступають ПрАТ «Київстар» та ПрАТ «МТС Україна». При чому вони не лише надають послуги мобільного зв'язку, але й послуги передачі даних. Але дані компанії не мають ліцензій на розвиток і використання технології 3G.

На даний момент в Україні ліцензію 3G має лише ТОВ «ТриМоб», яка на початку 2012 року відокремилась від ПАТ «Укртелеком». Слід зазначити, що через те, що компанія вийшла на ринок надання послуг бездротового зв'язку досить пізно, то не змогла набрати достатню абонентську базу й скористатися своєю технологічною перевагою повною мірою.

Прийняття рішень щодо переходу на нові стандарти вимагає комплексного аналізу ринкової ситуації а також оцінки окупності їх впровадження, адже подібні підприємства відрізняються тим, що спочатку треба витратити значні кошти на обладнання, навчання персоналу, також існують значні відрахування на амортизацію обладнання. Керівництво ПрАТ «Київстар» та ПрАТ «МТС Україна» вирішило, що зважаючи на високу вартість ліцензії, розвивати технологію 3G в межах їх компаній не є доцільним. Вартість ліцензії за часів останнього тендеру складала близько 2,5 млрд. грн. Крім ціни на ліцензію необхідна ще й закупка необхідного обладнання. За оцінкою генерального директора ПрАТ «МТС Україна» побудова мережі буде коштувати близько 500 млн. дол. і займе близько 2 років. Зважаючи на те, що ТОВ «ТриМоб» надає дані послуги вже зараз, то дане розгортання мережі являється досить ризиковим кроком. Також варіантом подальшого розвитку подій являється купівля компанії, що володіє ліцензією. За оцінками аналітиків інвестиційної компанії Dragon Capital, вартість ТОВ «ТриМоб» складає 336 млн. дол., що фактично дорівнює вартості ліцензії, але з певною матеріальною і технічною базою.

Міжнародна телекомунікаційна спілка (International Telecommunications Union, ITU) підрахувала кількість мобільних абонентів стільникового зв'язку – їх виявилось 6 млрд. У деяких країнах поширене поняття «мультикористувач» – це коли один користувач є клієнтом кількох мобільних операторів для скорочення витрат. У документі зазначається, що на частку Китаю припадає мільярд абонентів, аналітики прогнозують аналогічну кількість абонентів і в Індії. За даними ITU в 2011 році інтернетом користувалось приблизно 2,3 мільярди чоловік, але розподіл за країнами є досить нерівномірним. Так, 70 % користувачів Інтернету мешкають у розвинених та багатих державах.

Розглянемо сучасну ситуацію з швидкістю передачі даних в Україні та світі. Згідно зі статистикою, що надається компанією Ookla Net Metrics – середня швидкість доступу до мережі Інтернет в Україні складає 16,85 Мб/с, даний показник в сусідніх країнах: Росії – 16,76 Мб/с; Білорусі – 3,82 Мб/с; Польщі – 11,71 Мб/с; Румунії – 29,33 Мб/с, середнє значення по всьому світу становить – 12,37 Мб/с, що свідчить, про те, що швидкість передачі даних в

Україні знаходиться на досить високому рівні. Разом з тим аналогічний показник Гонконгу становить 42,28 Мб/с, Японії – 37,20 Мб/с, Південної Кореї – 33,92 Мб/с [6].

Повертаючись до впровадження швидкісного бездротового Інтернету, можна розглянути зарубіжний досвід США, де користувачі ще не повною мірою розуміють різницю в технологіях за рахунок маркетингових служб. За даними аналітиків NielsenWire, приблизно половина дорослих жителів США не розуміють що таке 4G, при цьому 71 % опитаних готові купити 4G-пристрій протягом наступних 12 місяців.

Стосовно LTE в світі, то аналітики Wireless Intelligence прогнозують, що ринковий рівень проникнення даної технології в 2015 році складе 4 % (близько 300 млн абонентів). При цьому вони впевнені, що частка абонентів з Європи і Північної Америки буде знижуватись, а великими темпами LTE буде рости в Південно-Східній Америці і, насамперед, в Японії (локальне проникнення LTE очікується на рівні 20 %), Південній Кореї (17 %), Китаї (5 %) та Індонезії [7].

Отже, ще одним варіантом розвитку бездротового швидкісного інтернету в Україні є перехід відразу на технології, що відносяться до 4G, але покриття в першу чергу слід зосереджувати у великих містах.

Список використаних джерел

1. Жилінська О.І. Глобалізація як етап сучасного розвитку науково-технічної сфери / О. І. Жилінська // «Інтеграційні пріоритети економічного розвитку України». – 2006. – С. 114–140.

2. Євтушевський В. А. Стратегія корпоративного управління / В. А. Євтушевський, К. В. Ковальська, Н. В. Бутенко. – К. : Знання, 2007. – 287 с.

4. Осовська Г. В. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. Л. Фіщук, І. В. Жалінська. – К. : Кондор, 2003. – С. 196.

6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.netindex.com/>

7. Спеціалізований розділ проекту «Інфокомунікації онлайн» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://3gclub.ict-online.ru/analytics/a76568/>

**Секція 3. Інтелектуалізація інноваційних процесів:
глобальний вимір.**

Martinavičius Jonas,
dr, Dean of the faculty of Economics,
Vilnius university (Lithuania)

**NATIONAL WEALTH ASSESSMENT AND UTILIZATION IN TRANSITION
ECONOMIES**

The economic importance of national wealth was realized quite long ago, when in the era of frequent military conflicts a need arose to assess the countries' resources and economic potential. The definition of national wealth, its distribution and evaluation issues were focused on in numerous studies and evaluations, until 50 years later EU countries agreed on the methodology of national wealth measurement and classification. In 2001 world standards for measuring national wealth were established [5], they have been taken into account in the legal acts of EU countries. However, despite the notable achievements at methodological level, there is still a lot to be done in the field of national wealth accounting and measurement.

National Wealth, as every other macroeconomic term, is a complex systematic category, combining economic, social, legal, geographical and other factors of wealth formation, disposition and use. Terminology itself suggests a broad variety, e.g. the concept of National wealth used by Lithuanian statistic services not always clearly expresses what is defined as „Assets”, “Worth” in the system of national accounts [16]; the country asset valuation is even more different when using “Wealth of nation” [19] terminology by the World Bank or the term “National Wealth” [14] used by the Organisation for Economic Co-operation and Development .

The system of National Accounts applied in the world, including Europe, presents methodology of national wealth measurement and classification with the following definition of national Wealth [16]: this is the sum of financial and non-financial assets of all institutional units consisting of the unit residents, which means that National Wealth is the country's economic net worth.

National wealth is divided into three parts: non-financial produced assets (AN.1), non-financial non-produced assets(AN.2) and financial assets (AF). It does not include human capital, natural resources which have no economic value (air, river water) and contingent assets (obligations between two institutional units on the financial terms of the transaction, based on the contract), which are not financial assets (with some exceptions when the contract itself has a market value and can be traded or converted into another asset).

The National Wealth classification scheme includes 78 separate elements of the country's national wealth key interrelations expressed as follows:

$$T = AN + AF \quad (1)$$

$$AN = AN.1 + AN.2 \quad (2)$$

$$AF = AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 \quad (3)$$

Financial assets are economic assets, comprising means of payment (monetary gold, special drawing rights (AF.1), currency and deposits (AF.2), securities other than shares (AF.3), loans (AF.4), shares and other equity (AF.5), insurance technical reserves (AF.6) and other receivable or payable accounts (AF.7). Using the World Bank methodology the total wealth of the country is evaluated on the basis of the following assumptions:

1. The total volume of assets is measured as present value of future consumption. Formally, the following expression is used:

$$T_t = \int_t^{\infty} V(s) e^{-r(s-t)} ds \quad \dots \quad (4), \quad \text{where}$$

T_t – total assets in year t ; R – rate of return on investment; s – initial years of investment / funds' use;

To make estimates of buildings, machinery and equipment *perpetual inventory method* is used [13], with the help of which assessment of depreciation is carried out.

The following structural elements of the assets are distinguished; natural capital (Natural capital = subsoil assets + timber resources + nontimber forest resources + protected areas + cropland + pastureland), produced capital, urban land, intangible capital (See Table 1 for more details).

Detailed analysis of both methodologies shows the essential difference in the national wealth estimates:

According to NSS [16] (System of National Accounts), intangible capital is valued only as much as it is directly involved in the product development and participates in the market relations, whereas (4) expresses macro-economic development approach, which suggests that intangible capital is *net present value* generating factor and summing up the *natural capital* and *produced capital*, the volume of the country's *National Wealth* is expressed. The difference of the result using different approaches (NSA and WB methodology) evident for Lithuania's case, where amount of 2008 wealth differ by 1.42 time. Numerical evaluation of the results where intangible capital for some transition countries plays an essential role in the wealth stock presented in Table 1.

The country's development, economic efficiency, living standards as well as its weight in the international community is predetermined by its available resources and the nature of their use. The currently used concept of sustainable development rather fully reflects the holistic approach to the performance of development factors: the country's progress is determined by the entire complex of closely related and interwoven factors. The period of transition from a centrally planned economy to an open competitive system was marked, firstly, by political changes followed by economic and social transformations causing reappraisal of not only moral but also economic values.

For example, during nationalized or state property privatization process the real market price of the country's assets was revealed, which in some cases was several times different from the rem (determined by balancing) value. At the same time production assets within a short period of time could have been lost and become null and void, having transferred their use to incompetent entities, or due to the lack of necessary investment. In other words, the country's assets could be lost or decreased due to various mistakes made during the privatization process as well as due to political reasons, improperly carried out or delayed agricultural reform, exceptional conditions granted to local or foreign investors, the legal regulation of labor, corruption and other factors.

It can be argued that the assessment of the country's wealth as „assets“ within the framework of the system of national accounts alone allows one to see how the country's assets changed in each individual phase of the transition process.

The report more will offer a more detailed analysis of the Lithuanian national wealth changes and explain which of them may be regarded as the transition results or consequences.

It can be stated that efficient use of the country's assets is the essential prerogative for sustainable development, and it can be rather accurately measured while using *present value of future consumption* concept, which reflects the importance of the most significant element of the development of any economic system, i.e. the human factor, expressing it as a component of the intangible capital. Equally important is the realization of the (4) expression, the country's assets are valued in the ongoing dynamics of the development process, using the *genuine saving* assessments. Thus the result of success or failure of the development process is obtained taking into account physical or moral depreciation of the "fixed capital", conservation or indiscriminate waste of the resources, environmental pollution, efforts to develop and improve the quality of human capital.

As it was already mentioned, during the transition process many cases were observed when „fixed assets“ available were obsolete unused, the same can be said about abandoned land, increased air and water pollution, excessive exploitation of natural resources, today's increased consumption at the expense of the future – this behaviour reducing the country's wealth. Likewise, the country's assets are reduced not sufficiently investing in education, science, new technology. Table 1 presents the numbers which are only a part of the picture, reflecting the general situation of the national wealth valuation in transition economies.

As it can be seen, in all transition countries the part of intangible capital comprises the biggest part of the country's wealth, while this part is smaller for the countries with worse results. It can also be noticed that those countries that chose a radical path of transition earlier have achieved better results – their wealth per capita and the change in GDP is bigger. Other countries in the period of 2000–2005 considerably increased their national wealth as well, however, the changes in their assets and GDP were quite varied. A more detailed and thorough analysis of the countries' "in transition" property transfer process shows different national wealth

utilization results and different possibilities to use own resources in the most efficient way.

Table 1.

Wealth and GDP per capita in some transition countries, US\$*

	Natural capital	Produced Capital + urban land	Intangible capital	Total wealth		GDP		
				2000	2005	2000	2005	2010
	2005			2000	2005	2000	2005	2010
Bulgaria	5,56	10,08	50,0	46,89	63,99	1,58	3,73	6,33
Latvia	7,35	23,26	94,66	75,57	121,27	3,30	6,97	10,72
Lithuania	6,01	21,26	108,76	93,44	132,92	3,27	7,6	11,04
Poland	8,89	20,53	109,94	113,35	135,94	4,45	7,96	12,29
Romania	9,06	14,29	58,96	61,64	80,91	1,65	4,57	7,54
Ukraine	6,90	7,25	15,48	19,69	29,32	0,64	1,83	3,01

*Sources: [2]; [19].

The country's wealth estimation using category „national wealth“ could be a very fruitful measure in assessing the effects of the transition course. The comparison of System of National Accounts methodology with the World Bank's national wealth measurement system displays possibilities to show long term results in utilization of nation's or country's available resources. Analysis of wealth magnitudes and dynamics for different transition countries shows the results of different means and approaches to overcome the pitfalls of centrally planned economies on the road to the market economy.

References

1. Edwards P. J. The value of biodiversity: Where ecology and economy blend / P. J. Edwards, C. Abivardi // *Biological Conservation*. – 1998. – Vol. 83 (2). – P. 239–246.
2. GDP per capita (current US\$) Washington [Electronic source] ; The World Bank : [site]. – URL : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
3. Gilbert D. The American Class Structure in an Age of Growing Inequality / D. Gilbert. – NY : Wadsworth Publishing, 2002. – 312 p.
4. Goldsmith R. W. The National Wealth of the United States in the Postwar Period / R. W. Goldsmith. – Princeton : Princeton University Press, 1962. – 434 p.
5. Government Finance Statistics Manual [Electronic source]. – URL : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/all.pdf>.
6. Hawken P. Natural Capitalism : Creating the Next Industrial Revolution / P. Hawken, A. Lovins, L. H. Lovins. – Snowmass : Rocky Mountain Institute, 2011. – 396 p.

7. International Association for Research in Income and Wealth. A summary survey of national wealth estimates [Electronic source]. – URL : <http://www.roiw.org/8/1.pdf>.
8. International valuation standards Committee. Review of the international valuation standards [Electronic source]. – URL : http://www.ivsc.org/pubs/comment/2007_critical_review.pdf.
9. International valuation Standards. – London : IVSC, 2005. – 431 p.
10. Jeroen C. J. Ecological Economics : Themes, Approaches, and Differences with Environmental Economics / C. J. Jeroen, M. van den Bergh // Regional Environmental Change. – 2001. – Vol. 2 (1). – P. 13–23.
11. Kaganova O. Managing Government Property Assets: International Experiences / O. Kaganova and J. McKellar– Washington, D.C. : The Urban Institute Press, 2006. – 448 p.
12. Lawrence G. Composition of National Wealth and its Impact on the Economic Growth. [Electronic source] / G. Lawrence – URL : <http://iaes.confex.com/iaes/IAES66/techprogram/P2345.HTM>.
13. Meinen G. Perpetual Inventory Method. Service lives Discard patterns and Depreciation methods. Statistics Netherlands, Department of National Accounts [Electronic source] / G. Meinen, P. Verbiest, P.-P. de Wolf. – URL : <http://www.oecd.org/dataoecd/13/58/2552337.pdf>.
14. OECD Glossary of Statistical Terms [Electronic source]. – URL : <http://stats.oecd.org/glossary>.
15. Spicker P. The Welfare State. A General Theory / P. Spicker – London : Sage Publications Ltd, 2000. – 208 p.
16. System of National Accounts 2008. – New York, 2009. – 662 p.
17. Thayer R. LifePlace : Bioregional Thought and Practice / R. Thayer. – University of California Press, 2003. – 317 p.
18. The Changing Wealth of Nations : Measuring Sustainable Development in the New Millenium. 2011 [Electronic source]. – URL : <http://ssuu.com/world.bank.publications/docs/9780821384886>.
19. Where is the Wealth of Nations. Measuring Capital for the 21st Century. Washington, D.C. : The World Bank, 2006. – 188 p.

Цуркан Аурелия Георгиевна,
доктор экономических наук,
Институт экономики, финансов и статистики
Академии наук Молдовы (Молдова),
Красовская Ольга Владимировна,
кандидат экономических наук,
старший научный сотрудник отдела
системных исследований
научно-технического потенциала
ЦДПИН имени Г.М. Доброва НАН Украины

МОДЕЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Для формирования эффективной инновационной государственной политики необходимо качественное моделирование инновационной деятельности. Основой данного моделирования является разработка системы частных прогнозов по важнейшим направлениям инновационного развития, в результате которого должен быть произведен всесторонний комплексный прогноз.

В Украине базой для построения прогнозных моделей является официальная статистическая информация в сфере науки и инновационной деятельности, в то время как в Молдове статистика инноваций полностью отсутствует, что существенно затрудняет использование методов моделирования.

По оценкам ведущих ученых, насчитывается свыше 150 различных методов прогнозирования, которые отличаются лишь гипотезами о конкретных видах связей, соотношений и закономерностей, существующих в базисном периоде и распространяемых на перспективу. В качестве основных методов прогнозирования на практике используется лишь 15–20 [1].

В мировой практике по существу, методы для целей моделирования социально-экономического развития страны можно свести в три основные группы: экспертная оценка; нормативный метод; экстраполяция.

Развитие информационного общества создает возможность расширения круга используемых методов моделирования инновационной деятельности, а также и способов их совершенствования. В этом процессе особо важная роль принадлежит экономико-математическим моделям, построенным, в том числе, и на основе комбинаций методов.

Составление прогнозных значений критериальных показателей и индикаторов влечет за собой неопределенность оценок таких значений. Существует множество способов, позволяющих снижать риски от

неопределенности оценок при принятии решений, производить верификацию прогнозных данных. Прежде всего, рекомендуется применение следующих взаимодополняющих шагов [2]: обосновать размеры инвестиций; представить возможные результаты с указанием основных допущений их достижения или вероятности (оценки риска); принять во внимание представления и предпочтения регионального и муниципального социально-экономического развития на принципах устойчивости; разработать соответствующие правила принятия решений и стратегии инвестирования в модернизацию и инновационные преобразования.

Системный подход в исследовании управления инновационной деятельностью предприятий предусматривает выявление всех факторов, влияющих на этот процесс, всех связей и зависимостей, которые формируют процесс управления, специфики и обязательных условий осуществления управляющих воздействий. Это требует обязательного рассмотрения неопределенности как определяющего фактора в управлении инновационной деятельностью, применения оптимизационных методов и моделирования в частности как аппарата управления, их методологические ограничения, а также рассмотрение возможных подходов, учитывающих специфику и особенности в управлении инновациями.

Многообразие экономических методов и форм, используемых в развитии инновационной деятельности, вызывает объективную необходимость оценки степени согласованности и сбалансированности инновационных процессов. Одним из критериев такой оценки может служить эффективность инновационного процесса, которая отражается на производстве конечных продуктов, наполнении потребительского рынка, снижении цен.

На стадии принятия решений при интеграции науки с производством и формирования соответствующего экономического механизма, неизбежно возникает потребность в предварительной оценке, анализе и прогнозе возможных производственных, сбытовых и других последствий каждого такого решения. Вот почему для комплексной оценки эффективности инноваций вводится показатель рейтинга инновации $R_{ин}$. Особенно важной представляется сравнительная оценка рейтинга инноваций и нововведений.

Эффективность экономического механизма инновационной деятельности тесно связана с приданием системного научного характера комплексному управлению этим процессом и стимулированием развития интеграционных форм взаимодействия науки и производства.

Для определения рейтинга инновационной активности и конкурентоспособности предлагается использование функциональной модели [3], которую можно использовать как на макроэкономическом уровне, так и на микроуровне. Именно использование методов моделирования позволяет на государственном уровне четко определить стратегические ориентиры инновационного развития и выстроить оптимальную последовательность действий для достижения поставленных целей, что в свою

очередь позволяет обеспечить эффективность инновационной политики государства.

Список используемых источников:

1. Самаруха В. И. Методические основы формирования и развития интрапренерства для активизации инновационной деятельности российских предприятий / В. И. Самаруха, О. В. Чистякова // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. – 2011. – № 125. – С. 144–150.

2. Экономическая оценка проектов и направлений политики в области окружающей среды: практ. рук. – М. : Ин-т экон. развития Всемирного банка. – 1997. – С. 139.

3. Погодина Т. В. Экономический анализ и оценка инновационной активности и конкурентоспособности регионов Приволжского федерального округа / Т. В. Погодина // Экономический анализ: теория и практика. – 2004, Проблемы современной экономики. – № 5. – С. 16–22.

Аджавенко Марина Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Державного економіко-технологічного
університету транспорту (м. Київ)

**ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

*Поставте монополіста в позицію «хлопчика для биття»
(в економічному розумінні), і ви побачите,
як швидко здібні підприємці знову
знайдуть смак конкуренції.
Фрідріх Август фон Хайєк*

Залізнична галузь, як основний монополіст держави є визначною в економіці країни в процесі глобалізації та забезпечення безпеки держави, зрозуміло, що її технічний, технологічний та науковий рівень повинні відповідати потребам світового товариства.

Сьогодні визначає пріоритет у прискоренні інноваційного розвитку (за визначенням академіка Є. Каблова: еволюції на базі нового знання) країни, зрозуміло, що залізнична галузь не може стояти осторонь даних процесів й

повинна враховувати тенденції та досвід міжнародного прогресу при переході до нового типу економіки.

Фундаментальні основи теорії «інновацій» заклав відомий дослідник Йосиф Шумпетер. На основі його ідей в подальшому розроблена концепція технологічних укладів («довгих циклів промисловості») С. Ю. Глазьевим, порівняльний аналіз яких зазначає, що науково-технічний потенціал України зосереджено у промисловості 3-го (46%) технологічного укладу (залізничний транспорт, металургія, неорганічна хімія), та 4-го (50%) (автомобілебудування, кольорова металургія, електронна промисловість); 5-й технологічний уклад тільки починає розвиватися (електронна промисловість, інформаційні послуги, авіаційна промисловість). Проведений аналіз розкриває фактори, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності залізничної галузі це, перш за все, нестача фінансових коштів у НДДКР (науково-дослідних та науково-конструкторських робіт), недостатня підтримка держави, недосконалість законодавчої бази, відсутність кваліфікованого персоналу, не достаток інформації про ринкове середовище й нові технології, недосконала організаційна структура.

Досліджуючи теорію Й. Шумпетера, варто підкреслити тезис: «індикатором інновації є ринок», зрозуміло, що традиційний підхід інноваційної політики України пов'язаний зі провадження інновацій лише при умові цільового державного фінансування є вкрай дискусійним. Державна підтримка призводить до неправильного вибору вектору економічного розвитку; роллю держави повинно бути: формування інноваційної інфраструктури та ринкових умов, що самостійно сприятимуть інноваційній діяльності підприємств залізничного транспорту.

Значення досліджень Шумпетера в розвитку інновацій сучасної світової економіки більш ніж значне, його ідеї щодо стимулюючої ролі інновацій, технічного процесу застосовують як відправну крапку економічного розвитку та формування індустріального та постіндустріального суспільства, а сьогодні формування інформаційного суспільства. Ще раз підкреслюючи важливість інновацій – як визначального фактору соціального та економічного розвитку й безпеки, актуалізуємо дослідження Й. Шумпетера в розвитку теорії інноватики та практики застосування її транспортною галуззю країни.

Науковець визначив економічну динаміку на базі розповсюдження нововведень у різних формах: «Производит – значит комбинировать имеющиеся в сфере вещи и силы». Нові комбінації визначаються відомим економістом, як: виробництво нових товарів; застосування нової технології; втілення нових матеріалів; відкриття нових ринків збуту; підрив монополії конкурентів; удосконалення організації та управління. Й. Шумпетер визначив інновації центральну роль, яка характеризується встановленням нової виробничої функції.

Виходячи із зазначеного вище для залізничного транспорту пріоритетним є проведення заходів з удосконалення організації та управління складною монопольною структурою; даний процес вже розпочато прийняттям Програми

розвитку транспорту до 2030 р., Програми реформування залізничного транспорту, що передбачає формування конкурентних секторів залізничного транспорту.

Сутність інноваційної теорії Шумпетера полягає не лише в підвищенні національних запасів, засобів виробництва, але і в перерозподілі засобів виробництва, що належать старим комбінаціям у користь новим. Отже, використовуючи його поняття «трестового капіталізму» не менш актуальним питанням для залізниць сьогодення є впровадження нової техніки та технології, нового продукту – інформаційних транспортних систем.

Основними методами оновлення залізничного транспорту – купівля готового обладнання та удосконалення (модернізація) існуючих технологій. Найменше віддають перевагу розробці якісно нових технологій, що стримує розвиток, оскільки в перехідний період до нового технологічного укладу варто зосередити увагу як держави так і галузі саме на «базисних інноваціях» – удосконалених інноваціях.

Однією з базисних інновацій транспортного сектору можна відзначити «Інтелектуальні транспортні системи» – частина інфраструктури транспортного комплексу, що здійснює функції автоматизованого управління, інформування, обліку та контролю задля забезпечення юридичних, фінансових, технологічних потреб учасників транспортного процесу з економічної та інформаційної безпеки суспільства. Тобто маємо на увазі інтеграцію сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у засоби автоматизації та транспортні засоби з метою підвищення ефективності транспортних процесів, які мають визначну роль у розширеному відтворенні, підвищенні ефективності та конкурентоспроможності підприємств залізниць.

Загальнодержавна політика більшості країн світу базується на розробці та впровадженні інтелектуальних транспортних систем. Вони розглядаються як дієві засоби вирішення наступних транспортних проблем: затримка пасажирообігу, недостатньо високої продуктивності транспорту, ріст енерговитрат, вплив на навколишнє середовище тощо. Крім того, вони є стимулом для розвитку низки галузевих промислових та інноваційних технологій.

Варто підкреслити, що сучасний залізничний транспорт відноситься до надзвичайно складних технічних та організаційних систем, управління якими майже неможливо в колі традиційних підходів. Залізничні транспортні системи управління характеризуються неточністю даних та важкістю прийняття управлінського рішення. Це обумовлює актуалізацію інтелектуальних транспортних систем, що застосовують й традиційні математичні моделі вирішення проблем та поєднують їх із даними та знаннями накопиченими в процесі діяльності.

Роблячи висновок зазначимо, що промислова революція, яка почалась в 80-х роках в Америці, відповідно до теорії Й. Шумпетера, буде продовжуватись не більше 20-30 років, і, варто нашій країні не впустити нагоди

ввійти до глобальних процесів світу, й зрозуміло, що кожна галузь повинна визначити власні напрями стратегічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М., 1982. – 455 с.
2. Шумпетер Й. А. История экономического анализа : в 3- х т. / Й. А. Шумпетер ; [пер. с англ. ; под. ред. В. С. Автономова]. СПб. : Экономическая школа, 2004 г. – Т 1. LVI. – 496 с.
3. Хамел Г. Конкурируя за будущее / Г. Хамел, В. Прахалад. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 216 с.
4. Транспортна стратегія України на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.glazev.ru

Bajo-Rubio O.,
PhD, Universidad de Castilla-La Mancha,
Ciudad Real, Spain
A. G. Gómez-Plana,
PhD, Universidad Pública de Navarra,
Pamplona, Spain

ALTERNATIVE STRATEGIES TO REDUCE PUBLIC DEFICITS: THE CASE OF SPAIN

Major fiscal imbalances are a matter of concern in many developed countries, which is particularly true for most European countries, especially those belonging to the euro area. Accordingly, fiscal consolidation strategies are being pursued in those countries in order to reduce such “excessive” government deficits, and so recovering the confidence of financial markets and avoiding the risk of sovereign default.

The effectiveness of fiscal policy on the levels of economic activity is a recurrent topic on the academic literature. However, the traditional “Keynesian” effects of fiscal policy (i.e., a fiscal expansion leading to an increase in output and a fiscal contraction leading to a decrease in output) have been challenged in recent years; see [3]. According to the so called “non Keynesian” effects of fiscal policy, a contractionary fiscal policy can provoke an expansionary effect on output, due to the increased confidence of the private agents on government’s solvency, which would lead to lower expected taxes in the next future.

The generality of these “non Keynesian” effects of fiscal policy has been put into question. On the one hand, successful expansionary fiscal contractions have been coupled with other simultaneous events (such as a decrease in interest rates, a

depreciation of the exchange rate, episodes of wage moderation, or a decrease in taxes on labour), which makes rather risky trying to explain the favourable economic evolution just from the restrictive fiscal policy; see [5]. On the other hand, recent studies using a novel methodology (namely, identifying changes in fiscal policy motivated by the desire to reduce the budget deficit from historical documents) find that fiscal consolidations have a contractionary effect on economic activity, as expected from standard Keynesian models; see [4].

Recent literature has also discussed the composition of the fiscal adjustment measures. According to [1], in the case of a fiscal consolidation, spending cuts are more effective than tax increases in order to stabilize the debt and avoiding a recession; whereas, for the case of a fiscal stimulus, the opposite result would hold, i.e., tax cuts are more expansionary than spending increases.

In this paper, we will provide a first empirical assessment of several alternative policy measures intended to reduce the Spanish government deficits, from both the expenditure and revenue sides. The empirical methodology will make use of a computable general equilibrium (CGE) model, which allows one to gather the consequences of changes in a particular variable on the whole economy under analysis, as well as to obtain the specific effects across the different productive sectors. Thus, the potential of CGE models lies in their ability to integrate micro and macro elements. As an additional advantage, CGE modelling allows the evaluation of consumers' welfare.

The model is an extension of [2]: a static CGE model describing an open economy disaggregated in 18 productive sectors, with a representative consumer, a public sector and a foreign sector (i.e., the rest of the world). Due to the high unemployment rate in the Spanish economy, the model includes unemployment in a way derived from trade unions models. The equilibrium of the model involves the simultaneous solution of three sets of equations: zero-profit conditions for firms, market clearing in goods and capital markets, and constraints on disposable income (total revenue must equal total expenditure), labour market (includes unemployment) and macroeconomic closure of the model. The zero profit conditions are derived from the behaviour of producers, who maximize their profits subject to technology constraints, characterized by a nested structure of intermediate inputs, capital and labour.

On the consumption side, there is a representative consumer household behaving as a rational consumer, endowed with a fixed amount of capital and time that can allocate to labour and leisure. The representative consumer maximizes her nested utility function, defined over (consumption of) goods, leisure and savings, subject to the budget constraint.

The role of the public sector in the model is twofold. As an owner of resources, its wealth includes income from capital rents, net transfers received from the representative household, and tax revenues; where taxes include social contributions paid by employers and employees, value added taxes, other net indirect taxes, and income taxes. Also, as a purchaser of goods, we distinguish between market goods

(i.e., output provided at economically significant prices) and non-market goods (i.e., output provided at non-economically significant prices).

The foreign sector follows the small open economy assumption, where the difference between receipts and payments from the rest of the world is exogenous to guarantee the closure of the model.

Finally, regarding factor markets, there are two productive factors, capital and labour. Capital is provided through fixed endowments both for the representative household and the public sector; there is no international mobility, and no mobility across domestic sectors, which implies that capital is specific. Labour is owned by the representative household; again, there is no international mobility, but labour is now mobile across domestic sectors. Since workers have some market power, wages are related to unemployment.

Calibration has been made using a Social Accounting Matrix (SAM) for the Spanish economy, which represents the benchmark equilibrium of the model. The SAM has been built from the last available input-output symmetric table, for the year 2005, recently published by the Spanish National Institute of Statistics. The model is solved as in [6], using the software GAMS/MPSGE.

Regarding the sectorial classification, the 72 sectors in the input-output table have been aggregated into 18: 3 directly representing the main public spending: Public administration; Non-market education; Non-market health services. 7 where public spending is over 1600 million € Chemicals; Retail trade, repairs; Research and development; Market education; Market health and social services; Non-market public cleanup services; Non-market cultural and recreation activities. 6 whose outputs are intermediate inputs for the first three: Electricity; Medical and precision instruments; Other transport equipment; Wholesale trade; Communication services; Other business activities. 1 with a small amount of public spending: includes Paper; Transport; Travel agents; Real estate; Market cultural and recreation activities; and Personal services. 1 with no public spending: includes the rest of the 72 sectors.

We have simulated a reduction of the public deficit amounting to 1% of Spain's GDP in 2011, so that the ratio public deficit/GDP decreases in 1 percentage point. In turn, the reduction of the public deficit can be achieved through: either a decrease in public spending in 3 alternative sectors, namely: Public administration, Non-market education, and Non-market health services; or an increase in tax collection in 2 alternative taxes, namely: Value Added Tax (VAT), and Other indirect taxes. Notice that, even though a reduction of the public deficit lowers the ratio deficit/GDP, it also decreases GDP, which in turn leads to an increase in the ratio deficit/GDP, both directly and through a higher deficit via automatic stabilizers. Therefore, the effect of a lower public deficit on the ratio deficit/PIB is not clear-cut.

The effects of the simulations on the main macroeconomic variables are presented in Table 1 as % changes from benchmark for all variables, except for the ratio public deficit/GDP and the unemployment rate, where the figures refer to the change in percentage points.

Table 1.

Effects on macroeconomic variables (% change from benchmark)*

	∇ public administration	∇ education	∇ health	Δ VAT	Δ indirect taxes
GDP	-0,52	-0,58	-0,39	1,28	0,70
Employment	-0,81	-1,10	-0,84	-0,09	-0,43
Real wage rate	-0,31	-0,43	-0,32	-0,05	-0,28
Real capital rental rate	-1,30	-1,81	-1,66	-0,23	-0,53
Public revenue	-0,85	-0,71	-0,50	6,22	5,81
Public expenditure	-7,99	-7,83	-7,30	0,42	-0,23
Public deficit/GDP (p.p.)	-1,22	-1,23	-1,17	-1,23	-1,28
Unemployment rate (p.p.)	0,43	0,58	0,44	0,07	0,39

*Source: Authors' elaboration.

Summarizing the main results, in all cases GDP and employment decrease, and the unemployment rate increases. Notice that the increase in GDP observed when taxes are raised is simply an accounting issue, since GDP is measured at market prices, i.e., including indirect taxes; when GDP is measured at factor costs it decreases in both cases (results available from the authors). In addition, both the real wage and capital rental rates also decrease, as well as the ratio public deficit/GDP. Comparing the results from decreases in spending versus increases in taxes, the former leads to worse results in terms of the evolution of the levels of activity (especially when spending cuts are performed in education), unlike the latter (especially when VAT is increased). The effects on the ratio public deficit/GDP are similar for both types of measures.

In this paper, we have presented the first results of a more detailed work in process, which tries to provide an empirical assessment of several alternative policy measures intended to reduce the Spanish government deficits, from both the expenditure and revenue sides, using a CGE model calibrated and simulated for the Spanish economy. In particular, we have simulated a reduction in the public deficit amounting to 1% of Spain's GDP in 2011, so that the ratio public deficit/GDP decreases in 1 percentage point. We have presented the results of five simulations. In the first three, the reduction in the public deficit has been achieved through a decrease in public spending in 3 alternative sectors, namely, Public administration, Non-market education, and Non-market health services, which represent three potential areas of intervention in the field of expenditure: the wages of the public sector workers, and expenditures on education and health, respectively. In the last two, the reduction in the public deficit has been achieved through an increase in tax collection in 2 alternative taxes, namely, VAT and Other indirect taxes.

Summarizing the main results, all the simulated policies lead to a fall in the levels of activity and an increase in the unemployment rate, at the same time that the ratio public deficit/GDP is lowered. Finally, while the results on the latter variable are similar in all cases, the most contractionary effects on output and employment follow from a decrease in spending in education, and the least contractionary ones when VAT is increased.

References

1. Alesina A. Large changes in fiscal policy : taxes vs. spending / A. Alesina, S. Ardagna // *Tax Policy and the Economy*. – 2010. – Vol. 24. – P. 35–68.
2. Bajo-Rubio O. Simulating the effects of the European Single Market : a CGE analysis for Spain / O. Bajo-Rubio and A. G. Gómez-Plana // *Journal of Policy Modeling*. – 2005. – Vol. 27. – P. 689–709.
3. Giavazzi F. Can severe fiscal contractions be expansionary? Tales of two small European countries / F. Giavazzi and M. Pagano // *NBER Macroeconomics Annual*. – 1990. – Vol. 5. – P. 75–111.
4. Guajardo J. Expansionary austerity : new international evidence / J. Guajardo, D. Leigh, A. Pescatori. – Working Paper WP/11/158. – Washington, DC: International Monetary Fund. – July, 2011. – 40 p.
5. Perotti R. The ‘austerity myth’ : Gain without pain? In *Fiscal Policy after the Financial Crisis* / R. Perotti; [ed. Alberto Alesina and Francesco Giavazzi]. – Chica.
6. Rutherford T. F. Applied general equilibrium modeling with MPSGE as a GAMS subsystem : an overview of the modeling framework and syntax / T. F. Rutherford // *Computational Economics*, 1999. – Vol. 14. – P. 1–46.

Bikas Egidijus,

associate professor of Department of finance,
Vilnius university,

Keliuotytė-Staniulėnienė Greta,

doctoral student at Department of finance,
Vilnius university

TAX SYSTEMS OF THE MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

Tax system is a difficult and complex subject to study. For that reason it is difficult to specify the particular method which would be appropriate to evaluate and compare tax systems in all cases. Tax systems could be evaluated on the basis of classical principles of taxation – tax equity, tax efficiency, simplicity of tax administration. This method helps to reveal whether tax system, existing in a given country, violates or not general principles of taxation, as well as provides the directions for improving tax system. Tax system is being evaluated and key areas for improvement are set regarding to each principle of taxation independently. However, it must be recognized that conducting assessment of tax system by this method faces with a problem that evaluation criteria are not easily expressed in terms of clearly measurable parameters, which, in turn, complicates the research and decreases the objectivity of results. Moreover, different authors suggest different indicators

corresponding to the same principles of taxation. In order to assess several national tax systems, indicators corresponding to general principles of taxation should be evaluated in conjunction, not isolated one from another. Therefore, comparative analysis of calculated indicators and systemic approach are necessary.

The fairness of tax system can be evaluated on the basis of the size of tax burden [3]. Since the indirect and hidden tax burden are difficult to measure, in this article tax systems are compared based on direct tax burden calculated as a ratio of raised tax revenues and GDP. Tax burden indicator estimated in that way reflects the proportion of GDP which is redistributed through national budget.

The EU is considered to be the area of strong public sector and high taxes – the ratio of tax revenues and GDB averaged 36,8% in year 2009 (Figure 1).

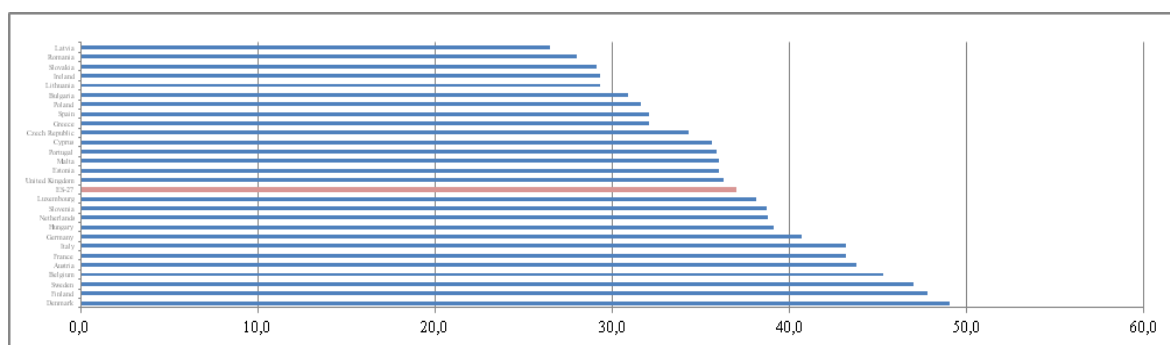

Figure 1. Tax burden in the member states of the EU, 2009, % GDP
(compiled on the basis of Government, 2010)

The tax burden in all countries under the study exceeds the theoretical (growth maximizing) size. However, we can notice significant differences between countries. Scandinavian countries (Denmark, Sweden, Finland) have the highest average tax burdens in the EU, as well as Western European countries (Belgium, France, Austria, Germany). Compared with average of EU-27, tax burden is relatively low in the Baltic countries (Lithuania, Latvia, Estonia) as well as in other post-communistic states (Poland, Romania, Slovakia). The tax burden in 15 EU countries was below the average of EU-27 in 2009. These differences are largely dependent on the tax policy in the state, scope of provision of public goods and other.

In order to concretize the expression of justice of taxation in the countries under the study, income distribution in different layers of society must be taken into account. For this purpose Gini coefficient can be used. This indicator partly enables to identify the impact of taxation on distribution of disposable income of tax payers. Value of Gini coefficient varies in the range [0;1], lower value corresponds to less pronounced income inequality. It is considered, that the value over 0.3 represents significant irregularities in income distribution [3]. The value of Gini coefficient exceeds 30 % in 11 countries of the EU (Figure 2). As a result, an average (EU-27) Gini coefficient value is 29.5%. Large inequality in income distribution exists in the Baltic countries, Romania, Bulgaria, Portugal, Spain, Italy, Greece, as well as Poland, and the United Kingdom. It is possible to notice that in most cases the inequality of income is lower in the countries where tax burden exceeds EU-27 average (Denmark, Sweden, Belgium, Finland, Austria, Hungary, France, Netherlands, Luxembourg,

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Slovenia). Furthermore, the relationship between larger proportion of direct taxes in tax system and lower inequality of income is seen in Denmark, Finland, Belgium, Luxembourg and Netherlands; theoretical assumption that direct taxes make tax system more fair is confirmed.

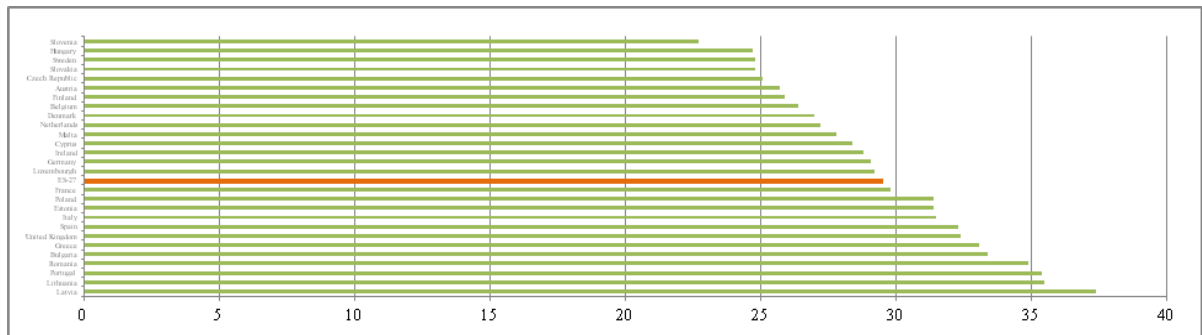

Figure 2. Gini coefficient in the member states of the EU, 2009 (compiled on the basis of statistical data of Eurostat)

However, this assumption was not proved in Italy, Spain, the United Kingdom, where direct taxes are dominant but inequality of income exceeds the EU average. In summary, the lowest inequality of income exists in the Scandinavian and Western European countries, where proportion of direct taxes is higher than proportion of indirect taxes and revenues are raised not only by consumption taxes, but in a significant amount by taxation of labor and capital.

The efficiency of tax system is considered as the capability of tax system to ensure an adequate amount of tax revenues, necessary to cover expenditures of government. In order to compare the tax systems of the EU countries the ratio of standard (legislative) and effective rates of VAT was calculated. More closer is the value of this indicator to 1, more efficient taxation by VAT is.

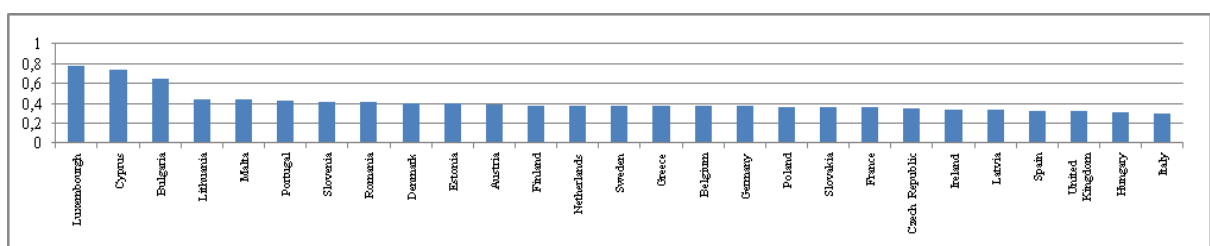

Figure 3. The ratio of effective and standard rates of VAT in the member states of the EU, 2008 (compiled on the basis of statistical data of Eurostat)

According to results of research, in the EU taxation by VAT is the most efficient (the most – in Luxembourg, Cyprus, Bulgaria, the least – in the United Kingdom, Hungary, Italy).

The simplicity of tax administration can be evaluated as the number of taxes legalized and collected in the country. In order to reach simplicity of tax administration, the number of taxes legalized and collected should be minimized. Tax administration is simpler and cheaper when based on small number of taxes with broad bases of taxation. The member states of the EU apply from 10 (Estonia) to 63

(Denmark) different taxes. EU-27 average is 24 different taxes. The biggest number of taxes is collected in the Scandinavian countries, as well as in some Western European countries (France, the United Kingdom, Italy, Belgium) which shows the complexity of tax systems in these countries. The smallest number of taxes is legalized in the Baltic countries, as well as in some Southern European countries (Portugal, Greece, Bulgaria). However, it must be admitted that in some cases the complexity of tax system can be useful (the Scandinavian countries' case), especially this complexity is effective and enables to collect more tax revenue without increasing tax rates and imposing new taxes (Figure 4).

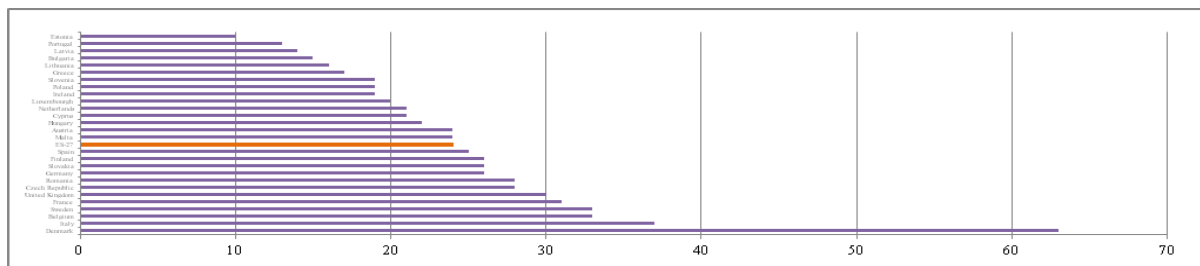

Figure 4. The number of taxes in the member states of the EU, 2009
(compiled on the basis of statistical data of Taxes in Europe database)

The comparison analysis of the tax systems of the member states of the EU has shown that in most cases the inequality of income is lower in the countries where tax burden exceeds the EU average, the proportion of direct taxes is bigger than indirect taxes, tax revenues are raised not only by consumption but also by labor and capital taxation. In the EU the most efficient taxation is reached by VAT while potential of corporate income tax is not properly exhausted. Even though the tax systems of Scandinavian countries are considered to be complex (high number of taxes collected), tax administration in these countries is effective (the ratio of tax revenue and expenditures for tax collection is the lowest in the EU).

Moreover, the comparative analysis shows that in order to perform fully inclusive and comprehensive analysis of tax systems of the member states of the EU, and rank tax systems according to their equity, efficiency and simplicity of administration, complex aggregate indicator of all calculated results is necessary.

Conclusion:

1. Acceptable level of tax burden depends on the approach to the extent to which government should intervene in economy and social life, a scope of state functions, structure of society, consciousness of citizens and other conditions. In order to change negative society attitude towards taxes, raising public awareness of tax rights and obligations, civil liability is necessary.

2. Individual characteristics of national tax systems are closely related to the level of country's development, income structure, objectives and priorities of economic policy. The selection of tax rates and types of taxes depends on the policy of government.

3. The comparison analysis of the tax systems of the member states of the EU has shown that in most cases the inequality of income is lower in the countries where

tax burden exceeds the EU average, the proportion of direct taxes is bigger than indirect taxes, tax revenues are raised not only by consumption but also by labor and capital taxation.

4. The complexity of tax system can be tolerated in case it enables effective collection of tax revenue. The tax systems of Scandinavian countries are considered to be complex (high number of taxes collected), tax administration in these countries is effective (the ratio of tax revenue and expenditures for tax collection is the lowest in the EU).

References

1. Aronson R. J. Decomposing the Gini coefficient to reveal vertical, horizontal, and reranking effects of income taxation / R. J. Aronson, P. J. Lambert // *National Tax Journal*. – 1994. – Vol. 47. – No. 2. – P. 273–294.

2. Atkinson A. B. The design of tax structure : direct versus indirect taxation / A. B. Atkinson, J. E. Stiglitz // *Journal of Public Economics*. – 1980. – No. 6. – P. 55-75.

3. Bivainis J. Kompleksinio mokesčių sistemos vertinimo rodiklių sistema / J. Bivainis, I. Skačkauskienė // *Verslas : teorija ir praktika*. – 2009. – X t., Nr. 4. – P. 298-307.

4. Bivainis J. Mokesčių sistemos vertinimo metodinio potencialo analize / J. Bivainis, I. Skačkauskienė // *Verslas : teorija ir praktika*. – 2007. - VIII t., Nr. 2. – P. 57–67.

5. Budrytė A. Biudžeto pajamų iš pelno mokesčio prognozavimas / A. Budrytė, E. Mačiulaitytė // *Pinigų studijos*, Nr. – 2005. – No 3. – P. 5–27.

6. Cobham A. The tax consensus has failed / A. Cobham // *OCGG Economy Recommendation*. – 2008. – No. 8. – P. 11.

7. Currie D. The case against income taxes. Boston University's Economics Club [Electronic source] / Currie D. - URL :

<http://bueconclub.wordpress.com/2011/03/14/the-case-against-income-taxes/>.

8. Dėl nekilnojamojo turto mokesčio taikymo tikslingumo [Electronic source]. URL :

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/del_nekilnojamo_turto_mokescio_taikymo_tikslingumo/1988;from_topic_id;19.

9. Ekonomikos teorija : vadovėlis / A. Jakutis, V. Petraškevičius, A. Stepanovas, L. Šečkutė, S. Zaivec. – Vilnius : Eugrimas. – 370 p.

10. Gylis P. Ekonomika, antiekonomika ir globalizacija: [monografija] / P. Gylis. – Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2008. – 443 p.

11. Heckly Ch. (2004). Wealth tax in Europe : why the downturn? / Ch. Heckly, M. Taly, G. Mestrallet // *Estate Taxation : Ideas for Reform*. – Paris : Institute Reports ; Institut de l'entreprise, 2004. – P. 39–50.

12. Lambert I. Some Modern Principles of Taxation – Adam Smith revisited. [Electronic source] / Lambert I. – URL :

http://www.cooperativeindividualism.org/lambert-ian_on-adam-smith.html.

13. Mirrlees J. A. (1971). An exploration in the theory of optimum income taxation [Electronic source] / J. A. Mirrlees // The Review of Economic Studies. – 1971. – Vol. 38, No 2. – P. 175–208.
14. Rothbard M. N. (2005). A consumption tax : a critique / M. N. Rothbard // Mises Daily. – 2005. – Friday, March 18, 2005. – P. 75–90.
15. Schaffer M. E. Effective versus statutory taxation : measuring effective tax administration in transition economies / M. E. Schaffer, G. Turley // Working Papers : European Bank for Reconstruction and Development. – 2001. – No. 62. – P. 1–24.
16. Shakow D. A comprehensive wealth tax. Symposium on Wealth Taxes Part II. [Electronic source] / D. Shakow, R. Shuldiner. – URL : <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/taxlr53&div=26&id=&page>.
17. Vainienė R. Iš mokesčių aibės į mokesčių sistemą: proliberalios mokesčių sistemos kūrimas. Laisvoji rinka, Nr.1. [Electronic source] / R. Vainienė. – URL : http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/ziniasklaidai/straipsniai_ir_komentarai/is_mokesciu_aibes__i_mokesciu_sistema_proliberalios_mokesciu_sistemos_kurimas/2082;from_topic_id;19.

Єгоров Ігор Юрійович,
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділом системних досліджень
науково-технічного потенціалу
ЦДПІН імені Г.М. Доброва НАН України

ПРОЦЕСИ «ТВОРЧОЇ РУЙНАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ» У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Однією з найважливіших складових теорії Й. Шумпетера є положення про «творчу руйнацію», тобто процес економічних перетворень, який сприяє заміні застарілих форм та методів хазяйнування на нові, більш прогресивні. Такий процес супроводжується зникненням технологічно відсталих виробництв та виникненням нових секторів економіки, що мають тенденцію до швидкого зростання.

Україна пережила значні потрясіння в економічній сфері на початку 1990-х років. Вони були пов'язані із колапсом планової системи з її принципами адміністративного розподілу ресурсів, товарів і послуг, а також із розпадом Радянського Союзу і розривом традиційних зв'язків між підприємствами. Слід зазначити, що саме етап «зламу» в українській економіці затягнувся, якщо порівнювати з ситуацією в інших країнах регіону: тільки з початку 2000-х років у країні розпочалися процеси економічного зростання, тоді як у переважній

більшості країн Центральної та Східної Європи основні зміни вже майже завершилися.

За процесами саме «руйнації», на думку Шумпетера, у «нормальній» економіці настає час відновлення на новій основі. На макрорівні новизна такого розвитку проявляється у прогресивних структурних змінах. Структурні зміни можна оцінити за декількома напрямками. Вони стосуються зміни форм власності, змін у структурі випуску продукції та послуг, змін у структурі експортно-імпортних операцій, змін у зайнятості і т. і.

Варто підкреслити, що на початку 1990-х вважалося, що українська економіка мала непогані передумови для ефективного розвитку. Країна виготовляла значну частину високотехнологічної продукції Радянського Союзу та мала перспективи стати важливим гравцем на ринку сільгосппродукції у світі. Деякі закордонні експерти оцінювали перспективи української економіки навіть вище, ніж перспективи економік Росії та країн Балтії (експерти Дойче банку, І.-С. Коропецький, Л. Мельник). Але, на жаль, на хвилі ейфорії від здобуття незалежності, позитивні аспекти такої оцінки були завищені, а негативні – недооцінені. Серед найбільш важливих негативних чинників можна назвати застарілу виробничу базу з великою кількістю потенційно збиткових підприємств, величезні прямі та приховані дотації цілим галузям та регіонам, істотне негативне сальдо торгового балансу з іншою частиною Радянського Союзу, який мав утворитися при переході на світові ціни на енергоносії і т. і. Значна частина негативних факторів була пов'язана також із вибором стратегії «часткових» реформ, що передбачало збереження майже повного адміністративного контролю над економікою із боку республіканських «апаратників», які розуміли події початку 1990-х, у першу чергу, як отримання ними контролю над владними механізмами. Це призвело до істотних проблем у реформуванні національної економіки.

Якщо розглядати результати такого реформування, то можна зазначити, що в економіці України дійсно відбулися істотні структурні зміни. На макрорівні пропорції між промисловістю та сектором послуг наблизилися до «стандартів» більшості розвинених країн, переважна більшість підприємств перейшла з державної до приватної власності. Але це стало чи не єдиними позитивними результатами «руйнації». Якщо розглянути ситуацію, що склалася, більш детально, можна побачити що інші структурні зміни мали, скоріше, негативну спрямованість. Так, частка машинобудування у структурі промисловості впала приблизно утричі за перші п'ятнадцять років незалежності. У той же час, частка металургії та енергетики зросла у 2,5–3 рази. Значна частина секторів промисловості, що визначають технологічний прогрес, наприклад, електроніка, майже зникла; нові, перспективні сектори (наприклад, такі, що використовують нанотехнології та біотехнології), розвиваються вкрай повільно. У той же час з середини попереднього десятиріччя почали спостерігатися деякі позитивні зрушення у структурі промисловості, але

економічна криза 2008–2009 значно загальмувала цей процес. Статистичні дані за 2010 – більшу частину 2012 рр. свідчать, що позитивні структурні зміни не були сталими, а у промисловості продовжуються процеси деградації: номенклатура продукції «спрощується», а на зовнішньому ринку Україна здебільше конкурує у нижчих сегментах ринку, де виступає постачальником товарів з низьким рівнем доданої вартості. Аналіз динаміки окремих видів продукції, наприклад у сільгоспмашинобудуванні, свідчить про те, що зростання в останні роки проходило майже виключно завдяки ціновим факторам, а не змінам в фізичних обсягах виробництва. Компенсувати негативні зміни у структурі промисловості можна було б за рахунок зростання сектору високотехнологічних послуг. І, дійсно, частка таких послуг останніми роками зростає в національній економіці. Але це зростання майже не має «міжнародного виміру», українські компанії не виходять із своїми послугами на закордонні ринки.

Вихід на траєкторію відновлення на основі розвитку нових секторів економіки неможливий без кардинального зменшення бар'єрів для розвитку приватного експортно-орієнтованого бізнесу, особливо у високотехнологічних виробництвах та наданні відповідних послуг не тільки для українських, але і для закордонних споживачів. Такий підхід потребує перегляду державних пріоритетів та «тонкого налаштування» на селективну підтримку окремих виробництв в умовах дії угод про СОТ, але іншого шляху для ефективного відновлення економіки після «періоду руйнації» у країні просто немає.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М., 1982.
2. Шумпетер Й. А. История экономического анализа : в 3-х томах / Й. А. Шумпетер. – СПб., 2001. – Т. 3, С. 1539–1557.
3. Державне агентство України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.in.gov.ua.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

Чеберкус Дмитро Вікторович,
кандидат економічних наук,
директор департаменту
науково-технічного розвитку
Державного агентства з питань науки,
інновацій та інформатизації України

ДЕРЖАВА У СТИМУЛЮВАННІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції економічного розвитку переконливо свідчать, що забезпечення сталого довгострокового зростання національної економіки та соціально-гуманітарний розвиток суспільства неможливі без активізації інноваційних процесів, вагому роль у спрямуванні яких відіграє держава. Визначальною ознакою розвинених країн є ринкова основа функціонування науково-технічної та інноваційної сфер економіки, де попит на інноваційну продукцію відрізняється високим рівнем купівельної спроможності, а її пропозиція формується переважно суб'єктами інноваційного підприємництва. Поступовий розвиток інноваційного підприємництва та, відповідно, посилення його впливу на масштаби та структуру попиту і пропозиції інноваційної продукції обумовили набуття ним здатності впливати на макроекономічні процеси, виступати одним із факторів економічного зростання. Зазначене актуалізує необхідність вивчення розвитку інноваційного підприємництва як об'єкту державного регулювання.

Нині в Україні існує розуміння необхідності активізації інноваційних процесів в усіх сферах національного господарства. Разом з тим пошук механізмів забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та виведення України до кола країн з конкурентоспроможною на світовому рівні економікою досі залишається актуальним питанням для науковців, політиків та практиків.

Метою публікації є розкриття ролі держави у стимулюванні інноваційного підприємництва на сучасному етапі розвитку України.

Значний внесок у розробку проблем інноваційного розвитку та ролі в ньому підприємництва зробив Й. Шумпетер, який відзначав, що завдання підприємців полягає у створенні нових комбінацій існуючих факторів виробництва з метою реформувати й еволюціонувати спосіб виробництва шляхом створення та впровадження винаходів [1, с. 123]. За Й. Шумпетером підприємницька активність проявляється не стільки у виборі кращої з альтернатив, скільки у створенні нових ринкових можливостей. Й. Шумпетер сформулював цілісну теорію, центральним місцем якої було введення економічної категорії «інновація» як необхідної виробничої функції, зумовленої змінами організації, технології, матеріально-технічного забезпечення

виробництва, відкриття нових джерел сировини, завоювання нового ринку [1, с. 145]. Ідеї Й. Шумпетера розвинув американський економіст П. Друкер, який відмічав, що підприємця відрізняє інноваційний тип мислення, а інноваційність – особливий інструмент підприємця [2, с. 144]. Отже, у наукових дослідженнях класиків теорії інноваційного розвитку іманентною рисою феномену підприємництва визначається його інноваційність.

Теоретичне обґрунтування державного регулювання розвитку інноваційного підприємництва пропонуємо розглянути через призму обґрунтування необхідності подолання відмов ринку у контексті інноваційного підприємництва.

1. Оскільки основним ресурсом інноваційного підприємництва є нематеріальні активи, інтелектуальна власність та не уречевлені знання, то неефективність конкуренції для інноваційного підприємництва проглядається у посиленні глобальних економічних дисбалансів унаслідок обумовленого діяльністю інтеграторів інноваційних процесів консервації технологічного відставання менш розвинених країн та усталення за ними ролі ресурсних додатків більш технологічно розвинених економік.

2. Товарами суспільного споживання у контексті інноваційного підприємництва є не просто фундаментальні дослідження, але й розвиток людського капіталу як носія знань та потенційного генератора інноваційних ідей. Сам по собі ринок недофінансує розвиток людського капіталу, адже в цьому випадку необхідно здійснювати кредитування під майбутні доходи за неможливості певним чином привласнити чи гарантувати невідчужуваність таких інвестицій. Крім того, людський капітал не може бути об'єктом застави за кредит. Відтак, на державу покладається функція надання додаткового обсягу інвестицій (компенсації недофінансування) у розвиток людського капіталу в середині країни, зокрема, через надання освітніх послуг. Держава має їх робити більш доступними та забезпечувати можливість отримання необхідних населенням ресурсів на подальше навчання.

3. Інноваційне підприємництво пов'язане із концентрацією ресурсів інноваційного розвитку з метою об'єднання їх у новому інноваційному продукті та отримання інноваційної квазіренти. Разом з тим в межах відкритої економічної системи країни, які є постачальниками (донорами) таких ресурсів, та країни, в межах економік яких відбувається привласнення інноваційної квазіренти, зазвичай є різними. Тому діяльність суб'єктів інноваційного підприємництва, що експортують прибуток, експлуатуючи сировинні та людські ресурси інших країн, буде для них негативною екстерналією. З іншого боку, імпортування інноваційної квазіренти за рахунок використання ресурсів створених в інших країнах буде, відповідно, позитивною екстерналією.

4. Неповні ринки внаслідок діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва виникають у результаті отримання ними перманентної технологічної монополії внаслідок можливості постійно платити вищу ціну за ресурси. Відтак, маючи монополію на ринку ресурсів, може виникати ситуація монопольного визначення суб'єктами інноваційного підприємництва напрямів

технологічного розвитку, більш комерційно привабливих, але відмінних від тих, що забезпечуватимуть сталий розвиток національної економіки. Такими неповними ринками можуть виступати, наприклад, більш витратні, але екологічні товари, енерго- та ресурсозберігаючі технології.

5. Інформаційна асиметрія проявляється у тому, що ефективність перманентного провадження інноваційної діяльності суб'єктам інноваційного підприємництва потребує застосування ними довгострокового прогнозування та планування не лише кількісних показників попиту та пропозиції, але й тенденцій технологічних змін з метою виявлення найбільш прогресивних та затребуваних ринком технологій. Відтак фінансування державою проведення прогнозно-аналітичних досліджень технологічного розвитку національної економіки, їх опублікування, врахування під час формування та реалізації науково-технічної політики, у сфері державної закупівлі товарів та послуг (в частині формування державного замовлення на інноваційну продукцію) дозволить з одного боку, скеровувати напрям інноваційного розвитку окремих галузей, а з іншого – концентрувати їх фінансові та інтелектуальні ресурси у потрібному для суспільства напрямі.

Отже, інтерпретуючи для інноваційного підприємництва можливі відмови ринку, ми дотримуємось думки, що у трансформаційних економіках більш значимим обґрунтуванням державного втручання є необхідність формування ринкових механізмів саме розвитку інноваційного підприємництва для забезпечення виконання притаманних йому функцій. Під розвитком інноваційного підприємництва в цьому випадку ми розуміємо перехід до такого стану, коли воно набуває ознак макроекономічного явища, тобто, набуває здатності впливати на якісні та кількісні показники розвитку економіки країни, а також забезпечувати власний саморозвиток.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; [пер. с нем.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
2. Друкер П. Ф. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Ф. Друкер ; [пер. с англ. М. Котельниковой]. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1998. – 288 с.
3. Жилінська О.І. Теоретичне обґрунтування державного регулювання інноваційної сфери / О.І. Жилінська // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія “Економіка”. – 2004. – Вип. 68. – С. 68–74.

Гмырак Виталий Николаевич,
помощник генерального директора
Республиканского инновационного
унитарного предприятия
«Научно-технологический парк БНТУ «Политехник»
(г. Минск, Республика Беларусь)

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО
СТИМУЛИРОВАНИЯ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ НАУЧНО-
ТЕХНИЧЕСКИХ РАЗРАБОТОК СУБЪЕКТОМ ИННОВАЦИОННОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

Республиканское инновационное унитарное предприятие «Научно-технологический парк БНТУ «Политехник» является ведущим инновационным предприятием в системе Министерства образования Республики Беларусь. Используя высокий научно-технический потенциал университета, технопарк БНТУ «Политехник» посредством развитой сети информационно-маркетинговых служб активно продвигает университетские разработки в производство, где научно-производственные структуры выпускают и реализуют конечную инновационную продукцию на рынке. Кроме того, технопарк выполняет функцию бизнес-инкубатора, создавая и поддерживая малые инновационные предприятия, занимающиеся выпуском инновационной продукции. В настоящее время резидентами Технопарка являются 7 дочерних предприятий. В целом инфраструктура Технопарка включает 29 подразделений.

На сегодняшний день деятельность научно-технологического парка БНТУ «Политехник» полностью соответствует основным направлениям деятельности технопарка в части оказания систематической поддержки резидентам технопарка, указанных в Указе Президента Республики Беларусь от 3 января 2007 года №1 «Об утверждении положения о порядке создания субъектов инновационной инфраструктуры и внесении изменения и дополнений в Указ Президента Республики Беларусь от 30 сентября 2002 г. №495»:

– содействие в создании производств с новыми и высокими технологиями, выпускающих законченную высокотехнологичную продукцию для реализации ее на рынке (в рамках мероприятий Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2007–2010 годы технопарком на основе внедрения новых и высоких технологий создано 8 новых и модернизировано 8 действующих производств на предприятиях);

– содействие в осуществлении внешнеэкономической деятельности в целях продвижения на зарубежные рынки продукции, произведенной с использованием новых или высоких технологий (в рамках работы

двусторонніх центрів міжнародного науково-технічного співробітництва з Китаєм, Венесуелою, Латвією, Казахстаном, Сирією, Росією, Південною Кореєю);

– надання на договірній основі в відповідності з законодавством рухомого і нерухомого майна, в тому числі високотехнологічного обладнання і приміщень різного функціонального призначення);

– забезпечення освітлення в засобах масової інформації діяльності технопарку і його резидентів, в тому числі за допомогою участя в різних виставках, форумах, ярмарках і семінарах і др.

В межах проводимої в Республіці Білорусь роботи по підвищенню ефективності комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, перш за все створених з залученням бюджетних коштів, активізації використання вказаних результатів в виробничій сфері, розвитку ринку інтелектуальної власності в ГКНТ по ініціативі Радою Міністрів Республіки Білорусь представлено пропозицію про внесення в Указ Президента від 3 січня 2007 року №1 змін, пов'язаних з внесенням науково-технологічному парку функцій пов'язаних з комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності на ліцензійній основі. Дане напрoдження діяльності є новим для вітчизняних суб'єктів інноваційної інфраструктури в силу того, що відпрацьовані механізми комерціалізації науково-технічних розробок передбачають укладання контрактів на передачу науково-технічної документації, контрактів на виконання спільних НІОК(Т)Р, реалізуючих передшляху (непатентовану) інтелектуальну власність, створення нових виробств в більшості випадків не передбачають повномасштабної патентної захисту технологій виробництва випускаємої продукції, і не передбачають комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності в формі уступки патентів і продажу ліцензій на право користування об'єктами інтелектуальної власності, а також повну патентну захисту випускаємої продукції на ринках при організації власного виробства. Останнє вимагає від суб'єктів інноваційної інфраструктури розробки відповідної стратегії і системи по управлінню об'єктами інтелектуальної власності. Данна система повинна включати ефективні інструменти визначення цільовості патентування створюваних розробок, в тому числі зарубіжного, ефективну систему захисту ноу-хау, володіти методиками проведення ціннісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності, проведення патентних досліджень і др., тому вимагає від Національного центру інтелектуальної власності відповідної координації, включаючи нормативно-методичне забезпечення, по даному питанню.

Особливе значення в інтересах експортної торгівлі науково-технічними розробками має їх зарубіжне патентування. В той же час науково-технічні розробки державних підприємств нашої країни патентуються за кордоном дуже рідко в силу значительної цінності даної

процедуры. В целях оказания финансовой поддержки патентования за рубежом объектов промышленной собственности, созданных с использованием средств республиканского бюджета Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 26 марта 2003 г. №403 образована Комиссия по обеспечению охраны прав и противодействию нарушениям в сфере интеллектуальной собственности при Совете Министров Республики Беларусь. В то же время, как показывает практика, государственные предприятия Республики Беларусь крайне редко предоставляют свои предложения для патентования за рубежом на рассмотрение данной комиссии. К тому же экспертиза предлагаемых разработок, проведенная Национальным центром интеллектуальной собственности, свидетельствует об их непатентоспособности за рубежом, что ставит под сомнение правильность применяемых подходов при проведении патентных исследований на определение технического уровня разработки до начала и во время выполнения НИОК(Т)Р за счет бюджетных средств.

Следует отметить, что до 2010 года в Республике Беларусь не был выработан соответствующий механизм прямой государственной поддержки деятельности субъектов инновационной инфраструктуры. Ситуация изменилось с выходом Указа Президента Республики Беларусь от 17 мая 2010 г. № 252 «О внесении дополнений и изменений в некоторые Указы Президента Республики Беларусь», который установил, что в целях создания благоприятных условий для деятельности субъектов инновационной инфраструктуры в Республике Беларусь средства, предусмотренные в республиканском бюджете для финансирования научной, научно-технической и инновационной деятельности, могут использоваться на организацию деятельности и развитие материально-технической базы субъектов инновационной инфраструктуры, включая капитальные расходы, в рамках мероприятий государственной программы инновационного развития Республики Беларусь в порядке, определяемом Советом Министров Республики Беларусь. В тоже время, в связи с поздними сроками принятия решений о порядке финансирования и выделения бюджетных средств в 2010 году субъекты инновационной инфраструктуры Республики Беларусь предприятие не смогло в полной мере воспользоваться бюджетным финансированием.

В настоящее время в Республике Беларусь в рамках диверсификации источников финансирования инновационных проектов, а также в целях совершенствования системы стимулирования инновационной активности и коммерциализации перспективных научно-технических разработок по приоритетным направлениям научно-технической деятельности, утвержденных Указом Президента Республики Беларусь от 22 июля 2010 года № 378 разрабатывается Указ Президента Республики Беларусь «О некоторых мерах по стимулированию инновационной активности и коммерциализации перспективных научно-технических разработок». В рамках данного указа предполагается предоставление физическим и юридическим лицам, имеющим исключительные права на объекты интеллектуальной собственности,

инновационных ваучеров и грантов для коммерциализации принадлежащих им объектов интеллектуальной собственности. Предоставление таких инновационных ваучеров и грантов предполагается осуществлять на безвозвратной основе из средств республиканского бюджета.

Порядок и условия предоставления грантов физическим лицам, являющимся правообладателями объектов интеллектуальной собственности, предполагает обязательное участие субъекта инновационной инфраструктуры в реализации инновационного проекта. Субъект инновационной инфраструктуры, являясь распорядителем средств гранта, несет ответственность за целевое расходование денежных средств, которые предполагается использовать для оплаты маркетинговых и патентных исследований, получения и поддержания в силе охранных документов за рубежом, услуг по оценке интеллектуальной собственности, разработки бизнес-плана, инжиниринговых и иных видов услуг. Использование гранта признается эффективным при наличии ряда условий, обязательным следствием которых является организации производства продукции с использованием объекта интеллектуальной собственности, либо его коммерциализация на лицензионной основе.

Булкин Игорь Алексеевич,
кандидат экономических наук,
старший научный сотрудник
отдела системных исследований
научно-технического потенциала
ЦДПИИ имени Г. М. Доброва
НАН Украины

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВОЕННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В УКРАИНЕ: ГЛОБАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

На протяжении как минимум последних двух веков потребности военно-промышленного комплекса (ВПК) являлись важнейшим мотивом технологического развития ведущих стран мира. Поэтому, для полноценной характеристики инновационного развития в постсоветских странах, крайне некорректно оставлять без соответствующего рассмотрения сектор экономики, обслуживающий оборонные потребности государства. Между тем, по ряду причин, связанных прежде всего с непрозрачностью (и даже частичной закрытостью на вполне легальных основаниях) этого сектора, инновационные процессы в сфере создания систем вооружения так и не получили надлежащего освещения в отечественной научной литературе. Сложился своеобразный

парадокс «канувшей Атлантиды», когда наследник второго по мощности в мире советского ВПК (а его украинский сегмент по технологическому уровню как минимум не уступал общесоюзному) под влиянием пацифистской политической риторики и реалий деградирующей экономики выпал из рассмотрения в инновационном аспекте, но при этом, начиная с середины 1990-х гг., активно осваивает зарубежные рынки вооружений. Попробуем разобраться в этом феномене.

Интеллектуализация инновационных процессов помимо решения вопросов оптимизации управленческих решений предусматривает активное использование в инновационной деятельности результатов профильных НИОКР. Поэтому в первую очередь рассмотрим состояние оборонных исследований и разработок в стране. В соответствии с международными стандартами разделение тематического фронта НИОКР в призме социально-экономических целей на оборонную и гражданскую составляющие является одним из базовых. В традиционном представлении о способах удовлетворения потребностей социума расходы на оборону являются несомненной прерогативой государства, вследствие чего именно бюджетные средства должны превалировать в структуре финансирования НИОКР военного назначения. Однако на практике это не всегда оказывается так, и ярким примером нарушения правила является ситуация в Украине.

Интересы государств – активных геополитических игроков напрямую влияют на размер доли оборонных НИОКР в бюджетных расходах на НИОКР: так в США и России большая часть бюджетных расходов на НИОКР имеет именно оборонную направленность (51–59 %). Если принять во внимание повышенную относительно среднемирового уровня долю бюджетных средств в совокупных расходах на научно-техническую деятельность в России (в последнее десятилетие – не менее 55 %), именно она оказывается мировым рекордсменом в аспекте соотношения объемов финансирования работ оборонного и гражданского назначения из всех источников – доля первых превышает 30%. Огромные значения абсолютного объема ассигнований на военные НИОКР в США (до 62,7 млрд долл. в 2009 г.) скрываются относительно сниженной долей средств федерального бюджета в структуре источников средств, в результате чего доля военных НИОКР в последнее десятилетие колебалась в интервале 1319 % от объема всех выполняемых работ. Весомые значения показателя наблюдались во Франции (до 11 %), Великобритании (6,9 %), Испании (6,7 %), Южной Корее (4,4 %) и Швеции (2,8 %). По ЕС-27 доля оборонных работ в совокупном финансировании НИОКР составила 3,8 % (во всех случаях использованы данные за 2008 г.). Китай придерживается политики тотальной секретности в аспекте распределения научных расходов по социально-экономическим целям, однако, исходя из величины бюджетных расходов на исследования и разработки (28,5 млрд долл. в 2009 г.) и процессов модернизации вооруженных сил, его военные НИОКР следует оценить как вторые по объему в мире.

Несмотря на относительную (в сравнении с мировыми лидерами) незначительность абсолютного объёма финансирования военных НИОКР (максимум – 111,4 млн долл. в ППС в 2010 г.), в призме относительных показателей Украина вполне «вписалась» в приведенный ряд стран, достигнув уровня 4,42% по доле оборонных работ в совокупном финансировании НИОКР. И даже удержалась в нём, несмотря чувствительное снижение иностранных поступлений до 79,8 млн долл. в ППС в 2011 г. – доля составила 3,27%. Для невоюющей страны с умеренными геополитическими амбициями это вполне приличное значение.

Однако при трактовке положения следует обратить внимание как на общую нестабильность динамики показателя в 2001-2011 гг. (разница между минимальным и максимальным значениями превысила 4 раза, причём уровень 2011 г. уступил значению 2001 г.), так на то обстоятельство, за счёт каких источников средств эти значения достигаются. Так если в целом до 2007 г. в структуре финансирования военных НИОКР доминировали отечественные заказчики, то в 2007–2010 гг. произошёл крайне резкий рост доли иностранного участия – с 1,6 до 77,1% в проекции на абсолютные объёмы финансирования в постоянных ценах составивший 92,2 раза! Несмотря на чувствительное снижение интенсивности зарубежных поступлений в 2011 г. на 30,2%, доля иностранных средств в этом году достигла рекордного на всём периоде наблюдения уровня в 78,2%. Несмотря на гордость за успешное продвижение своих услуг отечественными научно-техническими организациями на мировом рынке, возникает резонный вопрос касательно позиции основного интересанта в результатах оборонных НИОКР в рамках традиционного подхода – украинского государства. Ибо получается, что отечественный научно-технический потенциал в области военных НИОКР имеет крайне выраженную экспортную ориентацию, а создаваемая им научно-техническая продукция преимущественно ориентирована на обслуживание оборонных потребностей других стран, большая часть которых (страны Азии) никак не причастна к обеспечению безопасности Украины политическими средствами, не говоря уже о военных.

Более того, даже в рамках финансирования оборонных работ из национальных источников средства государственного бюджета не всегда являлись определяющими: так в 2010–2011 гг. их величина уступала не только расходам предпринимательского сектора, но и объёму поддержки научно-технических структур со стороны материнских предприятий оборонного сектора. Одновременно произошло резкое увеличение роли внебюджетных фондов, до 2009 г. вообще не использовавшихся для финансирования оборонных НИОКР, но уже в 2010 г. опередивших суммарные бюджетные и отдельно выделяемые в отечественной статистике бюджетные расходы для военных ВУЗов. Целый ряд образцов вооружения был разработан фактически за собственный счёт производителей техники с минимальным участием бюджетных средств. В итоге реальная приоритетность НИОКР оборонного назначения для украинского государства в сравнении с российским оказалась

крайне незначительной: даже при использовании относительных показателей (исходя из данных непосредственных исполнителей НИОКР, аккумулируемых Государственной службой статистики Украины) отставание достигло двух порядков! Таким образом, деградация украинского ВПК в аспекте проведения НИОКР произошла в значительно меньших масштабах, нежели сокращение внутреннего оборонного заказа.

Заметим, что применение к сфере оборонных НИОКР в Украине традиционного подхода к исчислению отраслевой наукоёмкости оказывается недостаточно адекватным: при «лобовом» соотношении величины внутренних текущих затрат на НИОКР из всех учитываемых источников с объёмом промышленного производства мы получаем экстремальные значения, сопоставимые с рекордными достижениями немногих ведущих высокотехнологичных компаний мира: так в 2010 г. в отрасли был достигнут уровень наукоёмкости в 22,95%! Заслуга в этом не только факторов, обеспечивающих прирост величины числителя показателя, но и крайне скромного объёма промышленного производства, особенно в сравнении с другими отраслями (см. ниже). При этом важно учесть то, что основная масса проводимых НИОКР изначально не предусматривала материализацию своих результатов на предприятиях Украины, то есть реставрация роли Украины как регионального центра проведения оборонных НИОКР с экспортной ориентацией, не обеспечивает достаточных предпосылок для активизации инновационной деятельности на предприятиях отечественного ВПК. Так структурная доля подраздела КВЭД № 29.6 «Производство оружия и боеприпасов» (по версии классификации, действовавшей в 2001-2011 гг.) как в совокупных инновационных затратах промышленности, так и в её важнейшем структурном сегменте – обрабатывающей промышленности – ни разу не достигла 1% и только дважды (в 2001 и 2009 гг.) превышала уровень в 0,6%. По состоянию на 2011 г. величина структурной доли объекта в 2 раза уступила производству бытовых электроприборов, в 2,7 раза производству машин для сельского и лесного хозяйства, в 20 раз производству летательных аппаратов, почти в 30 раз пищевой промышленности и в 40 раз металлургическому производству. Понятны ограничения использования годичного «слепок» состояния отрасли (так в сравнительно успешном для производства вооружений 2009 г. его структурная доля уступала металлургии «только» в 10,7 раза) – нам хотелось заострить внимание на усилении в последние годы кризисных явлений в инновационных процессах в сфере производства вооружений, их низкой приоритетности для хозяйствующих субъектов. Стоит отметить и уязвимость процессов от внешнеполитической конъюнктуры в условиях низкого внутреннего спроса: так базовый (относительно 2001 г.) индекс уровня инновационных затрат в постоянных ценах уже в 2003 г. «просел» до 0,288, в 2007 г. резко вырос до 1,266, достигнув к кризисном 2009 г. 1,490, но уже в следующем году упал до 0,408.

Таким образом, интенсивность инновационной деятельности преимущественно определяется не соображениями материализации результатов

НИОКР, финансируемых национальными заказчиками (а обеспечиваемые ими 22–25 % от приличного по мировым меркам совокупного объёма оборонных НИОКР всё-таки создают для этого основание), а задачами технологической подготовки очередного внешнеэкономического контракта на поставку систем вооружения. Не случайно базовый индекс объёма промышленной продукции военного назначения в 2009 г. достиг 1,962, но уже через два года сократился на 35%. Такие «всплески» активности позволяют отрасли удваивать годовые значения структурной доли в общем промышленном выпуске с традиционных для себя 0,13–0,19 % до 0,32–0,33 %. Решение задач реального поддержания и укрепления обороноспособности страны при этом отодвигается на второй план.

Гриненко Анатолій Михайлович,
кандидат економічних наук,
доцент, професор кафедри управління
персоналом та економіки праці
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана,
Кирилюк Володимир Вікторович,
асистент кафедри управління
персоналом та економіки праці
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОРПОРАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Безумовним атрибутом соціально-економічного розвитку світового суспільства в цілому і кожної окремої держави як його структурної одиниці є стрімке прискорення науково-технічного прогресу. Економіка розвинутих країн значною мірою носить інноваційний характер, тобто базується на застосуванні нових знань і сучасних інформаційних технологій.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності та культури досліджувались такими вченими-економістами, як М. Потрер, П. Друкер, М. І. Туган -Барановський, І. Фішер, Й. Шумпетер, О. Амоша, О. Волкова та ін.

У традиційному розумінні інновація – це впровадження нової техніки або технології, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу. Сучасна

теорія наукового планування визначає термін «інновація» як інвестиції, що забезпечують заміну поколінь техніки й технології, а, як відомо, саме інвестиції в сучасних умовах набувають усе більшого значення. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Інноваційна культура – важлива внутрішня складова середовища корпорації, яка створює суттєву конкурентну перевагу в разі відповідності цілям інноваційного розвитку компанії та домінування її цінностей у нормах поведінки персоналу. Існує думка, що культура взагалі є найважливішою складовою організації, що координує її діяльність та дозволяє їй досягати своїх показників діяльності [2].

Інноваційна культура потребує врахування ціннісних орієнтирів. Чітко визначені цінності корпоративної культури викликають довіру та більшу прихильність споживачів, чітко регламентують роботу та збільшують бажання працювати в організації. Крім того, такий важливий інститут ефективного корпоративного управління як лідерство уможлиблює свою реалізацію саме через встановлення прогресивних цінностей, норм поведінки, заходів та засобів впливу [3].

Етапи формування інноваційної культури корпорації:

I етап – діагностика поточного стану інноваційного клімату в корпорації (діагностика може проводитися за допомогою різноманітних методів, проте найзручнішим методом виступає анкетування оскільки дозволяє охопити, і відповідно, врахувати думку якомога більшої кількості робітників). Доповнюється оцінка стану інноваційного клімату через співбесіди з ключовими експертами з інноваційного розвитку компанії та найбільш залученими до реалізації інноваційних процесів фахівцями.

II етап – визначення та розробки напрямів формування інноваційної культури в організації, а також конкретних інструментів їх реалізації. Серед основних інструментів формування інноваційної культури можна виділити організаційні (ресурсне забезпечення), економічні (матеріальне забезпечення) та соціально-психологічні (нематеріальне стимулювання).

III етап – впровадження інноваційної культури в корпорації та визначення її ефективності.

Зазначені етапи реалізуються через чітко сформульовану місію, мету та цілі корпорації.

Серед основних інструментів формування інноваційної культури можна виділити організаційні, економічні та соціально-психологічні.

Основним завданням організаційних інструментів є створення для персоналу сприятливого для інновацій середовища роботи. Зазначена складова передбачає ресурсне забезпечення інноваційної діяльності.

Економічні інструменти, перш за все, мають на увазі широке застосування матеріального стимулювання інноваційної діяльності, зокрема, раціоналізаторства, що передбачає виплату інноватору окремо встановленого відсотка від ефекту, отриманого від реалізації інновації.

Соціально-психологічні інструменти спрямовані на створення в організаціях сприятливої для інновацій атмосфери за допомогою нематеріального стимулювання інноваційної діяльності.

У сучасних умовах інноваційна культура є одним з головних чинників розвитку підприємств, необхідною умовою для їх конкурентоспроможності на ринку. До заходів щодо активізації інноваційної культури українських підприємств можна віднести наступні: підвищення рівня організації інноваційних процесів шляхом врахування міжнародного досвіду; вдосконалення законодавчої бази з питань інновацій та інноваційної діяльності підприємств шляхом перегляду вже існуючих законопроектів та затвердження нових; поширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових комерційних та державних кредитів зі знижкою кредитної ставки.

Список використаних джерел

1. Декалюк О. В. Інноваційна діяльність корпорацій: міжнародний та вітчизняний досвід [Електронний ресурс] / О. В. Декалюк, А. А. Береза. – Режим доступу до ресурсу :

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_1/141-145.pdf

2. Давила Т. Работающая инновация. Как управлять ею, измерять ее и извлекать из нее выгоду / Тони Давила, Марк Дж. Эпштейн, Роберт Шелтон ; [пер. с англ. О. И. Зори ; под науч. ред. Т. Ф. Козицкой]. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – 288 с.

3. Соболева Т. В. Інноваційна діяльність в контексті глобалізаційних процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2010_684/48.pdf

Ільїна Галина Володимирівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

«ОНАУКОВЛЕНЕ СУСПІЛЬСТВО» В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасні інтенції осмислення проблеми інновації розгортаються у широкому колі галузей, в яких досліджуються її економічні, управлінські, соціальні, людиновимірні аспекти. Враховуючи роль науки і техніки у сучасному суспільстві, які, за словами Ю. Габермаса, перетворюються на «ідеологію» [5], можна виявити взаємозалежність розвитку соціоекономічної складової інноваційної діяльності від розвитку науки. Остання сьогодні перебуває у своєрідному стані «перманентних технічних революцій».

Динаміку наукових трансформацій можна пояснити переоцінкою способу накопичення знання. Статистичні дослідження доводять, що «кількість наукових публікацій у XVII столітті була такою, що хороший учений міг постійно бути в курсі всього, що друкувалося, тоді як в наш час тому ж вченому неможливо навіть ознайомитися з усіма «короткими викладами» (abstracts) статей, що стосуються його області досліджень» [1, с. 32]. Таким чином, суто кількісні зміни в інформаційних потоках змінили обличчя науки, яка формує нові способи індивідуального включення в дискурси та дискусії наукових спільнот та нові вимоги до соціальних ефектів від наукової діяльності.

Перетворення інформаційного фактору в науці приводить до ряду соціальних трансформацій, які можна розглянути на прикладі трьох сфер «трикутника знань» (освіти, науки, інновації). Освітні трансформації виявляються у заміні моделі ретрансляції знань на модель комунікативного конструювання утилітарних моделей. В умовах глобалізації інноваційної проблематики зазначені зміни зумовлені вимушеною відсутністю «монополії на сенс» (А. Турен) – відсутністю універсальної наукової моделі. Традиційно освітні моделі конструювалися на основі прийнятої класичної едукативної схеми: дисциплінарні матриці кожної науки були загально визначеними й зазнавали поступових трансформацій лише в умовах масштабних наукових революцій. Сьогодні, в умовах накопичення наукової інформації, масштабність зникає. Відбувається зміщення акцентів на користь застосовуваних моделей, які прийняті в конкретній науково-дослідній програмі. При цьому відбір здійснюється на користь значимих моделей, які мають інноваційний потенціал, тобто обирається соціально значиме й утилітарно застосовуване знання, яке

розглядається не у його статичних модусах, а в умовах його динамічного розвитку.

Основою в такій освітній моделі є не сам процес ретрансляції знання, а його науковий потенціал. Натомість сама наука починає розглядатися з точки зору її інтеграції в економічні процеси. Будучи «технізованою», наука стає економічним принципом інноваційного суспільства. Як зауважує Ю. Габермас, «в якості незалежної змінної на сцену виходить квазіавтономний прогрес науки і техніки, від якого насправді залежить надважлива окрема системна змінна – економічний ріст» [5, с. 89]. Відтак освіта й наука розглядаються з точки зору їх утілення у соціальні практики (тобто як інноваційний потенціал).

Перетворившись на економічний норматив глобального виміру, інновація ставить нове завдання й перед економікою: актуалізується вимога до креативності у найбільш загальному сенсі слова. Креативність, особлива налаштованість наукового пізнання на новизну, призводить до того, що стає значимою вимогою не ретрансляції наявного знання, а нарощування нового. Передусім така ситуація значима із точки зору когнітивних трансформацій суспільства. Знаннева орієнтація економіки та її новий креативний потенціал зумовлені динамікою впровадження інновацій у всі соціальні сфери.

Отже, особлива налаштованість наукового пізнання на новизну стає значимою вимогою інноваційних процесів у економіці. Відповідно ідеєздатність, творчість здобувають нового значення. При цьому в деяких випадках настільки потужного, що навіть виникають особливі соціальні концептуалізації креативності. Так, Р. Флоріда заявляє, що можна спостерігати формування «креативного класу», поява якого свідчить про переосмислення ролі самої креативності в економіці. Так, на думку Р. Флоріди, «креативність має багато вимірів і проявляється у численних і взаємодоповнюваних формах. Згідно із широко поширеною та помилковою точкою зору, креативність обмежується технічними винаходами, розробкою нової продукції і створенням нових фірм. Навпаки, у сучасній економіці, що дістала назву «нової економіки», креативність – це масштабна і неперервна практика. Ми постійно модифікуємо і покращуємо різноманітні продукти, процеси й операції, по-новому підганяючи їх один до одного. Крім того, технічна й економічна креативність підживлюється взаємодією з культурною креативністю й художньою творчістю» [4, с. 22].

Отже, під впливами креативності (в її новому вимірі) «переформатовується» сучасна структура економіки. При цьому креативний клас постає як клас економічний: «Його економічна функція підтримує і визначає соціальні й культурні рішення креативних професіоналів, так само як і їх спосіб життя. Креативний клас складається із людей, які створюють економічні цінності у процесі творчої діяльності» [4, с. 24]. Таким чином, креативний клас як своєрідний прошарок розвинених суспільств легітимується в «онауковленому суспільстві», формуючи власні способи функціонування в економічному середовищі.

Отже, трансформація суспільних орієнтирів під впливом креативних процесів у економіці не зупиняється на зміні важливості новації поряд з інновацією, освіти поряд з наукою, традиції поряд з її подоланням. Передусім відбувається зміна економічних принципів, які спрямованими на інтеграцію науки, освіти та інновації. Це є відповіддю на глобальні трансформації, що спрямовані на економізацію «онауковленого суспільства», проявлену в інновації.

Список використаних джерел

1. Карьер Ж.-К. Не надейтесь избавиться от книг / Ж.-К. Карьер, У. Эко. – СПб. : Symposium, 2010. – 336 с.
2. Неклеса А. Рах оeconomicana : гэоэкономическая система мироустройства [Электронный ресурс] / А. Неклеса. – Режим доступа: <http://www.archipelag.ru/geoeconomics/osnovi/universe/system/>.
3. Турен А. Повернення дієвця / А. Турен. – К. : Альтерпрес, 2003. – 320 с.
4. Флорида Р. Креативный класс. Люди, которые меняют будущее / Р. Флорида. – М. : СИК, 2011. – 202 с.
5. Хабермас Ю. Техника и наука как «идеология» / Ю. Хабермас. – М. : Праксис, 2007. – 208 с.

Корнілова Ірина Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
Білорус Тетяна Валеріївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Розробка та запровадження ефективної моделі управління в країні передбачає визначення і активне використання наявних та прихованих можливостей економічного зростання на всіх рівнях господарювання. Значний інноваційний потенціал розвитку зосереджений на регіональному рівні. Рівень його використання залежить від комплексного, системного підходу до взаємодії

між учасниками інноваційного процесу, що знаходить відображення у створенні регіональних інноваційних систем.

Проблематика регіонального інноваційного розвитку знайшла відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме, А. Андерсона, Б. Асхайма, І. Брикової, Ю. Гаджієва, Г. Ганєєвої, Дж. Даннінга, А. Ізаксена, Б. Йонсона, Ф. Кука, Б. Лундвала, Дж. Манцинена, М. Портера, К. Разгуляєва, С. Хмелевського та ін. Незважаючи на численні дослідження теоретичних і практичних аспектів формування інноваційних систем регіону, в економічній науці так і не склалося цілісне бачення сутності, структури регіональних інноваційних систем і специфіки взаємодії їх елементів, що визначає напрями для подальших досліджень.

При дослідженні сутності та структури регіональних інноваційних систем важливе методологічне значення має виділення їх тісного діалектичного зв'язку з іншими системами. Це дає змогу вказувати на загальне та особливе у функціонуванні різних видів інноваційних систем: виділення загальних цілей, завдань, закономірностей, рис, принципів побудови з врахуванням специфіки їх реалізації в залежності від рівня господарювання. Зокрема, регіональну інноваційну систему можна розглядати як підсистему національної інноваційної системи. Крім того, регіональна інноваційна система є зв'язувальною ланкою між макро та мікро рівнями та забезпечує взаємодію між цими двома рівнями управління: з одного боку, відповідаючи загальному вектору інноваційного розвитку держави, з іншого - враховуючи інтереси безпосередньо інноваційно-активних підприємств, специфіку їх інноваційних систем. Не слід відкидати й можливі взаємозв'язки між регіональними інноваційними системами в середині країни й на міжнародному рівні в глобальній інноваційній мережі.

Про багатоаспектність розгляду регіональних інноваційних систем свідчить й наявність різних підходів до їх розуміння, представлених в літературі. Зокрема, регіональна інноваційна система розглядається як:

- цілісне утворення організацій та інститутів регіону, тісно взаємодіючих між собою з метою генерації нових знань, їх розповсюдження та використання шляхом трансформації в продукти, технології, послуги [1];
- публічно-приватний форум співпраці бізнесу, регіональної адміністрації органів місцевого самоврядування та держави, в якому представлені науково-дослідні, освітні установи, структури сприяння та трансферу інновацій, а також недержавні організації, які створюють можливість активізувати місцеві чинники росту та краще використовувати існуючий потенціал [5];
- комплекс економічних, політичних та інституційних зв'язків, що мають місце в певному географічному просторі та генерують процес

колективного навчання, який призводить до швидкої дифузії знань та кращої практики [3].

Визначення регіональних інноваційних систем, представлені в літературі, торкаються різних аспектів їх формування та функціонування. Однак, загальним в усіх трактуваннях є виділення активної взаємодії між структурними елементами, підсистемами регіональних інноваційних систем, посиленої специфічними для регіону партнерськими відносинами для досягнення комплексності інноваційних процесів в рамках регіону, створення функціональної мережі, об'єднуючої всі стадії інноваційного циклу.

Регіональна інноваційна система як організаційно-інституційний комплекс в структурі економічної системи регіону, як ефективна система управління інтелектуальним потенціалом регіону, що визначає здатність його переходу на інноваційний тип розвитку, повинна мати збалансовану, інтегровану, об'єднану єдиними цілями та завданнями структуру.

Дослідження питання структури регіональних інноваційних систем в наукових працях демонструє наявність різних підходів до виділення її ключових, системоутворюючих елементів: від варіантів екстраполяції бачень структури національних інноваційних систем на регіональний рівень з акцентом на значення певних елементів до складних поєднань системно-функціональних підходів. Але при всьому розмаїтті в основу структуризації більшості існуючих поглядів закладено врахування стадій інноваційного процесу, секторів інноваційної сфери, складу інноваційної інфраструктури.

Наприклад, при розгляді структури регіональних інноваційних систем поширеним в економічній літературі є застосування функціонального підходу. До простих його трактувань можна віднести погляд М. Яворського на структуру регіональної інноваційної системи, за яким до її складових відносяться: винахідники, дослідники – новатори; малі, середні і крупні компанії; вищі навчальні заклади; науково-дослідні інститути, інформаційно-дослідницькі центри; технопарки і бізнес-структури; громадські організації інженерно-технічної, науково-педагогічної і творчої інтелігенції; комплекс інститутів правового, фінансового і соціального характеру, які підтримують і стимулюють інноваційні процеси і спираються на культурно-освітні, історичні, етичні звичаї, традиції, національно-релігійні особливості регіону [4]. Акцент на укрупнення складових структури в підсистемі та визначення їх функціонального навантаження зроблений в роботах Р. Ганєвої та інших. Зокрема, Р. Ганєва виділяє підсистеми: генерації нових знань і інноваційних ідей, використання знань; поширення і підтримки знань; забезпечення [1].

Більш складним баченням структури регіональної інноваційної системи за елементним наповненням блоків та характером й спрямованістю взаємозв'язків між складовими характеризується поєднання системного і функціонального підходів, що дозволяє глибше відобразити сутнісні характеристики й умови реалізації призначення регіональної інноваційної

системи. Відповідно до даного трактування регіональної інноваційної системи в її структурі виділяється «ядро» (наукові організації, промислові підприємства, ФПГ, особливі економічні зони, території інноваційного розвитку); інфраструктура, координаційний центр (необхідний для побудови повноцінної системи та її подальшого ефективного управління), механізми функціонування регіональної інноваційної системи, виконуючі з'єднувальну функцію (адміністративний, регулюючий, інвестиційний, інституційний) [2].

Представлені у наукових дослідженнях підходи до визначення сутності та структуризації регіональних інноваційних систем торкаються різних аспектів їх ефективного функціонування з акцентом на відповідні ключові системоутворюючі елементи і не вичерпують можливих варіантів виділення її складових. Множинність існуючих поглядів є підтвердженням складності досліджуваної проблеми та практичного втілення концепції регіональних інноваційних систем для забезпечення інтенсифікації інноваційного розвитку регіону. Комплексний підхід до використання накопиченого теоретичного матеріалу з даної проблеми з урахуванням специфіки інноваційного розвитку конкретного регіону є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Ганеева, Г.А. Региональная инновационная система: структура и результативность функционирования / Г. А. Ганеева // Вестник УГАТУ. – Уфа. – 2006. – № 5. – С. 93–97.
2. Егорова М. В. Инновационная система региона : базовые модели анализа и направления развития / М. В. Егорова // Вестник Казанского технологического университета. – 2009. – № 1. – С. 233–238.
3. Нетудихата К. Л. Еволюція сучасних теорій інноваційного регіонального розвитку / К. Л. Нетудихата // Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили. Наукові праці. Економічні науки. – 2005. – Том 38. – Вип. 25. – С. 23–31.
4. Яворський М. Місія та цілі регіональної інноваційної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.cstei.lviv.ua>. – Назва з екрану.
5. Яремко Л. А. Проблеми інституційного забезпечення інноваційного розвитку регіону / Л. А. Яремко // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. – 2006. – Вип. 103. – С. 164–169.

Кухта Павло Володимирович,

кандидат економічних наук,
асистент кафедри менеджменту інноваційної
та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,

Муравська Олена Миколаївна,

студентка II курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ

*Інновація - це історично безповоротна
зміна способу виробництва речей.*

Й. Шумпетер

Необхідність інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності – це аксіома сьогодення у розвитку економіки та підвищенні її конкурентоспроможності. Інноваційна інфраструктура забезпечує ефективність інноваційних процесів, це інституційне поле, в якому зароджуються, матеріалізуються і через комерційне використання набувають ознак інноваційного продукту науково-технічні ідеї, які виникають на тих чи інших етапах суспільного розвитку.

Теоретичні та прикладні проблеми формування та функціонування інноваційної інфраструктури та її складових розглядаються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких можна виділити роботи Ю. М. Бажала, С. В. Валдайцева, С. Ю. Глазьева, Н. П. Гончарової, О. І. Жилінської, А. Йохна, Г. І. Калитича, М. І. Крупки, А. А. Мазура, М. В. Паладія, Б. Санто, В. П. Семиноженка, В. П. Соловйова, Д. М. Черваньова та ін. Питання функціонування та становлення елементів інноваційної інфраструктури досліджуються вченими Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Українського інституту науково-технічної та економічної інформації, Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економіки України. Окремо слід відзначити наукову школу професора Д. М. Черваньова, у межах якої науковцями захищено низку дисертаційних робіт, зокрема: О. О. Герасименко, А. П. Дукою, Л. Я. Золотаревською, Л. А. Шаповаловою, М. В. Шингуром та ін.

За Й. Шумпетером (J. Schumpeter, 1883–1950 pp.) головна внутрішня причина економічного розвитку пов'язана з творчістю людини, а новатори-підприємці – це ті, котрі здатні перетворювати нові ідеї в ефективні економічні рішення. Термін «інновація» ввів у наукову термінологію саме Й. Шумпетер, як нову економічну категорію в першому десятиріччі ХХ ст. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) Й. Шумпетер уперше здійснив повний опис інноваційного процесу. При цьому під інновацією Й. Шумпетер розумів зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості [6, с. 125].

Загалом, до об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва на теперішній час відносяться: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, лізингові центри, фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, інші установи взаємного кредитування, кредитно-гарантійні установи), фонди підтримки підприємництва, інвестиційні, інноваційні фонди та компанії, довірчі товариства, фондові й товарні біржі, інформаційно-консультативні установи, страхові компанії, аудиторські фірми.

Нині комплексні заходи, спрямовані на формування та розвиток інноваційних територіальних утворень, які сприяють піднесенню економіки та активізації творчого процесу, увійшли у число пріоритетних державних програм у розвинутих країнах світу.

Ядром інноваційної інфраструктури, адекватним механізмом реалізації науково-технічних нововведень є інфраструктура інноваційних інжинірингових центрів (фірм, підприємств), які мають акумулювати найкращі вітчизняні та зарубіжні знання й технології, бути для замовника системним інтегратором і гарантом успішної реалізації інноваційних проектів та забезпечувати охоплення повного циклу: від вивчення кон'юнктури ринку кінцевої інноваційної продукції, техніко-економічного обґрунтування інноваційного проекту та його розроблення до комплектної поставки обладнання, його системної інтеграції, здачі «під ключ» з кадровим забезпеченням і наступним сервісним обслуговуванням із цілеспрямованою державною політикою у створенні сприятливих умов для розвитку інноваційних процесів – основою корінного перелому в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних виробництв [4].

Економіка є інноваційною, якщо в суспільстві розвинені інноваційні інфраструктури, які здатні оперативно і гнучко реалізовувати необхідні в даний момент інновації, засновані на високих виробничих технологіях. Інноваційна інфраструктура зумовлює темпи (швидкість) розвитку економіки країни. Формування інноваційної інфраструктури має базуватись на таких принципах як: адекватність інфраструктури рівню розвитку країни, відповідність реальним потребам суспільства, раціональне територіальне розміщення, функціональна концентрація на гострих проблемах інноваційної діяльності, доступність послуг для підприємців (територіальна, інформаційна, вартісна), залучення державних і недержавних ресурсів.

Досвід розвинених країн світу підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку неминуче виграє той, хто має розвинену інфраструктуру створення і реалізації інновацій, хто володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності.

Аналізуючи стан розвитку інноваційної інфраструктури в Україні, слід відзначити, що інноваційна інфраструктура розвивається безсистемно і без належної державної підтримки, не здатна охопити всі ланки інноваційного процесу і носить фрагментарний характер. Інноваційна інфраструктура має органічно поєднувати послідовність ланок: «ідея – наука – технологія – виробництво – ринок», створюючи цілісну систему провадження інноваційної діяльності, тоді як в Україні існують лише окремі її складові, які не взаємодіють між собою [5]. На практиці має місце штучний розрив органічно єдиних компонентів трикутника знань: передової освіти, конкурентоспроможних наукових досліджень та інновацій. Вони функціонують практично незалежно одна від одної, з недостатнім рівнем координації та загальних цілей. При цьому варто зауважити, що бізнес-інкубатори в Україні досі не мають чіткого юридичного статусу, для них не передбачено жодних пільг, більшість із них не займаються «інкубацією» високотехнологічного бізнесу.

Станом на 1 січня 2012 р. зареєстровано 16 технопарків (що створені відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків»). Діє лише один науковий парк – «Київська політехніка», правову основу діяльності якого регламентує Закон України «Про науковий парк «Київська політехніка»».

Аналіз світового досвіду свідчить, що найбільш популярними організаційними заходами ефективного впровадження у господарську практику результатів інноваційної діяльності є створення й ефективне функціонування за державної підтримки мережі технологічних (наукових) парків та інноваційних (технологічних) бізнес-інкубаторів. У високорозвинених країнах частка бюджетних асигнувань на функціонування науково-технічних зон досить висока: у Великобританії – 62 %, Франції – 74 %, у Німеччині – 78 %, у Нідерландах – 70 %, у Бельгії – майже 100 %, тоді як українські технопарки - на самофінансуванні, а держава надає лише деякі пільги та преференції, що належать до непрямих методів стимулювання. Такі методи підвищують технічний рівень виробничої бази, стимулюють впровадження прогресивних технологій, наукомісткої продукції, прилив іноземних інвестицій та активність підприємців, проте не забезпечують динамічного розвитку інновацій в Україні [8].

За даними звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність у 2012–2013 рр., Україна серед 144 країн посіла 73-є місце проти 82-го у 2011–2012 рр. Провідні позиції займають Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія, які складають трійку лідерів. Російська Федерація та Казахстан випереджають Україну за показниками конкурентоспроможності, посідаючи відповідно 67 і 51-е місця у загальному рейтингу. Унаслідок

економічних та політичних негараздів Україна втратила 16 позицій за 2009–2010 рр. Але у 2011–2012 рр. стан економіки країни покращився, що дало змогу піднятися в рейтингу на 7 позицій. А відповідно до звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2012–2013 рр. Україна піднялася ще на 9 позицій, продовжуючи демонструвати свої основні конкурентні переваги – освіту та місткість ринку [3].

Серед основних невикористаних можливостей особливу увагу слід приділити підіндексам «Інновації» та «Технологічна готовність». Рейтинг України за підіндексом «Інновації» у 2012–2013 рр. відповідає 71-му місцю.

За показником «інноваційна спроможність» рейтинг України знизився на 16 позицій, оскільки вітчизняні підприємства більшою мірою використовують іноземні технології шляхом отримання ліцензій, ніж власні розробки та дослідження. Рейтинг України за підіндексом «Технологічна готовність» у 2012–2013 рр. підвищився до 81-го місця проти 82-го у 2011–2012 рр. Варто відзначити, що у 2012–2013 рр. майже всі показники підіндексу покращилися. Зокрема, такі: «Рівень освоєння технологій» (+2 позиції), «Іноземні інвестиції та трансфер технологій» (+15 позицій), «Інтернет-користувачі» (+4 позиції) [3].

Інноваційні процеси в економіці України не набули вагомих масштабів. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3 %, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, у той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДР витрати є значно меншими. Майже половина з інноваційних підприємств узагалі не фінансують проведення наукових досліджень в інтересах власного виробництва [7].

Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом грошей або браком стимулів і пільг. Фундаментальне значення має структура економіки. В українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2%. Загалом в Україні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів. У надрах деяких науково-дослідних інститутів зустрічаються люди, які прагнуть розпочати бізнес, побудований на науковому досвіді. Проте через відсутність справжніх технопарків вони фактично займаються прихованою комерцією на робочих місцях, маскуючи свою діяльність під науку й використовуючи інфраструктуру інститутів не за призначенням [5].

Проблемною ланкою в розвитку інноваційної інфраструктури в Україні є не відсутність грошей та дієвої нормативно-правової бази, які гальмують процес, а відсутність структур, спроможних перетворювати ідеї в науково-технічні розробки і забезпечити впровадження їх у виробництво [1].

Оптимальним варіантом розвитку інноваційного середовища є налагодження тісного взаємозв'язку між державою, безпосередньо зацікавленою у збільшенні кількості інновацій, що підвищують соціально-економічний добробут громадян, освітою в особі вищих учбових закладів, що виступають як джерело інноваційних ідей, і бізнесом, здатним здійснити фінансування інноваційних розробок. Стимулювання зростання інновацій у сфері високих технологій має здійснюватися за рахунок залучення фінансових коштів в інноваційне підприємництво й утримання висококваліфікованих кадрів шляхом створення нових робочих місць високого рівня престижу, що є основними завданнями технопарків у світовій практиці.

Активізація інноваційної інфраструктури вимагає адекватних економічних, правових і соціальних механізмів державного регулювання; внесення змін до чинних законів про наукову, науково-технічну й інноваційну діяльність, створення державної інформаційної інфраструктури; здійснення контролю за розвитком в Україні пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; створення державного інноваційного фонду, фінансово-кредитних компаній, венчурних фондів тощо.

Законодавством України передбачається створення таких основних видів інноваційних структур, як інноваційні бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технопарки, технополіси, ефективність яких доведена досвідом розвинених країн. За підрахунками фахівців, нині у країні діють 14 законодавчих актів, близько 50 нормативно-правових урядових актів, 100 різноманітних відомчих документів, що регламентують інноваційну діяльність за такими важливими аспектами як визначення науково-технологічних та інноваційних пріоритетів, фінансове забезпечення інноваційної діяльності, функціонування технопарків та ін. Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що чим частіше змінюються правові норми, тим гірше вони виконуються. До теперішнього часу немає чіткого визначення нормативно-правовими актами України всіх елементів ринкової інноваційної інфраструктури, що можуть бути за призначенням віднесені до групи об'єктів підтримки інноваційної діяльності, загальноприйнятого визначення або сталої класифікації технопарків [8]. Водночас більшість механізмів фінансової підтримки та податкового стимулювання, передбаченого цими актами, не застосовуються в повному обсязі. Крім того, відсутність сформованого системного підходу, науково обґрунтованих концептуальних засад щодо державної науково-технологічної та інноваційної політики не компенсується кількістю законодавчих актів, численними змінами та доповненнями до них.

Ефективність інноваційної діяльності суб'єктів господарювання значною мірою визначається саме інноваційною інфраструктурою та наявними можливостями реалізації інноваційного потенціалу суспільства, інноваційна інфраструктура є базовою складовою інноваційної економіки, що здатна піднести економіку країни на високий рівень розвитку.

Становлення технологічного ринку в розвинених країнах світу показує, що основним елементом державної політики є програми стійкого розвитку і

створення технокополісів і технопаркових структур, які виступають як основне джерело впровадження високих технологій у виробничий процес.

Відтак проаналізувавши поточний стан розвитку інноваційної інфраструктури України, можна зробити висновок про недостатній рівень інноваційної орієнтованості вітчизняної економіки. У той час, коли у світі формується нова парадигма економічного розвитку, яка розглядає знання та інформацію основним ресурсом зростання, Україна поводить себе занадто пасивно, не намагаючись реалізувати свій потенціал та запропонувати світовій глобальній економіці унікальні продукти та послуги, а орієнтується на наявні на поточний момент часу галузі виробничо-господарської діяльності, на зразок металургії чи видобування корисних копалин, які в перспективі не мають майбутнього і вже стали прерогативою країн «третього світу».

Список використаних джерел

1. Мазур О. А. Технологічні парки. Світовий та український досвід / О. А. Мазур, В. С. Шовкалюк. – К. : Прок-бізнес, 2009. – 70 с.
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
3. Місце України за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2012-2013 рр. [Електронний ресурс] / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Український інститут науково-технічної та економічної інформації. – Режим доступу: http://www.uinte1.kiev.ua/viewpage.php?page_id=492.
4. Семиноженко В. Україна в 2020 році: дві версії [Електронний ресурс] / В. Семиноженко // Державний комітет України з питань науки, інновацій і інформатизації. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua>.
5. Семиноженко В. Технологічні парки в Україні: перший досвід формування інноваційної економіки / В. Семиноженко // Економіка України. – 2004. – № 1. – С. 6.
6. Шумпетер Йозеф А. Теорія економічного розвитку / Й. А. Шумпетер. – К., 2011. – 242 с.
7. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012>.
8. Інноваційна політика: європейський досвід і рекомендації для України [Електронний ресурс]. – Київ, жовтень 2011 р. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf.

Вікулова Альона Олегівна,
аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Світ вступив в епоху «інтелектуальної економіки» або «економіки знань», де основними джерелами добробуту стають інновації та інтелектуальні досягнення людей. Тому в сучасних умовах виживають лише ті підприємства, які швидко реагують на вимоги ринку, створюють і грамотно організують виробництво конкурентоспроможної продукції, забезпечують ефективність внутрішньо-виробничого управління, тобто інноваційно розвиваються. Інтелектуалізація інноваційних процесів спричинена зростанням домінанти людського фактора у менеджменті, формуванням суспільства знань і розвитком нових соціогуманістичних управлінських парадигм. У сучасних умовах для інноваційних підприємств важливим завданням є формування нових конкурентних переваг на засадах ефективного нагромадження інтелектуального потенціалу, розвитку інтелектуальної активності персоналу та удосконалення управлінського циклу.

Підприємства існують у постійно змінному середовищі, а тому змушені також змінюватися, щоб виживати в суспільстві ринкових відносин, бути конкурентоспроможними, мати можливість максимізувати свій прибуток і забезпечувати постійне зростання національної економіки. Зважаючи розгляду цих питань стає зрозумілим, що лише якісні прогресивні зміни, що визначають цілеспрямоване формування інноваційного потенціалу підприємств і його раціональне використання, можуть бути основою зростання як кожного окремого підприємства, так і економіки взагалі. Саме здатність розвиватися інноваційно, заснована на нових знаннях інформаційного суспільства, забезпечує постійне зростання інтелектуального капіталу. Отже, у сучасному світі інноваційна діяльність підприємств стає визначальним чинником економічного зростання як окремих підприємств, так і національних економік у цілому. Крім того, з прискоренням всіх процесів у суспільстві інформатизації та інтелектуалізації інновації можуть стати і засобом передбачення майбутніх людських потреб, що підтверджують слова відомого дослідника і автора методики творчого вирішення проблем Р. Акоффа: «Часто стимулом для руху одних є голод інших» [1, с. 39].

Проблематиці інтелектуалізації економіки і управління інноваційних процесів присвячені праці В. Д. Базилевича, Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської, С. Вовканича, В. Врублевського, С. Князева, А. Шрубенко, С. Іщук, Н. Апшай,

Другова та ін., у яких ідентифікуються основні проблеми інтелектуалізації та інтелектуально-інноваційного розвитку українського суспільства, акцентується увага на окремих складових елементах концепції інтелектуалізації економіки та управління, обґрунтовуються передумови інтелектуалізації капіталу організації, навчального процесу тощо. Водночас невивченою залишається проблема впливу інтелектуалізації на здійснення інноваційних процесів, особливо інноваційних підприємств.

У XXI ст. орієнтація економіки держави на інноваційний тип розвитку, залучення інтелектуальної власності в господарський обіг розглядається фахівцями в галузі управління як один з ключових напрямів підйому національної економіки [2, с. 27].

На нашу думку, особливу увагу варто звернути на інтелектуалізацію інноваційних процесів, яка має стати визначальною технологією, що формулюватиме парадигму менеджменту майбутнього. Передумовою інтелектуалізації інноваційних процесів є інтелектуалізація суспільства, яка визначається як цілеспрямований процес радикального розширення масштабів і покращення використання знань, підвищення творчих можливостей соціальних систем усіх видів і рівнів, створення соціальних і технологічних передумов для найліпшого використання інтелекту кожної особистості й сукупного інтелекту [3, с. 185].

Інтелектуалізація інноваційних процесів підприємства матиме значний вплив на здійснення менеджменту. Як відомо, процес менеджменту характеризує послідовність певних завершених етапів управлінської діяльності, які забезпечують управлінський вплив керуючої системи на керовану з метою досягнення цілей підприємства. Він охоплює керуючу і керовану системи підприємства, функції, методи менеджменту, комунікації, управлінські рішення, керівництво тощо, тобто усі основні категорії менеджменту [4, с. 58].

На наш погляд, внаслідок інтелектуалізації систем менеджменту, класичне розуміння послідовності реалізації процесу менеджменту, тобто управлінського циклу зазнає виразних трансформаційних змін. Інтелектуалізація інноваційних процесів започаткує нові течії та підходи на етапах процесу управління організацією. До видів управлінської діяльності, які реалізують функції менеджменту, вже активно долучається управління знаннями, управління інтелектуальним капіталом (інтелектуальними ресурсами, інтелектуальною діяльністю, інтелектуальними продуктами), управління людським капіталом. Пропонуємо управління формуваним і розвитком інтелектуальної інфраструктури підприємства, управління послідовними (змістовними) процесами інтелектуалізації, а саме:

– процесом трансформації загальної інформації в актуальні професійно-креативні знання персоналу (шлях від інтелектуальних ресурсів (потенціалу) до інтелектуального капіталу);

– процесом трансформації вмінь, навиків, творчих знань у функціональні деталізовані форми інтелектуального капіталу систем менеджменту

(конкретизація шляхів формування і розвитку інституційного, соціального і управлінського капіталу підприємства);

– процесом трансформації функціональних базових форм інтелектуального капіталу систем менеджменту у функціональні кінцеві форми цього капіталу (розроблення інтелектуальних категорій менеджменту, які забезпечують створення доданої цінності);

– механізмом активного зворотного впливу результатів інтелектуального інноваційного виробництва підприємства (керованої системи) на інтелектуалізацію системи менеджменту.

Це означає, що зосереджений у керуючій системі апарат управління під час управлінської діяльності щодо зазначених та інших напрямів, має виконати своє основне завдання: створити систему методів менеджменту – сукупність способів впливу керуючої системи на керовану з метою забезпечення інтелектуально-орієнтованої інноваційної діяльності підприємства та отримання конкретних результатів.

Інтелектуалізація інноваційних процесів змінить цілі управління. Управлінський досвід, знання і навички, інтелектуальні моделі в менеджменті еволюціонуватимуть. Зміниться характер, глибина та якість управлінських відносин. У їх основу буде покладено інтелектуальні відносини – система економічних, морально-етичних, організаційно-культурних відносин між різними економічними суб'єктами (індивідами, підприємствами) щодо організації механізму інноваційних процесів та управління ним, маркетингових досліджень, визначення вартості, оплати інтелектуального продукту.

Список використаних джерел

1. Апшай Н. І. Інтелектуалізація навчального процесу у ВНЗ в умовах розвитку інформатизації / Н. І. Апшай // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 9. – С. 3–5.

2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підруч. / Віктор Дмитрович Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

3. Доронін А. В. Джерела і передумови інтелектуалізації капіталу організації / А. В. Доронін // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011 № 2 (11). – С. 91-95.

4. Другов О. О. Інтелектуалізація як шлях до підвищення конкурентоспроможності реального сектора економіки України [електронний ресурс] / О. О. Другов. – Режим доступу до ресурсу: <http://khibs.edu.ua/R5/1.pdf> – 2011.

5. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.nbuv.gov.ua

7. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України : [монографія] / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К. : Знання, 1999. – 514 с.

Козлова Анна Ігорівна,
аспірантка кафедри міжнародної економіки
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИБОРУ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ВИХОДІ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вибір маркетингових стратегій в умовах глобалізації світової економіки здійснюється в кілька етапів. Перш за все виявляються конкурентні переваги підприємства. Для оцінювання можливостей успішного виходу компанії на ринок зіставляють дані аналізу зовнішнього та внутрішнього середовищ і на їх основі проводять порівняння характеристик даної фірми з характеристиками конкурентів, а також з очікуваннями споживачів та партнерів. Підприємство визначає сильні та слабкі сторони, що допомагає йому виділити ті напрямки, в яких воно може досягти успіху; оцінює можливості та загрози потенційних ринків, що надає змогу визначити фактори, які є необхідними для успіху на міжнародному ринку. Порівняння потенційно успішних напрямків та важливих для успіху факторів дає компанії уявлення про власні конкурентні переваги. Далі розробляється базова маркетингова стратегія – довготерміновий план підприємства, який має бути детально розроблений, тому що в будь-який момент може бути спростований непередбаченими подіями на міжнародному ринку. Тому базова довготермінова стратегія не є чимось таким, що визначається раз і назавжди та ніколи не змінюється. Вона повинна регулярно коригуватися та уточнюватися залежно від змін, які відбуваються на ринку, та результатів діяльності підприємства. Проблема вибору стратегії виходу компанії на міжнародний ринок виникає в таких ситуаціях:

- при виробленні міжнародної маркетингової стратегії компанії;
- при виникненні можливості розвитку діяльності на певному міжнародному ринку [2, с.132].

Перше рішення є стратегічним, а друге – тактичним. В обох випадках на остаточне рішення щодо стратегії виходу компанії на зовнішній ринок впливає сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників (рис. 1). Наведені чинники мають комплексний (інтегративний) характер і складаються з сукупності детермінант.

Рис.1. Внутрішні та зовнішні чинники вибору стратегії виходу на зовнішній ринок*

* Джерело: Розроблено автором на основі [1, с. 57].

Отже, при виборі маркетингових стратегій, підприємства більше зосереджують увагу на зовнішніх чинниках, тому що вони є більш вагомими, особливо рівень економічного розвитку, економічний стан країн та політика національного уряду. Щодо внутрішніх чинників, то головну увагу звертають на конкурентні позиції та ресурсні можливості. Стан галузі та позиція підприємства на міжнародному ринку виробництва часто можуть виконувати вирішальну роль при виборі стратегії зростання підприємства. Провідні, сильні компанії повинні прагнути до максимального використання можливостей.

Однією з причин неефективної реалізації маркетингових стратегій при виході на міжнародний ринок є недооцінка зовнішніх факторів, тобто це крупні зміни в технології всередині чи ззовні підприємства, несподіване виникнення численних нових конкурентів. У таких випадках традиційні принципи і досвід компанії не відповідають завданням з використання нових можливостей і не забезпечують подолання загроз. Якщо компанія не має єдиної стратегії, то не виключено, що різні підрозділи розроблять різні, суперечливі та неефективні рішення. Саме тому чітко сформульовані цілі визначають напрямок розробки маркетингових стратегій підприємства [3, р. 208].

Таким чином, з вищенаведеного випливає, що реалізація маркетингових стратегій підприємства потребує забезпечення відповідності його внутрішніх можливостей зовнішнім, що визначаються міжнародним ринковим середовищем. При цьому реалізація вибору маркетингових стратегій повинна орієнтувати підприємство на максимальне виявлення своїх порівняльних переваг, на активний пошук місця на міжнародному ринку, споживача, усіляко заохочуючи міжнародний попит.

У цьому зв'язку важливими завданнями для підприємства мають бути також з'ясування виробничих та економічних можливостей, організація виробництва і збуту за цінами, що відповідають купівельній спроможності споживачів, пошук ефективніших, порівняно з конкурентами, способів просування на ринку продукції, пошук можливостей формування цільових зовнішніх ринків для реалізації продукції на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Каніщенко О. Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств / О. Л. Каніщенко. – К. : Знання, 2007. – 446с.
2. Маркетинг : підруч. / [А. О. Старостіна, Н. П. Гончарова, Є. В. Крикавський та ін.] ; за ред. А. О. Старостіної. – К. : Знання, 2009. – 1070с.
3. Douglas, Susan P./Global marketing strategy. – McGraw-Hill series in marketing, 2011, 554p.

Прилуцька Ірина Анатоліївна,
аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Економічне зростання держави залежить від активізації інноваційних процесів, розвитку науки, техніки та технологій. Наявність різного роду новацій та вихід їх на ринок призводить до суттєвих змін економіки, переходу на новий рівень рівноваги. Саме так визначав економічний розвиток всесвітній вчений Йозеф Шумпетер, наукові праці якого виступають концептуальною основою дослідження інноваційного підприємництва, його специфічності та значення в економічному розвитку науково-технічної та інноваційної сфери.

Питанням впровадження інновацій та виведення їх на ринок присвячено праці багатьох вчених, зокрема, потрібно відзначити внесок у розробку проблем інноваційного розвитку та ролі в ньому підприємництва Й. Шумпетера [2, с. 122].

Досвід та рекомендації зарубіжних та вітчизняних вчених є беззаперечним, однак недостатньо з'ясованими є питання особливостей ринку технологій та його впливу на розвиток інноваційного підприємництва.

Метою публікації є обґрунтування необхідності вдосконалення економічних та правових інститутів ринку технологій.

Результативність інноваційної підприємницької діяльності залежить від ефективності функціонування ринкового механізму, який надає певної спрямованості економічній поведінці суб'єктів інноваційного підприємництва шляхом створення належних умов для їх взаємодії. Ринок технологій – система взаємовідносин споживачів технологій та їх складових і/або конкуруючих між собою постачальників цих складових, спрямованих на задоволення суспільних і державних потреб у відповідних технологіях, їх об'єктах та продукції, виготовленої з їх застосуванням [5]. Ринок технологій почав розвиватися лише в останній третині ХХ ст., а його інститути ще й досі до кінця несформовані. У багатьох відношеннях ринок технологій відрізняється від усіх інших ринків.

Головною особливістю інноваційного підприємництва є тривалість існування, регулярність, системність організації інноваційних процесів, складовою яких є дослідження і розробки (ДіР), комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності через механізм ліцензійних угод та подальша капіталізація інтелектуальної власності [4, с. 314]. На етапі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності важливого значення набуває розвиненість ринку технологій в тій країні, де такий об'єкт створено. Транснаціональна комерціалізація інновацій і технологій опосередковується світовим ринком технологій, тобто сукупністю міжнародних ринкових відносин його суб'єктів із приводу прибуткового використання прав власності на його об'єкти - технології продуктів, процесів та управління [1, с. 291]. Об'єкти світового та міжнародних ринків технологій можуть набирати як товарного, так і нетоварного вигляду. Основне місце в комерційному трансфері технологій належить опосередкованій торговельними угодами й контрактами купівлі-продажу уречевлених технологій (засобів виробництва і предметів споживання), які є об'єктами світового ринку товарів (послуг) [2, с. 105-106].

Світові технологічні ресурси сконцентровані в основних світових центрах: США, Японія і країни Західної Європи (зокрема члени ЄС). На промислово розвинуті країни приходить близько 90% світового ринку технологій, у т.ч. більш 60% приходить на США, Японію, Великобританію, Німеччину і Францію. Велика частина торгівлі ліцензіями приходить на наступні галузі: електротехнічна й електронна промисловість – 19%, загальне машинобудування – 18%; хімічна промисловість – 17,4%, транспортне машинобудування – 10,2% всього обсягу комерційних операцій. Однак останнім часом стрімко збільшується кількість науково-технічних працівників і

зміцнюються позиції в області високих технологій країн, що раніш вважалися країнами «третього світу».

В Україні ситуація на ринку технологій значно гірша, аніж у країнах Східної Азії, оскільки вони завойовують позиції в деяких передових галузях промисловості. Технологічний та науковий потенціал України у зв'язку з економічною та соціальною кризою реалізовується не в тому масштабі, в якому він повинен бути. Більш того, щорічно наукову сферу залишають 30 тис. вчених і фахівців. Лише 1% вітчизняних підприємств займаються освоєнням високих технологій. Згідно зі ст.1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» високі технології – це технології, які розроблені на основі новітніх наукових знань, за своїм технічним рівнем перевищують кращі вітчизняні та іноземні аналоги й спроможні забезпечити передові позиції на світовому ринку наукомісткої продукції.

Ринок технологій є невід'ємною складовою розвитку інноваційного підприємництва, оскільки на ньому відбувається безпосереднє розповсюдження інновацій, на створення, розробку та впровадження яких направлена діяльність інноваційного підприємництва. Недосконалість ринку технологій в Україні призводить до уповільнення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та подальшої їх капіталізації на світовому ринку, що негативно відображається на інтелектуалізації вітчизняної економіки. Тому на сьогоднішній день перед вченими та аналітиками повинне постати завдання вдосконалення цієї системи взаємовідносин, розроблення таких «правил гри», які б дали змогу здійснити прорив вітчизняних технологій на світовий ринок та завоювати лідируючі позиції на цьому ринку.

Список використаних джерел

1. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.
2. Філіпенко А. С. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський та ін. – К. : Либідь, 2002. – 460 с.
3. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Шумпетер Й. А. ; [пер. с нем.]. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій. Закон України від 14 вересня 2006 року № 143-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45.
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – К., 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,152/id,5479/

Алексеевко Людмила Михайлівна
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, суб'єктів
господарювання і страхування
Тернопільського національного
економічного університету
Соколовський Євген Анатолійович,
аспірант кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОСТОРОВИХ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА

Процес інтеграції національних економік у світове господарство досяг найвищої стадії розвитку – глобалізації, що проявляється в трансформації світової економіки в глобальну економіку, інтеграції національних ринків і уніфікації процесу їхнього розвитку. Глобалізована економіка сприяла формуванню складної мережі потоків капіталу й торгівлі, які сприяли значним економічним досягненням. Директор-розпорядник МВФ Крістин Лагард у рубриці «Відверта розмова» зазначила, що Фонд складає карти глобальних фінансових ризиків і встановлює зв'язки між фінансовим сектором і реальною економікою [1]. Водночас виникають певні проблеми зумовлені такими чинниками: реальності визначення системних ризиків, зумовлених фінансовим сектором; органи регулювання повинні визначити характеристики і види економічної діяльності, що створюють ці системні ризики. За період після закінчення другої світової війни і до початку 2012 року з'явилося понад 500 повідомлень щодо двосторонніх і багатосторонніх угод про вільну торгівлю, причому більшість із них було укладено за останні два десятиліття [2, с. 23].

Сучасні ринкові перетворення сприяли розвитку сфери надання банківських послуг на основі застосування інноваційних технологій, сучасних моделей і методів управління банківським сектором, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності банків на макро- і мікрорівнях. Під фінансовою інновацією розуміємо процес модернізації діяльності фінансового інституту, що полягає в удосконаленні операцій, послуг, бізнес-процесів або створенні нових для задоволення потреб клієнтів з метою в процесі одержання додаткового прибутку. До основних критеріїв розробки і розміщення фінансових інновацій доцільно віднести такі: цінову доступність і стандартизацію послуг, універсальність і адаптивність технологій, орієнтацію на цільову клієнтуру. Розвиток бізнес-процесів передбачає впровадження інформаційних технологій, зміну організаційної структури тощо.

У сучасній економіці класифікація фінансових інновацій відбувається у розрізі використовуваних фінансових інструментів, категорій учасників, режиму оподаткування, вартісних показників, строків реалізації, ступеня ризику. Розвиток фінансових інновацій залежить від зміцнення глобальної системи фінансового захисту, якій має сприяти підвищення потенціалу МВФ – внесення 37 країнами виняткового вкладу у розмірі 456 млрд. дол. США для підтримки Фонду. Здійснюються заходи щодо поповнення ресурсів Фонду для підтримки країн з низькими доходами – через Трастовий фонд для фінансування скорочення бідності і сприяння економічному зростанню [1].

Особливої уваги заслуговує розмежування відповідних функцій і обов'язків регіональних механізмів для надання кризових позик без залучення МВФ [2]. По-перше, варто визнати, що продовжує заглиблюватися поділ праці. Якщо в одній або двох невеликих країнах відбувається фінансова криза малого масштабу, то регіональний фінансовий механізм краще підходить для надання кризових позик без залучення МВФ. По-друге, необхідно узгодити можливі сегменти конкуренції між регіональними механізмами і МВФ для попередження негативних наслідків. Варто зауважити, що одночасне застосування різних схем участі приватного сектора в даному механізмі може викликати хаос на міжнародних ринках капіталу.

Суспільство зацікавлене, щоб глобальна економічна інтеграція супроводжувалася координацією заходів макроекономічної політики на національному рівні і гармонізації міжнародного регулювання для запобігання уразливості в глобальній фінансовій системі. Загалом «нова структурна економіка» є методом перегляду підходів до стійкого розвитку. До важливих ініціатив провідних центральних банків варто віднести програму покупки облігацій «Прямі монетарні операції» Центрального Європейського банку, третій раунд кількісного пом'якшення Федеральної резервної системи США, розширену Програму покупки активів Банку Японії.

У країнах з розвинутою економікою підвищення ліквідності позитивно позначається на фінансовій стабільності, зростанню виробництва і зайнятості. Багато урядів узялися за скорочення надмірного бюджетного дефіциту, але через невизначеність і слабкість фінансових секторів досягнення в бюджетній сфері супроводжуються незадовільними показниками зростання або рецесією.

У країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, державні регулятори здійснюють заходи щодо активізації податково-бюджетної й грошово-кредитної політики з урахуванням особливостей калібрування політики в умовах можливих значних зовнішніх ризиків зниження темпів зростання.

У 2012 році світові дисбаланси зменшилися, але для їхнього подолання потрібно здійснювати послідовні заходи. Криза в зоні євро є загрозою для світових перспектив [3]. ЦЄБ розробив механізм, що сприяє повному відображенню низьких директивних ставок у вартості запозичень на периферії. Уряди здійснюють заходи щодо розробки захисних механізмів у зоні євро. У даному контексті доцільно здійснювати інтервенції в банківських системах і

надавати підтримку суверенним позичальникам, що вимагає створення банківського союзу з єдиною системою забезпечення фінансової стабільності й вживання заходів по бюджетній інтеграції. Варто дотримуватися принципу, що посилення страхових механізмів у зоні євро має супроводжуватися посиленням контролю в зоні євро.

Зміни у світовій економіці потребують відповідної адаптації Фонду для обслуговування потреб держав-членів, що формують світове співтовариство. Глобальна фінансова стабілізація визначає такі основні завдання Фонду: поглиблений аналіз вторинних ефектів і трансграничних наслідків; удосконалення оцінки заходів політики країн щодо обмінних курсів («Доповідь по зовнішньоекономічному секторі»); критичний підхід до фінансового сектора, як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Оподатковування фінансового сектора доцільно досліджувати з урахуванням таких позицій: з урахуванням ризикованого поводження податки можуть стати корегувальним інструментом, що попереджує ймовірність кризових явищ; податки в фінансовому секторі можуть стати інструментом надходжень до державного бюджету і основою видатків, спрямованих на запобігання кризових явищ.

Поділяємо точку зору фінансових аналітиків, які вважають, що оподатковування може доповнити регулювання фінансових організацій, оскільки його можна зосередити на ризиках для фінансової системи в цілому, а не тільки для окремих фінансових організацій [4, 5, 6]. Такі нормативи, як вимоги мінімального розміру капіталу, створюють буферні резерви, що допомагають окремим організаціям покрити збитки, а оподатковування може забезпечити ресурси, необхідні урядам для інтервенцій у системі загалом.

У економічній літературі [7] розглядається чотири основних види податків у фінансовому секторі:

1. Відрахування на цілі фінансової стабільності – збір з балансу фінансової організації (і деяких позабалансових статей) з метою забезпечення сплати галуззю справедливої частки прямих витрат, пов'язаних з урегулюванням проблемних організацій, яке може включати їхній продаж, передачу або ліквідацію

2. Податок на фінансові операції (ПФО) стягується з вартості окремих фінансових операцій, таких як операції з інструментами участі в капіталі.

3. Податок на фінансову діяльність – стягується з суми прибутку й винагороди організації. Податок на фінансову діяльність по економічній суті є еквівалентом податку на додану вартість для фінансового сектора, від якого цей сектор традиційно звільнявся.

4. Реформування податку на доходи корпорацій – у більшості країн податкова система дозволяє компаніям (включаючи компанії фінансового сектора) вираховувати з оподатковуваних доходів виплати відсотків кредиторам, але не виплачені інвесторам дивіденди. Це створює податковий перекид на користь боргового фінансування, що підсилює стимули для фінансових компаній до прийняття надмірного ризику. [8] Модернізація

податку на доходи корпорацій сприяла б зменшенню надмірного левериджу у фінансовому секторі.

Підсумовуючи зазначимо, що для сприяння світової фінансової стабільності нову міжнародну фінансову архітектуру формують регіональні механізми. Пропозиції про розширення сфери оподаткування фінансового сектора дозволить акумулювати податки з нинішнього покоління для оплати збитків, які викликали його дії, для майбутніх поколінь. Податок має стягуватися з більш широкого кола фінансових установ. У перспективі це сприятиме фінансовій стабільності, а звільнення деяких установ від податку може стимулювати податковий арбітраж, при якому ці установи змінюватимуть свою класифікацію, щоб скористатися перевагами більше вигідного податкового режиму. Створення податкових стимулів сприятиме впровадженню фінансових інновацій в умовах стрімкого розвитку банківського сектора.

Список використаних джерел

1. Содействие поиску многосторонних решений для глобального мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: iMFdirect: <http://blog-imfdirect.imf.org/2012/08/30/promoting-multilateral-solutions-for-a-globalized-world>
2. Каваи М. Финансовый регионализм. Региональные механизмы формируют новую международную финансовую архитектуру и способствуют мировой финансовой стабильности / Каваи Масахиро, Ломбардии Доменико // Финансы и развитие. – 2012. – Вып. 49. – № 3. – С. 23–25.
3. Перспективы развития мировой экономики: преодоление высоких уровней долга и вялого роста // Международный Валютный Фонд. – 2012. – 5 с.
4. A Fair and Substantial Contribution by the Financial Sector. Final Report for the G20 // International Monetary Fund. – Washington. – 2010. – № 7.
5. Fiscal Monitor: Balancing Fiscal Policy Risks // Washington. – 2012.
6. Keen Michael. Rethinking the Taxation of the Financial Sector. CESifo Economic Studies. – 2012. – Vol. 57. – No. 12010. – pp. 1–24.
7. Готлиб Д. Налогообложение финансов. Многие европейские директивные органы склоняются к идее расширения налогообложения финансового сектора / Готлиб Джефф, Импавидо Грегорио, Иванова Анна // Финансы и развитие. – 2012. – Вып. 49. – № 3. – С. 44–47.
8. Ruud de Mooij. Debt, Taxes, and Banks. – Washington : International Monetary Fund. – 2012. – IMF Working Paper, 12/48.

Бойцова Валерія Олегівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

На сьогоднішній день беззаперечним є факт, що науково-технічний прогрес є головним чинником історичної трансформації суспільства. Значна кількість науковців досліджували дане питання, але одним із найбільш видатних учених-економістів першої половини ХХ ст. є Йозеф Алоїз Шумпетер, творчість якого справила істотний вплив на основні напрями сучасної економічної науки. Вчений у своїх роботах приділяв значну увагу проблемам динамічного розвитку економіки, що уможливило започаткування досліджень економічної динаміки на противагу статичному аналізу. Вперше Й. Шумпетером був введений у науковий обіг термін «інновація», розуміючи під ним не просто нововведення, а зміну технології виробництва, доводячи, що інновацією є не кожне нововведення, а лише таке, яке зумовлює вдосконалення технології, її перехід на новий, вищий ступінь розвитку. Відтак інновації набувають у поглядах вченого змісту факторів економічного зростання [9, с. 218].

Інноваційно-еволюційна економічна теорія, створена Й. Шумпетером, є поширеною і визнаною у світі. Про це свідчить сучасний етап розвитку світової економіки, що характеризується такими процесами як глобалізація та інтеграція, у яких значна роль відведена саме інноваціям, що виступають у якості найважливішого чинника суспільного відтворення, який визначає рівень конкурентоспроможності національного господарства і забезпечує довгострокове економічне зростання провідних країн світу [4, с. 327].

Окремої уваги, заслуговує розгляд гіпотези Й. Шумпетера з приводу того, що інновації з'являються в економічній системі нерівномірно, а у вигляді технологічних укладів, які впливають на розвиток економічної системи. Сучасний етап розвитку економічно-розвинених країн характеризується пануванням 5-го та зародженням 6-го технологічного укладу, тобто розвитку топ-технологій (біотехнології, інформаційні технології, технології матеріалів та нанотехнології), загальна характеристика яких наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика топ-технологій та необхідний рівень їх розвитку [6]

Технологія	Необхідний рівень розвитку
1. Дешева сонячна енергія. 2. Генетично-модифіковані зернові. 3. Технології фільтрації та очистки води. 4. Дешево автономне забезпечення домогосподарств.	Низький
5. Методи швидкого детектування біосубстанцій. 6. Скорочення відходів та токсичних сполук у виробництві. 7. Радіочастотна ідентифікація товарів та індивідумів. 8. Гібридні транспортні засоби.	Середній
9. «Цільова доставка» лікарських засобів в органи та тканини. 10. Покращення методів діагностики та хірургії. 11. Квантова криптографія.	Високий
12. Засоби доступу до інформації «завжди та всюди». 13. Виробництво тканин живих організмів для імплантації. 14. Універсальні сенсори для забезпечення безпеки. 15. Кишенькові комп'ютери (у вигляді прикрас, гаманців).	Дуже високий

Топ-технології є відповіддю на потреби соціального розвитку або виклику часу. Водночас, виходячи із сформованого ритму довгострокового технічно економічного розвитку, можна стверджувати, що межу стійкого зростання домінуючого на сьогодні 5-го технологічного укладу буде досягнуто у другому десятиріччі XXI ст., а до цього часу будуть сформовані загальні контури нового, 6-го технологічного укладу, зародження якого відбувається у даний час.

Враховуючи значення науково-технологічної бази в сучасному суспільстві, державна політика країн світу спрямована на встановлення відповідних пріоритетних напрямів інноваційного та науково-технічного розвитку [7, с. 32].

В Україні, основи формування та реалізації інноваційної діяльності визначає Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», основною метою якого є створення правової бази для концентрації ресурсів держави на провідних напрямках науково-технічного оновлення виробництва та сфери послуг, забезпечення внутрішнього ринку конкурентною наукоємною продукцією та виходу з нею на світові ринки [3].

Відтак в Україні, у 2009–2012 рр. був затверджений перелік науково-технічних проектів з метою реалізації стратегічних пріоритетних напрямів розвитку країни, що зображено у табл. 2.

Науково-технічні проекти, 2009–2011 рр.

Пріоритетні напрями	Роки		
	2009	2010	2011
1. Модернізація електростанцій, нові та відновлювані джерела енергії, новітні ресурсозберігаючі технології	7	5	6
2. Машинобудування та приладобудування	11	11	9
3.1. Нанотехнології	2	5	1
3.2. Мікроелектроніка	3	3	1
3.3. Інформаційні технології та телекомунікації;	2	5	9
3. Удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій	3	3	4
4. Високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості	5	7	6
5. Охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища	9	16	14
6. Розвиток інноваційної культури суспільства	5	3	2
Загальна кількість затверджених проектів	45	58	50

*Розроблено автором за матеріалами джерела [1]; [5].

Аналіз даної таблиці свідчить про те, що в Україні реалізація інноваційних проектів здійснюється у розвитку таких пріоритетних напрямів як машинобудування та приладобудування; охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища; високотехнологічний розвиток сільського господарства, а на розвиток тих технологій, що переважають у 5-му та формують 6-й технологічний уклад нажалі не приділяється значної уваги. Більшість технологій, що створюються в Україні характеризуються низьким рівнем попиту у провідних країнах світу. Водночас одночасна реалізація переліку пріоритетних напрямів є недосяжним, враховуючи недостатність інвестиційних ресурсів. Відтак, подальше прискорення соціально-економічного розвитку України, суттєве підвищення конкурентоспроможності і наближення до кола високотехнологічних країн можливо лише шляхом реалізації спочатку пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Першими кроками для цього можна вважати введення в дію нового Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що визначає стратегічні пріоритети на 2011–2021 рр. Даний закон, окреслює окрім раніше встановлених пріоритетних напрямів такі напрями, як освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; а також робототехніки [2]. Разом з тим, доцільним було б в Україні використати практику розвинених країн щодо впровадження спеціальних програм стимулювання малих і середніх підприємств, розвитку інноваційної інфраструктури за визначеними пріоритетними напрямами.

Список використаних джерел

1. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності : Закон України від 16 січня 2003 р. № 433-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/433-15>
2. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навч. посіб. / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОППО, 2005. – 201 с.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Нормативні акти НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua>
5. Обзор Rand Corporation «The Global Technology Revolution 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rand.org>.
6. Отчет о тенденциях развития инноваций в мире и в республике Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nif.kz/upload/analit>.
7. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: Навчально-методичний посібник для студентів / І. А. Павленко, Н. П. Гончарова, Г. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ, 2002. – 150 с.
8. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 401 с.

Борецький Станіслав Петрович,
студент II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЯХ У
РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

У міру того як країни в усьому світі борються за те, щоб закласти основу сильного і стійкого зростання в майбутньому, вони будуть прагнути зосередити увагу на політиці, яка заохочує інновації. Проведені в багатьох країнах, емпіричні дослідження підтверджують, що інновації є головним джерелом науково-технічного прогресу і важливим чинником зростання продуктивності світового господарства. Розвиток – процес переривчастих змін і динамічної нерівноваги, викликаних інноваціями: «здійснення нових комбінацій» [1, с. 159]. А інвестиції в дослідження і розробки, а також в науковий та

інженерний персонал, від якого вони залежать, є найважливішим чинником інновацій та національної конкурентоспроможності.

Крім того, інновації процвітатимуть в обставинах, в яких визнається, що інновація має бути відкрита фізичному світу і світу ідей, і, оскільки ні в однієї фірми, процесу чи винаходу немає гарантованого майбутнього, кожен повинен бути готовий до невизначеності. Інновації можуть зрости ще більше, коли фірми і менеджери усвідомлюють, що навіть найуспішніші фірми можуть зникнути. Інновації дійсно почнуть відбуватися тільки з розумінням того, що світ швидко змінюється, що він надзвичайно динамічний та мінливий і що майбутнє непередбачуване [2].

Можливо, менеджерів можна навчити здійсненню інновації діяльності, створюючи ситуації, що стимулюють і заохочують свободу, креативність і конструктивний критицизм [2]. Інновації більш ймовірні там, де є можливість кидати виклик обмеженням і владі; де окремим особистостям і групам дозволяється ігнорувати правила поведінки; де дозволяється і стимулюється переміщення ідей, людей і культур; та де техніки управління дають можливість фірмам і промисловості визнавати, ідентифікувати і вчитися на помилках як можна швидше.

У всьому світі бізнес-сектор є як переважаючим виконавцем, так і переважним джерелом фінансування інвестицій в дослідження і розробки. У 2011 році на бізнес довелось 75 % фінансування досліджень і розробок в Японії, 73 % в Південній Кореї, 72 % в Китаї, 67 % в Німеччині та 60 % у США, компанії яких є найбільшими інвесторами в дослідження і розробки з точки зору абсолютної купівельної спроможності, витрачаючи більше ніж у два рази більше, ніж японські підприємства [4]. Інвестиції в бізнес, у вигляді частки від ВВП, які за останні десять років швидко росли в багатьох країнах, зокрема у таких країнах як Китай, Сінгапур, Південну Корею і Ізраїль, в США змінилися мало.

Глобальні транснаціональні компанії є найбільшими інвесторами бізнес-сектору в дослідження і розробки в США та інших країнах. Наприклад, транснаціональні компанії зі штаб-квартирою в США та інших країнах забезпечили близько 84 % приватних (небанківських) інвестицій в дослідження і розробки в США в 2011 році, приблизно стільки ж, скільки і десять років тому [3]. Транснаціональні корпорації США проводять 84% своєї діяльності в області досліджень і розробок в США, часто в інноваційних кластерах навколо дослідницьких університетів. Але ця частка знизилася за останнє десятиліття, і американські транснаціональні корпорації перевели деякі свої дослідження і розробки з США та Європи до Азії.

Глобальна конкуренція за дослідження та розробки транснаціональних компаній і за переваги на місцях, які вони приносять, швидше за все, посилиться в майбутньому, а багато країн вже пропонують значні податкові пільги і подовжені податкові канікули. Азіатські країни були особливо

агресивні у використанні таких стимулів. І, визнаючи, що наявність співробітників з необхідними навичками є ключовим чинником, що визначає, де підприємства проводять свої дослідження і розробки, багато країн нарощують свої інвестиції у вищу освіту і професійну підготовку в галузі науки, техніки і технологій.

На інженерні спеціальності припадає лише 4 % від усіх ступенів бакалавра в США, у порівнянні з 19 % в Азії – на яку зараз припадає половина всіх привласнених інженерних спеціальностей і 33 % – в Китаї [4]. Багато країн також змінюють свої імміграційні закони, щоб полегшити залучення висококваліфікованих працівників, особливо вчених і інженерів, які стають все мобільнішими. Між тим, імміграційна політика в США і Європі ускладнює залучення та утримання таких працівників, змушуючи компанії переносити дослідження і розробки за кордон, щоб знайти потрібні таланти [2].

У результаті цих змін глобальний ландшафт інновацій перетворився протягом останнього десятиліття. Сьогодні ми живемо в світі, в якому вагомий внесок зробили досягнення прогресу в галузі науки і техніки, а інвестиції транснаціональних компаній в дослідження і розробки стали більш мобільними. У міру того як США та інші розвинені країни вживають заходів економії, щоб стримати свої борги, вони повинні враховувати ці зміни в інноваційному ландшафті і збільшити свої інвестиції в дослідження і розробки – у сфері науково-технічної освіти – навіть у міру того, як вони роблять скорочення в інших сферах.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
2. Глобальне інформаційно-статистичне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bloomberg.com
3. Центральне розвідувальне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cia.gov
4. Сайт Організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecd.org

Борисенко Валерія Володимирівна,
студентка IV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

НОВІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Інновації є тією областю людської діяльності, яка, незважаючи на накопичений досить великий обсяг спостережень, наукових узагальнень, разом з тим, залишається слабо дослідженою. Основна причина зводиться до того, що ця діяльність має високий ступінь невизначеності, причому сама невизначеність є функцією часу, параметра, що швидко змінюється, і у великій мірі впливає на результативність інноваційної діяльності.

З плином часу еволюціонують основні суспільні та економічні процеси, традиції, уявлення, досягнення. Процес глобалізації не тільки набув набагато більших масштабів у XXI ст., а й загалом змінив свою природу. Під впливом обміну товарами, знаннями, культурними цінностями склався свого роду загальний «мегапростір глобалізації», з'явилися ідеї гіперглобалізму. Мегапростір розвивається за своїми власними законами, являючи собою, з одного боку, результат взаємодії локальних національних територій, а з іншого – визначаючи особливості розвитку останніх [1, с. 1]. Так, глобалізація – це подвійний процес, що розвивається одночасно в міждержавних і транснаціональних формах.

В останні десятиліття з'явилися нові технологічні парадигми, особливою динамічністю характеризується НТП. Відбулася кардинальна еволюція соціокультурної поведінки, що спонукало зміну спрямованості та характеру інновацій. Даний аспект знаходиться у причинно-наслідковому зв'язку із таким явищем як порушення соціальної та екологічної стійкості. Сьогодні усі країни в тій чи іншій мірі потерпають від глобальних потреб розвитку людства: погіршення екологічної ситуації, глобальне потепління, нерівномірне і неконтрольоване зростання населення в одних країнах і його катастрофічне зменшення в інших і т.п. Людство усвідомило, що природа, яка його оточує не є вічною, ресурси не є невичерпними. У зв'язку з цим з'явилися нові погляди на призначення досягнень НТР та інновацій, сфер їх застосування, їх відповідності новим потребам суспільства.

Під впливом вищезазначених процесів з'являються нові, більш стійкі форми інновацій. Вони не заміщують, а лише доповнюють наявні типи інновацій, які виділив ще Й. Шумпетер, а саме: продуктові, процесні (технологічні), збутові, сировинні та організаційні інновації [2, с. 328].

До нових форм інновацій західні науковці відносять наступні:

- інновації, викликані попитом (генеруються в результаті виникнення потреб економіки і суспільства в нових благах, викликаних змінами зовнішніх і внутрішніх умов функціонування);
- інновації, що спонукаються користувачами (є наслідком модифікації товарів послуг користувачами або споживачами з метою більш повної відповідності їх реальним потребам);
- соціальні (орієнтовані на запити великих соціальних груп чи суспільства в цілому, а також пов'язані з ними інклюзивні інновації (ліквідують або знижують дискримінацію окремих категорій населення, що підвищують рівень їх інтеграції в інноваційний процес);
- автоматизовані інновації (засновані на вирішенні проблем за допомогою інформаційних технологій);
- інновації в громадському секторі (реалізуються через розкриття потенціалу інноваційної активності державних установ) [3].

Щодо інновацій викликаних попитом, вони з'являються внаслідок зміни ринкових умов, зростання доходів, підвищення платоспроможності попиту. Споживачі та їх розширені можливості є визначальним чинником в даному випадку. Під впливом глобальних поглядів змін зазнає бізнес-середовище: правила, стандарти, ціни, умови виживання на ринку. Уряд як один з ключових гравців також впливає на попит через державні закупівлі в областях, де є соціальні потреби (охорона здоров'я, освіта).

Інновації, що спонукаються користувачами: в якості останніх виступають досвідчені фірми, споживачі (які адаптують інновації для нового використання). До цього типу також відносять так звані нелінійні інновації, які не є результатом первісних НДДКР.

Соціальні інновації виділяються в окрему форму через зростання важливості задоволення саме соціальних потреб населення як окремої країни, їх об'єднань, так і людства загалом (наприклад, охорони здоров'я, освіти, зайнятості, зниження рівня бідності). В останні десятиліття зросла роль соціальної відповідальності бізнесу, що перетворило підприємців на рушійну силу створення інновацій. Вищезазначене підкріплюється й участю в інноваційному процесі зацікавлених сторін (фірм, громадянського суспільства, груп населення, уряду т.д.).

Автоматизовані інновації. Програмне забезпечення створює все більшу роль в автоматизації інноваційного процесу (наприклад, сканери веб-сайтів). Зростає важливість захисту інтелектуальної власності, недоторканності приватного життя, прав користувачів, справедливості в обміні даними. Є необхідність функціональної сумісності відкритих, міжнародних стандартів. Автоматизовані інновації, за активно зростаючої ролі інформації та комп'ютерних технологій, покликані вирішити ці та інші проблеми.

Здійснення інновацій в громадському секторі має забезпечуватися державою. Вона повинна розкрити власний інноваційний потенціал за великої кількості фірм, які рідко враховують потреби бідних, за зростаючої потреби в

інноваціях у країнах, що розвиваються. Держава повинна використовувати різні сфери впливу, а саме: законодавче забезпечення, державне фінансування, заохочення формування інноваційних кадрів, міжнародне співробітництво і т.п. таким чином, дані інновації виступають як соціально-орієнтовані.

Тому, за появи нових форм інновацій та їх стрімкому розвитку, стає очевидною необхідність розвитку методів дослідження нетехнологічних інновацій та посилення уваги до інноваційних процесів у сфері послуг, виділення фінансування на дані цілі. Державні та недержавні органи, інституції, фірми повинні здійснювати розробку нових інструментів регулювання інноваційної діяльності, спрямованих на підтримку нових форм інновацій з урахуванням зазначеної типології.

Як підсумок варто зазначити, що незважаючи на зрушення в бік відкритості інноваційного процесу та розвитку сервісних інновацій, зазначені тренди мають свої обмеження. У певних сферах, як і раніше, більш поширеним є традиційний підхід, орієнтований на технологічні нововведення, що тільки підкреслює актуальність ідей класиків інноватики, зокрема Йозефа Шумпетера.

Список використаних джерел

1. Корнаї Я. Інновації і динамізм: взаємозв'язок систем та технічного прогресу / Я. Корнаї // Питання економіки. – 2012. – № 4.
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту: навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
3. Mario Cervantes New form of innovation: insights from recent tip work / Mario Cervantes // Lecture at the Higher School of Economic. – Moscow, 2012.

Буланик Олеся Вікторівна,
студентка ІV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна економіка набуває рис економіки знань, яка характеризується наявністю високого рівня освіти, фінансування та розвитку науково-технічної сфери, нарощуванням інтелектуального потенціалу, підготовкою висококваліфікованих кадрів та поширенням провідних технологій в країні, що сприяє її інноваційному розвитку. Засновником інноваційної теорії Й. А. Шумпетером [4, с. 79, 175–176] у фундаментальній праці «Теорія

економічного розвитку» (1912) ще на початку ХХ ст. було закладено твердження, що базою інтелектуалізованої економіки є ефективна інноваційна діяльність, яка безпосередньо пов'язана з інтелектуальною складовою. Наповнення банку знань суспільства, розширення практики інноваційної діяльності відбувалось паралельно з еволюцією інноваційного процесу (ІП), яку доцільно розглядати на прикладах діяльності міжнародних корпорацій та застосовуваних ними моделей ІП: технологічного поштовху, «ринок – рушійна сила», інтерактивної, інтегрованої та мережевої.

Згідно з моделлю «технологічного поштовху» (science push), розробленою у середині минулого сторіччя, інноваційний процес здійснюється у наступні етапи: фундаментальні дослідження – прикладні дослідження – дослідний зразок – маркетинг – промисловий зразок – виробництво – реалізація; при цьому основна увага зосереджується на перших 3-х стадіях [3, с. 97]. Дану модель використовувала компанія-виробник кулькових ручок «Bic/Bigo». Дослідження недоліків чорнил надали змогу розробити альтернативний товар – кулькову ручку, що сприяло формуванню нового сегменту ринку, який згодом витіснив старі товари, які виготовлялись на основі недосконалої технології обробки чорнил. Компанія використовувала технологію «Bigo» для масового виробництва ручок за допомогою металевої кульки замість пера, завдяки якій чорнило не протікало. Керівництво компанії не бачило потреби у моніторингу ринку та виявленні конкретних потреб потенційних споживачів, основна увага компанії приділялась власне дослідженням і розробкам нової технології виробництва та дизайну кулькової ручки. Інноваційна ідея мала успіх, а основним лозунгом компанії став: «Запише перша, завжди перша» [2, с. 195–196].

Модель «ринок – рушійна сила» (market push), яка розроблена наприкінці шістдесятих років минулого сторіччя, передбачає наступні етапи інноваційного процесу: ринкова потреба – маркетинг – ДІР – виробництво – реалізація й ґрунтується на аналізі ринкового середовища та споживачів [с. 3, 97]. Компанія «Unilever», що була створена у 1930 році братами Леверами при злитті компаній з виробництва мила та маргарину, є яскравим прикладом використання даної моделі. Увага підприємців зосереджувалась на орієнтації на потреби споживачів: піднятися у післявоєнний час компанії допоміг моніторинг ринку і виявлення зростаючого попиту на напівфабрикати та заморожені продукти у населення, у виготовленні яких вона була піонером. Активному маркетингу сприяли також використання рекламних роликів – у 1955 р. компанія одна з перших випустила ролик з реклами зубної пасту Gibbs SR [2, с. 144–145].

Об'єднуюча або інтерактивна модель (coupling model) використовувалася у 70–80-ті рр. 20 ст. У ній наголошується на розширенні джерел генерування ідей інновацій (рис. 1, блок А). Притаманна ця модель компанії-виробнику меблів «ІКЕА» [3, с. 98]. Стрімкому розвитку та розширенню у 1980-х рр. компанії сприяли насамперед місіонерські погляди засновника – Інгварда Кампарда, який створював інновації, звертаючись у першу чергу до потреб

суспільства та різноманітних ідей для створення інноваційних продуктів (наприклад, полицки для зберігання книжок отримували назви шведських міст): культурним цінностям націй, на ринки яких виходила компанія, природи (ландшафтів, флори, фауни), що передбачає звертання до інтелектуальної бази всього суспільства під лозунгом «Наш обов'язок – розвиватися».

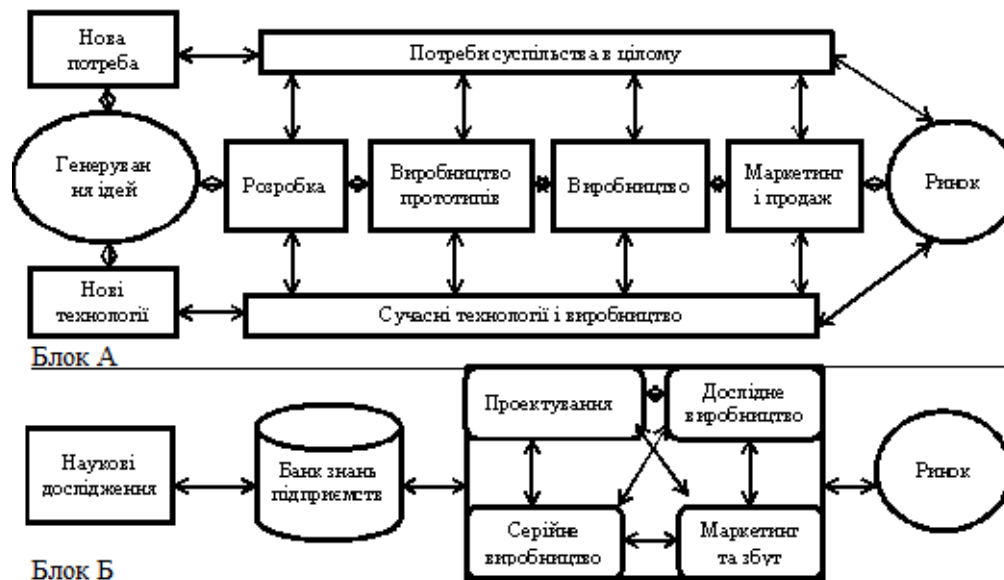

Рис. 1. Об'єднуюча та мережева моделі ІП*

*Джерело: [3, с. 98, 103].

Так, нововведенням компанії, яке виникло в результаті звернення більшої уваги до суспільних потреб стало створення «синього ящика»: для кожного виду меблів, як правило, існують два чи три варіанти дизайну, покупці довгим ланцюгом проходять повз виставкові зали, де обирають меблі, потім потрапляють на склад, де вже беруть вподобаний варіант у плоскому упакуванні. Для комфорту споживачів в кожному магазині є ресторан, в якому пропонуються шведська, норвезька, фінська кухні [2, с. 180–190].

Інтегровану модель (integrated model), започатковану у 80–90-ті рр. 20 ст., використовувала компанія «Boeing», яка виникла у США у 1916 році завдяки спробі конструювання власного гідроплану (рис. 2). Пошук нових способів створення інновацій у цій компанії наприкінці минулого століття був пов'язаний з появою на ринку конкурента «Airbus». «Boeing» виграла за рахунок орієнтації на клієнтів, використання японської системи «бережливе виробництво», створення міжфункціональних груп, кожна з яких відповідала за опрацювання відповідного етапу або стадії інноваційного процесу, та тісного взаємозв'язку між ними (була побудована чітка комунікаційна мережа). Ідеї генерувались у відповідних підрозділах на основі знань спеціалістів, техніків, перевірялись шляхом проведення випробувань та тестувань, що свідчить про зростання ролі кожного окремого працівника в процесі генеруванні нових ідей. Результатом стало створення популярної інновації – пасажирського аероплану «Dreamliner» з найбільшою дальністю польоту [2, с. 127–128].

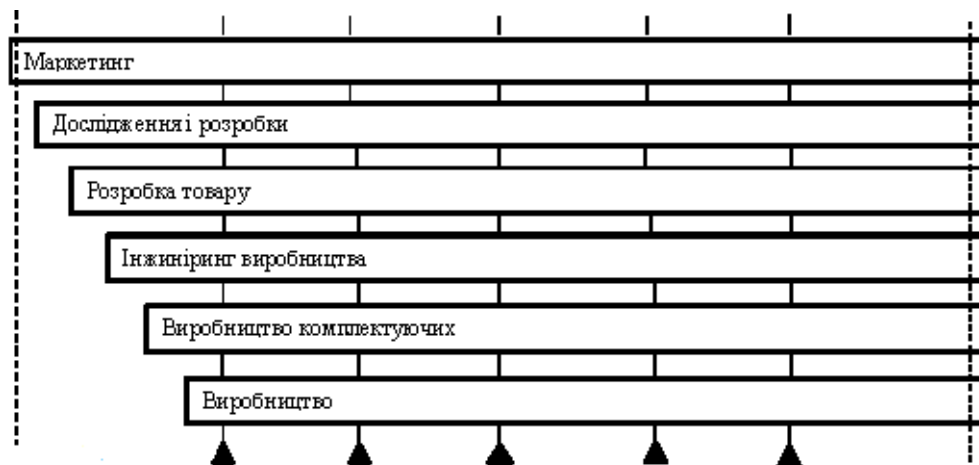

Рис. 2. Інтегрована модель ІІ*

*Джерело: [3, с. 102].

Мережева модель (networking model) була розроблена у 1995 р. і представлена на рис. 1, блок Б. Застосовувалась ця модель корпорацією «Nokia», яка утворилась у 1967 році внаслідок злиття трьох компаній міста Нокія, що мали відношення до телефонного зв'язку та досягла успіху за рахунок чітких цілей, які щороку наближали її до провідних європейських та американських ринків, а також значного інтелектуального потенціалу. Сьогодні вона є однією з успішних ТНК, що здійснює інноваційну діяльність, базуючись на власній мережі установ з моніторингу зовнішніх винаходів (науково-дослідні центри в Массачусетському технологічному університеті та університетах Кембриджа та Стенфорда) та банку знань всередині компанії (більше 5 тисяч сімейств патентів). Багато уваги компанія приділяє підтриманню зворотних зв'язків зі своїми клієнтами, враховуючи їх смаки та побажання при створенні новинок, що дозволяє їй конкурувати з такими провідними компаніями як «Apple» та «Kodak». Дана модель безпосередньо акцентує увагу на потребі у глобалізації інтелектуальної діяльності [2, с. 212–213].

Таким чином, простежуючи розвиток та розширення діяльності ТНК можемо дійти до висновку, що значення інтелектуальної складової є важливим на всіх етапах інноваційного процесу. Формування творчого потенціалу є необхідним, починаючи від створення нового продукту, особливо при використанні якомога більшої кількості джерел генерування нових ідей та залученні всіх можливих співробітників та партнерів до даного процесу, що підтверджено позитивним досвідом співробітництва з університетами та науково-дослідними інститутами транснаціональних компаній, та закінчуючи виробництвом, виведенням та просуванням товарів на ринку, що передбачає використання банку знань суміжних галузей економіки на глобальному рівні при організації інноваційної діяльності та формуванні у споживачів позитивного ставлення до продукту.

Список використаних джерел

1. Міждисциплінарний словник з менеджменту: навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
2. Мэнтл Д. Компании, которые изменили мир : пер. с англ. / Джонатан Мэнтл. – Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2009. – 288 с.
3. Петухова О. М. Розвиток моделей інноваційного процесу / О. М. Петухова, Г. В. Сілакова // Вісник ЖДТУ. Серія: економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – Вип. 56. – С. 96–107.
4. Шумпетер Йозеф Алойз. Теория экономического анализа / Йозеф Алойз Шумпетер ; [Воспроизводится по изданию: Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. – М. : Прогресс, 1982]. – Москва : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 401 с.

Варава Анна Геннадіївна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**МАРКЕТИНГОВЕ КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЕДЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК**

Успішність діяльності будь-якого сучасного підприємства обумовлена вдалим добром способів реалізації його потенціалу на основі урахування існуючих ринкових можливостей і загроз та майбутніх змін. Відтак, формування системи маркетингових комунікацій на підприємствах стало невід'ємною частиною сучасної діяльності більшості успішних суб'єктів господарювання. Маркетингові комунікації – це комплексний вплив фірми на внутрішнє і зовнішнє середовище з метою створення сприятливих умов для стабільної прибуткової діяльності на ринку. Тобто, це двосторонній процес: з одного боку, передбачається вплив на цільові аудиторії, а з іншого – одержання зустрічної інформації про реакцію цих аудиторій на вплив, що здійснює підприємство. Обидві ці складові однаково важливі, їхня єдність дає підставу говорити про маркетингову комунікацію як про систему [3, с. 75].

Особливої актуальності у наш час маркетингові комунікації набувають тоді, коли підприємство реалізує інноваційну продукцію. Дослідження сутності поняття «нововведення», «інновація», «новинка», важливість значення інноваційного процесу в економічному зростанні прослідковується в працях багатьох вчених: Й. Шумпетера, Дж. Мілля, Р. Солоу, П. Друкера,

Ж.-Ж. Ламбена, М. Кондратьєва, Н. Гончарової, П. Перерви, С. Ілляшенка та ін. Нововведення є продуктом, послугою, методом управління інноваційним процесом, що базується на новітніх ідеях, технологіях і задовольняють потенційні запити споживачів [4, с. 8–9]. Слід зауважити, першим економістом, який ввів поняття «нововведення», «інновація» та пов'язав їх з темпами економічного розвитку, був один із найбільш оригінальних учених ХХ ст. Йозеф Алоїз Шумпетер. Його праці справили істотний вплив на основні напрямки сучасної економічної науки. Вчений стверджував, що на мікроекономічному рівні нововведення забезпечують одержання прибутку і реалізуються завдяки стратегії активної участі у інноваційному процесі. На макроекономічному рівні поширення нововведень впливає на загальне економічне зростання і, таким чином, лежить в основі розуміння циклічних коливань [2, с. 956].

Серед науковців не існує одностайної думки щодо кількості інструментів маркетингових комунікацій та їх комбінації. Поділ інструментів маркетингових комунікацій при виведенні інноваційної продукції на ринок можна здійснити за трьома групами :

1. АТЛ (від англ. Above the line – над лінією) – традиційні масові комунікаційні заходи, які ще можна назвати пасивними, адже вони не передбачають зворотної комунікації зі споживачами. Сюди можна, для прикладу, віднести рекламу.

2. ВТЛ (від англ. below the line – під лінією) – маркетингові комунікаційні заходи «активної дії». Ці заходи передбачають спілкування зі споживачами, наприклад, роздача безкоштовних зразків товару, участь у конференціях, семінарах тощо. Тобто певну дію, коли відбувається безпосередній контакт зі споживачами та зворотній зв'язок.

3. ТТЛ (від англ. through the line – на лінії) – маркетингові заходи з одночасним поєднанням АТЛ і ВТЛ-методик, наприклад, реклама в прямому ефірі по телебаченню товару-призу в грі з глядачами. В цьому випадку відбувається рекламування, що не передбачає зворотного зв'язку, але в той же час відбувається і спілкування з глядачами, які є безпосередніми споживачами.

Терміни АТЛ, ВТЛ та ТТЛ є порівняно новими у зв'язку з чим чітко ще не визначено, які саме заходи слід відносити до них оскільки відсутня і стала класифікація цих інструментів. Представлення основних складових комплексу маркетингових комунікацій, можна побачити на рис. 1. Медіа, тобто АТЛ заходи, виступають в якості інтегратора й інноватора комплексних форм просування товарів із використанням сучасних мультимедіатехнологій (аудіо-, відео-, теле-, комп'ютерні технології) в системі комунікативно-інформаційних процесів. Щодо ВТЛ складової маркетингових комунікацій, то при виведенні нового товару на ринок саме дегустації (або проба, у разі непродовольчих товарів) можуть зрушити продаж з нуля. У магазині споживач психологічно налаштований на покупку. Близько 60 % усіх рішень про покупку приймається безпосередньо в місцях роздрібного продажу, а дегустація допомагає відвоювати покупця прямо біля прилавку. Також ефекту можна досягти

представивши новинку цільовій аудиторії на виставці або ж ярмарку. Особливої актуальності саме ця складова маркетингових комунікацій набуває тоді, коли інноваційна продукція є специфічною, та розрахована на певну категорію споживачів.

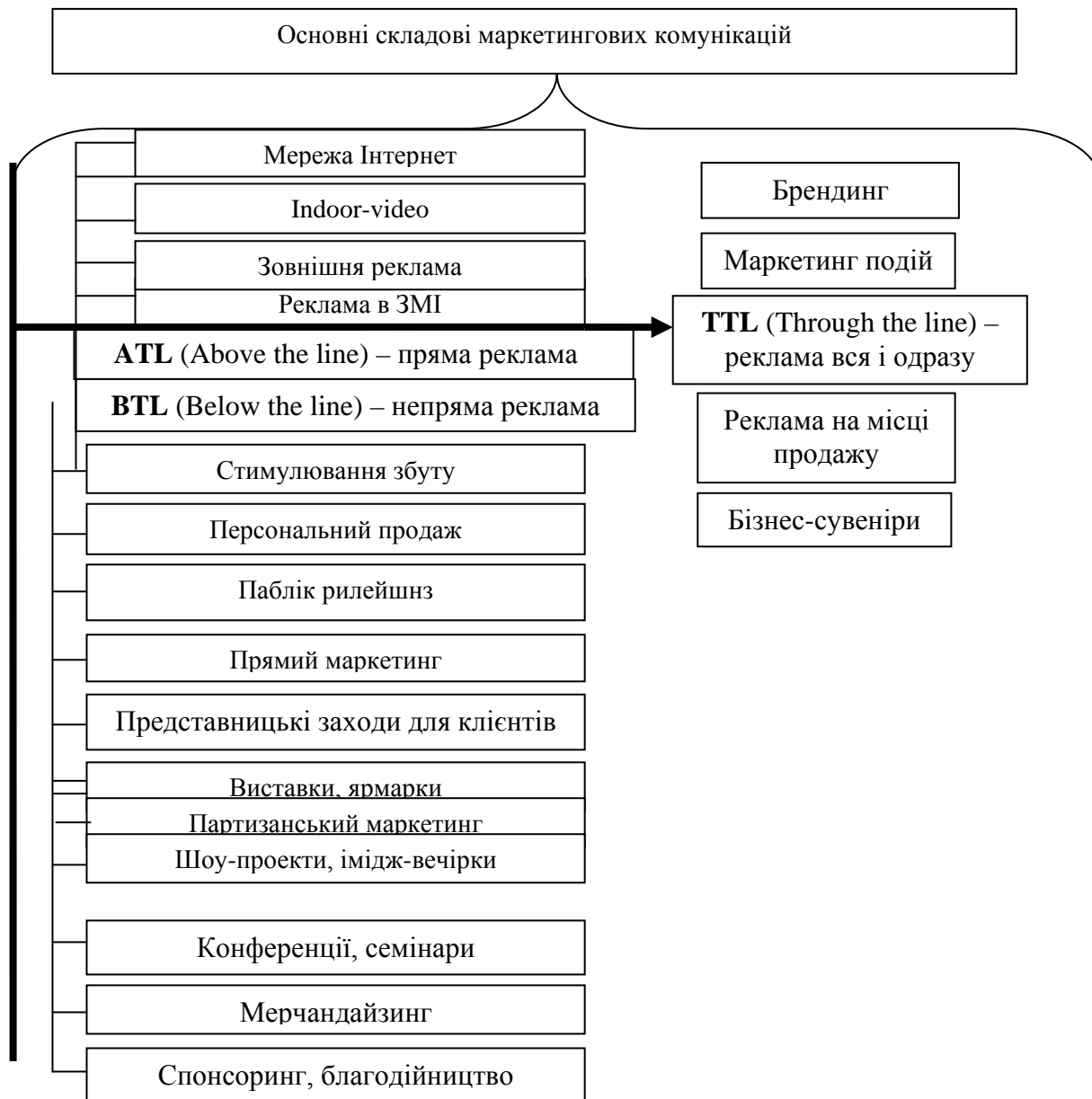

Рис. 1. Основні складові комплексу ATL, BTL та TTL заходів при виведенні інноваційної продукції на ринок*

*Джерело: складено автором

Отже, можна зробити висновок, що в умовах насиченого ринку недостатньо розробити новий якісний товар, встановити на нього оптимальну ціну і вибрати ефективні канали розподілу. Дедалі більшого значення набуває така складова комплексу маркетингу, як маркетингові комунікації. Система їх спрямована на інформування, переконування, нагадування споживачам про

товар фірми, підтримку його збуту, а також створення позитивного іміджу компанії. Спрямовуючи свої комунікаційні зусилля на адресатів, фірма сподівається на бажану для неї зворотну реакцію, а саме: від споживачів – купівлі товару фірми; від постачальників і маркетингових посередників – співробітництва на взаємовигідних умовах; від контактної аудиторії – якщо не підтримки, то відсутності протидії; від органів державного управління – формування режиму найбільшого сприяння. Активно використовуючи маркетингові комунікації при виведенні на ринок інноваційної продукції, можна набагато підвищити шанс, що новинка буде користуватись попитом у споживачів і, відповідно, приносити прибуток підприємству на значну перспективу.

Таким чином, для того, щоб підприємство розвивалось, підвищувало свою конкурентоспроможність і зайняло лідерські позиції, на нашу думку, необхідно дотримуватись двох напрямків діяльності – розробляти та впроваджувати інновації і реалізовувати складові комплексу маркетингу.

Список використаних джерел

1. Божкова В. В. Стратегічне планування маркетингових комунікацій інноваційної продукції промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Божкова Вікторія Вікторівна; Сумський державний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – К., 2011. – 32 с.
2. Історія економічних учень: підруч. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – К. : Знання, 2004. – 1300 с. – (Класичний університетський підручник).
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Фірсова С. Г. Маркетинг нововведень: дослідження, сегментування, прогнозування : навч. посіб. / С. Г. Фірсова – К. : Атіка, 2010. – 240 с.
5. Шумпетер И. Теория экономического развития / И. Шумпетер ; [пер. с нем.]. – М. : Прогресс, 1982. – 453 с.

Галушка Дмитро Юрійович,
студент II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

INTELLECTUALIZATION OF HUMAN RESOURCES IN CONTEXT OF ORGANIZATIONAL CHANGES

In the modern world, improving the efficiency of the organization can be achieved through the development of innovative processes, the result of which is expressed in the new technologies and enhancement of the competitiveness. Finding and using of innovation in enterprises is an important task.

Schumpeter identified innovation as any possible change that occurs due to the use of new or improved solutions, technological and organizational processes in the production, supply, marketing etc. [3].

Constant innovative development of organizations significantly affects a role and a place of human in new conditions. Analysis of these changes involves the study of a particular set of issues, such as changes in the system of education, changeable demands to the labor force, organization's management transformations etc.

In every organization, regardless of industry or size, there are three organizational elements that drive change and are affected by change:

- processes;
- technology;
- people.

Technology supports the processes designed to respond to changes in market conditions. Ultimately, however, it is the people who must leverage these processes and technology for the benefit of the organization [4].

Human abilities have always played an important role in the economics. The achievements of the human mind and an intellectualization of production led to a new stage of development, which has created favorable conditions for the implementation of individual's features. Thus, growth in intellectual capacity increases the efficiency of labor. Interaction between productivity growth and increasing needs has led to the fact that now a large part of individuals in developed countries are engaged in intellectual sphere. Investing in the development of human resources is more important than investing in the improvement of production capacities. Hence, there is a need for strategic human resource management, in other words – the formation of a competitive labor potential within the organization with the ongoing and possible changes in its external and internal environment. Human resource management in such conditions is focused on increasing the interaction of departments, staff awareness of the mission and goals of the organization and the need for teamwork.

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Organizational changes are accompanied by the usual replacement of habitual patterns of actions to employees, the traditional ways of making decisions that hinder the organization to accept the innovative changes. Many companies failed to innovate, because the scope of these innovations was wider than organization can cope with. Organizational change must begin with diagnosis of capabilities, its human resources and corporate culture.

The theory and practice of organizational change reveals a three-stage process of change (see table 1).

Table 1

Lewin's three-stage process of change*

	I		II		III	
Current stage	Unfreeze – creation of motivation to change	=>	Change – adjusting the equilibrium	=>	Refreeze – making routine	Desired stage
	An organization must be prepared for any change which is about to occur. This process is known as “unfreezing” and involves the investigation of resisting forces.		Developing new attitudes, beliefs, values and behaviors based on new information. Once the resisting forces have been investigated, understood and minimized, the change can be implemented.		A variety of strategies may be adopted to achieve this condition, including new rules, regulations and reward schemes to reinforce the change process and maximize the desired behaviors of staff or employees.	

*Source: author’s elaboration on the base [1].

Lewin's model of change is a simple and useful tool for managing change. By recognizing these three distinct stages of change, it’s possible to plan the change required. Starting by creating the motivation to change (unfreeze), then move through the change process by promoting effective communications and empowering people to embrace new ways of working (change) and the process ends by returning the organization to a sense of stability (refreeze) [2].

Thereby, the role of intellectualization of employees during the organizational changes is hard to overestimate. The level of education positively affects the attitude of staff to change. Depending on the intellectual and personal characteristics, it’s possible to divide people into “innovators” and “conservators”. Creative people are more optimistic and can easy accept changes. There is a need to focus employees on self-development for successful organizational innovations. The orientation to professional growth, competition and diversity of activities increases their perception of innovation and understanding the need for a change.

The intention of this paper is not to give the answers to the problems mentioned above, but to specify that understanding of these issues is a key to

successful management. Nevertheless, failures in organizational change efforts and intellectualization of human resources indicate that this knowledge has not impacted general perceptions of management and has not converted into the development of proper management techniques when implementing innovation.

References

1. Harwood R. Models of Change and Overcoming Employee Resistance [Electronic source] / R. Harwood. – URL : www.unfortu.net/~rafe/links/change.htm.
2. Lewin's Change Management Model : Understanding the Three Stages of Change [Electronic source]. URL : www.mindtools.com/pages/article/newPPM_94.htm.
3. Pol E. An Introduction to Economics with Emphasis on Innovation / E. Pol, P. Carroll. – Melbourne : Thomson, 2006. – 351 p.
4. The Change Management Life Cycle : How to Involve Your People to Ensure Success at Every Stage [Electronic source]. – URL : www.onlinetmd.com/fileuploads/file/OrgChangeWhP_final2.pdf.

Єжеленко Артем Олександрович,
студент II курс магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

За загальним визнанням, комунікації мають величезне значення для успіху діяльності підприємств і представляють одну з найскладніших проблем менеджменту. Актуальність теми зумовлена тим, що майже все, що роблять керівники, щоб полегшити організації досягнення її цілей, вимагає ефективного обміну інформацією. Роль комунікацій очевидна як на малих інноваційних підприємствах (ІП), так і в потужних компаніях і корпораціях. Від ефективності комунікаційних зв'язків і взаємодій залежить майбутнє не тільки підприємства, як господарюючого суб'єкта на ринку, але також і людей, що працюють на даному підприємстві, а на глобальному рівні і благополуччя всієї країни в цілому.

Питання сучасних підходів до управління організаціями розглядалися у працях таких вітчизняних вчених як В.Д. Базилевич, Д.М. Черваньов, А.В. Шегда, О.І. Жилінська, В.Г. Балан, В.М. Приймак, Л.А. Анісімова. Серед

закордонних вчених слід відмітити Ч. Барнарда, О.С. Виханського, П.Н. Завліна, А.К. Казанцева, Л.Є. Мінделі, А.І. Наумова.

Барнард Ч., на приклад, у своїй праці "Функції керівника" велику увагу приділяв цінностям комунікацій, які, в свою чергу, повинні були відповідати трьом необхідним умовам: 1) інформаційні канали повинні бути відомі всім; 2) всі повинні мати доступ до офіційного каналу комунікацій; 3) лінії комунікацій повинні бути як можна коротше і пряміше [6,с.75].

Специфіка діяльності інноваційних підприємств (ІП) визначає особливі вимоги до правильного їх функціонування. Так інформаційно-комунікаційне забезпечення на ІП має бути налагоджено на достатньому рівні для ефективної діяльності підприємства. Інформаційне забезпечення функціонування інноваційних підприємств – це система знань про об'єкт управління та його зовнішнє середовище, що включає всі дані та засоби організації, зберігання, накопичення, актуалізації, обробки і використання виробничої інформації. Комунікаційне забезпечення ІП включає в себе сукупність технічних, програмних, організаційних і управлінських засобів, що формують середовище передавання інформації всередині підприємства та обмін інформацією. Таким чином можна зробити висновок, що на ІП ключовим фактором діяльності є інформація. Вона включає в себе всі цілеспрямовані знання, що використовують працівники ІП для прийняття правильних рішень і для аналізу ситуацій, при яких необхідно приймати ті самі рішення. Обсяг інформації і комунікаційної мережі за допомогою якої інформація розповсюджується по ІП залежить від сфери діяльності підприємства та масштабів і характеру здійснюваних інноваційних програм.

Від швидкості і якості передачі інформації на підприємстві залежить і характер прийняття даних рішень. Перед тим як працівник зробить конкретний висновок із переданої йому інформації, йому необхідно зібрати дану інформацію, узагальнити її і переробити для подальшої передачі працівникам, що знаходяться вище по організаційній структурі підприємства. Таким чином комунікація на ІП має на меті сформувані середовище прийняття управлінських рішень в частині розроблення, виробництва, реалізації та захисту інноваційної продукції і сутність функції комунікації складає обмін інформацією між учасниками інноваційного процесу.

Інноваційні підприємства відіграють в сучасній економіці України надзвичайно важливу роль, а визначення і врахування їх особливостей є неодмінною умовою забезпечення ефективності економічної стратегії нашої держави. Для досягнення цієї мети інноваційним підприємствам необхідно впроваджувати ефективні системи комунікаційних мереж, що будуть здійснювати раціональну організацію інформаційних потоків на інноваційних підприємствах з метою ефективного управління інноваційними процесам, що відбуваються на ІП.

Підприємства, що займаються інноваційними технологіями, в процесі своєї діяльності впроваджують комунікації, які класифікуються за такими критеріями: місце виникнення (зовнішні і внутрішні), статус організаційних

комунікацій (формальні і неформальні), характер спрямованості (вертикальні, горизонтальні, бокові) і форма подання (усні, письмові, вербальні, невербальні).

Існують усталені образи комунікаційних мереж для груп різної чисельності. В залежності від того як побудовані комунікаційні мережі, діяльність групи може відрізнятись більшою або меншою ефективністю (рис.1). В інноваційних підприємствах, що побудували свою комунікаційну мережу за типом «кільцева», члени групи можуть комунікувати тільки з тими, хто розташований поряд з ними.

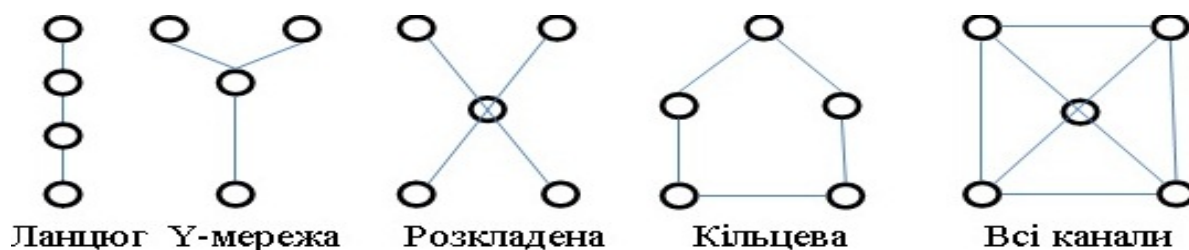

Рис.1. Види комунікаційних мереж [3, с. 33]

Комунікаційні мережі типу «Y» можна назвати централізованими. Такий тип комунікаційних мереж може бути ефективним при прийнятті простих рішень. Горизонтальні зв'язки з'являються в ланцюгових мережах, але це призводить до децентралізації в процесі прийняття управлінських рішень. Комунікації, побудовані за типом «всі канали», представляють повністю децентралізовані групи. Такий тип побудови комунікаційних мереж є найбільш ефективним при використанні на інноваційних підприємствах, тому що при прийнятті складних рішень на підприємстві, комунікаційні мережі якого побудовані за даним типом, участь приймають майже всі працівники. Мережа типу «всі канали» стимулює створення гарного морального клімату а також ефективний обмін думками в групі.

Комунікаційні мережі на інноваційних підприємствах прямо пропорційні розмірам підприємств. Так комунікації, побудовані на основі більшої кількості людей завжди будуть набагато складнішими, ніж комунікації, які з'єднують малу кількість співробітників.

Таким чином можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, жодне інноваційне підприємство не може ефективно функціонувати без застосування якісно сформованих комунікаційних мереж. Для ефективного функціонування будь-якої організації необхідно забезпечити належні комунікації і управлінська практика дає можливість констатувати, що створення ефективної, надійної системи обміну інформацією, яка б відповідала вимогам повноти, достатності, оперативності, гнучкості – це одна із найскладніших проблем в організаціях. Тому цілком зрозуміло, що ефективно працюючий керівник – це керівник ефективний у комунікаціях [2, с. 98].

Список використаних джерел

1. Бернард Ч. Функции руководителя / Ч. Бернард ; [перевод с англ. В. Кошкина]. – Москва, Челябинск : Социум, ИРИСЕН, 2009. – 368 с.
2. Виханский О.С. Менеджмент : учеб. / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – [3-е изд.]. – М. : Экономист, 2003. – 528 с.
3. Завлин П. М. Основы инновационного менеджмента: теория и практика / П. Н. Завлин, А. К. Казанцев, Л. Э. Миндели. – М : Экономика, 2000. – 474с.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньов, О. І. Жилінська]. – К. : Нічлава, 2011.– 624 с.
5. Осовська Г. В. Основы менеджменту : навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. – К. : Кондор, 2003. – 556 с.
6. Черваньов Д. М. Система інноваційного менеджменту: теорія і практика: підручник / Д. М. Черваньов. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 1391 с.

Кік-Гань Яна Юхимівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент
організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗРОБКИ І ВИВЕДЕННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА
РИНОК**

Інтенсифікація конкуренції на товарних ринках та висока динаміка ринку обумовлює необхідність виведення інноваційних товарів на ринок. Водночас інновації, можуть забезпечити економічну стабільність підприємства та покращити його фінансові результати лише за умови ефективного маркетингового забезпечення виведення нового товару на ринок.

Для того, щоб підприємство досягло стратегічних і поточних цілей, воно повинно вміти успішно вивести новий товар на ринок, використовуючи інноваційний маркетинг. Поняття інноваційного маркетингу ще досить нове.

Інноваційний маркетинг є сукупністю стратегій, філософії бізнесу, функцій і процедур управління підприємством [1]. Також його можливо визначити як певну діяльність на ринку нововведень, спрямовану на виявлення або формування попиту на товар чи послугу з метою задоволення всіх потреб

та запитів, які базуються на використанні інновацій, котрі й сприяють досягненню намічених цілей підприємства.

Шумпетер Й. визначив поняття “інновації”, як впровадження нового продукту або якісне удосконалення попереднього, впровадження нового методу виробництва, відкриття нового ринку, придбання нового джерела сировини, здійснення нової організації виробництва [6]. Маркетингова інновація є впровадженням нового методу продажу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні продажної ціни, що спрямовані на краще задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку задля збільшення обсягу продажу [5].

Інноваційний товар у ринкових умовах передбачає необхідність орієнтації на концепцію маркетингу. Також, інновація, як товар, має певні особливості, наприклад, перспективний характер потреби на інновацію або ж взагалі відсутність попиту на ринку, ринкова новизна, високий ступінь невизначеності на ринку, спрямованість на задоволення потреб споживачів, можливість використання лише за умови достатньої інформованості споживачів інноваційних товарів. Дослідження інновацій базується на теорії життєвих циклів. Концепція життєвого циклу інновації відрізняється від життєвого циклу звичайного товару стадією створення нововведення [5].

Існує низка маркетингових заходів щодо розробки інноваційного товару, а саме: здійснення маркетингових досліджень; визначення потреб споживачів; генерування ідеї інновації; формування ринкового попиту на новий товар; адаптація нового продукту до потреб ринку; спонукання учасників маркетингового каналу до участі у процесі розроблення нового товару; сегментування ринку; вибір цільової аудиторії; позиціонування нового товару щодо товарів – замінників і товарів-конкурентів; розроблення стратегії та тактики інноваційного маркетингу; пошук нових сфер застосування інноваційного продукту; постійне вдосконалення нового товару.

Маркетинговий механізм впровадження інновацій починається з аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів підприємства, далі складається SWOT-аналіз підприємства, розробляється системи задач для досягнення стратегічної цілі компанії, прогнозування попиту, а саме, оцінка ризиків та визначення витрат, розробка комплексу маркетингу та його економічне обґрунтування, а також реалізація управлінських рішень щодо задоволення потреб споживачів та реалізації інтересів виробника та контроль.

Існує декілька альтернативних стратегій виведення нового товару на ринок. Зокрема, вони відрізняються щодо цінової і комунікаційної політики. Так, вибір цінової стратегії залежить від обраної стратегії проникнення та запланованої інтенсивності маркетингових заходів щодо просування нового товару на ринок. Матриця для вибору стратегій виведення абсолютно нового товару на ринок наведена на рис. 2.

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

		Низькі витрати на просування нового товару	Високі витрати на просування нового товару
Рівень ціни на новий товар	Низький	<p style="text-align: center;">Стратегія «повільного проникнення на ринок»</p> <ul style="list-style-type: none"> • фінансові можливості підприємства обмежені; • більшість споживачів обізнані про новий товар; • потенційні споживачі чутливі до ціни і не готові платити високу ціну за новий товар. 	<p style="text-align: center;">Стратегія «швидкого проникнення на ринок»</p> <ul style="list-style-type: none"> • розмір ринку великий; • потенційні покупці чутливі до ціни; • спрацьовує в галузі «ефект масштабу»; • існує загроза збоку конкурентів; • фінансовий стан підприємства дозволяє проводити широкомасштабні маркетингові заходи.
	Високий	<p style="text-align: center;">Стратегія «повільного зняття вершків»</p> <ul style="list-style-type: none"> • невелика місткість ринку; • більшість споживачів обізнані про новий товар; • споживачі готові платити високу ціну за новий товар; • конкуренція невизначена. 	<p style="text-align: center;">Стратегія «швидкого зняття вершків»</p> <ul style="list-style-type: none"> • велика місткість ринку; • основна маса споживачів не володіє інформацією про новий товар; • потенційні споживачі не чутливі до ціни і готові платити високу ціну за новий товар.

Рис. 2. Стратегічні аспекти формування маркетингових заходів щодо просування нового товару на існуючий ринок [2].

Вибір стратегії також залежить від виду економічної діяльності та репутації підприємства, загрози збоку конкуренції та інтенсивності попиту на ринку тощо.

Список використаних джерел

1. Балдин К.В. Инновационный менеджмент / К. В. Балдин, И. И. Передеряев, Р. С. Голов. – М. : Академия, 2007. – 363 с.
2. Гриньов В. Ф. Товарно-инновационная политика предприятия : учеб. пособие] / В. Ф. Гриньов .– К. : МАУП, 2004. – 160 с.
3. Каракай Ю. В. Маркетинг інноваційних товарів : [монографія] / Ю. В. Каракай. – К. : КНЕУ, 2005. – 226 с.
4. Кардаш В. Я. Товарна інноваційна політика : підруч. / В. Я. Кардаш, І. А. Павленко, О. К. Шафалюк. – К. : Видавництво КНЕУ, 2002. – 266 с.
5. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер ; [пер. с англ.]. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.

Кілінська Христина В'ячеславівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ROLE OF INTELLECTUAL RIGHTS IN THE ADVERTISING CAMPAIGN

Each producer of goods and services desires to make his goods or services profitable. One of the main ways of achieving this is advertising. It is necessary to urge the consumer to buy advertised products or use the advertised services. Production of this requires certain creative efforts to make a highly promotional product.

It is obvious that advertising industry is full of ideas, slogans and conceptions. Any promotional material that generally is developed by an advertising agency contains objects of intellectual property work, performance, phonograms, videograms, designs etc. While preparing advertising campaign, each agency should think about who is the owner of this intellectual property, how they should protect it during all campaign and even more. There are some elements of intellectual property rights in the advertising campaigns and the ways how they can be protected described in the Table:

Table

Elements of intellectual property rights*

Elements of IP in advertising	How they can be protected
Logos, product's names, trademarks	Trademark law
Sounds and slogans	Copyright/trademark law
Face of the advertising campaign	Publicity or privacy rights
Graphic user interfaces, webpages	Industrial design law
Creative content	Copyright
Software for digital campaigns	Copyright and/or patents
Advertising techniques, means of doing business	Patents/ utility models

*Source: author's elaboration on the base [1]; [3].

This list can be completed by other element and legislation depending on country or region. People who create promotional material for advertising campaign should always keep in mind that successful ideas are always welcome among competitors. In order not to stay behind all trademarks, slogans, sounds should be registered in a proper way. But at the same time it's a common practice when advertiser uses the results of creative activity and other intellectual property of third parties. Famous works of art and literature are often used in advertising for the

purposes of enhancing its impact on potential customers. Use of such materials should be carried out strictly in accordance with the legislation on copyright and related rights in a country of its origin. There are examples of intellectual property infringement in some advertising campaigns where in most of cases, the courts have recognized acts of using intellectual property promotional items without the permission of the owners:

– A case of showing Louis Vuitton shoes in a photo, which was part of H&M advertising campaign (Louis Vuitton case against H & M (Louis Vuitton / H&M), considered by the Tribunal de grande instance of Paris April 9, 2010);

– A case of using jewelry products in the advertisement for hair care (case against Morgan Bello (Morgane Bello / Gemey) considered by the Tribunal de grande instance of Paris October 1, 2010);

– A case of showing Louboutin shoes in a photo, which is part of another advertising campaign (Louboutin case against / Féraud) considered the Paris Court on June 7, 2006) [3].

In Ukraine this issue is regulated by special laws such as law “On Copyright and Related Rights”. It is based on international standards, taking into account current trends in regulation of traditional and new copyright objects and other laws: “On the distribution of audiovisual works, phonograms, computer programs, databases”, “On Television and Radio”, “On Publishing”, “On Cinematography”. Also before creating the conception for the campaign, advertising agency and the client sign an exclusive agreement where all aspects, terms and prohibitions are described.

The International Property Index carried out by The Property Rights Alliance which covers 129 countries and ranks them after analyzing:

- legal and political environment;
- physical property right;
- intellectual property rights.

The indicators used in the ranking are based on statistical analysis of data from the Organization for Economic Cooperation and Development, the World Bank, World Trade Organization, the Office of the Special Representative of the President of the United States in trade negotiations, international and national research centers.

According to results Ukraine is only on the 121 place with Index 4.0. Countries- leaders are: Finland, Sweden, Singapore, Luxemburg and New Zealand with Indexes varying from 8.5–8.2. That is two times more than Ukraine has [4].

Summarizing the main results, Ukraine needs to develop its intellectual property base and adapt foreign experience to the Ukrainian reality. This will help to regulate infringements in all spheres, including advertising.

References

1. Agencies Look to Defend Intellectual Property Rights in Reviews [Electronic source]. – URL : <http://adage.com/article/agency-news/agencies-defending-intellectual-property-rights-reviews/141909/>.

2. Maureen Malone, Ad Agencies & Intellectual Property Rights [Electronic source]. – URL : <http://smallbusiness.chron.com/ad-agencies-intellectual-property-rights-25443.html>.

3. Intellectual Property Issues in Advertising [Electronic source]. – URL : http://www.wipo.int/sme/en/documents/ip_advertising.htm.

4. International Property Rights Index [Electronic source]. – URL : <http://www.internationalpropertyrightsindex.org>.

Корнілова Ганна Ігорівна,
студентка IV курсу спеціальності
«Менеджмент організацій»
Київського національного університету
технологій та дизайну

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Забезпечення економічного розвитку за сучасних умов становлення постіндустріального суспільства неможливе без активного використання інноваційних важелів зростання, що безпосередньо залежить від якості та ефективності використання інтелектуального потенціалу на всіх рівнях господарювання.

Проблематика інтелектуального потенціалу широко досліджується в працях іноземних вчених Д. Белла, Дж. К. Гелбрейта, П. Друкера, Дж. Кендріка, Ф. Махлупа, А. Тоффлера та інших. Різні аспекти використання інтелектуального потенціалу розглядаються вітчизняними науковцями: В. Андрущенко, А. Гальчинським, В. Гейцем, О. Грішновою, В. Базилевичем, Н. Лук'янченком, Л. Михайловою, С. Мочерним, І. Чухном та багатьма іншими. Багатоаспектність даної теми у контексті зростання практичної ролі інтелектуального потенціалу для забезпечення ефективної діяльності вітчизняних підприємств визначають актуальність подальших досліджень його сутності та особливостей управління.

Термін «інтелектуальний потенціал» в епоху інновацій стає одним з найбільш вживаних і має багато різних тлумачень. Одним з перших формується бачення інтелектуального потенціалу як структурної складової частини трудового потенціалу [2].

Дослідження існуючих трактувань показують, що інтелектуальний потенціал можна розглядати на різних рівнях: особистісному (інтелектуальний потенціал людини), мікрорівні (інтелектуальний потенціал підприємства), мезорівні (інтелектуальний потенціал регіону), макрорівні (інтелектуальний потенціал суспільства, нації). Інтелектуальний потенціал кожного рівня за

наявності спільних ознак має свої особливості формування і реалізації, що необхідно враховувати при розробці відповідної системи управління ним.

Наприклад, інтелектуальний потенціал невід'ємний від діяльності людини, яка є носієм інтелекту. Це вихідна позиція для трактування інтелектуального потенціалу у складі творчого потенціалу працівника як інтегрованих інтелектуальних здібностей індивіда, схильності до певного виду творчості, здатності до генерування нових ідей, розробки та запровадження інновацій [5, с. 14]. У такому розумінні інтелектуальний потенціал логічно розглядається і як складова людського потенціалу у вигляді сукупності розумових здібностей людини щодо здійснення розумової діяльності із засвоєння, усвідомлення інформації, її систематизації, перетворення на знання [3, с. 14].

Розгляд інтелектуального потенціалу підприємства вказує на його нетотожність сумі інтелектуальних потенціалів працівників. Синергетичний ефект від ефективного використання інтелектуального потенціалу підприємства завжди перевищує ефект від інтелектуальних потенціалів окремих працівників. Інтелектуальний потенціал підприємства інтегрує особистий, науковий, освітній, технологічний і виробничий потенціали в єдине ціле.

Теоретичне і прикладне значення мають дослідження інтелектуального потенціалу регіону, який визначає специфіку поєднання, взаємозв'язків інтелектуальних потенціалів особистостей та підприємств, а також можливості реалізації територіальної моделі розвитку продуктивних сил при збереженні загальнодержавних інтересів інноваційного зростання.

Інтелектуальний потенціал суспільства слід розглядати через призму інтелектуальних здібностей нації як спроможність нагромаджувати і створювати нові знання, ідеї, проекти та іншу інформацію, яка в майбутньому стане вихідною базою для досягнення ще вищого рівня розвитку [1, с. 265]. Такий погляд робить акцент на циклічності та майбутніх результатах розвитку, що важливо в контексті формування державної інноваційної політики

Можливість використання інтелектуального потенціалу на будь-якому рівні залежить від стану його складових, які характеризують чи рівень розвитку інтелекту, чи результати інтелектуальної діяльності. Перша група елементів інтелектуального потенціалу визначається рівнем освіти і кваліфікації та характеризує суму знань, засвоєну і розвинену власними зусиллями особистості. Другу групу елементів складають матеріалізовані здобутки інтелектуальної діяльності індивіда, які характеризують рівень та перспективи подальшого розвитку інтелекту особистості.

На кожному рівні інтелектуальний потенціал збагачується і піддається впливу певних чинників, стає ресурсом і підґрунтям для потенціалу більш високого рівня. При цьому розвиток відбувається не лише в напрямі від потенціалу людини до потенціалу суспільства, але і в зворотному напрямі, коли ступінь розвитку та інституції більш високого рівня створюють умови для реалізації наявного потенціалу на попередньому. Численні чинники впливу на інтелектуальний потенціал можна систематизувати у групи за основними стадіями: чинники формування; використання; реалізації. Залежно від рівня в

кожній групі виділяються підгрупи чинників: особистісні, мікрорівня, мезорівня та макрорівня. Слід враховувати, що деякі чинники здійснюють вплив на всіх стадіях та рівнях нагромадження інтелектуального потенціалу. Крім того, між факторами і складовими інтелектуального потенціалу досить умовна межа, оскільки їх роль та місце в системі нелінійні та динамічні за стадіями і рівнями. Все це значно ускладнює завдання забезпечення управління інтелектуальним капіталом будь-якого суб'єкта.

Інтелектуальний потенціал - це дуже багатогранне поняття, яке концентрує в собі одночасно три рівні зв'язків і відносин: перший рівень відбиває минуле, тобто являє собою сукупність властивостей, накопичених системою в процесі її становлення, можливість функціонування та розвитку; другий рівень характеризує сьогодення з точки зору практичного застосування і використання наявних здібностей; третій рівень орієнтований на розвиток, коли реалізуються здібності і здобуваються нові знання та навички. Саме ці сутнісні аспекти інтелектуального потенціалу мають важливе значення для формування ефективної системи його управління.

Таким чином, реалізація стратегії випереджального розвитку за умов скорочення наявних ресурсів детермінує пошук альтернативних перспективних важелів зростання. Світова практика свідчить, що розширене відтворення і використання інтелектуального потенціалу у процесі інноваційної діяльності перетворюється у ключову конкурентну перевагу. Результативність її реалізації значною мірою залежить від розуміння сутнісних характеристик інтелектуального потенціалу всіх рівнів господарювання, що створює необхідне теоретичне підґрунтя розробки дієвих механізмів його управління.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Інтелектуальний потенціал нації та його розвиток засобами освіти // Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молодь : матеріали наук. пр. конф. – К., 2009. – Вип. 1. – 452 с.

2. Інтелектуальний потенціал та науково-технічна політика / [під науковою редакцією академіка НАНУ Долішнього М. І.]. – Львів : ІРД НАН України. – 2009. – 234 с.

3. Колодинський С. Б. Інтелектуальний потенціал як ресурсний фактор інноваційного розвитку регіону / С. Б. Колодинський // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. – 2004. – Вип. 3 ч. 2. – 358 с.

4. Мойсеєнко І. П. Управління інтелектуальним потенціалом : [монографія] / І. П. Мойсеєнко. – Львів : Аверс, 2009. – 304 с.

5. Скібіцька О. В. Стимулювання розвитку творчого потенціалу працівників вищої школи: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата економ. наук: 08.09.01. «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / О. В. Скібницька. – Кіровоград, 2004. – 24 с.

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Кравець Тетяна Василівна,
студентка IV курсу
спеціальності «Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Згідно зі звітом Світового економічного форуму 2012 року (The Global Competitiveness Report 2012–2013) Україна за індексом конкурентоспроможності (включає 3 групи субіндексів : «Базові вимоги», «Підсилювачі ефективності», «Фактори розвитку та інноваційного потенціалу») посідає 73 позицію серед 144 країн світу, піднявшись на 9 позицій у порівнянні з минулим роком [8]. Таке підвищення рейтингу зумовлене зростанням індексу інноваційної економіки, до складу якого входять 7 груп показників інноваційного потенціалу (табл.).

Таблиця
Рейтинги України в обрахунку індексу конкурентоспроможності за
даними показників інноваційного потенціалу [8]

Показник Позиція України в рейтингу	Можливості для інновацій	Якість науково-дослідних закладів	Витрати компаній на наукові й дослідницькі роботи	Співпраця між університетами та бізнесом в дослідницькій діяльності	Державні закупівлі високотехнологічної продукції	Наявність наукових та інженерних кадрів	Патенти на винаходи, на 1 млн. осіб	Індекс інноваційної економіки	Індекс конкурентоспроможності країни
2010-2011 рр.	37	68	69	72	112	53	64	63	89
2011-2012 рр.	42	72	75	70	112	51	71	74	82
2012-2013 рр.	58	64	104	69	97	25	51	71	73

Аналіз динаміки показників інноваційного потенціалу України у світовому рейтингу свідчить про наявність в країні значної кількості наукових та інженерних кадрів (1,86 науковців на 1 тис. чол.), а також можливостей для інновацій. Окрім цього, індекс конкурентоспроможності відображає 2 ключові проблеми розвитку інноваційної сфери в Україні – недостатня інноваційна активність підприємств та низький рівень фінансової державної підтримки інноваційної активності.

За даними Держкомстату на 2011 р., 16,2% підприємств займалися інноваційною діяльністю, при цьому 76,3% з них здійснювали інноваційну діяльність за рахунок власних коштів, 1,6% – за рахунок коштів державного бюджету, 3% - за рахунок кредитів [1].

Основна причина низької інноваційної активності українських компаній – дефіцит фінансових ресурсів. Це підтверджують дані проекту «Інноваційне табло для України 2011», який був профінансований ЄС. Відповідно до нього 80,1% українських компаній серед основних перешкод інноваційної діяльності виділили нестачу власних фінансових ресурсів, 55,5% підприємств – необхідність значних інвестицій в інновації, 53,7% – недостатність фінансової підтримки з боку держави [3].

Розглядаючи ситуацію у країнах ЄС, частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, на 2008 р. у середньому становила 51,6 %, при цьому фінансування інноваційної діяльності здебільшого здійснювалося за рахунок венчурного капіталу та реінвестування коштів, отриманих у результаті продажу інноваційної продукції.

Високий рівень економічного ризику при здійсненні інноваційної діяльності підприємствами є також одним зі стримувальних факторів інноваційної активності, про що вказали 41% інноваційних підприємств в Україні [5]. В Україні в 2011 році було створено 447 високих технологій, з них 81 – створена за державним контрактом, тобто 18,12% [1].

При цьому проблемою залишається незначна кількість підприємств, що займаються виготовленням високотехнологічної продукції (1,8% промислових підприємств). Обсяг реалізованої вітчизняної високотехнологічної продукції складає 2,2% загального обсягу промислової продукції, частка у світовому експорті – 0,05% [4]. Так, з одного боку, існує проблема низької конкурентоспроможності української високотехнологічної продукції на світовому ринку, відсутність платоспроможного попиту в Україні, з іншого – низька фінансова підтримка з боку держави, у тому числі і шляхом здійснення держзамовлень (загальний обсяг видатків на наукові дослідження й розробки як частка ВВП (наукоємність ВВП) протягом 2000–2009 рр. в Україні зменшився з 1,16% до 0,95% (у тому числі з держбюджету – до 0,41% [2], Лісабонська стратегія ЄС передбачає досягнення 3% рівня витрат на НДДКР як частку ВВП).

Отже, можна виокремити основні проблеми розвитку інноваційної сфери в Україні: нерозвиненість інноваційної інфраструктури (відсутність венчурного капіталу, несприятливі умови розвитку технопарків); обмежений національний попит на інноваційну продукцію (економічна нерівність населення) та високий рівень міжнародної конкуренції на ринку інноваційних товарів; низький рівень державної підтримки інноваційної діяльності (скорочення фінансування та незначне стимулювання попиту на інноваційну продукцію шляхом державних закупівель). Одним з інструментів реалізації інноваційної політики є впровадження «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізації», у якій вирішення проблем фінансування передбачається

реалізувати завдяки зростанню до 2020 р. витрат некомерційного сектору на НДДКР з 40 % (2006 р.) до 60–70 % ВВП; витрат комерційного сектору на НДДКР з 36 % (2006 р.) до 50–60 % ВВП; обсягів венчурного капіталу, призначеного для фінансування ранніх стадій роботи компаній, – до 30–40 % ВВП [6].

Отже, інноваційний потенціал – один із основних компонентів, який впливає на рівень конкурентоспроможності країни та визначає перехід країн до стадії розвитку економіки, яка базується на інноваціях. Виступаючи складовою інноваційної активності, тобто сукупністю ресурсів, які потенційно можливо використати в інноваційній діяльності, інноваційний потенціал постає визначним чинником формування довгострокової інноваційної політики держави та інноваційної стратегії як інструменту її реалізації.

Список використаних джерел

1. Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні. Інноваційна політика: європейський досвід і рекомендації для України. Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Проект ЄС [Електронний ресурс]. – Київ, 2011 р. – Режим доступу до ресурсу:

http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки. Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

4. Інноваційне табло для України 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://innopolicy.com.ua/wp-content/uploads/TrendChartUkr.pdf>

5. Мельник Т.М. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір [Електронний ресурс] / Т. М. Мельник, О. В. Зубко. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2012_2/4_2.pdf

6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48719>

7. Шевченко О.М. Венчурний капітал – основа механізму фінансування національних інноваційних процесів. Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2012_4/52.pdf

8. The Global Competitiveness Report 2010–2011, 2011–2012, 2012–2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.weforum.org/reports>.

Курко Ольга Володимирівна,
студентка II курсу магістратури, спеціальності
«Менеджмент інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Глобалізація економіки, як новітній феномен постіндустріального розвитку суспільства, надає високого динамізму техніко-технологічному прогресу та мобілізує ресурсний потенціал в масштабах всього світового простору. Одним з проявів глобалізаційного процесу в соціально-трудоному вимірі стає посилення інтелектуальної компоненти ресурсу праці.

Проблематика інтелектуалізації трудової діяльності на різних рівнях належить до якісно нових досліджень, оскільки ці тенденції яскраво проявилися лише наприкінці ХХ ст. Розвиток теоретико-методологічних та прикладних питань інтелектуалізації трудової діяльності знайшов відображення у роботах зарубіжних вчених: Г. Беккера, Е. Брукінг, Б. Генкіна, Л. Едвінссона, В. Іноземцева, Дж. Коулмана, Л. Лукичової, М. Мелоуна, П. Саллівана, Т. Стюарта, В. Супрун, Ф. Уебстера та ін. Вагомий науковий внесок у розробку цих проблемних питань зробили вітчизняні науковці: В. Антонюк, В. Базилевич, В. Врублевський, Н. Голікова-Тінтулова, О. Грішнова, О. Кендюхов, А. Колот, Н. Маркова, О. Новікова, У. Садова, М. Семикіна, Л. Федулова, А. Чухно, та ін. Однак теорія інтелектуалізації трудової діяльності ще перебуває у стадії розвитку і потребує подальших досліджень.

Інтелектуалізація праці в найбільш широкому тлумаченні означає збільшення частки розумової праці в різних сферах економічної діяльності, яка може бути виражена інтегральним індексом (рис. 1).

Зауважимо, що інтелектуальну працю не слід ототожнювати з розумовою працею. Остання може бути як рутинною, шаблонною, так і творчою. Інтелектуальна ж праця є творчою. Отже, інтелектуальна праця – це складна розумова праця зі значною часткою творчості.

Оцінка кадрового забезпечення наукової та науково-технічної діяльності у кількісному вимірі засвідчує позитивні тенденції підготовки наукових кадрів. Так, за період з 1991 р. по 2011 р. зросла чисельність аспірантів (з 13596 до 34115 осіб). Водночас, збільшується частка зайнятих в економіці України з науковим ступенем доктора (з 8133 до 14895 осіб) та кандидата наук (з 57610 в 1995 р. до 84979 в 2011р. осіб), а також працівників з повною та базовою вищою освітою [2].

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

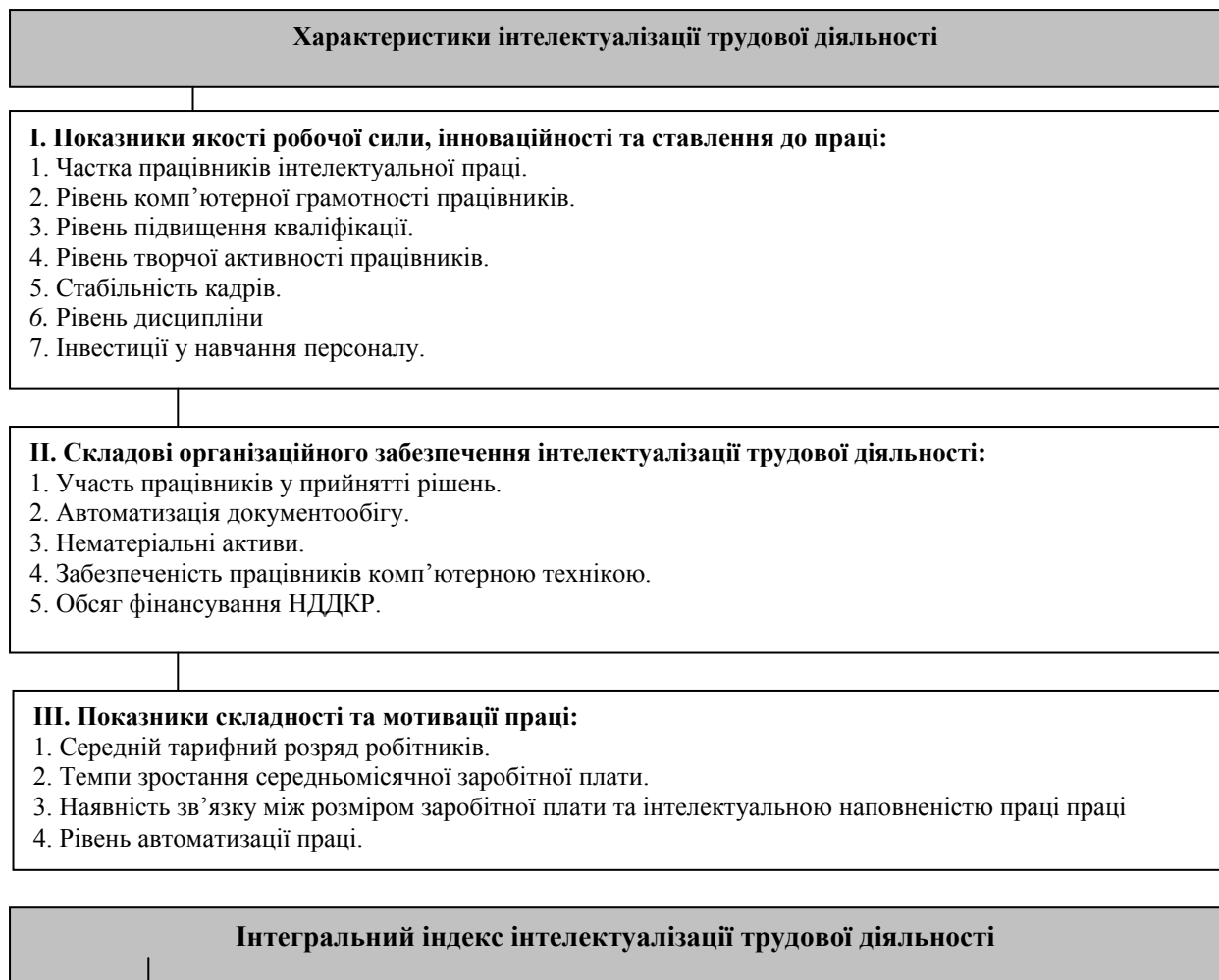

Рис. 1. Схема інтегральної оцінки рівня інтелектуалізації трудової діяльності*

* Складено автором за матеріалами [1, 8]

Слід відзначити і те, що для групи розвинених країн, які входять до організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), темпи базового довгострокового зростання економіки залежать від підтримки і розширення глобальної бази знань, що стало можливим в умовах інформаційного суспільства. Сьогодні ці країни розбудовують свої економіки, які ґрунтуються на знаннях, створюючи мільйони робочих місць, пов'язаних з їх використанням.

За даними Світового банку, у більшості країн ОЕСР протягом останніх п'ятнадцяти років зростання доданої вартості у галузях діяльності, що ґрунтуються на знаннях, у середньому становило 3 %, що стабільно перевищувало темпи загального економічного зростання, які не піднімалися вище 2,3 %. Частка цих галузей у сукупній доданій вартості збільшилася в Німеччині з 51 % до 60 %, у Великобританії – з 45 % до 51 %, у Фінляндії – з 34% до 42 %.

Процес глобалізації прискорює ці тенденції. Порівняльні переваги національних економік уже меншою мірою визначаються багатством природних ресурсів або дешевою робочою силою і дедалі більше конкурентним застосуванням знань та науковими інноваціями. Суспільний прогрес сьогодні визначається, насамперед, процесом накопичення знань, що в результаті забезпечує нагромадження капіталу. У країнах ОЕСР обсяги капіталовкладень у нематеріальні активи, що формують національні бази знань, зокрема в професійну підготовку кадрів, наукові дослідження, патентування та ліцензування, програмне забезпечення для обчислювальних систем, маркетинг дорівнюють, а інколи й перевищують капіталовкладення в основні фонди. Останні дослідження західних вчених свідчать про суттєве зростання цінності інтелектуальних фондів компанії порівняно з її матеріальними ресурсами та фінансовим капіталом. Загалом їх співвідношення коливається між 5:1 і 6:1. Підраховано також, що один долар, витрачений на дослідження та розробки, приносить у вісім разів більше прибутку, ніж один долар, вкладений у техніку [3].

Для розвитку і функціонування національного інтелектуального капіталу, значну увагу слід звернути на плинність із держави конкурентноспроможних кадрів. Йдеться про втрату висококваліфікованих спеціалістів (практиків або вчених), які є безпосередніми носіями професійного, наукового, творчого потенціалу, в кожному із яких домінує якраз інтелектуальна складова. В свою чергу, в комплексі всі вони утворюють цілісний інтелектуальний потенціал суспільства, стан якого в кінцевому рахунку детермінує не тільки науково-технічний прогрес і економічне зростання, а й інноваційний розвиток держави.

Серед причин, які спонукають наших громадян до пошуку роботи за кордоном, за експертними оцінками – низька заробітна плата в Україні – 38,2 %; низька заробітна плата по спеціальності 28,8%; відсутність роботи за спеціальністю – 11,3 %; необхідність терміново заробляти «великі гроші» – 11,9 %; відсутність будь-якої роботи за місцем проживання – 9,7 % [4].

Отже, інтелектуалізація праці в сучасних умовах наближається до тієї межі, за якою цей процес повинен перетворитись із залежного в доміантний. Суспільство має ефективно використовувати можливості інтелектуалізації праці й у контексті розвитку особистості, й у посиленні конкурентних переваг вітчизняних підприємств, й у формуванні національного інтелекту. Саме цей процес є генератором розвитку постіндустріального суспільства у високорозвинених країнах, а отже, зможе забезпечити необхідну конкурентоспроможність вітчизняної економіки та її інтеграцію у світовий економічний простір.

Першочерговими напрямками розширення масштабів та поглиблення інтелектуалізації праці мають стати адаптація ринку праці до структурних змін в економіці та підвищення ефективності використання трудового потенціалу

регіонів і країни в цілому, розвиток людського капіталу як чинника зміцнення конкурентоспроможності і пріоритет соціально-економічного розвитку держави. Зрушення за зазначеними векторами сприятимуть підвищенню престижності професій науково-технічного спрямування, забезпеченню структурної відповідності майбутніх попиту та пропозиції робочої сили в професійно-кваліфікаційному розрізі, зниженню величини розриву між технологічною складністю робіт і фактичним рівнем професіоналізму. Разом з тим, варто мати на увазі, що кожне робоче місце в інноваційній сфері забезпечує додатково ще 9–10 робочих місць у суміжних сферах економічної діяльності. Тому держава, реалізуючи пріоритетні програми розвитку наукомістких сфер економічної діяльності, значною мірою генерує створення високоінтелектуальних і високотехнологічних робочих місць.

Список використаних джерел

1. Василик А. В. Інтелектуалізація трудової діяльності в контексті формування та розвитку інтелектуального капіталу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 / А. В. Василик. – К., 2009. – 20 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : за даними Держ. служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
3. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. – 2009. – Том 5. – С. 5–15.
4. Конкурентоспроможність робочої сили в системі соціально-трудоких відносин : [монографія] / [Д. П. Богиня, Л. С. Лісогор, М. В. Семикіна, Г. Т. Куліков, О. В. Павловська та ін.]. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 214 с.
5. Гук Н. А. Посилення інтелектуалізації праці та тенденції її структурних зрушень в Україні / Н. А. Гук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2 (116).
6. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : [монографія] / [Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот, Я. М. Столярчук та ін.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 703 с.

Лесик Юлія Сергіївна,
студентка ІІ курсу магістратури спеціальності
«Менеджмент організацій і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі, який рухається шляхом глобалізації, здатність швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції стає важливим фактором успішного та стійкого розвитку організації. Основним чинником розвитку глобалізації стала науково-технічна революція, особливо розвиток світової системи інформації, поширення Інтернету, який зробив можливим миттєвий зв'язок між людьми в різних кінцях світу і усунув перешкоди на шляху розповсюдження будь-якої інформації [3].

В існуючих умовах, підприємства на шляху до успішної та ефективної діяльності намагаються впоратися із завданнями стратегічного розвитку у жорсткому конкурентному середовищі, що можливо лише в разі наявного потужного кадрового потенціалу. На нього покладається завдання, з одного боку, оберігати національну особливість держави, а з іншого – вміти підлаштовуватись під цивілізаційні стандарти суспільного розвитку таким чином, щоб мати можливість, у першу чергу, реалізувати власні національні інтереси, бути вірними своїм управлінським цінностям, наслідувати власні звичаї та норми системи державного управління [6].

Дослідженням теоретичних, методичних та економіко-організаційних аспектів формування та використання кадрового потенціалу підприємства присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: І. Ансофф, Т. Білорус, О. Докучаєв, П. Друкер, А. Кібанов, Е. Маслов, М. Мескон, В. Травін, А. Турчинов, А. Шегда, С. Шекшня, М. Якуба та ін.

Не зважаючи на семантичні та стилістичні розходження щодо визначення сутності поняття «кадровий потенціал підприємства», його можна визначити як граничну величину можливої участі працівників підприємства у його діяльності з урахуванням їх компетентності, психофізичних особливостей, інтересів, мотивацій [4, с. 263].

Формування кадрового потенціалу є важливою функцією роботи будь-якого підприємства. Головною метою формування кадрового потенціалу підприємства є мінімізація резервів потенційних можливостей, яка обумовлена розбіжностями якостей, що сформувалися у процесі розвитку здібностей до праці та особистих якостей з можливістю їх використання при виконанні конкретних завдань [2].

На процес формування кадрового потенціалу підприємства впливають різні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, найбільш вагомими з яких є:

- науково-технічний прогрес, який впливає на технічну оснащеність робочого місця, рівень використання науково-технічних досягнень, та вимагає додаткових знань працівників, і, відповідно, підвищення рівня їх кваліфікації;
- техніко-економічні фактори – впливають на інтенсивність використання праці та визначають, яким чином підприємства будуть використовувати кадровий потенціал працівників;
- соціально-економічні фактори – підвищують інтенсивність праці, додають їй творчий характер;
- кадрова політика підприємства, яка визначає генеральну лінію і принципові настанови в роботі з персоналом на довгострокову перспективу, основна мета якої – зберегти кадровий потенціал підприємства для забезпечення його функціонування;
- професійно-кваліфікаційні фактори, до яких належать рівень освіти, кваліфікація та зміни професійно-кваліфікаційної структури, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу;
- морально-етичні норми, адже колектив діятиме ефективніше та продуктивніше за умов вищої моральності та відповідної етики на підприємстві [5].

В умовах глобалізації кадровий потенціал підприємства набуває нових відтінків функціонування. Так, за даних умов, національні ринки перестають бути замкненими та відокремленими. Потоки переміщення робочої сили набирають дедалі більших масштабів. Запроваджуються вимогливі програми відбору фахівців, що формують новий тип професіоналів, які прагнуть якісно виконувати виробничі завдання, вміють і хочуть професійно розвиватися, а, отже, користуються попитом на ринку праці. Не менш жорстким при відборі персоналу є акцент на рівні освіти працівника: сьогодні недостатньо загальних знань з організації бізнесу, адже потрібні знання, що максимально підходять під бізнес-програми.

Як передбачається, у майбутньому розгорнеться боротьба компаній за талановитих фахівців, для багатьох фірм пошук талантів стане настільки ж важливим, як і глобальні стратегії виробництва [7].

Водночас сучасні процеси формування кадрового потенціалу підприємства не забезпечуються необхідними кількісними та якісними характеристиками трудових ресурсів. Наразі, у багатьох країнах світу існує тенденція до депопуляції, старіння, бідності населення, міграції кваліфікованої робочої сили, деформації у сфері зайнятості, маргіналізації підготовлених фахівців, незадовільних умов праці, відсутності стимулів до професійного розвитку у більшості організацій.

Сукупний кадровий потенціал є національним надбанням будь-якої країни, і від його стану напряду залежить соціально-економічний розвиток суспільства. Саме тому, з аналізу існуючих проблем, що не сприяють

формуванню ефективного кадрового потенціалу, впливає відсутність ефективних механізмів взаємодії держави та бізнесу в цьому напрямку.

Отже, для покращення існуючої ситуації пропонується вживати заходи щодо участі держави у формуванні кадрового потенціалу підприємств шляхом удосконалення законодавчої бази та забезпечення контролю за дотриманням вимог законодавства, що зможе вирішити проблеми наявності корумпованості, нелегальної міграції та ін. Також, необхідно вдосконалити систему освіти, перепідготовки кадрів, підвищення їх рівня кваліфікації із запровадженням відповідних курсів безпосередньо на підприємстві, що сприятиме вирішенню проблем відсутності системи профорієнтації та доступності освіти кожному працівнику, падіння престижності професій через зниження їх економічного статусу.

Необхідним є формування морально-етичних норм, які зможуть змінити ситуацію на рівні підприємства із наявністю дискримінації при наймі на роботу, в колективі, з партнерами, що може призводити до незадоволеності роботою у працівника, небажання працювати і розвиватися і, відповідно, до зниження ефективності кадрового потенціалу підприємства. Не менш важливим є здійснення заходів щодо вирішення соціально-економічних проблем, пов'язаних із скорочення зайнятих на підприємствах, недостатністю мотиваційних важелів та стимулів для саморозвитку і самовдосконалення, позитивний результат застосування яких стане одним із чинників формування кадрового потенціалу підприємства в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Білорус Т. В. «Інноваційні технології в управлінні кадровим потенціалом підприємства [електронний ресурс] / Т. В. Білорус. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.econom.univ.kiev.ua/articles/MIID/bilorus/innivatciyni_tehnologii_v_upravlinni_cadrovim_potencialom_pidpriemstva.pdf

2. Богацька Н. М., Вербська М. Кадровий потенціал – невідемний елемент діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Богацька, М. Вербська. – Режим доступу до ресурсу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=22260>

3. Воловик О. О. Глобалізація: переваги і загрози для нашої країни. Національний інститут стратегічних досліджень. Регіональний філіал у м. Одесі. – [Електронний ресурс] / О. О. Воловик. – Режим доступу до ресурсу: <http://od.niss.gov.ua/articles/485/>

4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

5. Сінатор С. М. Фактори, які впливають на формування кадрового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / С. М. Сінатор. – Режим доступу до ресурсу:

<http://masters.donntu.edu.ua/2010/iem/litvin/library/article8.htm>

6. Турчинов А. Государственная кадровая политика как фактор динамичного развития России в условиях глобализации [Электронный ресурс] / А. Турчинов. – Режим доступа до ресурсу : <http://www.rags.ru/person.php?id=51>.

7. Якуба М. М. Кадровий потенціал як ключовий елемент потенціалу підприємства в умовах глобалізації. / М. М. Якуба, У. В. Павлюк. – НЛТУ України, 2008.

Литвин Карина Ігорівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

БРЕНД ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКУ

Зміни в концепції розвитку глобальної економіки та перехід до інформаційної економіки приводить до суттєвих змін ринкових умов та джерел забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

У сучасній світовій економіці брендинг став необхідною умовою стабільної позиції компанії на ринку та одним із основних факторів конкурентоспроможності. Бренд є саме тим нематеріальним активом підприємства, який в умовах економічної кризи може допомогти компанії зберегти свою ринкову нішу, а за умови ефективного бренд-орієнтованого управління – навіть збільшити її.

Сьогодні питанню брендингу як способу формування стратегічної конкурентної переваги приділяють багато уваги, оскільки в умовах жорсткої конкуренції та глобалізаційних процесів стандартні методи боротьби за прихильність споживача стають неможливими.

Бренд – це створений у свідомості людини образ товару, компанії, орієнтований на думки, почуття та емоції особистості. Це те, що споживач відчуває стосовно продукції певної компанії, що формує його довіру і відданість їй. Це враження, яке складається із сукупності невідчутних властивостей товару (найменування, упаковки, якості, історії, репутації тощо) і закріплюється на рівні підсвідомості людини [2, с. 452].

За сучасних умов, на думку західних спеціалістів, конкуренція товарів переросла в конкуренцію брендів. За допомогою брендингу реалізується та зміцнюється економічна влада успішних компаній. Створення

конкурентоспроможного бренду – один із основних напрямів маркетингової діяльності сучасних підприємств [6].

В умовах конкуренції важливою складовою управління є інноваційна, зокрема маркетингова стратегія підприємства, у т. ч. стратегія розвитку брендів. Відомий бренд сприяє підвищенню цінності продукції підприємства та досягненню високого рівня конкурентоспроможності, знижує рекламні витрати, створює умови для розширення ринків збуту [1].

Останнім часом у структурі складових конкурентоспроможності підприємства все більшого значення набувають нематеріальні фактори. Бренд є одним з таких нематеріальних активів, що формують конкурентоспроможність підприємства на ринку. При управлінні конкурентоспроможністю підприємства, завдяки впровадженню такого нематеріального активу, як бренд, можна одержати досить відчутні ефекти: зростання обсягів продажу продукції (навіть при підвищенні її ціни) як наслідок поліпшення якісних характеристик чи появи нових властивостей. Об'єкти інтелектуальної власності, зокрема бренди, розкривають перед суб'єктом господарювання цілий спектр додаткових можливостей інноваційного розвитку [5, с. 269].

Знаки для товарів і послуг є найважливішим складовим елементом системи інтелектуальної власності і справляють сильний вплив на інвестиції приватних компаній і рішення про маркетинг. Менеджери у сфері інтелектуальної власності розглядають ринкову вартість своїх знаків для товарів і послуг як складову частину свого інтелектуального капіталу та нематеріальних активів [3]. Вартість бренду є важливою складовою інтелектуальної власності компанії, її визначення дозволяє встановити ринкову вартість підприємства, обґрунтувати програму розвитку бренду, прийняти рішення щодо здійснення інвестицій у сфері маркетингу, визначити втрати від незаконного використання бренду, що на сучасному етапі стало ключовою складовою конкурентоспроможності підприємств [1].

Бренд як інтелектуальна складова конкурентоспроможності підприємства охоплює:

- внутрішні фактори конкурентоспроможності, такі як лояльність персоналу до виробництва, можливість отримання додаткового прибутку тощо;
- зовнішні фактори конкурентоспроможності: адекватність товарної марки (відповідність вимогам споживачів), сила домінування товарної марки, масштабність товарної марки (здатність залучати споживача до нових товарів під цією маркою), прихильність споживачів до товарної марки, партнерські стосунки з постачальниками, юридичний захист та ін. [5, с. 271].

До складових потенціалу бренду можна віднести: фінансовий, кадровий, ринковий, конкурентний потенціал (сукупність можливостей підприємства використовувати функціональні та емоційні властивості товарної марки в системі управління ключовими факторами успіху з метою посилення переваг у конкурентній боротьбі, закріплення ринкової позиції, формування стійкої переваги з боку споживачів, одержання можливостей для подальшого розвитку марки, її поступового перетворення на бренд) та інтелектуальний.

Інтелектуальні ресурси компанії забезпечують можливість створення оригінальних ідей, що полягають в основі кожного інноваційного процесу. Рівень інтелектуального потенціалу бренду забезпечує місткість «портфеля інноваційних ідей» підприємства.

Інноваційний потенціал (здатність бренду створювати глибокий і тривалий зв'язок зі споживачами, впливаючи на їхні почуття та емоції) базується не на матеріальних факторах, які залишають споживача байдужим і не створюють стійких зв'язків, а на формуванні позитивних вражень, стимулюванні почуття задоволення від покупки, пошуку основи в емоційному світі споживача, що надає можливості підприємству розвивати товарну марку, уникаючи подальшого ребрендингу [5, с. 271].

Будучи важливою складовою нематеріальних активів, які істотною мірою визначають реальну ринкову вартість фірм, засоби індивідуалізації суб'єктів господарювання, товарів та послуг відіграють важливу роль в умовах інформаційного суспільства, оскільки: сприяють зниженню трансакційних витрат шляхом скорочення витрат споживачів на пошук необхідної інформації, виявлення та оцінку корисних властивостей товарів; є потужним фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств, їх репутації та престижу в суспільстві; перетворюються на своєрідну гарантію, зобов'язання щодо більш повного задоволення потреб споживачів на основі впровадження інновацій та поліпшення якості продукції; сприяють узгодженню інтересів виробників та споживачів за умов неперсоніфікованого обміну, диференціації потреб та засобів їх задоволення [2, с. 464].

Отже, бренд є ключовим елементом діяльності підприємства, який концентрує в собі споживчу цінність продукції та є джерелом конкурентоспроможності підприємства в умовах посиленої конкуренції та глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. Рейтинг національних брендів [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2011. – № 9. – Режим доступу: <http://www.intelvlas.com.ua/2011-09.html>
2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с. – (Київському національному університету імені Тараса Шевченка – 175 років).
3. Ідріс К. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання / Каміл Ідріс ; [пер. з англ.]. – Укрпатент. – 2006. – 371 с.
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
5. Мішустіна Т. С. Значення торговельної марки в управлінні конкурентоспроможністю підприємства / Т. С. Мішустіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 166–173.

6. Шпарка І. Брендинг як важлива складова сучасного маркетингу: світовий досвід та тенденції в Україні [Електронний ресурс] / І. Шпарка. – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/52-459-1>

Малахова Ірина Леонідівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент організацій
і адміністрування»
економічного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Інноваційний розвиток – це тип розвитку економіки або суспільства загалом, в основі якого знаходяться інтенсивні методи економічного зростання, а науково-технічна та інноваційна діяльність стають домінуючими та наскрізними у структурі національної економіки. Інноваційний тип розвитку полягає в тому, що зміни, які відбуваються у всіх інституційних секторах національної економіки, у всіх видах діяльності на мікро-, мезо- і макрорівнях, мають наскрізний характер. Основна відмінність даного типу розвитку від економічного зростання полягає в тому, що він передбачає зміну поглядів на практичне використання результатів окремих етапів інноваційного процесу. За умов інноваційного розвитку акцент робиться не лише на модернізацію, але на розробку і впровадження високих технологій в усіх галузях національної економіки, використання у виробництві новітніх поколінь техніки [3, с. 325].

За даними Світового Економічного Форуму, Україна за рейтингом глобальної конкурентоспроможності (GCI rank) станом на 2011 рік посідає 77 зі 133 можливих. За індексом інноваційних факторів Україна посіла 80 місце. Для порівняння, Кенія за цим показником займає 50 місце, Азербайджан – 56, Казахстан – 78. За базовими показниками Україна посідає 94 місце в світі, серед яких: розвиток інфраструктури – 78 місце; інституційний розвиток – 120 місце; макроекономічна стабільність – 106 місце; продуктивність ринку – 109 місце; розвиток фінансового ринку – 106 місце; технологічний розвиток – 80 місце. Не потрібно бути дипломованим економістом для того, щоб зробити висновки про ефективність української економіки. Проте є і деякі позитивні моменти: Україна займає 46 місце за науковим потенціалом в світі та 29 місце за розміром національного ринку. Це є прекрасним плацдармом для розвитку інноваційної економіки[1].

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

Стратегічним завданням для нашої країни на найближчу перспективу є формування національної інноваційної системи, яка б забезпечила необхідну нормативно-правову базу та інфраструктуру для ефективної взаємодії держави, науково-технічної сфери, виробничого та підприємницького секторів.

Створення цілісного промислово-науково-технологічного комплексу сприятиме повному задоволенню внутрішніх потреб країни та експорту наукомісткої продукції, що, у свою чергу призведе до підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств (табл. 1).

Позитивний вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності економіки країни проявляється у зростанні продуктивності праці та доданої вартості, структурному оновленні економіки, збільшенні питомої ваги високотехнологічних, наукомістких галузей у структурі виробництва та експорту, підвищенні якості продукції, і, як наслідок, -у розширенні ринків збуту. Так, порівняно з 2007 р. у 2011 р. питома вага підприємств, що займалися інноваціями, зросла на 2% (таблиця 1). Досить актуальними для України як на науковому рівні, так і на прикладному, є проблеми формування ефективного механізму державної підтримки інноваційної діяльності, диверсифікації джерел фінансування наукових досліджень, розбудови сучасної інноваційної інфраструктури, забезпечення системності та ефективності інноваційних процесів.

Таблиця

Інноваційна активність підприємств України**

ік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками				
			Дослідження і розробки	Придбання інших зовнішніх знань	Підготовка виробництва для впровадження інновацій*	Придбання машин, обладнання та п/о	Інші витрати
1	2	3	4	5	6	7	8
	%		Млн. грн.				
001	16,5	1979,4	171,4	125,0	183,8	1249,4	249,8
002	18,0	3018,3	270,1	149,7	325,2	1865,6	407,7
003	15,1	3059,8	312,9	95,9	527,3	1873,7	250,0
004	13,7	4534,6	445,3	143,5	808,5	2717,5	419,8
005	11,9	5751,6	612,3	243,4	991,7	3149,6	754,6

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
006	11,2	6160,0	992,9	159,5	954,7	3489,2	563,7
007	14,2	10850,9	986,5	328,4	X	7471,1	2064,9
008	13,0	11994,2	1243,6	421,8	X	7664,8	2664,0
009	12,8	7949,9	846,7	115,9	X	4974,7	2012,6
010	13,8	8045,5	996,4	141,6	X	5051,7	1855,8
011	16,2	14333,9	1079,9	324,7	X	10489,1	2440,2

*з 2007 року показник віднесено до інших витрат

** Складено автором на основі статистичних даних [4].

З наведених даних можна зробити висновок, що активізація інноваційного розвитку в Україні є пріоритетом у внутрішній політиці з метою створення ефективного механізму економічного зростання, поживлення ділової та інвестиційної активності.

Список використаних джерел

1. Беляков В.Н. К обсуждению проекта Стратегии инновационного развития Украины на 2010–2020 р.р. / В. Н. Беляков // Научно-практический бюллетень Государственного агентства Украины с инвестиций та инноваций «Инвестиції та інноваційний розвиток». – К., 2009. – №1. – С. 29–34.

2. Проект Стратегії розвитку України у період до 2020 року. Розроблений на виконання доручення Кабінету Міністрів України Міністерством економіки України за участю центральних органів виконавчої влади, Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» із врахуванням пропозицій, отриманих від громадських організацій.

3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua

Никопорець Дарина Сергіївна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент
інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тарса Шевченка

INNOVATIVE INTELLECTUALIZATION PROCESS BY CREATING INFRASTRUCTURE FOR SUPPORTING BUSINESS

An increasing competition in international markets, the important task for all countries is to ensure sustainable economic development, where the most important areas are the development of the national innovation system and activation of innovation activity. Analysis of global trends showed that the forefront positions of technological and socio-economic development occupy countries in which an extensive innovation infrastructure is created.

The study of this problem involved a number of leading scientists including J.Schumpeter, P. Drucker, E. Freeman, B.Nelson, O.Kuzmenko, L. Fedulova, O.Amosha, A. Poruchnyk, O. Zhylynska, V. Antonyuk, M. Yohna, I. Egorov. However, to the practical issues of innovation infrastructure is paid not enough attention, what indicates the relevance of the chosen topic.

Historically, the emergence of the term and the phenomenon of the national innovation system (NIS) is associated with the innovation theory of J.Schumpeter, who firstly introduced the concept of innovation, innovation process and formed their importance for the development of the economic system. His ideas became the starting point for further formation of various theories [6].

The purpose of NIS is to create conditions for increasing the productivity and competitiveness of manufacturers through technological modernization of the national economy, improving their innovation activity, using new technologies and methods to improve the welfare of the organization and ensure sustainable economic growth. It includes the following subsystems: subsystem of the state regulation, subsystem education, knowledge generation subsystem, the production subsystem and innovation infrastructure [2].

The experience of developed countries shows that significant advantages are features of countries that have developed and functionally complete innovation infrastructure subsystem.

According to the Law of Ukraine "On the innovation activity" of 04.07.2002, innovation infrastructure is defined as a combination of enterprises, organizations, institutions and associations that provide services for the innovation (financial, consulting, marketing, information and communication, legal, education, etc.) [1].

The purpose of the innovation infrastructure is an integrated innovation entity (organizational, legal and economic support), the development of research and innovation potential. Elements of innovation infrastructure are presented in *Table 1*.

The report of National Academy of Sciences of Ukraine "New course: Reforms in Ukraine 2010-2015" proposes the formation innovation infrastructure economy by creating specialized networks of supporting innovation [4, p. 21].

Table 1.

Elements of innovation infrastructure

Business elements	business incubators, technology parks, technology centers, small innovative companies and venture capital.
Consulting elements	various consulting firms in marketing high technology products, company certification, standardization, information, legal support, protection and management of intellectual property, etc.
Interacting elements	creating clusters of interrelated and interacting systems that are necessary for innovation and cover the entire life cycle of innovation from idea to commercialization of innovations.

Source: author's elaboration on the base [2].

So innovation network (IN) is a complex organizational and inter-organizational structure that promotes the full use of existing scientific and technical resources for the production and sale of goods and services for innovation, human resources and production, based on a single information and communication network. IN unites enterprises, laboratories, large firms, universities, and even political component collaborate into a single system that provides in the shortest time and with the least cost converting ideas into innovative products.

Such networks typically organize data exchange: conferences, meetings, training, the opportunity to consult with experts, databases, newsletters, web-sites. By IN units include: innovation-oriented enterprises which provide orders for innovative products, institutions (research institutes and educational institutions) engaged in joint research [5, p. 298].

Comparing with Western counterparts, networks of innovation and business support infrastructure in Ukraine have insufficient interaction in networks and between them. Domestic business support infrastructure and innovation are not networked, as they generally do not even know about them. Including the factor of the diminishing financing for most of these organizations, the lack of international relations does not seem the urgent problem.

However, lack of access to the prevailing international practices, methodologies and tools, new methods of working to further enhance the impression

of a closed circle. Thus, the growing and the gap with highly infrastructure and infrastructure entities have fewer and fewer opportunities to provide effective services to support the business.

So, taking into the consideration the fact that innovation infrastructure is the basic factor of innovative development, its formation is the main focus of economic policy. Therefore, the proposed variant of the innovation infrastructure through the creation of innovation networks provides a synergistic effect and is an effective tool in improving the innovative development of the country.

References

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. №40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://innopolicy.com.ua/publications>.
3. Велика К. В. Інноваційна інфраструктура крізь призму «потрійної спіралі» / К. В. Велика // Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2012. – № 15. – С. 24–32.
4. Канаєва М. О. Сучасні європейські інноваційні мережі та їх роль в активізації інноваційної діяльності / М. О. Канаєва // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Серія «Економіка». – 2005. – Вип. 73. – С. 21-22.
5. Січкаренко К. О. Передумови створення інноваційної інформаційної мережі регіону: роль вищих навчальних закладів / К. О. Січкаренко // Економічні інновації. – 2011. – № 43. – С. 296–302.
6. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, відсотка і циклу кон'юнктури / Й. А. Шумпетер ; [пер. з нім.]. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

Падалка Тетяна Григорівна,
студентка IV курсу спеціальності
«Менеджмент організацій»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ІНДЕКС РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ІНДИКАТОР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Сучасний світ розвивається у напрямку розробки та впровадження все нових і нових інновацій. Відбувається формування нового глобального простору, де на перше місце виходить не техніка і технологія, а людина з її інтелектуальними та розумовими здібностями. Так, спостерігається тенденція до зростання частки розумової праці в суспільному виробництві. За даних умов кожна країна прагне зайняти передові позиції, або покращити вже існуючі, у рейтингу країн з найкращим економічним прогресом. Для України постає питання активного розвитку людського потенціалу та його застосування в інноваційній діяльності.

У широкому розумінні інноваційна діяльність – це складний багатоплановий процес, детермінований інституційними особливостями кожної конкретної країни. Основними регуляторами інноваційної діяльності на національному рівні є державні органи, функції яких полягають у створенні відповідних сприятливих умов для покращення інноваційної сфери та забезпечення збалансованого розвитку всіх рівнів інноваційної діяльності. Розвиток «Нанорівня» полягає в удосконаленні інноваційної діяльності окремого індивіда, у тому числі – покращення якості отриманих ним знань, ступінь інвестування у наукомістку сферу шляхом придбання товарів та послуг, необхідних для забезпечення життєдіяльності та задоволення власних потреб. «Мікрорівень» асоціюється з інноваційною діяльністю окремого підприємства, яке розробляє або випускає наукомістку продукцію, а також надає наукоємні послуги (освіта, фінансове консультування, юридичний супровід, інформаційне забезпечення тощо). «Мезорівень» визначається інноваційною діяльністю, яка здійснюється групою підприємств на рівні мережевих або корпоративних структур переважно в межах однієї держави. «Макрорівень» утворюється інноваційною діяльністю самої держави. «Гіперрівень» пов'язаний із функціонуванням об'єднаних національних інноваційних систем (інтегрованих у межах регіональних союзів). І, нарешті, «глобальний рівень» передбачає отримання та поширення інновацій на рівні глобальних мереж, як формалізованих (фундаментальна наука), так і неформалізованих (Інтернет) [4].

На інноваційну діяльність на макрорівні впливають різні чинники, вирішальним з яких є інтелектуальний фактор. Оскільки інноваційний розвиток

ІННОВАЦІЙНА ТЕОРІЯ ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: СУЧАСНЕ ЗВУЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ІДЕЙ

окремої людини, її знання, розумові здібності на «Нанорівні» дають поштовх удосконаленню всіх інших рівнів інноваційної діяльності, то для покращення інноваційної діяльності країни, в першу чергу, слід звертати увагу на розвиток людського потенціалу держави.

Концепція людського розвитку стала основою для щорічних Доповідей ООН про світовий людський розвиток з 1990 року. Стратегічним елементом Концепції людського розвитку є Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Він є комплексним показником рівня людського розвитку в країні. Даний індекс вимірює досягнення країни у сферах здоров'я, доступу до якісної освіти та фактичного доходу громадян [3].

З 2010 року у Доповіді про світовий людський розвиток «Реальне багатство народів: шляхи до розвитку людини» ІРЛП був скоригований таким чином, щоб більш детально відобразити реалії людського розвитку в більшості країн, враховуючи при цьому статистичні дані та показники, які у 1990 році були відсутні (Рис.1). У 2011 році за Доповіддю ООН Україна зайняла 76 місце серед 187 країн у рейтингу розвитку ІРЛП, що зарахувало її до категорії «країни з високим рівнем потенціалу» [2]. Так цей індекс в Україні вищий за середній світовий (0,682), але нижчий від середнього європейського показника (0,751) і є одним з найгірших у Європі. Згідно з дослідженням європейських науковців, середня тривалість життя при народженні в Україні – 68 років, індекс ВВП – 0,591; середня тривалість навчання у країні – 11,3 роки.

ІНДЕКС РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

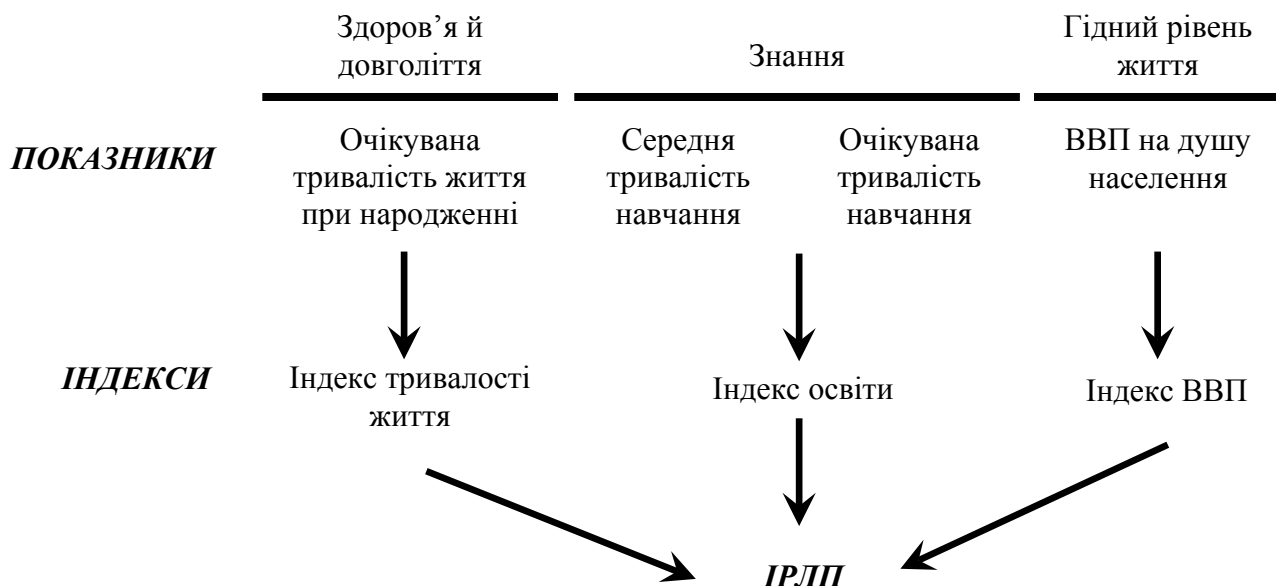

Рис.1 Методика розрахунку Індесу розвитку людського потенціалу*
*Джерело: [2].

Варто зазначити, що ІРЛП дає змогу оцінити можливість отримати нові знання та реалізувати себе в країні, а також ступінь забезпечення власних потреб. Пошук кращих можливостей реалізації своїх здібностей спричиняє «відтік інтелекту» з України. Це, на думку вітчизняних науковців, є одним із найголовніших чинників, що гальмують інноваційний розвиток держави. Так, за даними статистичної організації Європейської комісії, чисельність виконавців наукових (і науково-технічних) робіт в розрахунку на 10000 осіб зайнятого населення в Україні скоротилася з 5,7 в 2010 р. до 5,4 в 2011р., дослідників – з 3,6 до 3,5 відповідно.

Також, до факторів, що гальмують розвиток інноваційної діяльності в Україні відносять недостатність фінансування, адже зменшення коштів на проведення досліджень пригнічує бажання науковців працювати в інноваційній сфері. Питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у валовому внутрішньому продукті (за даними статистичної організації Європейської комісії) в Україні скоротилася з 0,83 % у 2010 році до 0,73% у 2011.

Отже, Індекс розвитку людського потенціалу виступає одним із індикаторів інноваційної діяльності країни. Зростання даного показника свідчить про підвищення якості знань та розумових здібностей населення. Це сприяє удосконаленню «Нанорівня» інноваційної діяльності та зростанню частки розумової праці в суспільному виробництві. У свою чергу, позитивні зрушення «Нанорівня» стимулюють активізацію процесів інноваційної діяльності на всіх інших рівнях, а отже і країни загалом.

Таким чином, розвиток інноваційної сфери підвищує загальну конкурентоспроможність країни та сприяє пришвидшенню темпів її економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
2. Русіна Ю. А. Індекс розвитку людського потенціалу як стратегічний елемент концепції людського розвитку/ Щотижневик НІСД. – 2012. – № 1 (22).
3. Стовпець О. В. Філософсько-правові аспекти комерціалізації інституту інтелектуальної власності (у контексті розвитку вітчизняної інноваційної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmt/2011_1/Stovp.pdf
4. Українець А. Інтелектуальний капітал – передумова економічної незалежності України / А. Українець, П. Шиян, С. Олійнічук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrspirt.com/items/view/39> .

Пасічник Оксана Дмитрівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент
інноваційної діяльності»
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Система охорони інтелектуальної власності України на теперішній час знаходиться на завершальній стадії розробки, з дотриманням міжнародних визнаних підходів такого захисту. Вирішальну роль інтелектуальних активів у глобальному зростанні економіки визначив вибір інноваційної стратегії України у XXI ст., важливою частиною якої є розвиток національної правової бази, яка включає в себе як поліпшення національних законів, так і приєднання до міжнародних угод [1].

За останні роки Україна взяла чіткий курс на розвиток бізнесу, інтеграцію з Європейським Союзом та іншими прогресивними країнами світу, і, звичайно, йде на шляху співпраці і взаємодії з ними.

В сучасних умовах Україна має достатньо працездатні і прогресивні законодавчі положення, що охоплюють основні аспекти підприємницької діяльності та майнові відносини. Правова система має чіткі і обширні правила щодо реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, норми щодо відносин власності (у т. ч. нерухомості і земельних питань), а також систему подвійного оподаткування. Все це може стати стимулами для залучення іноземних інвестицій. Враховуючи зазначене, основною для подальшого комерційного розвитку України є працездатні та сучасні правові норми, які охоплюють кожен аспект правових відносин власності і, відповідно, процедурні правила, що дозволяють ефективно захищати права власності в Україні, а також продуктивна робота різних державних органів та установ, місією яких є ефективний і своєчасний захист прав власності в Україні, оскільки майнові відносини є основою будь-якого бізнесу і економіки.

Поняття “інтелектуальна власність” є досить новим, але досить вагомим, оскільки лише високотехнологічні підприємства можуть стати конкурентноспроможними як на українському ринку, так і на іноземних. Тому, лише сучасні високотехнологічні виробництва, та, відповідно, наукоємні продукти і “ноу-хау” можуть розглядатися як перспектива до подальшого розвитку національної економіки [2, с. 124]. Водночас, в сучасних умовах винаходи і “ноу-хау” (тобто сама технологія) мають найбільшу цінність, ніж коли-небудь. Найвагомішу віддачу створюють вкладення у наукові

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

дослідження з метою отримання наукоємних продуктів, такі як “знання”, “технологія”, тобто інформація (дані), бо саме вона є цінним активом, який може бути досить прибутковим і корисним для економічного розвитку, а тому вимагає розумних матеріальних і процесуальних норм, в цілях визнання і захисту цього найціннішого виду власності [3].

Якщо проаналізувати наскільки активно займаються вітчизняні підприємства охороною прав власності, то можна чітко простежити зменшення чисельності подання заявок на охорону об’єктів промислової власності (далі ОПВ) останніми роками, що зображено у табл. 1 [4].

Таблиця 1

Показники надходження заявок на ОПВ за дев’ять місяців 2008–2012 рр.*

Об’єкти промислової власності	Кількість поданих заявок, шт.					2012/ 2011, у %
	2008	2009	2010	2011	2012	
Винаходи	4 318	3 489	3 935	3 871	3 662	95
Корисні моделі	7 351	6 488	7 722	7 709	7 613	99
Промислові зразки	1 816	1 192	1 300	1 232	1 301	106
Знаки для товарів і послуг	25 623	18 664	21 021	22 299	23 740	106
Топографії ІМС (інтегральні мікросхеми)	–	–	–	–	1	–
Всього	39 110	29 839	33 981	35 115	36 320	103

*Складено автором на основі [4]

Отже, можемо побачити, що по таким важливим ОПВ як винаходи і корисні моделі, які є рушійною силою для інноваційного розвитку, кількість поданих заявок поступово зменшуються, що говорить про зменшення зацікавленості вітчизняних підприємств до впровадження інновацій. Причиною цього можуть бути як відсутність матеріальних стимулів, так і зовнішні фактори, такі як несприяття національної законодавчої бази до впровадження інновацій, або база оподаткування, яка стримує розвиток підприємств.

Щодо розвитку вітчизняної сфери інтелектуальної власності у глобальному вимірі, слід зазначити, що глобалізаційні процеси розставили наголоси так, що пріоритети у певних галузях надаються не компаніям з багатими сировинними ресурсами, а компаніям, які володіють сукупністю інтелектуальних продуктів, тобто інтелектуальним капіталом. У свою чергу, сукупність інтелектуальних продуктів, що складаються з винаходів, корисних моделей, специфічних баз знань та даних комп’ютерних програм, інших інтелектуальних об’єктів, а також менеджерського досвіду і організаційних

можливостей окремих людей, які можна використати для отримання вигоди, становить інтелектуальний капітал організації [5, с. 94].

Відтак, коли глобалізаційні процеси досить сильно впливають на конкурентоспроможність українських виробництв, завданням підприємців є виявляти об'єкти інтелектуальної власності і забезпечувати їх захист як в Україні, так і за кордоном. Оскільки, лише запатентовані продукти є конкурентоспроможними на міжнародних ринках і можуть забезпечити як ріст підприємства, так і покращення інноваційності української економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Furmanchuk O. Protection of Intellectual Property in Ukraine: The Way to the European and Global Communities [Електронний ресурс] / O. Furmanchuk. – Режим доступу: http://www.asterslaw.com/upload/iblock/e83/oif_103.pdf.
2. Жаров В. О. Захист прав інтелектуальної власності в Україні : навч. посіб. / В. О. Жаров. – [2-ге вид., перероб. і доп.]– К. : ЗАТ "Інститут інтелектуальної власності", 2002. – 124 с.
3. Intellectual property protection in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrconsulting.biz>. – Назва з екрану.
4. Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua>. – Назва з екрану.
5. Просвирина И. И. Интеллектуальный капитал и интеллектуальные активы компании / И. И. Просвирина // Экономика и управление. – 2006. – № 1. – С. 94.

Сидорук Наталія Федорівна,
студентка II курсу магістратури
спеціальності «Менеджмент інноваційної діяльності»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Створення технологічних парків у сучасних умовах відіграє важливе значення для інноваційного розвитку економіки України.

Українські технопарки – це добровільні об'єднання суб'єктів наукової, науково-технічної і підприємницької діяльності, які представляють інноваційні структури у вигляді груп юридичних осіб, що діють на підставі угоди про спільну діяльність. Розробка і реалізація інноваційних та інвестиційних проектів у технопарках відбувається за участю наукових та інженерно-

технічних працівників організацій – учасників. При цьому вирішуються не тільки питання забезпечення потреб внутрішнього ринку України, тобто знижується її залежність від імпорту, але й постійно нарощуються обсяги постачання на експорт високотехнологічної конкурентноспроможної продукції [4].

Перш ніж говорити про формування української моделі технологічних парків необхідно простежити історію розвитку технологічних парків України з моменту їх створення і до сучасності.

Загалом можна виділити такі етапи розвитку технопарків в Україні [2]:

- 1) становлення й формування законодавчої бази їх функціонування (1997–1999 рр.);
- 2) піднесення (2000–2005 рр.);
- 3) спад активності (2006–2010 рр.);
- 4) підвищення ефективності діяльності технопарків (2010 р. і до тепер).

Станом на початок 2012 р., відповідно до Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”, в Україні діє 16 технопарків [4].

За підсумками діяльності впродовж останніх 13–15 років українські технопарки забезпечили позитивне сальдо бюджетного балансу і балансу зовнішньоекономічної діяльності. Українські технопарки за 2000–2010 рр. розробили та реалізували інноваційної продукції на суму 15 млрд гривень.

Водночас досвід технопарків в Україні показує, що їх функціонування пов’язане з низкою проблем, а саме [6]:

- суперечлива та непослідовна законодавча база у сфері інноваційної діяльності;
- політична нестабільність в країні;
- низька платоспроможність вітчизняних споживачів нової техніки і, як наслідок, обмежений попит на інноваційні пропозиції всередині країни;
- обмежені можливості фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету;
- нерозвиненість фондової підтримки (державних і недержавних);
- наявність іноземної конкуренції в сфері інноваційної діяльності зі значним досвідом роботи.

Варто зосередити увагу на особливостях формування саме вітчизняної моделі розвитку технопарків. Україна при створенні технологічних парків керувалась досвідом США та Західної Європи. Базові поняття, що використовуються є схожими, проте існують певні відмінності, зумовлені радянським періодом розвитку науки в Україні.

Існує низка відмінностей у функціонуванні українських та іноземних паркових утворень, серед них слід виокремити такі особливості:

- Технопарки Європи та Америки орієнтовані на отримання прибутків, чого не можна сказати про українські технопарки, які не готові вести ринкові відносини із замовниками. Тому говорити про недостатнє державне фінансування автору вважається недоречним. У Законі чітко прописано, що

держава фінансує лише проекти, що виконуються за державним замовленням [1].

- Наукові парки західної моделі мають мету популяризації культури інновацій та підвищення конкурентоспроможності інституцій знань. Українські парки подібної мети не мають, у розпорядженні Президента України створення технологічних парків було зумовлене потребою у відбудові національної економіки [5].

- Ще одна відмінність українських технопарків – це досить чітка профільна спеціалізація. Технопарки здійснюють свою наукову діяльність на базі науково-дослідних інститутів і забезпечують комерціалізацію результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Як й іноземні технопарки вони використовують власні досягнення та розробки і в побічних сферах, що приносить їм додаткові прибутки [7].

Узагальнюючи вище сказане стає очевидним той факт, що українські технопарки не повною мірою відповідають традиційній американській або європейській моделі. Це є результатом того, що українська економіка ще не має тих можливостей, які притаманні економікам США та країн ЄС.

Низка несприятливих умов української економічної арили поставила нас перед неможливістю створення традиційних (у західному розумінні) технопарків, де всі учасники сконцентровані в єдиному будинку або на загальній території. Тому, з урахуванням українських реалій, було прийнято модель так званого “віртуального” технопарку, або “технопарку без стін”, що не вимагає значних первинних капіталовкладень.

Розроблена й реалізована в Україні концепція технопарків у вигляді науково-промислових комплексів “без стін”, або “віртуальних технопарків”, як їх називають на Заході, себе виправдала. Більше того, основні ідеї “технопарку без стін” використано в Білорусі, де при створенні Мінського технопарку було прийнято рішення про рівні права учасників технопарку, що знаходяться як на його території (т. зв. резиденти), так і поза нею (нерезиденти) у межах митної території Білорусі. В Естонії на додаток до традиційної концепції “технопарку під одним дахом” у Таллінському технопарку прийнято положення про так званих “інтегрованих учасників”, які, користуючись всіма правами учасників технопарку, перебувають у рамках митної території країни. Індія й В’єтнам мають намір використовувати український досвід при створенні регіональних агротехнопарків, які менші за розмірами та не можуть розраховувати на такі гігантські стартові інвестиції, як ІТ-технопарки.

Практика показала, що українська модель технопарків, “технопарків без стін”, – це високоефективний захід, що наповнює бюджет. Висока економічна ефективність такої моделі дозволяє забезпечити показники, що перевищують показники традиційних технопарків. Наприклад, у Китаї вважається нормальним, коли на 1 юань державної підтримки технопарки випускають 6 юаней інноваційної продукції. У проектах російських технопарків цей показник знаходиться на рівні 10 рублів. Українські технопарки за результатами 2000–2010 років випустили на 1 гривню держпідтримки

25,71 гривні інноваційної продукції, що значно перевищує показники двох попередніх прикладів [3].

В Україні вже створена система технологічних парків, діяльність якої може слугувати одним із прикладів успішної реалізації державної інноваційної політики. Свідченням цього є аналіз роботи технопарків протягом останніх дев'яти років, який підтверджує їх доцільність та ефективність в активізації інноваційної діяльності.

Українські технопарки на сьогодні – це:

- 116 виконаних проектів;
- 3551 створених нових робочих місць;
- 12,3 млрд грн реалізованої інноваційної продукції (у тому числі 1,7 млрд грн продукції на експорт);
- 0,9 млрд грн перерахованих до бюджету;
- 0,48 млрд грн державної підтримки інноваційних проектів.

Стає очевидним той факт, що за останні роки і в Україні, і в усьому світі технопарки або територіально-виробничі наукові комплекси стали найбільш ефективною організаційно-економічною формою інтеграції науки і виробництва серед усіх інших інноваційних структур [2].

Технологічний парк є саме тією інноваційною структурою, яка здатна до найбільш ефективного використання такого найважливішого в сучасних умовах чинника конкурентоспроможності як ресурсне забезпечення.

На основі викладеного вище, можна зробити висновок, що науково-технічні парки становлять організаційну основу інноваційних процесів, відіграють важливу роль у перенесенні високих технологій із сфери фундаментальних розробок у виробництво і сприяють комерціалізації науки, позитивним структурним зрушенням в економіці, зростанню конкурентоспроможності продукції на світовому ринку. Головним завданням технопарків є стимулювання інноваційного процесу і соціально-економічного розвитку території, а також досягнення нової інноваційної якості економіки, що свідчить про необхідність подальшого розвитку спеціального режиму інвестиційної й інноваційної діяльності технологічних парків і вдосконалення чинного законодавства у даній сфері для створення сприятливого інноваційного клімату в Україні.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Президента України «Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів» // Розпорядження Президента України № 17/96-рп. від 23.01.1996 р.

2. Економіко-статистичний огляд діяльності Технологічного парку «ІЕЗ ім. Є. О. Патона» в 2000–2010 рр. / [О. А. Мазур, С. В. Пустовойт, Л. Б. Любовна та ін.]. – К., 2010. – 61 с.

3. Каленюк І.С. Розвиток технопарків в Україні: історія та проблеми становлення / І. Каленюк, О. Сагун // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2 (10). – С. 9 – 15.

4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб./ [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

5. Технологічні парки: світовий та український досвід / О. А. Мазур, В. С. Шевкалюк. – К. : Прок-бізнес, 2009. – 70 с.

6. Аналіз діяльності технологічних парків України у 2009 році. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/index.php/en/diyalnist/nauka/naukova-diyalnist-u-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/5973>

7. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dknii.gov.ua/>

8. Романець І. В. Організаційні механізми створення та функціонування технопарків в Україні та світі [Електронний ресурс] / І. В. Романець, А. Л. Гуменюк // Економічний простір. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_27/Stati/2PDF.pdf

Наукове видання

**Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання економічних
та управлінських ідей**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(29-30 листопада 2012 року)**

Формування та комп'ютерна верстка: к.е.н. Кухта П.В., асп. Вікулова А.О.

*Кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
Економічний факультет
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, вул. Васильківська 90-а*